Jaraslav haşek

kahraman asker
şvayk

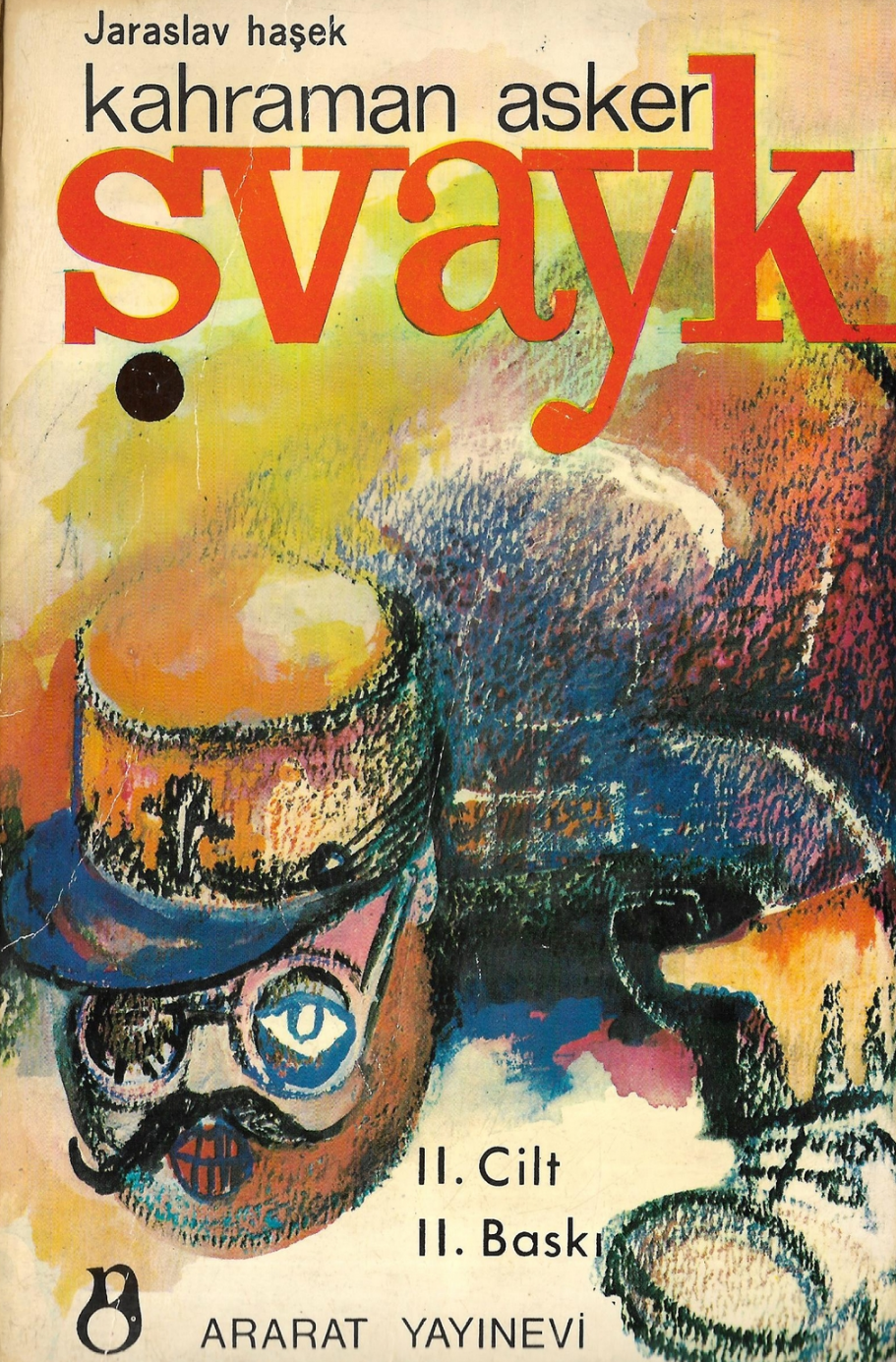

II. Cilt

II. Baskı

ARARAT YAYINEVİ

ARARAT YAYINEVİ
P. K. 819
Sirkeci - İstanbul
Tel. : 27 04 71
Nuruosmaniye Cad. 24/2
Cağaloğlu - İstanbul
Dizgi : Erenler Matbaası
Baskı : Haşmet Matbaası
Kapak :
İsmail ÇOBAN
İstanbul, Kasım 1972

JARASLAV HAŞEK

KAHRAMAN ASKER ŞVAYK

İkinci Cilt

İkinci Baskı

Çeviren :
Zeyyat ÖZALPSAN

ARARAT YAYINEVİ

Birinci cilde, kitabı çeviren Zeyyat ÖZALPSAN'ın adı yanlışlıkla konmamıştır. Çeviriciden ve okuyucularımızdan özür dileriz.

ARARAT YAYINEVİ

KİRALY - HİDA MACERALARI DEVAM EDİYOR

— Ağladığım filân yok teğmenim, dedi Şvayk. Sadece aklıma geldi birdenbire. Neden biz ikimiz bu savaşta en talihsiz kişileriz ve neden elimizden birşey gelmiyor. Ben o kadar düşüncesiz davrandım ki...

— Sakin ol Şvayk.

— Teğmenim eğer bu bir suç değilse, şunu belirtmek isterim ki, bundan böyle ben asla sakin olamam. Ama duruma bakılacak olursa, şu anda emrinize itaat etmek zorunda olduğumdan, sakinleştiğimi söyliyebilirim.

— Hadi vagona atla bakalım, Şvayk.

— Ben de onu yapıyordum zaten teğmenim.

Gecenin sessizliği çökmüştü Bruck'taki ordugâhın üzerine. Askerler barakalarda soğuktan zangır zangır titrerken, subaylar fazla sıcaktan barakalarının pencerelerini açıyorlardı.

Değişik yerlerde nöbetçiler duruyor, arada sırada, uy-

kusu kaçan bir askerin, uykuyu yakalamak istercesine dolaşmasının ayak sesleri duyuluyordu.

Leitha nehri kıyısındaki Bruck şehrinin imparatorluk mezbahası pırıl pırıl ışıklar içindeydi. Gece gündüz dur durak bilmeden kesim yapılıyordu burada. Ve o taraftan esen rüzgâr ordugâha, kokmuş bağırsak, toynak, tırnak, kemik kokuları getiriyordu ki, bunlar sonradan konserve çorba yapmak için bahçeye yığılan kırpıntılardı.

Daha ilerde «Mısır Koçanı Umumhanesi»nin kırmızı ışığı görünüyordu. 1918 Şopron manevralarında Arşidük Stefan buraya şeref verdiğinden, o günden sonra umumhane, subayların her akşam toplandıkları bir yer olmuştu.

Bu ünlü ve şanlı kerhaneye eratın ve gönüllü subay adaylarının gitmeleri yasaktı.

Onlar, buradan yeşil ışığı görülen «Gül Bahçesi» umumhanesine giderlerdi. Avusturya İmparatorluğu askerlerine fazla bir yardımda bulunamadığı için, ordugâh olan yerlerde seyyar kerhaneler kurmuştu ki, askerler «Puff» diyorlardı bunların adına.

İmparatorluk Subay Puff'u İmparatorluk Astsubay Puff'u ve İmparatorluk Erat Puff'u olmak üzere üç sınıftı umumhaneler.

Leitha kıyısındaki Bruck, tıpkı karşı sahildeki Kiraly - Hida gibi pırıl pırıldı. Sisleythanya ile Transleythanya adı veriliyordu, Avusturya ile Macaristan arasında nehrin sınırladığı karşılıklı kıyılara. Her iki şehirde de, Avusturyalılar ve Macarlar çigan müziği çalıyorlardı. Kahvelerin, lokantaların, meyhanelerin içi, dışı pırıl pırıl ışıklarla donatılmıştı. İnsanlar her iki tarafta da içip şarkı söylüyordu. Şehrin sakinleri, memurlar, esnaflar kızlarını, karılarını bu lokantalara götürüyorlardı gece gündüz. Sözün kısası, Leitha nehrinin iki yakasındaki iki şehir, aslında büyük birer kerhaneden başka bir şey değildi.

Ordugâhtaki subay barakalarından birinde, Şvayk bir gece, tiyatroya gidip de henüz geri dönmemiş olan Teğmen Lukaş'ı bekliyordu. Kahraman Asker, teğmenin yapılmış yatağına sırtüstü uzanmıştı. Karşısında da Binbaşı Wenzel'in emireri vardı.

Binbaşı, Drina'daki başarısızlığından sonra alayına geri gönderilmişti. Dediklerine göre binbaşı, taburunun yarısı karşı kıyıya geçmeden, askerî köprülerden birini havaya uçurmuştu. İşte bundan dolayı, Kiraly - Hida'daki Harp Okuluna öğretmen olarak atanmış, ayrıca kendisine levazım dairesinde de bir görev verilmişti. Subaylar aralarında, binbaşının tekrar kendine gelip gelemiyeceğini tartışıyorlardı son zamanlarda. Lukaş ve Wenzel'in odaları aynı koridordaydı.

Binbaşının emireri, Mikulaşek adında, oldukça ufak tefek, çiçekbozuğu bir adamdı. Oturduğu yerden ayaklarını sallıyor ve sızıldanıp duruyordu:

— Benim moruk neden hâlâ gelmedi bir türlü anlamıyorum. Rezilin bütün gece nerelerde sürtüp fink attığını bilmek isterdim doğrusu. Hiç olmazsa odanın anahtarlarını bırakmış olsaydı da iki tek atsaydık. Tonla şarabı var.

Bu arada, teğmeni kendisine odada pipo içmesini yasakladığından, Lukaş'ın sigaralarına ortak olan Şvayk, arkadaşının sözünü kesti:

— Dediklerine göre araklıyormuş, Şarabı nereden bulduğunu araştırıp öğrenmek gerek.

— Ne lüzum var. Ben almaya gidiyorum, dedi Mikulaşek zayıf bir sesle. Bana verdiği kartla hastahaneye gidip şarap istiyorum. Onlar da veriyorlar işte.

— Peki sana git alayın kasasını soy dese onu da yapacak mısın? Oturmuş burada şikâyet ediyorsun ama, adamı görünce dizlerinin bağı çözülüveriyor.

Mikulaşek, küçük gözlerini kırpıştırdı.

— Bak bunu düşünmem lâzım.

— Ulan senin düşünmene izin veren kim ödlek, diye bağıran Şvayk, kapının açılmasıyla hemen sustu. Teğmen Lukaş girmişti içeri.

Keyfinin son derece yerinde olduğu hemen belli oluyordu. Çünkü ta ensesine kadar geriye itmişti kasketini.

Mikulaşek öylesine korkmuştu ki, masadan inmeyi bile akıl edememiş, oturduğu yerden, başında şapkası olmadığı halde bir selâm çakmıştı.

— Herşey yolunda teğmenim, diyen Şvayk tam askerce esas vaziyetine geçmişti ya, sigarası hâlâ dudaklarının arasındaydı.

Teğmen bunun farkına varmayıp, hâlâ masanın üzerinde oturan ve selâmını bozmadan, teğmenin hareketlerini minik gözleri ile izleyen Mikulaşek'in yanına gitti. Ve takdim etti kendini.

— Ben Teğmen Lukaş. Siz kimsiniz?

Mikulaşek susuyordu. Lukaş bir iskemle çekerek oturdu ve adama bakmaya devam ederek konuştu:

— Şvayk, çantadan benim beylik tabancamı çıkar.

Şvayk, tabancayı ararken hâlâ ses etmeyen Mikulaşek, korkudan bitik, teğmene bakıyordu. Eğer o anda, masanın üzerinde oturduğunu farketmiş olsaydı, korkusu tarif edilemiyecek kadar büyük olacaktı. Çünkü bu arada ayakları, oturan teğmenin dizlerine sürünüyordu.

Lukaş birden bağırdı:

— Hay Allah kahretsin, adın ne senin be adam!

Oysa beriki inatla susuyordu. Sonradan anlattığına göre, teğmenin odaya âni girişi dilini felce uğratmıştı. Aşağı atlamak istediği halde beceremiyor, konuşmak istediği halde dudaklarından ses çıkmıyor, selâmını bozmak istediği halde bir türlü elini çekemiyordu.

— Teğmenim, dedi Şvayk, silâh dolu değil.

— Doldur öyleyse, Şvayk.

— Teğmenim mermimiz de yok. Ayrıca onu masanın üzerindeyken vurmak hiç de hoş bir şey olmayacak. İzin verirseniz bu eşyanın, Binbaşı Wenzel'in emireri olduğunu bildireyim. Kendisi bir subay görünce aklını yitirir, dili tutulur, felce uğrar. Binbaşı şehre indiği zaman bu fıkarayı dışarda bıraktığı için, o da oda oda dolaşıp emirerleri ile konuşur. Korkmak için ortada bir sebep olsa neyse ama, kimse kendisine birşey yapmadı ki.

Şvayk bir tükürük attı yere. Sesinin tonunda bu korkak adamı nasıl hor gördüğü belli oluyordu.

— İzin verirseniz şunu bir koklayayım, dedi Şvayk.

Sonra, hâlâ büyülenmiş gibi, teğmene bakmakta olan Mikulaşek'i masadan indirip pantalonunu kokladı.

— Henüz bir şey yok ama, yakındır. Dışarı atayım mı?

— At dışarı Şvayk.

Şvayk zangır zangır titreyen adamı dışarı çıkarıp, kapıyı kapadıktan sonra konuştu:

— Bak, senin hayatını kurtardım katmerli aptal. Binbaşın eve dönünce bana bir şişe şarap uyduracaksın. Şaka filân ettiğim yok, hayatını gerçekten kurtardım. Zira, benim teğmen kafayı çekti mi, keçileri kaçırır ki, bildiğin gibi değil. Ne yapacağını, ne edeceğini benden başka bir Allah bilir.

— Ben...

— Sen bok herifin birisin, hem de ağırlığınca. Haydi eşiğe çöreklen ve efendinin gelmesini bekle.

— Nihayet gelebildin Şvayk, diye teğmen karşıladı emirerini. Bir daha da karşımda öyle soytarı gibi esas vaziyetinde durma. Otur bakalım Şvayk, sonra artık şu: «Evet teğmenim,» lâfına bir son ver, çeneni tut ve söyliyeceklerimi dinle. Kiraly - Hida'da Sopronyi Utcza'nın ne rede olduğunu biliyor musun? Artık «Hayır teğmenim bilmiyorum,» da deme. Eğer bilmiyorsan, sadece: «Bilmiyo-

rum.» de. Haydi bakalım. Şimdi bir kâğıdın üzerine: «Sopronyi Utcza 16» yaz. Bu binada bir dondurmacı dükkânı var. Dondurmacı dükkânının ne olduğunu biliyor musun? Aman Allahım! Bırak dedim sana şu, «evet teğmenim,» lâfını. Sadece evet veya hayır de. Pekâlâ. Bir dondurmacı dükkânının ne olduğunu biliyor musun? Biliyorsun demek. Çok güzel. Bu dükkân bir Macara ait. Adamın ismi Kakonyi. Peki sen bir Macarın ne olduğunu biliyor musun? Allah aşkına söyle. Biliyor musun, bilmiyor musun? Biliyorsun demek. Çok güzel. Fevkalâde. Bu adam dükkânın üzerinde, birinci katta oturuyor. Bunu da biliyor musun? Bilmiyorsun demek. Pekâlâ. Ben sana orada oturduğunu söylüyorum. Yeter mi bu senin için? Yeter demek. Eğer yetmezse içeri tıkarım seni bak bilmiş ol. Herifin adının Kakonyi olduğunu yazdın mı? Güzel. Şimdi. Yarın şehre ineceksin. Dediğim evi bulacaksın. Sonra birinci kata çıkıp, bu mektubu Bayan Kakonyi'ye vereceksin.

Teğmen Lukaş bunları söyledikten sonra, iç cebinden çıkardığı mektubu, esneyerek Şvayk'a uzattı. Adres yoktu zarfın üzerinde.

— İşin en önemli tarafı, insan gerektiği kadar hiç bir zaman dikkatli olamaz. İşte bu yüzden zarfın üzerinde adres yok. Ama, ben sana körükörüne itimat ediyor ve bu mektubu salimen yerine vereceğine inanıyorum. Şunu da unutma: Kadının ismi, Etelka. Yaz bakalım bir tarafa. Bayan Etelka Kakonyi. Sana bir kere daha tekrar ediyorum. Şartlar ne olursa olsun bu mektubu gerektiği gibi verecek ve cevap bekliyeceksin. Üstelik, cevap bekliyeceğin mektupta da yazılı. Soracağın bir şey var mı?

— Eğer cevap alamazsam ne yapayım, teğmenim?

— Her ne pahasına olursa olsun cevabı alacaksın, diyen teğmen, çenelerini yırtarcasına bir daha esnedi. Ama, şu anda uyumak istiyorum. Bu kodoşlar ülkesinde olan-

lardan fazlasıyla yoruldum. Benim yerimde kim olsa böyle bir akşamdan ve geceden sonra yatağı özler.

Başlangıçta teğmenin öyle belirli bir niyeti yoktu. Ordugâhtan çıktığı zaman sadece Kiraly - Hida tiyatrosunda oynanan bir Macar operetini seyretmek istiyordu ki, bu oyunun baş rollerini, ön kısımları inanılmayacak kadar iri olan tombul Yahudi karıları oynar ve oyun boyunca da salla bacak numaraları yaparlardı. Altlarına iç donu giymedikleri gibi, subayların dikkatini daha fazla çekmek için, Tatar karıları gibi apışaralarını da traş ederlerdi. Tabiî bu manzaradan en fazla istifade edenler, salonda oturanlardı. Balkondakiler fazla birşey göremezlerdi. İstifade edenlerin en başında ise, sahra dürbünlerini birlikte getiren topçu subayları gelirdi.

Teğmen Lukaş'ın ödünç aldığı dürbünün ayarı bozuk olduğundan kendisi bu rezillik gösterisinden fazla hoşlanmamış, baldır - bacak yerine sadece menekşe rengi bir takım lekeler görmüştü.

Birinci perdenin sonunda, orta yaşlı bir erkeğin yanındaki kadın ilgisini çekmişti teğmenin. Kadın, adamı gardroba sürüklemiş ve böyle şeyleri görmek istemediğini kesin bir dille açıklamıştı. Hemen eve gitmek istiyordu. Bunları yüksek sesle ve Almanca olarak söylemiş, yanındaki adam ise, Macarca cevap vermişti:

— Peki meleğim gidelim. Zaten ben de böyle zevksiz şeyleri seyretmekten hoşlanmıyorum.

— İğrenç bir şey, demişti kadın, erkek mantosunu tutarken.

Aynı anda da gözleri bu rezilliğin heyecanı ile parıldıyordu. Her haline yakışan son derece güzel siyah gözlerdi bunlar. Bu arada, Teğmen Lukaş'a bakmış ve kararlı bir sesle:

— İğrenç, evet iğrenç, diye fikrini tekrarlamıştı.

Ve bu sözler bir romanın başlangıcıydı artık.

Gardroptaki kadın, teğmene gereken bilgiyi vermiş ve bunların Kakonyi çifti olduklarını söyleyip, adamın Sopronyi Utcza 16 numarada bir dondurmacı dükkânı olduğunu açıklamıştı.

— Karısı ile birlikte, dükkânın üzerindeki apartmanda oturur. Kadının ismi de Etelka, demişti gardropçu kadın meslekten yetişme bir pezevenk gibi. Kadın Alman, kocası ise Macar. Zaten burada karışık olmayan ne var ki...

Teğmen Lukaş da paltosunu alarak çıkmış ve Arşidük Albrecht'in subaylarla buluştuğu büyük şarapçıya gitmişti.

Fazla konuşmadı ama, gerektiğinden fazla içerek, bu ahlâkı noksansız, sert ve güzel kadına neler yazması gerektiğini düşünmüştü. Gerçeği söylemek lâzım gelirse, sahnedeki bütün şebek maymunlarından daha fazla ilgisini çekmişti bu kadın. Oysa, bütün subaylar o donsuz Yahudilerin uğruna bayılıp bayılıp, ayrılıyorlardı.

Tiyatrodan neşesi tam zirvede olarak çıkan Teğmen Lukaş, Aziz Stefanın Haçı adındaki kahveye giderek bir locaya girmiş, orada, kendisine soyunma ve istediğini yapma teklifinde bulunan bir Romen karısını kovmuş ve kâğıt, kalem, mürekkep getirterek, bir şişe konyağın eşliğinde aşağıdaki mektubu yazmaya başlamıştı. Yazarken de mektubun şimdiyedek yazılmış mektupların en güzeli olduğuna inanıyordu:

«Sayın bayan,

Dün Şehir tiyatrosuna gittim ve sizi son derece sinirlendiren oyunu gördüm. Bütün birinci perde boyunca, sizi ve kocanızı izledim ve farkına vardım ki...»

— Sıç ağzına herifin, dedi teğmen kendi kendine. Ne hakkı var ulan böyle güzel bir karıya sahip olmaya? Traş olmuş orangutan maymununa benziyor deyyus.

Devam etti:

«Kocanız sahnede gösterilen bu sapıklığı büyük bir

anlayış ve ilgiyle seyrediyordu ki, ben bu rezilliğin sizi nasıl kızdırdığını farkettim, asîl kadın. Bu bir sanat değil, insanin en kutsal hislerine yapılmış bir hakaret!»

— Karının ne de şahane bir göğsü var, diye düşündü Lukaş. Hadi bakalım, yazalım biraz:

«Affedin beni hanımefendi, siz her ne kadar beni tanımazsanız da, ben size karşı dürüst olacağım. Hayatımda sayısız kadınlarla tanıştım ama, bunların içinde hiç biri beni, sizin kadar etkilemedi. Çünkü, sizin davranışlarınız ve hayat hakkındaki düşünceleriniz tıpatıp benimki gibi. Kocanızın büyük bir bencil olduğu kanısına vardım. Buna sebep onun sizi peşine takarak...

— Yok bu böyle olmaz diyen Teğmen Lukaş, «onun sizi peşine takarak» cümlesini silip, yerine şunları yazdı:

«...sırf kendi zevklerinin tatmin olması için sizi, aslında aşağının bayağısı olan birtakım tiyatrolara götürüyor. Namustan hoşlanan bir kişiyimdir ben ve kimsenin özel hayatına karışmak istemem. İşte sırf bu yüzden, gerçek sanat konusunda sizinle konuşmak istiyorum...»

— Otelde olacak iş değil bu, dedi yeniden kendi kendine, karıyı alıp Viyana'ya götürmek zorunda kalacağım. Bunun için de ilk iznimi beklemek gerekecek.

«İşte sırf bu yüzden pek muhterem hanımefendi sizinle buluşup, ahlâk ve dürüstlük konusunda konuşarak ilişkilerimizi ilerletmek istiyorum. Ve ben sizin gibi hassas bir kimsenin, en yakın zamanda ateş hattına giderek hayatını tehlikeye atacak bir kimseyi reddetmiyeceğinden eminim. O kimse ki, beraberinde güllelerin ve de bombaların altında sadece ve sadece tatlı bir hatırayı götürecektir. O insan, sizin onu anladığınız kadar, sizi anlamış bir fânidir. Vereceğiniz karar, hayatımın en tatlı ânı olacak ve ben, size bir ömür boyu minnettar kalacağım.»

Altına imzasını attıktan sonra bir şişe daha konyak ısmarlayan Teğmen Lukaş, peş peşine kadehleri yuvarlar-

ken, bir yandan da yazdıklarını okuyor ve gözlerine hücum eden yaşlar yüzünden boğulacak hallere geliyordu. Hele son satırlar teğmeni fazlasıyla perişan etti.

Şvayk, Teğmen Lukaş'ı uyandırdığı zaman saat sabahın dokuzuydu:

— Teğmenim, uykunuzu aldınız. Bana gelince, şimdi mektubunuzu teslim etmek üzere, Kiraly - Hida istikametine yola çıkmak üzereyim. Sizi evvelâ saat yedide, ondan sonra yedi buçukta, daha sonra ise, sekizde uyandırdım. Alay talime çıkmıştı ama, siz sadece bir yandan, öbür yana dönmekle yetindiniz. Teğmenim... aman Allah... Teğmenim...»

Teğmen Lukaş, birşeyler homurdandıktan sonra yatakta yeniden dönmeye çabaladı. Oysa, bu çabası başarılı olamamıştı teğmenin. Şvayk adamı gözünün yaşına bakmadan sarsalıyarak bağırmaya başladı:

— Teğmenim, verdiğiniz mektupla Kiraly - Hida'ya gidiyorum!

Lukaş ağzını yırtarcasına esnedi:

— Ne mektubu? Haa, evet, evet... benim mektubum... terbiyeli olacaksın anladın mı? Bu bizim aramızda bir sır. Marş bakalım...

Lukaş, Şvayk'ın üzerinden çektiği yorgana aldırmadan yeniden uyumaya başladı. Aslan Asker'e gelince, o da Kiraly - Hida'nın yolunu tuttu.

Eğer Şvayk arkadaşı Stayerli Vodiçka'ya rastlamasaydı, Sopronyi Utcza 16 numarayı bulmak kendisi için hiç de güç olmayacaktı. İstihkâm eri olan Vodiçka, aynı ordugâhta bir baraka aşağıda kalıyordu Şvayk'tan. Eh, zaten Praglı olan eski dostla buluşulunca yapacak tek şey, Brucktaki «Kara Kuzu» meyhanesinde garsonluk yapan müşterek tanıdıkları bir Çek kızını ziyret etmekti ki, bu kızcağıza borçlu olmayan tek bir yedek subay adayı yoktu.

Son zamanlarda kıza eşlik eden üç kâğıtçı Vodiçka'nın görevi, cepheye hareket eden ve savaş hercümerci içinde muhtemel bir kazaya gidecek yedek subay adaylarının, bu gurbet ellerdeki kızcağıza borçlu kalmamaları için, içki borçlarının çetele hesaplarını tutmaktı.

— Yolculuk ne tarafa? diye sordu Vodiçka kadehindeki yıllanmış şarabı yudumladıktan sonra.

— Aslına bakarsan bu büyük bir sır ama, senin gibi eski dosttan saklıyacak değilim diyen Şvayk, hikâyeyi en ufak teferruatına kadar anlatarak, eski dostu istihkâmeri Vodiçka'nın kendisini ele vermiyeceğini de ilâve ettikten sonra, devri teslim işini onunla birlikte yapmaya karar verdi.

Geçmiş zamanlardan konuştular. Saat on ikiyi geçerken, «Kara Kuzu» meyhanesinden çıktıklarında, her ikisinin de öyle pek bir sarhoş halleri yoktu.

Üstelik içlerinde, hayatta hiç bir şeyden korkmadıklarına dair bir his vardı. Sopronyi Utcza 16, adresine varıncaya kadar Vodiçka eski dostuna, Macarlardan nasıl nefret ettiğini ve her fırsatta onlarla nasıl kıyasıya kapıştığını anlattı durdu. Ama ne yazık ki, bu rezillerden gererektiği gibi hırsını alamamış, daima araya giren birtakım insanlar bulunmuştu.

— Bir seferinde gene böyle o Macar rezilleriyle Pausdorf'ta karşılaşmıştık. Biz istihkâmcılar gecenin karanlığında şarap almaya çıkmıştık ki, dümbüklerle bir kapıştık ki, öyle bildiğin gibi değil. Derken efendim, biri elime geçti. Tam herifin ense köküne benim süngümün kabzası ile bir hatıra yazmak üzereyken, gecenin karanlığını patiska çarşaf paralarcasına bir nara yırtmaz mı? Bre aman! Kulak kesildim bittabi: «'lan rezil vurma be! Ben on altıncı taburdan Purkrabek'im!» Bak sen işe ki, az kalsın yanlış kapının tokmağını çalmak üzereymişim. Bu arada boş şişelerden biri de tavandaki lâmbanın anasını bellemişti

bilâkis. Ama, bu arada heriflerin tozlarını iyice bir aldık ki, o biçim. Meğer dürzüler üç hafta evvel konakladığımız Noysidler gölü çevresindenmişler. Honved alayından bir makineli tüfek takımıyla meyhaneye düştük. Herifler başladı mı sana o meşhur «Çardaş» larını oynamaya. Oynuyorlar ki, bildiğin gibi değil. Heriflerin nerede ise ağzı kulaklarına varacak ve de yırtılacak ki en usta yorgancı teğel bile tutturamaz. Bu arada kabız olmuş eşşekler gibi: «uram uram, biro uram,» diye nara atmadalar ve ardından da: «lanyok lanyok lanyok a fabula,» diye haykırmadalar. Hemen karşılarına çöreklenip, süngüleri sıyırıverdik kınından. Bıçaklamak yok haa! Kabza çekiç olacak. Niyetimiz, ceviz gibi Macar kafası kırmak. Ulan dedi, içimizden biri, şu kerestelere iyi bir ders verelim ki, nâmımız dünyayı sarsın. İşte tam o zaman, Majsrişik adında bir hergele dans edeceğini beyan edip, fırdolanan Macar karılarından birini çemberden çekip çıkaracağını söyledi. Karı dediysem sıkı dur arkadaşım. Tatlı mı tatlı! Avratlarda bir mabat var, bildiğin gibi değil. Kalçalara gelince en okkalı Çerkez semeri vursan bana mısın demiyecek kadar kavi ve de mütehammil. Memelere gelince, Kırım inekleri yanında bok yemiş ki, adamın aklının yarısını başından alır ve de geri kalan akıl, kaçan aklı arar ta be sabah. Senin anlıyacağın, bu işi bilse bilse ehli bilir. İşte tam dansın ortasında bizim Majsrişik denen hergele, yeşil ördek gibi daldım göllere demeyip, sen Honvedlerin arasına gir ve de güruhun en kıyak kızını kolundan kavra. Her ne kadar Macar arkadaşım bir kelâm ettiyse de, bizimki Allah yarattı demeden, herifin gözü budur diye yumruğu yapıştırınca, bizler süngülerin kabzasını kavradık. Bu arada, süngüleri dikkatli tuttuğumuzu da çaktın tabiî. Öyle ya, kayar da elimizi keserse biz duman olduk demektir arkadaşım. Bu arada, bir de nara patlattık ki, yer - gök inledi: «Suçlu veya suçsuz belleyin dümbükleri» diye. Vay

sen misin bu kelâmı eden. Tereyağından kıl mı çekiyorsun be mübarek... Senin Macar dediğin o reziller bir telâşa kapıldılar ki, pencereden atlıyan mı istersin, bacaya tırmanan mı. Bittabi bizler bileğe kuvvet herifleri paçadan kavradığımız gibi hemen mekâna tornistan ettirdik. Çaktın mı dalgayı? Bizden olmayanlara da tatlı hatıralar yaşattık bu arada. Ömrü billâh unutamazlar artık. Bak sen işe ki, belediye reisleri de, yanında bir jandarma olduğu halde oradaymışlar. Onlar da oyuna karışmazlar mı? Paçalarını güç kurtardı reziller. Bu arada meyhaneciyi de bir güzel ıslattık. Sen kalk Macaristanın ortasında Almanca: «İşin tadını kaçırdınız ama,» diye bir kelâm et. Tabiî işin sonunu tahmin edersin. Allahını seven tutmasın bizi deyip, bir nara salıvererek köye döküldük kaçacak delik aramak için. Bu arada, aramıza takım komutanlarından biri katılmaz mı şaşkınlıkla? Tezek yığınının içinde bulduk derbederi. Aslına bakacak olursan herifi ele veren sevgilisi oldu. Çardaş oynarlarken, meğer herif başka bir kızla işi pişirmiş. Eh boşa kelâm ediyoruz, lâf tuttuğumuz Macar karısı. Yer mi? O da bizim Majsrişik'i kolundan kavradığı gibi Kiraly - Hida yolu üzerindeki saman yığınlarından birine sürüklemiş. Neyse alan memnun, veren memnun iş bittikten sonra, Macar karısı bizim arkadaştan beş kron istemez mi? Tabiî bizimki para yerine bir şaplak çekivermiş ağzının ortasına. Senin anlıyacağın bu Macar milleti bir reziller güruhu ki, tarifi dil ile mümkün değil.

— Eh, dedi Şvayk, bir çok Macar, elinde olmadığı için Macardır zaten.

— Ne demek ulan? diye sert bir çıkış yaptı Vodiçka. Zırvalamayı bırak. Bok gibi lâf ediyorsun bitevi. Dilerim ki, benim başıma gelen, senin de başına gelsin. Sıkılma pazar, mideyi bozar hesabı herifler bizi ertesi günü de okula yollamazlar mı? Yok efendim köprü ayağı nasıl yapılırmış

ve de nasıl atılırmış, yok siper nasıl kazılırmış filân falan. İşin bok tarafı, bunları yazmıyan da ertesi günü kodesi boylıyacakmış. Bak sen işe... Kafam bir kızdı ki, bildiğin gibi değil «Ulan bu ne meme bir kepazeliktir,» dedim «Sen bu kursa cepheden kurtulmak için yazıldın, yoksa her akşam, boyalı kalemini tükürükleyip, ilkokul veletleri gibi ders yapmak için değil,» Öylesine sinirlendim ki, yerimde rahat oturamadığım gibi, bize ders veren herifi de dinleyemez oldum. O budalaya öylesine içerlemiştim ki, haniyse ortada ne var, ne yok yerle bir edecektim. Hattâ kahve servisini bile beklemedim. Tek istediğim, bir an evvel Kiraly - Hida'nın yolunu tutmak, kendime sessiz bir meyhane bulmak, kafayı iyice bir tütsüledikten sonra, çevredeki hırtın biriyle şöyle iyice bir kapıştıktan sonra ferahlayıp eve dönmekti. Ama, it ürür kervan yürür biliyorsun. Araya, taraya Bağdat bulunurmuş. Ben de sonunda nehir kıyısında tenha bir meyhane buldum kendime. Üstelik etraf da tam kavga için biçilmiş kaftan. Ne gelen var, ne giden. Ha orada kavga et, ha kilisede mihrabın altında dalaş. Sadece iki kişi vardı içerde ve de Macarca konuşuyorlardı. İşte ben bunu işitince, olduğumdan da fazla içerledim. Kafayı çekiyorum ya, sandığımdan fazla ve daha çabuk sarhoş olmaya başlamaz mıyım? Ama, bu arada benim demlendiğim meyhanenin tam yanında başka bir mekânın olduğundan ne haberim ola ki? Sen de ki, ahır kapıları boşanmış da hergele güruhu üzerine hücum eylemiş. Eh bittabi anlıyacağın gibi bu arada o iki müşteriye boş vermek zorunda kaldık. O Macar süvarisi denilen it oğlu itler öylesine bir peşime düşüp, beni koruluklarda nasıl kovalamışlar ki, ben bizim barakaları ancak şafak sökerken bulabildim. Tabiî soluğu ilkyardım barakasında alıp bir tuğla yığınından düştüğümü söyledim. İşte o zaman beni tam bir hafta sırtım ve de ciğerlerim üşümesin diye ıslak çarşaflara sardılar. Yani bu tam sana

göre bir iş arkadaşım. Aynı hikâyenin başından geçmesini çok isterdim. Allah kahretsin...

— Başa gelen çekilir, dedi Şvayk. Sana öylesine kızmaları hiç de şaşılacak bir şey değil yani. Herifler şaraplarını masada bırakıp, ardına düşmüşler gecenin bir karanlığında, Aslında işi oracıkta halledip seni karga tulumba meyhaneden kapı dışarı etmeleri gerekirdi. Hattâ, hattâ işi masa başında halletselerdi bu her iki taraf için de daha iyi olurdu sanırım. Ben, Libenli bir meyhaneci tanırım, Paraubek adında, işini öyle halletmesini severdi. Günlerden bir gün meyhaneye fare kapanı, maşa, buna benzer ıvır zıvır satan seyyar satıcının biri geliyor ve başlıyor Genever rakısı içip kafayı tutmaya. Kelleyi bulunca başlıyor meyhaneciye küfürler edip, onun bir sahtekâr olduğunu söylemeye. Yok efendim herif içkiye su katıyormuş da, yok o bu içkiden yüzyıl aralık vermeden içse tel cambazlığı yaparmış da filân diye. Eh sonunda meyhanecinin kafası iyice kızıyor tabiî ve herifi bir posta masa başında patakladıktan sonra dışarı atıyor ya, hızını alamadığından, eline geçirdiği bir sopayla veryansın ediyor sarhoşun sırtına. Biri kaçar, beriki kovalar. Kolay değil, meyhanecinin gözünü kan bürümüş. Neyse, seninkiler Prag'dan çıktıkları gibi bir iki köy ve kasaba da geçiyorlar. Ancak o zaman sopa, satıcının arkasında paralanıyor. Sen sağ, ben selâmet. İyi ama, birden dank ediyor meyhanecinin kafasına. Bre aman sarhoş kovalayım derken, ben dükkânı nasıl yalnız bıraktım. Döner, döner ama, yokluktan istifade eden müşteriler, olan içkileri içtikleri gibi, meyhanenin de altını üstüne getirmişlerdir. Bu arada kavgayı yatıştırmaya gelen iki polisin de zurna gibi olduklarını söylemeye lüzum yok. Bu arada meyhaneci boş bir fıçının altında sızmış iki ayyaşa da rastlar ve de herifler kendisine içtikleri için yirmi beşer kuruş teklif ederler. İddialarına bakılacak olursa daha fazlasını içmemişlerdir.

Yani demek istediğim, öfkeyle kalkmanın zararla oturulacağıdır. Savaşta da böyledir zaten. Evvelâ düşmana bir kötek atarız, derken efendim düşeriz arkasına ki, bildiğin gibi değil. Sonra bir bakarsın kaçmaktan tabanlarımız kıçımızı dövüyor ve başımızı sokacak bir delik arıyoruz.

— Ben o heriflerin yüzünü kafama kazıdım arkadaşım, dedi Vodiçka. Şayet bir daha karşıma çıkacak olsalar, analarını bellemek boynumun borcu olsun benim. Biz istihkâm erleri şeytanın ta kendisiyizdir be! Perzemyçl cephesindeyken Jetzbaher diye bir yüzbaşımız vardı ki, ona benzer bir domuz bu âleme arzı endam etmemiştir daha. Hattâ herif öylesine bir gulyabaniydi ki, bölüğümüzde, Alman olmasına rağmen, çok iyi bir delikanlı olan Bitterlich adında bir delikanlı sırf bu subayın yüzünden kendini vurdu. Bu olaydan sonra artık onu yaşatmamaya karar vermiştik. Ruslara karşı hücuma geçtiğimiz zaman, karşı taraf ateş ederken, biz de ver ettik herifin arkasından. Tam beş fişek sıktık ya, herif kedi midir ne geberemedi bir türlü. Başladı homurdanmaya. Bu sefer iki kurşun daha sıktık. Gene homurdandı ya, bu seferki biraz komikçeydi.

Vodiçka sırıttı.

— Cephede işler böyledir zaten. Şimdi bizim bölükte olan bir arkadaş anlattıydı, Belgrad'da bir hücuma kalktıkları sırada koca takım düşmandan evvel teğmenin üzerine boşaltmış silâhlarını. Ama, o da kaşındığını bulmuş yani. Sen tut yürüyüşte yorgunluktan bayılan iki ere Allah yarattı demeden vur. Eh, ne ekersen onu biçersin arkadaşım. Böyle şeyi kimse kimsenin yanına komaz. Teğmen rezilini üstelik güle güle gebertmişler.

Bu heyecanlı konuşmalar sonunda bizimkiler nihayet kendilerini, verilen adresteki dondurmacı dükkânının önünde buldular.

— En iyisi sen burada bekle, dedi Şvayk, kapının ağ-

zında duran arkadaşına. Ben şu mektubu verip hemen geleceğim. Bir dakika sürmez. Cevabı alır almaz buradayım

— Ne demek yani? Seni burada boş mu koyacağım... anlaşılan sen Macarları tanımıyorsun arkadaşım. Sana daha evvel de söyledik yani. Her zaman hazır ve de nâzır olmalıyız.

Şvayk birden ciddileşti:

— Vodiçka, kafanı kullan biraz, bahis konusu olan Macar değil, karısı. Üstelik meyhanede otururken ve de Çek kızı bize hizmet ederken sana her şeyi açıklamıştım. Hani anlarsın ya, teğmenin mektubu... gizli verilecekti... aramızda kalacaktı bu sır. Sonra teğmenim bana sonuna kadar inandı ve de üstelik evli bir kadına iki satır yazdığını kimseye söylemememi tembihledi ki, hem de sıkı sıkı. Senin de hoşuna gitmişti bu üstelik. Sana daha evvel, teğmenin isteğini tek başıma yerine getirmek zorunda olduğumu söylemiştim, sen de buna he demiştin... şimdi benimle beraber yukarı çıkmak istemen ne bok yemek oluyor?

— Sen daha beni tanımamışsın Şvaykçığım, dedi Vodiçka büyük bir ciddiyetle. Eğer seninle yukarı çıkmak istiyorsam, bu sırf yukarı çıkmamın gerektiği içindir. Bunun ne derece önemli olduğunu anla lütfen. İnsan iki kişi olursa kendini çok daha sağlama almış demektir.

— Sen gene öyle zannet. Benim, Vobornik adında çilingir bir arkadaşım vardı. Bir akşam eve gece yatısına arkadaşını getiriyor ya, o günden sonra kendisi bir hayli yatıyor yorgan - döşek ve de karısı her sabah kafasındaki sargıları değiştirirken: «Gördün mü hayatım,» diyor. «eğer iki kişi olmasaydınız, ben de korkup senin kafana teraziyi atacak değildim.» Adamcağız da konuşabilecek hale gelince, «hakkın var karıcığım, bir daha sefer bir yere gidersem eve kimseyi getirmiyeceğim,» demiş.

— Bir bu eksikti, dedi Vodiçka. Yani senin Macar dediğin rezil bir de kafamıza öteberi mi atacak? Ulan onu

gırtlağından tuttuğum gibi merdivenlerden bir savururum. İki, şarapnel hızı solda sıfır kalır yanında. İşin içine Macar girdi mi, demir eldivenleri çekeceksin. Her zaman kavga çıkar bu heriflerle.

— Vodiçka fazla içmedin değil mi? Ben senden iki şişe fazla yuvarladım. Gözünü seveyim bir rezalet filân çıkarmaya kalkışma. Bahis konusu bir hanım olduğu için son derece dikkatli davranmak zorundayız.

— Eğer gerekirse ben o karının da ağzının ortasına salıncak kurmasını bilirim Şvayk. Sen daha arkadaşın Vodiçka'yı gerektiği gibi tanımamışsın. Bir seferinde şıllığın biri ağzımın şişmiş olduğunu ileri sürerek, Zabehlice'deki «Gül Adası» meyhanesinde benimle dansetmek istememişti. Elbette ki, doğruydu söyledikleri. Çünkü, daha evvel başka bir meyhaneye gidip orada hır çıkarmış biraz dövüşmüştüm. Ama, o şırfıntı bu lâfı edince, ağzının ortası budur diye şaplağı indirdim ki, sırtüstü yere yuvarlanıp, etekleri başına geçti. Yanında babası ve de iki kardeşi vardı ama, Vodiçka bu, korkar mı hiç? Üstelik meyhanenin yarısı da tanıdık olduğu için, kolunu sıvayan yardıma geldi. O gün, çolukları çocukları dahil tam beş aileyi eşşek sudan gelene kadar iyice bir ıslattık. Hattâ bunun haberi gazetelerde bile çıkmıştı. Yani demek istediğim orada bana arkadaşlarım nasıl yardım ettilerse, ben de gerektiği zaman onlara yardım etmek isterim. Allah bilir ya, seni ortada bırakıp tüyecek olursam anam avradım olsun. Sen tanımazsın bu Macarları... Bunca yıl sonra karşılaştık. Herhalde böyle bir durumda beni başından savacak kadar terbiyesizlik etmezsin.

— Gel bakalım. Ama, dikkatli olalım da rezalet filân çıkarmıyalım.

Merdivenleri çıkarken, Vodiçka dişleri arasından: «Sen hiç meraklanma arkadaşım,» dedi, «onun ağzının ortasına şaplağı indirdim mi...»

Sonra tıslar gibi bir sesle ekledi:

— Göreceksin ya, bu işin içinden nasıl yüzümüzün akıyla sıyrılacağız.

Eğer binanın kapısında Çekçe anlıyan biri olsaydı, Vodiçka'nın «Sen bu Macarları tanımazsın...» dediğini işitecekti. Zira, Vodiçka bunu artık bir atasözü haline sokmuştu ve her fırsatta bir kavga çıkardığından, çevredeki tüm askerler gayet iyi hatırlarlardı kendisini.

Kakonyi'nin kapısına geldikleri vakit, Şvayk arkadaşına döndü:

— Vodiçka, sen hiç işittin mi, dikkat ve tedbir aklın anasıdır derler.

— Onun anasını da, dedi Vodiçka. Ağzını açmaya vakit bile bulamıyacak o Macar rezili...

— Benim kimseyle alış verişim yok Vodiçka.

Şvayk kapıyı çaldığı zaman, Vodiçka yüksek sesle söylendi:

— Bir, iki, üç, merdivenden düş!

Kapıyı açan bir hizmetçi kız, kendilerine, Macarca ne istediklerini sordu.

— Nem tudom (anlamıyorum) dedi Vodiçka sertçe. Çekçe öğrensene yavrucak!

— Almanca bilir misiniz, diye Şvayk sordu.

— Biraz.

— O zaman hanımınıza kendisiyle konuşmak istediğimi söyleyin. Kapıda bir beyin kendisine mektup getirdiğini haber verin.

Şvayk'ın arkasından içeri dalan Vodiçka: «Anlamıyorum ne diye bu hayvanlarla konuşmak lüzumunu hissediyorsun,» dedi.

Hole girip sokak kapısını kapadıkları vakit, etrafına bakınan Şvayk, fikrini söyledi: «Hiç de fena değil burası. Bak iki şemsiye var. Üstelik Hazreti İsa Efendimizin resmi de çok güzel.»

Hizmetçi kız hole açılan odalardan birinden çıktı. İçerden tabak - çanak sesleri duyuluyordu.

— Hanımın vakti yokmuş. Bir diyeceğiniz varsa bana söylemenizi bildirdi.

Şvayk birden bütün kibarlığını takındı:

— Hanımınıza bir mektup var ama, çok dikkatli olun.

Teğmen Lukaşın mektubunu çıkardı.

— Ben, dedi ve parmağıyla kendini işaret etti, bu mektuba, burada cevap bekliyorum.

Duvar kenarındaki bir iskemleye oturan Vodiçka arkadaşına sordu: «Neden oturmuyorsun? Bak iskemle de var elinin altında. Yoksa, burada bir dilenci gibi durmak niyetinde misin? Şu Macara boş ver dedim sana. Bak ne mene bir festival yapacağız ki, dillere destan olacak nâmımız.»

— Bana bak, dedi bir süre sonra, sen Almancayı nereden öğrendin?

— Kendi kendime.

Yeniden bir sessizlik oldu aralarında. Ondan sonra içeri odadan korkunç bir çığlık, ardından yere düşen ağır bir cismin çıkardığı ses ve duvarlarda, yerlerde parçalanan tabak - çanak gürültüleri duyuldu. Bütün bu şamatanın arasında haykıran bir ses de vardı üstelik:

— Basom azanat, basom az istenet, basom a Kristus marjat, basom az astyadat, basom a vilagot. (*)

Kapı ardına kadar açıldı ve dışarı, boynunda peçete, elinde mektup olan ve hayatının en olgun çağını yaşayan bir erkek fırladı.

Kapıya en yakın istihkâm eri Vodiçka oturduğundan, adam ona dönerek bağırmaya başladı:

(*) Çevrilemiyecek Macarca küfürler.

— Ne demek oluyor bu? Hangi rezil getirdi bu mektubu? Nerede o alçak?

Vodiçka ayağa kalktı:

— Ağır ol bakalım dümbük, dedi, öyle hırlamaya hiç lüzum yok. Aksi halde nereden geldiğini şaşırırsın. Eğer mektup hakkında bilgi edinmek istiyorsan, yanımdaki arkadaşıma efendice sorabilirsin. Yalnız terbiyeni takın ve de iyi takın.

Peçeteli efendiye cevap vermek sırası şimdi Şvayk'a gelmişti. Adam bağırıp çağırıyor, yemek yediklerinden bahsediyordu.

— Yemek yediğinizi işittik, dedi Şvayk Almanca. Sonra Çekçe ilâve etti: sizleri yemek ortasında rahatsız etmek doğru değildi ama...

Vodiçka sözünü kesti arkadaşının:

— Yumuşamasana be!

Peçetesi artk boynunda iğreti olarak sarkan adam, göbeğini çatlatırcasına bağırıyor ve başlangıçta, mektubun karısına ait olan evde, askerî şahıslara oda vermek için bir belge olduğunu tahmin ettiğini söylüyordu.

— Burada askerlere gerçekten yer var, dedi Şvayk, ama mektubu iyice okursanız böyle bir şeyin bahis konusu olmadığını anlarsınız.

Adam bir taraftan saçını başını yolarken, bir taraftan da açıklamalarda bulunuyordu. Bu arada anlaşılan, kendisinin de yedek subay olduğu, böbrek rahatsızlığı dolayısiyle askere alınmadığı, onun zamanında subayların böylesine küstah olmayıp, bir evin aile saadetini yıkmaya uğraşamıyacaklarıydı. Bu arada, tehditler savuruyor, mektubu alay komutanına, Millî Savunma Bakanlığına, gazetelere vereceğini de söylüyordu.

— Efendim, dedi Şvayk, bu mektup tarafımdan yazılmıştır, yoksa bir teğmen tarafından değil. Altındaki

imzaya gelince, bunun sahte olduğunu size bildirmeyi bir borç bilirim. Karınızdan son derece hoşlanıyorum. Âşığım ona... Hem de ünlü Çek yazarı Vrchliky'nin dediği gibi körkütük âşığım. Şahane bir kadın.

Aklı başından giden adam, karşısında halinden son derece memnun ve büyük bir sakinlikle duran Şvayk'ın üzerine atılmak istediyse de, tâ başlangıçtan beri adamın bütün hareketlerini dikkatle izleyen Vodiçka, adamın ilk hamlesinde ona bir çelme takarak arkadaşını bir saldırıdan uzaklaştırdığı gibi, bahtsız kocanın, işin başından beri elinde salladığı mektubu da çekip alarak cebine soktu. Adam ayağa kalktığı zamansa, Vodiçka onu karga tulumba tutarak kapıya kadar götürdü ve bir an sonra da merdivenlerden yuvarlanan bir vücudun sesi, odadakilerin tümü tarafından duyuldu.

Göz açıp kapayana kadar olmuştu bütün bu işler.

Kızgın kocadan geriye, sadece peçete kalmıştı. Şvayk, peçeteyi yerden alıp, itina ile katladıktan sonra, Bay Kakonyi'nin beş dakika evvel çıktığı ve şimdi içerde bir kadının ağladığı oda kapısını vurarak içeri süzüldü.

— Peçeteyi buyrun, dedi kadına aklın alamıyacağı yumuşak ve sevgi dolu bir sesle. Sonra bir koltuğu oturup ağlamakta olan kadına peçeteyi uzattı. Üzerinde hırsınız gecene kadar tepinebilirsiniz. Elveda sayın bayan!

Topuklarını vurup selâm aldı ve kapıdan çıktı. Merdivende kavgadan en ufak bir iz bile yoktu. Herşey tıpkı Vodiçka'nın dediği gibi olup bitmişti. Oynanan dramın tek izi, dış kapının ağzındaki bir kola yakaydı. Bay Kakonyi herhalde kapıdan atılmadan evvelki son direnmesinde çıkarmıştı yakasını.

Evin sessizliğine karşılık, cadde çok daha kalabalık ve gürültülüydü. Yolun karşı kıyısında Bay Kakonyi'nin üzerine komşular su dökerlerken, istihkâm eri Vodiçka süngüsünün kabzasını bir üstad maharetiyle, üzerine saldır-

mış olan Macar askerleri ve süvarilerine karşı kullanıyordu. Bu arada kavgaya katılan Çek askerleri de vardı. Oradan tesadüfen geçen erlerdi bunlar.

Şvayk'ın sonradan anlattığına göre, süngüsü olmadığı halde, yoldan geçen bir seyircinin bastonunu kaparak kavgaya nasıl karıştığını hâlâ hatırlamıyordu.

Uzun bir süre sürmüştü kavga. Ama, bilindiği gibi her güzel şeyin bir sonu vardı. Gelen devriyeler, bütün kavgacıları toplayıp götürdüler.

Vodiçka'nın yanında bastonu ile yürüyen Şvayk, daha sonraları müfreze komutanının açıkladığı gibi, bir ceset sakinliğindeydi.

Halinden son derece memnun olan Aslan Askerimiz bastonu bir silâh gibi omuzuna aldı.

İstihkâm eri Vodiçka'ya gelince, bütün yol boyunca susmuş, ancak nezarethaneye atıldıkları zaman Şvayk'a dönerek bilgiç bir tavırla şunları söylemişti:

— Ben sana bu Macar milletini tanımazsın dememiş miydim?

YENİ DERTLER

Albay Şröder, iyimser bir şekilde, Teğmen Lukaş'ın, bembeyaz olmuş yüzüne, mor halkalarla çevrelenmiş gözlerine bakarken, beriki büyük bir şaşkınlık ve utanç içinde, albayın yüzüne değil de, duvarda, bir karargâhta erlerin nasıl dağıtılacağını gösteren plâna bakıyordu. Zaten duvarda asılı olan plân, albayın odasında askerliği hatırlatan tek süstü.

Şröder'in masasında altı sabit kalemle çizili makaleler olan birkaç gazete duruyordu. Albay bu altları çizili yazıları okuduktan sonra, yeniden teğmenin yüzüne bakıp, konuştu:

— Herhalde emireriniz Şvayk'ın nezarete atıldığından ve muhtemelen tümen mahkemesine verileceğinden haberiniz vardır.

— Evet albayım.

— Ama henüz olan biten bir şey yok. Yalnız şu var

ki, bura ahalisi sizin emireri Şvayk yüzünden bir hayli sinirlenip heyecanlandı. Üstelik olayda sizin de isminiz geçiyor. Tümen karargâhından birtakım deliler geldi. Ayrıca bu olaydan bahseden birtakım gazeteler de var. Bana yüksek sesle okur musunuz?

Sonra altları çizili makalelerin bulunduğu gazeteleri teğmene uzattı. Lukaş, sanki bir çocuğa masal okurmuş gibi monoton bir sesle başladı okumaya: «Bal, şekerden çok daha besleyici olup, hazmı da daha kolaydır.»

— Okuduğunuz Pester Lloyd gazetesi mi?

— Evet, albayım, diyen Lukaş okumaya devam etti:

«Savaş, artık bütün etkilerini, Avusturya - Macaristan İmparatorluğunun halkları üzerinde göstermeye başlamıştır. Eğer devletin emniyeti bahis konusuysa, o zaman bütün milletlerin kayıtsız şartsız olarak birbirlerini desteklemeleri, birbirlerine yardım etmeleri gerekmektedir. Yoksa, geçenlerde olan hâdise gibi gelip geçici çatışmalar geleceği tehlikeye düşürebilir. Kahraman ordularımız cephede, savaşa kendilerini adamış olarak çarpışırken, onların başarılı olabilmeleri için cephe gerisindekilerin birlik olmaları ve onları desteklemeleri gerekir. Aksi halde bir avuç insanın milliyetçi hisler yüzünden, başka milletten olanlara saldırması milletin ve devletin güvenliğini tehlikeye düşürmektedir. Evet, zafer için bütün milletlerle omuz omuza çarpışırlarken, bu tarihî anda, birkaç mahallî milliyetçinin yaptıklarına göz yumulmaması lâzımdır. Bu gibi olaylar devam edecek olursa, medeniyetin meyvalarını yememize imkân kalmaz. Evet, kesinlikle hasta bir ruhun, halkın yüreğini böylesine iğrenç bir olayla kırmasına göz yumup, sükût edemeyiz. Biz gazetemiz vasıtasıyla birkaç defa askerî makamları ikaz ederek burada bulunan Çek alayının hâdiseler çıkardığını ve bunların sorumlularının şiddetle cezalandırılması gerektiğini belirtmiştik. Zira, bu gibi olaylar, Çek milleti hakkında birtakım kötü düşünce-

lere yol açmaktadır ki, Çek milletinin bu işte en ufak bir suçu olmadığı gibi onlar, daima ve daima memleketimizin menfaatlarını göz önünde tutarak hareket etmişlerdir. Evet, bu arada üstün Çek kişilerini unutmamak gerekir. Biz özellikle Avusturya - Macaristan İmparatorluğu en büyük koruyucularından biri olan Çek Mareşali Radecky'-yi hürmetle anıyoruz.

Evet, bir taraftan onun haşmetli kişiliği varken öbür tarafta, gönüllü nâmıyla cepheye giden birtakım Çek rezilleri yaptıkları ahlâksızlıklar, kepazelikler ve serseriliklerle herkesin rahatını, huzurunu kaçırmaya başladılar. Bu kepazelerin davranışları monarşiyi tehlikeye sürüklüyor. Daha evvel de bu sütunlarda Debrecin'deki N... alayının sebep olduğu olayları anlatmış ve ilgililerin dikkatini çekmiştik. Bu zorbalık olayı daha sonraları Peşte Meclisi'nde söz konusu olmuş ve daha sonraları bu alayın sancağı cephede... (sansür tarafından çıkarılmış)... Bunun günahını kim alacak omuzlarının üzerine (Sansür tarafından çıkarılmış) ... Bu Çek askerlerinin ardında kim var... (Sansür tarafından çıkarılmış)... Evet yabancıların, biz Macarların anavatanında yaptığı rezaletlerden biri de Kiraly - Hida'daki olaydır. Acaba Bruck'taki karargâhtan olan ve Gyula Kakonyi adındaki Macar vatandaşını hırpalayan bu askerler hangi millettendi? Bu olayı inceleyip, buna sebep olanları son derece şiddetle cezalandırmak ilgililerin başta gelen görevidir. Teğmen Lukaş adındaki subayın, Macar milletinin böylesine kalbini kıran olaydaki rolü nedir? Olay gününden beri Teğmen Lukaş'ın adı dillerden düşmemektedir. Mahallî muhabirimiz olay hakkında bizlere gereken malûmatı ve malzemeyi vermiş durumdadır. Pester Lloyd, okuyucularını bu haberlerden mahrum etmeyecek ve hâdiseleri yerinde izliyerek, günü gününe okuyucularına yetiştirecektir. Ayrıca, Kiraly - Hida'da Macar vatandaşlarına yapılan hakaret hakkında resmî

makamlardan gelecek raporu da bekliyoruz. Hiç şüphe yok ki, Peşte Millet Meclisi bunun üzerinde önemle duracak ve cepheye giderken anavatanımızdan geçen Çek askerlerinin, burası sanki babalarının tarlasıymış gibi hareket etmelerini önliyecek, hattâ buna kesinlikle bir son verecektir. Kiraly - Hida'daki olaya sebep olan bir avuç insan, milletlerimiz arasındaki bağlantıyı anlıyamamış olan düşüncesizlerden başka bir şey değildir. Ama susalım susalım çünkü savaş bir kurşun, bomba, süngü hattâ darağacında sallanan ilmekler yağmurudur ve bu düşüncesizleri kolayca yola sokacaktır. İşte o zaman insanlar, memleketlerimizin müşterek çıkarlarının ne olduğunu anlıyacaktır.»

— Makaleyi kim yazmış, teğmen?

— Yazı İşleri Müdürü ve Sorumlu Müdür Bela Barabas, albayım.

— Bu serseri rezili iyi tanırız biz. Yalnız, olay Pester Llyod'da çıkmadan evvel Pesti Hirlap'da halka duyuruldu. Şimdi bana lütfen Soproyni Naplo'da çıkan yazının resmî tercümesini okur musunuz?

Teğmen Lukaş bu yazıyı da okudu. Yazar konu üzerinde önemle durmuş ve bazı cümleleri tırnak içine almıştı.

«Siyasî akıllılığın ilk habercisi,» olan bu haber, «devlet aklını», «devlet düzenini», «insan sapıklığını», «ayaklar altına alınan değer duygusunu», «yamyamcasına orjileri», «katledilmiş insan hislerini», «bir reziller toplumu», «kulis arkalarında bunlar daha iyi tanınacaktır», makale böylece devam ediyordu. Sanki kendi memleketlerinde en fazla horlanan kimseler Macarlardı da, Çek askerleri yazarın üzerine saldırmış, çizmeleri ile onun üzerinde tepinip bu lâfları ona yazdırmışlardı.

Sopronyi Naplo gazetesi daha sonra şikâyetlerine şöyle devam ediyordu: «İşin en önemli teferruatı konusunda susuluyor ve hiç birşey yazılmıyor. Oysa, bizler Çek

askerlerinin Macaristan'da ve cephede nasıl hareket ettiklerini çok iyi biliriz. Biz onların neler yapmak istediklerini, bu gibi olayları neden çıkardıklarını ve onların arkasında kimlerin olduğunu da gayet iyi biliriz. Evet, biz ilgililerin çok daha önemli işlerle uğraştıklarından, dikkatlerini bu önemli işlere teksif ettiklerinden eminiz ama, biraz da bu günlük olaylara baksalar iyi olur. Zira, Kiraly - Hida'daki olaya benzer olaylar hemen hemen her gün memleketin her tarafında tekrarlanmaktadır. Sansür, dünkü yazımızın on beş yerini kestiği için, olayın tafsilâtını bugün de veremiyeceğimiz kendiliğinden meydana çıkmış oluyor. Olay yerine gönderdiğimiz arkadaş, verdiği haberde, ilgililerin bu iş üzerinde büyük bir titizlikle durduğunu belirtiyor. Kulağımıza geldiğine göre, bu katliama iştirak edenlerden bazı kimseler hâlâ ellerini, kollarını sallıyarak dolaşmaktaymışlar. Hele bütün bunların başında birisi gelmektedir ki, kendisi henüz hiçbir ceza görmediği gibi, hâlâ «Papağan Alayı» nın markasını taşımakta ve şehrin sokaklarında serbestçe dolaşmaktadır. İşte bu şahsın ismi, dünkü gazetelerde ilân edilmiştir ve bizim Kiraly - Hida bölgesi temsilcisi Geza Savanyi de, onun ismini bize açıklıyor. Evet sevgili okurlar, bu kimse hepimizin tanıdığı Çek Şovanisti Teğmen Lukaş'tır.»

— Pek hoş değil mi, teğmen, diye albay Lukaş'ın okumasını kesti. İşte Kiraly - Hida gazetelerinde hakkınızda yazılanlar. Ama, bu makaleler sizi ilgilendirmiyor. Çünkü biz Avusturyalılar, ister Alman, ister Çek olalım, Macarları pek öyle ciddiye alacak kimseler değiliz. İşte bu yüzden, onların da bize karşı bir kuyruk acıları var... Her neyse beni anlıyorsunuz herhalde. Ama sanıyorum ki, Komarnos akşam gazetesinde çıkan yazı sizi ilgilendirecektir. Onlara göre siz, Bayan Kakonyi'nin yemek odasında yemek süresinde ve de kocasının gözleri önünde ırzına geçmeye teşebbüs etmiş, adamı kılıcınızla tehdit ettikten

sonra, kadının ağzına da bağırmaması için önlüğünü tıkamışsınız. Evet, hakkınızdaki son haberler bundan ibaret teğmen.

Albay gülerek devam etti:

— İlgililer görevlerini yapmamışlar. İyi ama, mahallî gazetelerin sansürünü de Macarlar idare ediyorlar. Yani bize istediklerini yapabilirler. Subaylarımızın bu domuzoğlu domuz sivil gazetecilere karşı hiçbir emniyeti yok. İşte biz de bunu gözönünde tutup, Peşte Millet Meclisi'ne bir telgraf çekerek, bu sivil gazetecilerin tevkif edilip cezalandırılmasını istedik. Bunların içinde başına en fazla dert gelecek olanı da, Komarnos akşam gazetesinin yazı işleri müdürü. Ömrü billâh hatırımdan çıkmayacak yaptığı rezillik. Tümen mahkemesi sizin üstünüz olmam dolayısıyla, sizi sorguya çekmekle beni görevlendirdi. Ayrıca tahkikatı da ben yapacağım. Kendi yaptıkları tahkikatın raporlarını bana yolladılar. Eğer sizin şu Allahın belâsı Şvaykınız olmasaydı, her şey tereyağından kıl çeker gibi kolayca halledilecekti. Yanında Vodiçka adında bir de istihkâm eri varmış. Kavgadan sonra yakalandıklarında, Vodiçka'nın üzerinden sizin Bayan Kakonyi'ye yazdığınız mektup çıkıyor. Oysa, Şvayk, ısrarla bu mektubun sizin tarafınızdan değil de, kendi tarafından yazıldığı konusunda ısrar etmiş. Görevli subay işin gerçeğini öğrenmek için Şvayk'a aynı mektubu bir defa daha yazmasını, böylece yazıları karşılaştıracağını söyleyince, emireriniz Şvayk hazretleri mektubu yiyip yutuyor. Oysa, subaya verilen emir, tümen karargâhından gelmiş. Yani mektuptaki yazıyla Şvayk'ın elyazısı karşılaştırılmak isteniyor. Netice de meydanda işte.

Albay, bir süre önündeki kâğıtları karıştırdı ve bir kâğıt uzattı Teğmen Lukaş'a.

«Sorguya çekilen Şvayk mektubu yuttuktan sonra,

kendisine söylenenleri yazmayı reddetmiş ve bir gece içinde yazı yazmak sanatını unuttuğunu iddia etmiştir.»

— Aslına bakacak olursak teğmenim, ben ne Şvayk'ın, ne de istihkâm eri Vodiçka'nın söylediklerini gözönüne almıyorum. Benim için önemli değil. Her ikisi de bütün bunların bir şaka olduğunu iddia ediyor. Eh bir şakanın sonunda da siviller üzerlerine saldırınca, asker olmaları dolayısıyla ordunun şerefini korumak ve kurtarmak için, kavga etmek zorunda kalmışlar. Ayrıca soruşturma süresinde sizin Şvayk'ın gerçekten bir malın gözü olduğu gerçeği de ortaya çıkıyor. Örneğin, sorguya çekildiği vakit, yaptıklarını neden kabul etmediği sorulduğunda şöyle cevap vermiş: «Bu anda içinde bulunduğum durum, bana bir zamanlar ressamlık eden Panuşka adında bir arkadaşımı hatırlatıyor. Kendisi vaktiyle Meryem Anamızın bazı resimlerini taklid etmiş, bu yüzden de başı belâya girmişti. O da sorguya çekildiği zaman benim gibi: «Ne istiyorsunuz? Sihirbazlık yapmamı mı?» diye sorup durmuştu.» Evet, ben işin icabına bakarak, tümen karargâhının gazetelere birer tekzip yazısı göndermelerini sağladım. Bugün bütün mahallî gazetelere bir yazı gidecek ve olayın bu şekilde olmadığı açıklanacak. İşte o zaman o zaman o rezil gazeteci deyyusları dünyanın kaç bucak olduğunu daha iyi anlıyacaklar. Umarım ki, iyi bir yazı yazdım. Şöyle ki:

«N... numaralı tümen mahkemesi ve N... numaralı tümen karargâhı, N... numaralı alayın erleri tarafından yapıldığı iddia edilen olayın, gazetelerde çıkan havadislerle birinci satırından, son satırına kadar hiçbir ilgisi olmadığını bildirir ve mahallî gazetelerde çıkan bu haberi tekzip eder. Ayrıca tahkikat yapılmaktadır ve olayın müsebbipleri en sert bir şekilde cezalandırılacaklardır».

— Tümen karargâhından gönderilen yazıda ayrıca, yapılan bütün bu yermelerin bir sabotaj olduğu da belirtilmiştir. Cisleythaniyen tarafından Translehthaniyen tara-

fına geçen bütün askerlere aynı şekilde davranılmaktadır. Üstelik benim Çek askerlerine olan itimadım, bu Macar hanım evlâtlarına olan itimadımdan da çok daha fazladır. Ayrıca, bizlerden kaç kişinin cepheye gittiğini, onların kaç asker yolladıklarını da inceleyeceğim. Düşünüyorum, Belgrat yakınlarındaki Macar askerleri bizim ikinci cephe birliğimizin üzerine ateş açtılar. Bizimkiler ise, ateş açanların Macar olduğunu bilmediklerinden, sağ kanatta bulunan Alman askerlerinin üzerine kurşun sıkmaya başladılar. Almanlar ise yanlışlıkla, yanlarında bulunan Bosna alayının üzerine ateş açmışlar. Eh, böyle haberleri duymak hiç de hoş bir şey değil. Ben, o akşam alay karargâhında yemek yiyordum. Bir gün evvel konserve çorba ve konserve domuz eti yemiştik. Ama, o gece gerçek bir tavuk çorbası içip pilâvlı fileminyon ve de krem karamel yedik Bir gece evvel Sırbistanlı bir şarap tüccarını ipe çekmiştik. Ahçıbaşı herifin mahzeninde otuz yıllık şarap bulmuş. O ziyafetten ne derece memnun kaldığımızı tahmin edersiniz herhalde. Tam çorbaları içmiş, piliçleri yemeğe başlamıştık ki, silâh sesleri duyulmaya başladı. Arkasından başladılar topçular salvoya. Topçularımızın bizim kendi birliklerimizin birbiri üzerine ateş açtıklarından haberleri olmadıkları için, onlar da başlamışlar veryansın etmeye. Tam bu arada, tugay karargâhına bir de bomba düşmez mi? Sırplara gelince, bizim birliklerde isyan çıktığını zannedip, dört bir yandan üzerimize saldırmaya ve nehri geçmeye başladılar. Tümen komutanı, tugay komutanını telefona çağırıp, bu rezaletin ne olduğunu sordu. Zira, ordu karargâhı tümene o gece saat tam 2.35 de, sağ cenahtan Sırpların üzerine saldırma emri vermiş. Bizler yedek olarak bekliyorduk ve hemen ateşe iştirak edecektik ama, bu iş söylendiği kadar kolay olmuyor hiç. Bu arada tümen merkezi hiçbir yerle irtibat kuramadığını bildirirken, yetmiş beşinci alaydan bir haber aldık. «Dayanın» diyorlar.

Dayanıyoruz ama, Sırplar da bizi fena kuşatmışlar. Bir üçgenin içinde kaldık. Telefon hatlarının yeniden yapılması için bir tabur yolladık, onlar bizi tümene bağladılar ama, bağlamaları ile konuşmamızın kesilmesi bir oldu. Derken efendim, Sırplar bu sefer iyice yüklenmeye başladı. Öylesine bir keşmekeş ki, dil ile anlatması mümkün değil a canım. Topçu, piyadeye, piyade yan kanatlara, ordu mutfağı sahra hastahanesine karıştı. Kimin ne alıp sattığı hiç mi hiç belli değil. İki gün ben şahsen semer üstünde oturdum ve kıçım yer görmedi. Tümen komutanını Sırplar esir aldılar. Peki bütün bunlara sebep kimdi? Ha? Kimdi sebep? Elbette ki, bizim cepheye hareket eden ikinci birliğimizin üzerine ateş açan Macarlar. Ama, bütün kabahatı bizim alayın üstüne attılar.

Albay, düşünceli bir şekilde yere bir tükürük attı.

— Sizin Kiraly - Hida maceranızı da ne şekle soktuklarını gördünüz işte.

Teğmen Lukaş, utangaç utangaç öksürdü.

— Bana bak teğmenim, diyen albay, Lukaştan tarafa döndü. Eliyle yüreğini bastırıyordu. Doğru söyle, Bayan Kakonyi ile kaç defa yattın?

Her nedense Albay Şröder'in neşesi yerindeydi bugün.

— Şimdi bana numara yapıp da, mektup yazmakla işe başladığınızı söylemeyin teğmenim. Ben sizin yaşınızdayken, Erlau'da üç haftalık bir geometri kursuna gelmiştim. Siz o zaman beni görecektiniz. Bu üç hafta içinde Macar kızları ile yatıp sevişmekten başka hiçbir iş yapmadım. Hem de her gün bir yenisiyle. Genç olup bekâr olanlarını mı istersin, daha yaşlı evliler mi istersin... ve ben onları öylesine derin bir aşkla sevdim ki, alaya geri döndüğüm zaman, kılımı kıpırdatacak halim kalmamıştı bitkinlikten. Ama bana en fazla tesir eden bir avukatın karısıydı. Kaltak, Macar karısının ne demek olduğunu iyi bildiğinden, benim burnumu bir ısırdı ki, bütün gece gö-

zümü bile kırpamadım. Eh, insan gözünü de kırpamayınca ne olduğunu tahmin edersiniz artık.

— İşe mektup yazmakla başladınız demek... (albay, teğmenin omuzunu okşadı.) Ne demek olduğunu bilirim bunun. Sakın aksini iddia etmeye kalkışmayın. Benim de bu konuda düşündüklerim var. Siz kadınla yatarken kocası geldi üzerinize. İşte tam bu sırada, o Şvayk olacak sersem derbeder...

— Ama biliyor musunuz teğmenim, şu sizin Şvayk gerçekten kişilik sahibi bir adam. Hele o mektuba yaptığı az şey mi canım? Çok güzel bir davranış. Efendim, bu doğrudan doğruya bir terbiye meselesi. Ben şahsen kendisini çok sevdim. Soruşturmamı da bu sevgiye dayanarak yapacağım. Yani burada bulunmanız hiç de hoş karşılanmayabilir. Bir hafta içinde Rus cephesine giden yeni bir birlik var. On birinci bölükte en yaşlı subay siz olduğunuz için, bölük komutanı olarak siz gideceksiniz. İrtibat görevlisine söyleyin, size yeni bir emireri bulsun, Şvayk'ın yerine.

Teğmen Lukaş, teşekkür dolu bakışlarla, albaya baktı. Devam etti beriki:

— Şvayk, bölüğün posta eri olacak.

Albay bunu söyledikten sonra, yüzü kül gibi olmuş teğmene elini uzattı:

— Mesele halledildi demektir. İyi şanslar dilerim size. Umarım ki, cephede yararlıklar gösterir, kazasız belâsız geri gelirsiniz. Eğer bir gün yeniden görüşecek olursak, bizlere katılın toplantılarda. Yani Budejovice'deki gibi asmayın bizi...

Yol boyunca Lukaş kendi kendine mırıldandı durdu:

— Bölük komutanı, bölük posta eri...

Teğmen Lukaş, bölük irtibat görevlisine, kendisine

yeni bir emireri bulmasını söylediği zaman, Vanek adındaki görevli:

— Ben sizin, Şvayk'tan memnun olduğunuzu sanıyordum, dedi.

Oysa teğmen kendisine, Şvayk'ın albay tarafından bölüğe posta eri tayin edildiğini müjdelediği zaman, beriki:

— Allah sonumuzu hayırlı etsin, demekten kendini alamadı.

Pencereleri parmaklıklı baraka, tümen tevkifhanesi olarak kullanılıyordu. Kurallara göre burada cezalılar sabah yedide kalkar ve ilk iş olarak yataklarını yaparlardı. Yani yerdeki yataklar biraz daha tozlanır, biraz daha toz kalkardı etrafta. Ranza filân yoktu. Bu iş bittikten sonra içerdekiler sıraların üzerine oturur ya bit avcılığına başlarlardı (çoğu cepheden gelmişti çünkü), ya da başlarından geçen maceraları anlatırlardı birbirlerine.

İstihkâm eri Vodiçka ile Şvayk, kapının yakınlarındaki bir sırada, birkaç cezalı ile birlikte oturmuştu.

— Şu Macar olacak hamam böceğine bak hele, dedi Vodiçka, bak temize çıkmak için nasıl da yalvarıyor. Ulan şeytan diyor ki, şu rezilin ağzına parmaklarını geçir de bir kulağından öbürüne kadar şöyle güzelce bir yırt.

— İyi çocuk aslında, dedi Şvayk. Burada olmasının sebebi, cepheye gitmek istemediği için. Savaşa karşı olan bir mezhebe mensup. İnsanları öldürmek istemediği için yakalayıp tıkılmıştı içeri. Evet, Tanrı'ya sığınmış ama, bu sığınmanın da cezasını görecek. Savaştan evvel Mahren'de Nemvara diye bir herif vardı. O da savaşa karşıydı. Öyle ki, askere alındığı zaman, tüfeği bile asmak istemezdi omuzuna. Bunun inançlarına aykırı olduğunu söyler dururdu. Bu yüzden içeri attılar da konuşana kadar beklediler. Sonra da uslanmıştır diye askerlik andı ettirmeye kalktılar ama, o mezhebinin inançlarına aykırı olduğunu söyleyip and içmedi ve de inadından vazgeçmedi.

— Bana kalırsa eşşeğin tekiymiş. İnsan yemin eder, sonra da sıçayım içine yeminin de meminin de der olur biter. Başını belâya sokacak da ne olacak yani?

— Ben bu andı tam üç kere bozdum, dedi bir piyade eri. Üç keredir de, cepheden kaçtığım için yakalanıp buraya atılıyorum. Allah'tan ki, bundan on beş yıl evvel aklımı kaçırıp teyzemi öldürdüğüm için elimde deli raporu var. Yoksa, şimdiye kadar en azından cephede üç defa vurulmam gerekiyordu. Neyse ki benim merhum teyzanım her seferinde işleri düzeltiyor. Kimbilir belki de bu şekilde postu cephede bırakmadan savaşı atlatırız.

— Peki teyzeni neden vurdun arkadaşım? diye sordu Şvayk.

— İnsan birbirini neden vurur ki? diye cevap verdi bu iyi kişi. Aptallar bile bu işin para için yapıldığını bilirler. O ihtiyar cadının tam beş tane banka defteri vardı. Kendisini üstüm başım perişan, pislik içinde ziyarete gittiğim zaman faizleri de almıştı. Dünya yüzünde de kendisinden başka kimseciğim yoktu. Beni yanına almasını, yardım etmesini söyledim. Oysa, kalktı, benim genç, kuvvetli, sıhhatli bir kişi olduğumu söyleyip, çalışmamı salık verdi. Arkadan çenesini tutmayıp ileri geri konuşmaya başlayınca, ben de bir - iki defa vurdum kafasına kömür küreği ile. Neyse, karı yere yuvarlandığı zaman ben onun teyzem olup olmadığından pek emin değildim. Yanına oturdum başladım kendi kendime konuşmaya, «bu teyzem mi, yoksa teyzem değil mi?» diye. Ertesi sabah komşular beni orada buldular. Slupy'deki tımarhaneye attılar beni deli diye. Savaş çıkmadan evvel de Bohnice tımarhanesinde muayene olup sağlamlığımıza karar verildi ve yaka - paça askere gönderildik.

Zayıf, yüzünden ızdırap çektiği belli olan bir asker, elinde çalı süpürgesi olduğu halde yanlarından geçti.

— Bizim birlikten. Öğretmen kendisi, diye açıkladı

bir avcı eri. Gidip temizlik yapacak. Son derece intizamlı bir adam. Yazdığı bir şiir yüzünden içeri atılmış.

— Hoca az gelsene, diye bağırdı er, elinde çalı süpürgesi olan zayıf askere. Beriki yaklaştı ve oturdu sıraya .

— Şu bitleri bir daha dinleyelim bakalım.

Asker, öksürüp gırtlağını temizledikten sonra okumaya başladı :

Bit sarmış tüm sürüyü kaşınır bütün cephe
Bitlerin en irisi oturmuş senin benim tepeme
Deliye dönmüş patron kaşınır hart hart yattığı yerde
Değiştirir don, gömlek, pantalon biteviye
İyidir bizim buradaki bitlerimiz
Demokrattır her biri subaylar gelir dize
Prusyalının dişi biti bitçe yapmak ister bu işi
Ve böylece bitiktir Avusturyalı bitin işi.

Kederli asker - öğretmen, diğerlerinin yanına oturduktan sonra kederle içini çekti.

— Sırf bu yüzden tam dört kere sorguya çekildim.

— Aslında konuşulacak hiç bir şey yok, dedi Şvayk büyük bir ciddiyetle. Oturup düşünsünler bakalım mahkemede Avusturyalı bitlerin başkanı kimmiş diye. Üstü kapalı yazmakla çok iyi etmişiniz. Artık herifler meseleyi çözecem diye akıllarını yitirirler bir güzel. Siz hemen gidip bunun alelâde bir erkek ev biti olduğunu ve tesadüfen yolda dişi bir bite rastladığını söyleyin, aksi halde paçanızı biraz güç kurtarırsınız. Kimseyi kızdırmak için yazmadığınız da belli üstelik. En iyisi sorgu hâkimine bunu şaka olsun diye yazdığınızı söyleyin.

Öğretmen yeniden içini çekti.

— Eğer durumunuz gerçekten kötüyse, gene de cesaretinizi kaybetmemeniz lâzım, dedi Şvayk ciddiyetini

elden bırakmadan. Pilsenli Çingene Janeçek'in dediği gibi, her şey düzelir elbette. Efendim bu Janeçek 1879 yılında soygun yaparken iki cinayet işlediği için idama mahkûm oldu ve de ilmek boyununa geçtiği zaman, her şey iyi olur inşallah dedi. Dediği de çıktı hani. Herifin sallanacağı gün Kayserin doğum gününe rastladığından, adamı son dakikada sephadan aşağı indirdiler ve de ertesi günü astılar. Zaten üç gün sonra da affa uğradı. Çünkü, söylenen cinayetleri başka bir Janeçek'in yaptığı anlaşılmış. O zaman hemen mezar açıldı ve ölüyü çıkarıp iyi bir katolik âyini yaptılar ve katolik mezarlığına gömdüler. Böylece işler düzeldi ve eksik olan...

— Birkaç şamar kaldı, diye Vodiçka söze karıştı. Allahım neler de uyduruyor bu herif. Sen burada otur, mahkemeye çıkacağım diye ödün bokuna karışsın, ondan sonra bu rezil gelsin sana, sorguya çekilmeye giderken Jeriko'daki güllerin nasıl olduğunu anlatsın. Nereden de uydurur bunları bilmem ki.

— İyi ama bunları ben uydurmadım ki, bunlar ressam Panuşkas'ın uşağı Matej'in sözleri. İhtiyar bir kadın, ona Jeriko gülü nasıl olur diye sorduğu zaman, Matej kadına, biraz komoka kurusu alıp bir tabaka koyun, üzerine su dökün, biraz sonra yeşerdiğini göreceksiniz, işte Jeriko gülü diye buna derler, demiş. Benim ne kabahatım var bu işte. Uyduran ben değilim ki. Üstelik insan sorguya çekilmeye giderken bile biraz havadan sudan bahsetmeli. Ben sadece senin cesaretini geri getirmek istiyordum Vodiçka. Teselliye ihtiyacın vardı...

— Tam da teselli edecek lâfları buldun, diyen Vodiçka, dikkatle yere bir tükürük attı. Sen burada düşüncelerden kafan kazan olmuş, iki Macarı patakladık, bu işten nasıl sıyrılacağız diye düşün, o gelsin seni böyle lâflarla teselli etsin. Üstelik burada mahpus yatarken o Macar rezillerinin hesabını nasıl göreceğim. Bunlar yetmezmiş

gibi bir de tiyatro oynuyoruz hâkimin karşısında. Yok efendim, Macarlardan nefret edilir mi hiç? Biz kendilerini çok severiz diye palavra at. Köpek bile böyle yaşamaz be! Ama, dur sen hele. Gün ola harman ola. Elbette bir gün bu itoğlu itlerden biri elime geçer benim de. O zaman köpek yavrusu gibi boğmazsam bana da adam demesinler. Bakalım o zaman millî marşlarında dedikleri gibi «isten almeg a Magyar» olacak ve de Tanrı Macarları koruyacak mı? Dur sen hele... Sabreden derviş muradına ermiş arkadaşım. Benim adımı yeniden duyacak bu namussuzlar.

— Oturup böyle patırdı etmenin hiç bir âlemi yok. Her şey yoluna girer. Asıl mesele mahkemeye çıktın mı, gerçek olmayanda ısrar edip, Nuh diyecek ve de peygamber demiyeceksin. Çünkü, mahkemede doğruyu söylediğin anda, dâvayı kaybettin demektir arkadaşım. Hiçbir sonuç alamazsın bu şekilde. Ben bir zamanlar Moravsky Ostov'da çalışırken, maden amelelerinden biri, mühendisi iyice bir pataklıyor. Ama, hâdiseyi gören yok. Amelenin avukatı, herife suçu inkâr etmesini söylüyor. Karşı taraf ise, itirafın insan ruhunu ferahlatacağını iddia ediyor ama, dinleyen kim. Bizimki suçsuz olduğunda ısrar edince, mahkeme kendisini serbest bırakmak zorunda kaldı.

— Allahım sen bana sabır ver, dedi Vodiçka, sinirli sinirli. Daha fazla dayanamıyacağım. Acaba neden hep bu şekilde konuşur bu herif. Dün de sorguda bunun gibi bir rezil vardı, sivillikte ne iş yaptığı sorulduğu zaman, «Korse'de üflerim», dedi. Tam bir saat uğraştı sorgu hâkimi bunun ne demek olduğunu anlamak için. Meğer herif Korse adında bir kuyumcunun yanında çırakmış ta ağzına aldığı bir boruyla madenlerin üzerine üflermiş çalışırken.

Koridordan ayak sesleri duyuldu. Gardiyan bağırdı:

— Fazlalık geliyor.

— Oh, gene kalabalık olacağız, dedi Şvayk mutluca. Umalım da birkaç izmarit saklamış olsunlar.

Kapı açıldı ve gardiyan, Şvayk ile birlikte Budejovice'de yatan yedek subay adayını içeri itti. Son olarak gönüllü yedek subay adayı, cepheye giden birliklerin mutfağına atanmıştı.

— Efendimiz Kutsal İsa'nın inayeti ve dirayetiyle soluğumuzu nihayet burada alabildik.

Bu arada Şvayk herkesin adına cevabı verdi:

— Ebediyete kadar nur olsun, amin.

Yedek subay adayı, Şvayk'ı yeniden görmekle gerçekten sevinmişti. Elindeki battaniyeyi yere attıktan sonra, Çek kolonisinin yanına çöreklendi, dikkatle dolaklarını çözüp birkaç sigara attı ortaya. Arkadan çizmesinin birinden, bir kibrit kutusu yanı ile birkaç tane kibrit çıkardı. Çevresindekilere sigara verdikten sonra, büyük bir dikkatle sigarasını ateşleyip, diğerlerinin de sigarasını yaktı ve hiç umursamadan konuştu:

— Beni isyan suçuyla itham ediyorlar.

— Önemi yok, dedi Şvayk, sakin sakin. Hayat bu. Her namuslu vatandaşın başına gelir böyle şeyler.

— Elbette ki, hakkın var, dedi gönüllü subay adayı. İnsan nasıl olsa değişik mahkemelerin yardımı ile birşeyler yapabilir. Eğer ille de hakkımda dâva açmak istiyorlarsa bu bana vız gelir arkadaşım. Ha bir fazla olmuş, ha bir eksik. Hiçbir şey farketmez benim için.

İstihkâm eri Vodiçka, sevgiyle yeni gelene bakıp sordu:

— Peki ama isyana teşvik işini nasıl yaptın?

— Muhafızların kenefini temizlemediğim için beni albayın karşısına çıkardılar. Herif domuzun ağababası. Başladı hırlayıp zırlamaya. Yok efendim ben zaten alaydan gelen raporla tevkif edilmiş rezil suçlunun biriymişim, yok efendim nasıl olur da benim gibi bir herif ordu-

da askerlik ederken dünya şaşırıp da yörüngesinden dışarı çıkmazmış, yok efendim benim gibi birine nasıl subay hakkı tanınırmış da, ben üstlerimin başını belâya sokmaktan başka bir işe yaramazmışım. Ben de açtım ağzımı, yumdum gözümü. Benim gibi bir insandan dolayı dünyanın yörüngesinden çıkmıyacağını, zira tabiat kuvvetlerinin, yedek subay adayına verilen haklardan çok daha kuvvetli olduğunu, hiçbir şekilde sıçmadığım bokları temizlemek zorunda olmadığımı, oysa aslında bu kenefe, mutfakta yediğim yemekler yüzünden sıçmaya hak kazandığımı anlattım durdum. Aynı zamanda dünyanın sadece benim yüzümden değil ama, onun yüzünden yörüngesinden çıkabileceğini söyledim albaya. Ben konuşurken herifin dişleri takır takır vuruyordu birbirine. Sararıp morardıktan sonra yüzüme haykırıverdi:

— Bana bak, ayakyolunu temizliyecek misin, temizlemiyecek misin?

— Hiçbir kenefi temizlemek niyetinde değilim, albayım.

— Temizlemiyeceksin demek.

— Hayır, albayım!

— Bak sen şu işe. Sen bir değil, yüz adet bok çukuru temizliyeceksin be!

— Albayım, ne bir, ne de yüz adet çukur temizlemek niyetinde değilim.

Ondan sonra karşılıklı çığırışmaya başladık.

— Temizlemiyeceksin demek.

— Hayır albayım.

Derken, kenef üzerine sanki çocuk kitaplarından manzume okur gibi karşılıklı tekerlemeler yapmaya başladık. Albaya gelince, tabanı dağlanmış it gibi fırdolanıyordu odanın içinde. Sonunda, tıknefes olmadan iskemlesine oturdu ve de konuştu:

— İyi düşünün, yoksa sizi isyan suçundan tümen

mahkemesine veririm. Şunu unutmayın ki, bu savaş içinde kurşuna dizilen ilk gönüllü siz değilsiniz. Biz Sırbistan'da bölükten iki yedek subay adayını ipe çektik ve de dokuzuncu bölükten bir tanesini, koyun boğazlar gibi gırtlaklayıverdik. Peki biz bu işleri neden yaptık? Sebep neydi ha? Sırf inatları yüzünden. Asılanlardan ikisi, bir Sırp rezilinin karısı ile çocuklarını **süngülemeyi reddettikleri** için asıldılar. Boğazladığımıza gelince, yürüyüşe devam edemiyeceğini, ayaklarının şiştiğini ve de düztaban olduğunu söyledi. Yaaa işte böyle. Gelelim sadede. Kenefi temizliyecek misin?

— Hayır albayım.

Albay bir süre bönbön yüzüme baktıktan sonra konuştu:

— Bana bak, sen slavofil misin?

— Hayır, albayım.

İşte o zaman, beni albayın yanından çıkarıp, isyan suçuyla mahkemeye verdiler.

— En sağlamı da budur zaten, dedi Şvayk. Şimdi senin süzme aptal rolü oynaman gerekiyor. Ben garnizon nezarethanesinde yatarken orada da bir herif vardı. Hem de okumuş kişiydi doğrusu. Ticaret okulunda öğretmenmiş. Savaş oyunu oynanan sahneden voltasını alıvermiş. Aman aman, herifi bir mahkemeye verdiler ki, bildiğin gibi değil. Muazzam bir dâva süsü vermek istediler. İbreti âlem için adamcağızı Allah yarattı demeyip sallandıracaklardı ama, o bir kalemde yakasını ve de paçasını kurtarmayı becerdi ki, o biçim işte. Hem de akla hayale gelmiyecek bir basit yolla halletti işini. Alay doktoru kendisini muayene ettiği zaman, bizimki de kendisinde irsî bir seyahat hastalığı olduğunu iddia etmiş. Yani taaa çocukluğundan beri, heyheyleri estimiydi bilmediği yerlere gitmek gelirmiş içinden. Anlıyorsunuz değil mi? Çekip kaybolmak işte. Bir seferinde gözlerini bir açıyor ki, Ham-

burg'da. Başka bir sefer Londra'da uyanmış, üstelik buralara kadar da nasıl geldiğinden bîhaber. Babası alkolik olup, bizim ahbabın doğumundan evvel müntehir olmuş. Anası da orospuluk edermiş zaten. Kafayı çekip çekip çıldırmış ve de ölmüş. En küçük kızkardeşi kendini nehre atıp boğulmuş, en yaşlısı da kendini kaldırıp trenin altına atıp kıyma olmuş. İş bu kadarla bitse iyi. Erkek kardeşine gelince, Vyşehrad'ın tren köprüsünden atlayıp hayatına son vermiş. Büyükbaba ise karısını öldürdükten sonra üzerine gazyağı döküp canlı meşale olmuş. Anneanne ise, Çingenelerle düşüp kalkmış ömrübillâh, sonunda cezaevinde intihar etmiş. Nasıl mı? Kibrit yiyerek a dostlar, kibrit!. Yeğenlerinden biri evleri kundaklayıp cinayete sebep olduğundan, mahkûm olduysa da, şahdamarını eline geçirdiği bir cam parçasıyla keserek, kahbe dünyaya elveda demiş. Baba tarafından başka bir yeğene gelince, o da Viyana'da bir binanın yedinci katından, balıklama olarak kendini sokağa koyvermiş. Hikâyemizin kahramanına gelince, çok kötü talim ve terbiye aldığından tam on yaşına kadar ağzını açıp tek kelime konuşamamış. Hattâ altı aylıkken bunu bir masanın üzerine bağlayan ana ve babası, sabiyi orada bırakıp sırra kadem basmışlar. Tam o sırada masaya çıkan kedilerin yardımıyla yere düşüp, kafasını döşemeye çarpmış. İşte o günden beri de gelip geçici başağrılarına yakalanırmış ve de yakalandığı zamanlar ne yaptığını hatırlamazmış bir türlü. İşte gene böyle bir kriz ânında, cepheye gitmek için Prag'dan yola çıktığında, askerî inzibat kendisini körkütük bir durumda «Yüzkarası» meyhanesinde tevkif etmiş. Ancak o zaman kendine gelmiş dostumuz. Ya, işte böyle arkadaşım. Bilemezsin onu ordudan sepetledikleri için nasıl da memnun olmuştu millet. Ayrıca onunla aynı hücrede kalan beş rezil de işi sağlam kazığa bağlamak için, bizimkinin hayat hikâyesini kaleme aldılar ki, icabında kendilerine faydası olsun di-

ye. Yazdıkları da şu:

Baba: Alkolik,

Ana: Orospu,

Birinci hemşire: (Boğularak müntehir)

İkinci hemşire: (Tren altında vefat)

Birader: (Köprü kurbanı)

Büyükbaba: Karısını öldürüp gazla kendini yakmış.

Anneanne (Çingene dostu, kibrit yiyerek)

İş bu hale gelince, alay doktoru hikâyeyi anlatanlar yeğenlerden birine geldiği zaman, şöylesine cevap vermeye başlamış:

— Evet evet biliyorum. Demek senin yeğenin Viyana'da bir binanın altıncı katından kendini sokağa koyverdi ve sen talim terbiye tarafından zayıfsın. Öyleyse seni «Düzeltme» kısmına yollıyalım bakalım. Belki o zaman senden faydalanabiliriz.

Böylece hazreti «Düzeltme» kısmına yolluyorlar ki, amanın demeye vakit kalmadan ne babasının alkolikliği kalıyor, ne anasının orospuluğu. Herif hem de tövbekâr olup gönüllülerin en önünde cepheye arzı endam ediyor.

— Artık orduda irsî sapıklıklara müptelâ olan pek kalmadı, dedi yedek subay gönüllüsü. Olsaydı bütün kurmay heyetindeki generalleri tımarhaneye kapamak gerekirdi.

Demir kapının kilidinde bir anahtar döndü ve gardiyan girdi içrei.

— Piyade eri Şvayk'la, istihkâm eri Vodiçka sorgu hâkimine.

Ayağa kalktılar. Vodiçka, Şvayk'a dönüp konuştu:

— **Gördün mü anasını, avradını** at pazarında sattıklarımı. **N'oluyoruz** be! Her Allahın günü sorgu sual! İş bununla bitse gene iyi. Netice? Sıfıra sıfır, elde var sıfır desen, elde sıfır da yok. Böylesine rezil, kepaze olup sürüneceğimize, bari mahkûm etseler de ne bok olacağımızı

biliversek. Çat burada, çat kapı arkasında, bilmeceklerdeki süpürge misali oradan oraya atılıp duruyoruz be yahu. Bu arada da o Macar olacak itoğlu itler paçalarını sıyırıyorlar benden...

Sorgunun yapıldığı barakaya giderken, Şvayk ile Vodiçka, ne zaman gerçek mahkemenin karşısına çıkacakları konusunda bir tartışmaya girdiler.

Vodiçka, sinirli bir sesle konuştu:

— Suale çekmeden başka bir bok yedikleri yok. Peki sonu ne olacak bu işin? Paket paket, balya balya kâğıt topluyorlar. Mahkeme dersen namevcut. Bize gelince, demir parmaklıklar arasında çürüyüp gidiyoruz. Şimdi doğruya doğru, eğriye eğri diyelim. Bize verdikleri çorba, yenir yutulur nesne mi? Hele o içine koydukları donmuş patateslere ne buyurulur? Peki ya, ekşi lâhana adı altında verdikleri gerçekten ekşimiş lâhanaya ne buyurulur? Allah kahretsin canım. Bak, şu yaşa geldim, daha böylesine budalaca bir savaş geçmedi başımdan. Ben bunun çok daha başka türlü olacağını tahmin ve de tasavvur ediyordum.

— Eğer izin verirsen, ben kendi hesabıma, olan bitenlerden son derece memnunum, dedi, Şvayk. Daha ben yıllar evveli askerlik görevimi yaparken, bizim bir çavuşumuz vardı Solpera adında. İşte bu zatı muhterem, her hergele savaşta görevinin ne olduğunu bilmelidir deyip, ağzımın ortasına öylesine bir tokat aşkederdi ki, ömrü billâh unutmak mümkün değil. Bir de merhum teğmenimiz Kvajser vardı. Tüfek muayenesine geldiği zaman bir nutuk atmadan edemez ve bizlere, asker denen kişilerin, devlet tarafından idare edilen bir sığır sürüsü olduğunu söyler ve bu yüzden çok titiz davranmamız gerektiğini bildirirdi. Yani devletin doğurup, doyurduğu biz sığırlara yemek vereceksin, içecek kahve sunacaksın, pipomuzu tü-

tünle doldurucaksın, bizler de karşılık olarak o biçim geviş getireceğiz.

İstihkâm askeri Vodiçka, derin düşüncelere dalmıştı. Bir süre sonra cevap verdi:

— Bana bak, sorgu hâkiminin karşısına çıktığın zaman, gene bir yerlerin çarşafa dolanmasın. Daha evvel söylediklerini tekrar et ki, benim başım belâya girmesin. Her şeyden evvel sen, bu Macar rezillerinin bizim üzerimize saldırdığını söylemiştin. Biz de arkadaş olarak elimizden geleni yaptık yani. Çaktın mı yoldaşım?

— Sen hiç merak etme, Vodiçka. Huzurunu kaçırmanın hiçbir âlemi yok. Mesele mi yani tümen mahkemesinin karşısına çıkmak. Sen eskiden bir divanı harbin ne biçim olduğunu görecektin ki, aklın domalacaktı. Şip-şak dedin mi, mahkeme filân bitiyordu behey gafil! Heral adında bir öğretmen vardı ben ilk askerliğimi yaparken. Bir seferinde koca alayın nasıl izinsiz kaldığını anlattıydı. Ayrıca, Prag müzesinde Maria Theresia devrindeki askerî mahkemeleri anlatan bir kitap varmış ki, bildiğin gibi değil. O zamanlarda her bölüğün özel bir de cellâdı varmış ve bu adamlar uçurdukları kelle başına bir taler alırlarmış. Öyle ki, cellâtların hemen hepsi günde beş taler bile kazanırlarmış.

— Elbette o zamanın alayları şimdikinden büyük olup, devamlı olarak cıvar köylerden takviye alırlarmış.

Tümen mahkeme barakasına geldikleri zaman, muhafızlardan birisi, her iki tutukluyu, Sorgu Hâkimi Ruller'in bulunduğu sekiz numaralı odaya aldı. Yığın yığın evrak vardı adamın önünde.

Masanın üzerinde kanun kitapları, yarım bardak çay, fildişi taklidi çarmıha gerilmiş bir İsa heykeli vardı ve Tanrının Oğlu büyük bir şaşkınlıkla, ayakları dibindeki ağzına kadar sigara izmaritiyle dolu kül tablasına bakıyordu.

Sorgu Hâkimi Ruller, elindeki sigarayı, Tanrının en büyük günah mahsulünün ayakları dibinde söndürdükten sonra, çay bardağına uzanıp, önündeki kanun kitabının sayfalarını bir süre karıştırdı. Sonra elindeki bardağı masanın üzerine koyup, subay mahfelinden aldığı ve Bayan S. Kraus tarafından yazılmış «Cinsel Ahlâkın Gelişme Tarihi» adındaki kitabın sayfalarını karıştırmaya başladı.

Gözlerini kırpmadan, Bayan Kraus'un talebelerinden biri tarafından Berlin Batı garının helâsında bulunan kadın ve erkek cinsel organlarının acemice çizilmiş resimlerine baktığından, içeri girenlerin farkına varamadı.

Ancak, Vodiçka'nın öksürmesiyle gözlerini önündeki resimlerden kaldırdı.

— Ne oldu? diye soran sorgu hâkimi, sayfaları karıştırıyor, bu resimlerin ve helâ duvarı edebiyatının devamını arıyordu.

— Vodiçka arkadaşım üşüttüğü için biraz öksürüyor efendim, diye cevap verdi Şvayk büyük bir ciddiyetle.

İşte ancak o zaman gördü sorgu hâkimi, Şvayk'la Vodiçka'yı.

Yüzüne sert bir ifade takmak için bir süre uğraştı durdu.

— Demek nihayet gelebildiniz çocuklar, deyip, masanın üzerindeki kâğıtları karıştırdı. Ben sizleri saat onbuçukta çağırmıştım, oysa saat nerede ise on bir olacak.

Sonra birden, esas duruştan rahata geçen Vodiçka'ya dikti gözlerini:

— O ne biçim duruş öyle öküz oğlu öküz! Ancak ben «rahat!» diye emir verdikten sonra ellerini sallıyabilirsin.

— Romatizması var da ondan, efendim, diye Şvayk yeniden lâfa karıştı.

— Sen de o tutulası çeneni kapasan iyi edersin. Sana ancak sual sorulunca cevap vereceksin. Anlaşıldı mı? Bugüne kadar tam üç defa karşıma çıktın, ama ağzından

lâf almak kabil olmadı. İkinizin arasında bir numaralar var ya, ne olduğunu bilemiyorum, sahtekâr reziller sizi. Ama, makhemeyi fuzuli yere işgal etmekten hiç bir şey geçmez elinize... Buraya bakın ulan orospu çocukları, deyip, üzerinde fiyakalı bir yazıyla: *Şvayk* ve *Vodiçka* yazılı dosyayı çıkardı kâğıtların arasından.

— Eğer burada, tümen mahkemesini oyalayıp, cepheye gitmenizi geciktireceğinizi sanıyorsanız çok yanılıyorsunuz şaşkın ördekler. Sizin yüzünüzden ordu mahkemesine telefon etmek zorunda kaldım.

İçini çekti.

— Böylesine ciddî bir yüz takınmana hiç de lüzum yok, Şvayk. Cephede Honvedlerle nasıl olsa çarpışacaksın. Mahkemeleriniz iptal edildiği için, her ikiniz de birliklerinize gidebilirsiniz. Cezanız orada verilir herhalde. Zaten cepheye giden bölüklerdesiniz. Ulan bir daha elime düşecek olursanız, ananızdan emdiğiniz sütü burnunuzdan getiririm keratalar. Alın bakalım serbest olduğunuza dair kâğıtlarınızı. Bundan böyle de efendice hareket edin. Al bunları iki numaralı odaya götür, dedi muhafız erine.

— Söylediklerinizi kalbimizin derinliklerine gömüp, asla unutmayacağız sayın hâkim. Bize karşı göstermiş olduğunuz iyilik duygularından dolayı ayrıca teşekkürü bir borç biliriz. Eğer sivil olmuş olsaydım, cesaret edip, sizin altın kadar değerli bir kişi olduğunuzu söylerdim. Herneyse, hakkımız olmadığı halde bizim için kıymetli vakitlerinizi sarfettiğiniz için her ikimiz de size medyunuz.

— Cehennem olun ulan, diye bağırdı hâkim, Şvayka. Eğer senin için Albay Şröder araya girmemiş olsaydı, başına ne belâ geleceğini Tanrı bile bilemezdi.

Koridora çıkıp, iki numaralı odaya girdikleri vakit, Vodiçka ancak kendine gelebildi. Eski neşesini bulmuştu yeniden.

Yemeğe geç kalmaktan korkan asker, bizimkilere döndü:

— Şu pergelleri biraz açın be çocuklar. Sümüklüböcek yetişir arkanızdan.

Vodiçka askere biraz terbiyesini takınmasını ve Çek olduğu için Tanrıya şükürler etmesi gerektiğini hatırlattı. Eğer Macar olsaydı, salamura balığına dönmesi işten bile değildi.

Karargâh yazıcısı, askere sanıkları geri götürmek zorunda olduğunu hatırlatınca, beriki gerçekten üzülmüştü. Yalvarıp yakarmaları para edeceği yerde, yazıcının sinirlerini daha da beter etmekten ileri gitmedi.

— Vay başıma, dedi kederle. Arkadaşlar şimdi çorbanın en yağlı taraflarını kaşıklıyorlardır. Bana da herhalde et yerine, kemiklerle sinirleri verirler. Dün de iki tutukluyu kampa götürdüm. İçlerinden biri benim tayının yarısını gövdeye indirdi.

Vodiçka kendine geldiği için her lâfa karışıyordu artık:

— Ulan sen tümen mahkemesinde görevli olduğun halde, yemekten başka şey düşünmez misin be?

Şvayk'la Vodiçka başlarına geleni, yedek subay gönüllüsüne anlattıkları zaman, beriki âdeta patladı:

— Demek cepheye giden birliklere katılıyorsunuz dostlarım. Tıpkı Çeklerin turist dergisi «İyi Rüzgâr» da olduğu gibi, bu güzel seyahatinizin bütün güçlükleri duygulu ve düşünceli askerî makamlar tarafından halledilmiştir. Sizler de Galiçya'da mesire yapmaya dâvet edildiniz. Yolunuz açık, neşeniz bol, yüreğiniz ferah olsun ihvanlarım. Orada göreceğiniz siperlere gereken ilgiyi gösterin. Çok güzel ve ilgi çekici yerlerdir oraları. O terkedilmiş kederli topraklarda kendinizi anavatanda gibi hissedeceksiniz. Evet, babanızın tarlasındaymış gibi hissedeceksiniz kendinizi. Duygularınız incelmiş olarak belki siz de

Humbold'un dediği gibi: «Vay anasına, ben hayatımda bu rezil Galiçya kadar muazzam bir şey görmedim,» diyeceksiniz. Muzaffer ordumuz tarafından ilk çekilmede elde edilen o paha biçilmez tecrübeler, herhalde tertiplenen bu ikinci gezi için faydalı olacaktır. Burnunuzun doğrusuna giderseniz varacağınız yer Rusya'dır ve işte o zaman sevincinizden bütün kurşunlarınızı havaya sıkarsınız.

Yemekten sonra, Vodiçka ile Şvayk, idareye gitmeden evvel, bitler hakkında şiir yazan kederli öğretmen, onları bir kenara çekerek, büyük bir ciddiyetle tavsiyede bulundu:

— Rusların tarafına geçtiğiniz zaman, sakın onlara şöyle demeyi unutmayın: «Zdravstujtie ruskije bratia, my bratia tjechy, my njet austrijtsi.» Yani, günaydın Rus kardeşler, bizler sizin Çek kardeşleriniz, Avusturyalı değiliz.

Barakadan çıkmadan evvel, Vodiçka cezaevinin Macarlara karşı olan nefretini zerre kadar azaltmadığını belitmek istercesine, askerlik yapmayan Macar delikanlısının ayağına bastıktan sonra bağırdı:

— Çizmelerini giysene ulan aptal!

Sonra sinirli bir sesle Şvayk'la konuşmaya başladı:

— Ah bir gık deseydi kerata! O zaman parmaklarımı onun o kenef Macar ağzına geçirdiğim gibi, bir kulağının öbürüne kadar carrt diye yırtıverecektim ama, deyyus ses etmeyip, nasırına basmama bile göz yumdu. Allah kahretsin. Mahkûm olmadığımıza nasıl üzüldüm bilemezsin, Şvayk. Sanki arkamızdan gülüyorlar gibi geliyor bana. Sanki Macar denilen deyyuslar ağza alınmaya değmez kişilermiş gibi. Oysa, aslanlar gibi dövüştük. Ceza yememmemiz hep senin yüzünden oldu Şvayk. Hattâ hakkımızda kötü fikir sahibi oldular. Tümü birden bizim kavga edemediğimizi sanıyor. Aslında nefis bir kavgaydı.

— Sevgili dostum, dedi Şvayk her zamanki iyimser sesiyle, anlamıyorum, mahkemenin bizi suçsuz ilân edip, iyi kişiler olduğumuza karar vermesi seni neden sevindirmiyor. Evet, ben sorgu esnasında birtakım dümenler yaptım ama, Avukat Bass'ın müşterilerine söylediği gibi, mahkemede yalan söylemek insanın birinci görevidir. Sorgu hâkimi bana neden Kakonyilerin evine girdiğimizi sorduğu zaman kendisine: «Bu şekilde Bay Kakonyi ile dostluğumuzun daha iyi perçinleşeceğini düşünmüştüm,» diye cevap verdim. Ondan sonra da hâkim ağzının payını almış olduğundan bana hiçbir şey sormadı.

Şvayk bir nefes alıp, konuşmasına devam etti:

— Şunu unutma ki, divanı harbe çıktığın zaman hiçbir şey itiraf etmeyip, her şeyi inkâr edeceksin. Ben garnizon kodesinde yatarken, yanımdaki hücrede bir asker vardı. Herif herşeyi itiraf ettiğinden arkadaşları kendisine öyle unutulmaz bir ders verdiler ki, sonunda itirafını geri almak zorunda kaldı.

— Eğer hayatta ahlâksızca bir şey yapacak olursam, elbette ki, bunu itiraf etmem, dedi Vodiçka. Ama, sorgu hâkimi bana, «kavga ettin mi?» dediği zaman, «evet efendim» dedim. — «Kimseyi patakladın mı?» — «Evet efendim» — «Peki bu arada birilerini de yaralamış olmayasın?» — «Elbette ki, yaraladım efendim.» Adamın kiminle konuştuğunu bilmek hakkı değil mi yani? Zaten hayatta yaptıkları en büyük rezillik bizleri serbest bırakmaları. Ulan sanki karşımdakiler benim, süngünün sapıyla heriflerin kafası budur deyip, yumulduğuma ve de herbirini soğanlı, bol biberli Macar yahnisine çevirdiğime inanmadılar be. Daha ne yapalım yani, herifleri tüm çürüttük. Sen de gördün ya, bir ara üç Macar iti üzerime atılmıştı. Ama, bir an sonra dut silkeler gibi herbirini yerlere serip, üzerlerinde çardaş dansı yaparcasına tepindim. Bütün bunların üstüne de, sorgu hâkimi olacak o rezil oğlu

deyyus, bizim mahkemeyi lâğvediyor. Herif gözümün içine bakıp da sanki şöyle demek istiyordu: «Haydi, palavraya boş versene sen, sen kim, kavga etmek kim.» Hele şu muharebe bir bitsin, hele sivilleri bir çekeyim, bilirim ben yapacağımı. İlk işim, bu düzenbazı ziyaret etmek olacak. İşte o zaman kendisine kavga edip edemediğimi bir ispat edeyim ki, görsün bakalım ayva nasıl yenirmiş. Ayrıca, bir de Kiraly - Hida'ya ziyaret borcum var. Orayı öylesine bir altüst edeceğim ki, bir daha adımı duyan Macar itleri, ben şehirlerine gelir gelmez bodrum katlarında ve de şarap mahzenlerinde alacaklar soluğu. Adım, kanlı bir yaprak gibi geçecek tarihe. Macaristan'da korku olacağım be!

Yazıcı işlerini çabuk bitirdi. Yemekten sonra ağzının yağlarını silmeye nedense fırsat bulamayan bir çavuş, Şvayk ve Vodiçka'nın kâğıtlarını ellerine tutuşturduktan sonra, onların bir veda nutku vermesine fırsat vermedi.

Birliklerine gitmek üzere ayrılırlarken, Şvayk:

— Savaş bitince, dedi, gel beni gör. Her akşam saat altıdan sonra beni «Kupa» meyhanesinde bulabilirsin.

— Elbette ki, geleceğim. Bari neşeli bir yer midir orası?

— Her gün bir şeyler olur muhakkak. Eğer durum çok sakin ve can sıkıcıysa, herhalde birşeyler yaparız.

Ayrıldılar. Beş - on adım uzaklaştıktan sonra, istihkâm eri Vodiçka, Şvayk'ın arkasından bağırdı:

— Yani ben oraya geldiğim zaman, hareket, bereket, demeye söz veriyorsun değil mi?

— Savaş bitince sen muhakkak gelecek misin?

Biraz daha uzaklaştılar birbirlerinden, Ama, az sonra, Vodiçka'nın sesi ilerdeki barakanın köşesinden yeniden duyuldu:

— Şvayk, Şvayk sizin meyhanede ne marka bira var?

Bir yankı gibi duyuldu Şvayk'ın sesi:

— Popoviker birası!

— Ben Smişover sanmıştım diye istihkâm eri Vodiçka bağırdı uzaktan.

— Ayrıca kızlar da bulunur!

— O halde savaştan sonra saat altıda, diye bağırdı Vodiçka. Sesi gitgide uzaklaşıyordu.

— Altıbuçukta gelsen daha iyi olur. Belki bir yerlerde takılırım.

— Altıda gelemez misin?

— Eh, hatırın için gelirim herhalde, dedi Vodiçka'nın arkadaşı. Sesler gittikçe zayıflıyordu.

Böylece, Kahraman Asker Şvayk, istihkâm eri Vodiçka'dan ayrıldı.

«İnsan ne zaman bir dostundan ayrılsa, onu tekrar göreceğini umar.»

LEITHA KIYISINDAKİ BRUCK'TAN SOKAL'A YOLCULUK

Teğmen Lukaş, cepheye hareket edecek olan on birinci bölüğün nöbetçi odasında sinirli bir şekilde volta atıyordu. Karanlık bir yerdi bölük barakası. Tahta bir duvarla, koridordan ayrılmış odanın içinde bir masa, iki iskemle, bir gaz lâmbası ve bir de sahra yatağı vardı.

Karşısında duran irtibat görevlisi Vanek, maaş listelerini tanzim etmekle meşguldü. Eratın yemeğini, giyeceğini, içeceğini hesapladığı için bütün günü bu odada geçerdi Vanek'in. Hattâ geceleri de burada uyurdu.

Kapının yanında sakalı göbeğine erişmiş bir piyade eri durmaktaydı. Baloun adındaki bu er, teğmenin yeni emireriydi ve sivillikte buğday öğütürdü Krumlov yakınlarında bir yerde.

— Bana gerçekten fevkalâde bir emireri bulmuşsunuz, dedi Teğmen Lukaş. Size tüm yüreğimle teşekkür

ederim. Nasıl da bir sürpriz bu benim için. Daha ilk geldiği gün kendisini yemek getirmesi için subay mahfeline yolladım, geri geldiği zaman yemeğin yarısından fazlasını yemişti.

— Özür dilerim ama, yemek gelirken döküldü, dedi çam yarması.

— Döktün demek. Evet, haklısın, çorba veya salça dökülebilirdi ama, kızartmaya ne diyelim? Bana verdiğin et parçası baş parmağımdaki tırnaktan büyük değildi be yahu. Peki elma tatlısı ne oldu?

— Ben...

— İnkâr etme ve yediğini söyle!

Teğmen Lukaş bu cümleyi öylesine sert bir sesle söylemişti ki, ayıdan farkı olmayan Baloun iki adım geri çekilmek zorunda kaldı.

— Bugün mutfağa gidip ne yemek olduğunu öğrendim. Bir kere içinde ciğer köftesi olan çorba varmış. Köfteler nerede? Evet, yolda gelirken balık avlar gibi avladın köfteleri. Sonra taze hıyarlı sığır kızartması varmış? Onu ne yaptın? Zıkkımlandın elbette. Bunun dışında iki parça biftek. Onun da yarısını getirdin. Doğru değil mi? İki parça elma tatlısı. Peki onlara ne oldu? Onları da tıkındın değil mi aç domuz? Gözünü senin toprak doyursun inşallah. Ulan ne ettin elma tatlısını? Çamura mı düşürdün ha? Ulan dümbük! Nereye düşürdüysen göster bakalım bana! Demek sen pastayı düşürür düşürmez, yerden biter gibi peydah olan bir köpek pastanın üzerine saldırıp aldı kaçtı öyle mi? Ulan senin kafanı, gözünü iyi bir şişireyim ki, millete ders olsun! İte bak be! Yediği bütün herzelerden sonra kalkmış bir de inkâr ediyor. Seni kim görmüş biliyor musun? Bölük irtibat görevlisi Vanek! Geldi bana: «Aman teğmen,» dedi, «Baloun denen domuz, yemeği senin nâmı hesabına zıkkımlanıyor.» Pencereden baktığımda bir de ne göreyim. Sanırsın ki, herif bir hafta-

dır yemek yüzü görmemiş. Ciddî söylüyorum, Vanek, bu rezilden daha iyisini bulamadın mı?

— Teğmenim, inan olsun ki, koca birlikte bundan daha iyisi yoktu. Bu öylesine bir rezil ki, daha tüfek tutmasını bile öğrenemedi. Yani demek istediğim, bu herifin eline tüfek verecek olursan, muhakkak bir kazaya sebebiyet verecek. Son manevrada talim fişeği ile az kalsın yanında duran erin gözünü çıkarıyordu. Ben hiç olmazsa senin işini görebilir sandım.

— Yani iş görmek, her gün efendisinin yemeğini yemek değil mi? Kendi karavanası kâfi gelmezse benimkine saldıracak. Herhalde karnın açtır?

— Ben her zaman açımdır, teğmenim. Birinin elinde ekmek artığı görsem, hemen sigarayla değiştiririm. Ama açlığımı gidermeye hiçbir faydası olmaz bunun. Ne yapayım, böyle doğmuşum bir kere. Her zaman şükürler olsun doydum diyorum ama, az sonra hemen yanıldığımı anlıyorum. Bir an sonra başlıyor midem kazınmaya. Sanki hiç yemek yememişim gibi. Ara sıra fazla yediğimi sanıyorum, artık lokma girmez ağzıma diye düşünceler geçiyor kafamdan. Ama, yemek yiyen birini görmiyeyim, ya da yemek kokusu almıyayım. Sanki midem yıkanmış, öyle bir açlık hissediyorum. O zaman inan olsun temel çivisi bile yiyebilirim. Bana iki porsiyon yemek vermeleri için müracaat bile ettim. Hattâ bu yüzden Budejovice'de alay doktoruna bile gittim. Beni üç gün revire yatırıp, sade suya çorba pehrizi verdi, sanki başka işi yokmuş gibi: «Sana aç olmanın ne demek olduğunu öğretirim ulan hırt,» dedi bana. «Bir daha da karşıma çıkarsan buradan bir çuval kemik olarak postalarım seni, taburcu etmeden.» Yani karnımın açıkması için ille de leziz şeyleri görmem gerekmiyor teğmenim. En basit yemekler bile iştahımı kırbaçlıyor. Bir sudur basıyor ağzımın içini. Yalvarırım size teğmenim, bana iki porsiyon yemek vermelerini sağla-

yın. Et olması önemli değil. Biraz lâhana, biraz patates, hattâ artıklara bile razıyım...

— Yeter artık. Gereğince kafa ütüledin Baloun, diye bağırdı Teğmen Lukaş. Bana bak Vanek, sen bir irtibat görevlisi olduğundan beri, bundan daha rezil bir ite rastladın mı? Utanmaza bak be! Eşşekoğlu eşşeğin yemeğimi yediği yetmezmiş gibi, bir de gelmiş kendisine iki porsiyon yemek verilmesi için iltimas yapmamı istiyor. Amma, sana bir ders vermek boynumun borcu olsun Baloun denen rezil! Bak bakalım o miden nasıl hàzmı-bati olurmuş. Vanek, senden bir ricam var, bu herifi al ve bölük levazımcısı Onbaşı Weidenhofer'in yanına götür. Kendisini bir ağaca bağlasın ve akşam yemeğinde gulaş dağıtırken iki saat orada tutsun. Aynı zamanda öylesine bir yere bağlasınlar ki, yemeğin pişmesini de görsün deyyus. Üstelik ağzı sulandıkça, biraz et koklatsınlar da lokanta vitrini seyreden aç orospuların ne hissettiklerini anlasın çakal oğlu çakal. Ha, söylemeyi unuttum, ahçıbaşına tarafımdan emret bunun yemeğini de başkalarına dağıtsın.

— Peki teğmenim. Gel bakalım, Baloun!

Tam kapıdan çıkacaklarken, Teğmen Lukaş, zavallı Baloun'un dehşet içinde kalmış yüzünü görünce, onları yolundan alakoymaktan kendini alamadı.

— Gördün ya, Baloun, eğer aynı şeyi bir daha yapacak olursan seni divanı harbe veririm. Haydi şimdi afiyet olsun sana.

Vanek geri gelip, Baloun'un istediği gibi bağlandığını söyledikten sonra, Teğmen Lukaş konuştu:

— Sen beni tanırsın, Vanek. Böyle metodlardan zerre kadar hoşlanmam ama, elimde yapacak başka bir şey yoktu. Sen de bilirsin ki, köpeğin önünden kemiğini aldığın zaman hayvan hırlamaya başlar. Yanımda böyle bir kişinin barınmasını istemiyorum. İkincisi askerin moral eğitimi ve psikoloji durumları bakımından Baloun'un bağ-

lanması hiç de fena değil. Son zamanlarda bu deyyuslar, cepheye hareket edeceklerini bildiklerinden, burunlarının doğrusuna gitmeye ve kavak yelleri esen kafalarına her gelen fikri tatbike başladılar.

İyiden iyiye kırılmış görünen Teğmen Lukaş, son derece zayıf bir sesle konuşmasına devam etti:

— Senin de bildiğin gibi, dün gece bir yıllık gönüllülerle şeker fabrikasının arkasında bir talim yapacaktık. İlk birlik istediğim gibi sessiz yürüyüşe geçti. Zira, başlarında ben vardım. Ama sol taraftan şeker fabrikasına keşif öncüleri yollamak zorunda olan ikinci birlik, savaşa değil de sanki mesireye gidiyor gibi bir hal takındı. Şarkılar mı söylemediler, pat-pat diye ayaklarını yerlere de mi vurmadılar. Bir rezillik ki, sorma gitsin. Herhalde sizler de işitmişsinizdir gürültüyü. Üçüncü birliğe gelince, yan taraftan açılıp keşif yapacaklardı sözde. Evvelâ benim birliğimden on dakika evvel varmışlar varacakları yere. Arkadan herbiri de bir sigara tellendirmiş ki, deme gitsin. Ulan karşımdaki gece keşfine çıkmış bölük mü, yoksa ateş böceği sürüsü mü anlamadım. Vay be karanlıkta iğne başı gibi ateş gördük sadece. Gelelim dördüncü birliğe. Bre aman dememize kalmadan, nasıl oldu bilinmez, hergeleler bizim birliğin önüne çıkmazlar mı? İş böyle olunca bizi düşman sandılar bittabi. Bana gelince kendi birliklerimin gerisine çekilmek zorunda kaldım. İşte bana miras kalan on birinci bölüğün marifetleri. Ne bok yiyeceğimi ben de şaşırdım. Merak ettiğim bir nokta var. Bu herifler gerçek bir süngü hücumuna kalksalar ne halt edecekler acaba.

Teğmen Lukaş bu nutkunu verirken ellerini birbirine kavuşturmuş, yüzü ise eski Romalıların devrinde, aslanlara atılmak üzere olan ilk dini bütün Hıristiyanların o acıklı ifadesini almıştı. Sesi gittikçe zayıflıyordu Teğmen Lukaş'ın.

Vanek, elinden geldiğince, teğmeni teselli etmeye çalıştı:

— Bu gibi işlere hiç sinirlenmeyin teğmenim. Kafa yormaya bile değmez. Ben cepheye gidecek üç birlikte bulundum. Öylesine rezillik edip işleri altüst ettiler ki, takviye almak için, her seferinde geri çekilmek zorunda kaldık. Cepheye giden bütün birlikler, sanki «hınk» demiş de birbirinin burnundan düşmüş. Al birini vur ötekine toz bile çıkmaz bok soylarından. İçlerinde en beteri de dokuzuncu bölük. Yapacak başka hiçbir şey bulamamışlar gibi, kendileriyle birlikte bütün assubaylarla, subayları da esir ettirmişler karşı tarafa. Ben nasılsa kendimi kurtarabildim. Senden saklıyacak değilim ya, aslına bakarsan, bölüğe şarapla, rom almak için depoya gittiğim için kurtardım kelleyi.

— Biliyor musunuz teğmenim, bahsettiğiniz gönüllüler son gece manevrasında işi bu kadarla da bitirmeyip, tâ Neusiedler gölüne kadar yürüdüler. Aslında bizim bölüğü kuşatmaları gerekiyordu. Oysa sabaha kadar yürüdüler ve bataklığın kenarına vardılar. Başlarında da Yüzbaşı Sagner vardı. Gün ışımasa Allah bilir ya soluğu Şopron'da alacaklardı. İrtibat görevlisi bunları sır dolu bir sesle söylemişti. (Bu gibi olaylardan nedense hoşlanır ve her zaman aklında tutardı).

Bilgiç bilgiç göz kırptıktan sonra devam etti konuşmasına:

— Biliyor musunuz, bizim birliğe komutan olarak Yüzbaşı Sagner seçildi. Ben de tıpkı Başçavuş Hegner gibi birliğe sizin komuta edeceğinizi düşünüyordum. Aslına bakılacak olursa birlikteki en yaşlı subay sizsiniz. Ama her nedense fikir değiştirip onu komutan yaptılar.

Teğmen Lukaş, dudaklarını ısırdıktan sonra, bir sigara yaktı. Bu olaydan ve kendisine karşı yapılan büyük

haksızlıktan haberi vardı. Yüzbaşı Sagner kendisinden evvel iki defa daha terfi etmişti.

— Demek Yüzbaşı Sagner...

— Aslına bakacak olursanız bu işten ne ben, ne de Başçavuş Hegner hoşlandık. Hattâ, Hegner bana yüzbaşının şöhret uğruna Sırbistan'da neler yaptığını da anlattı. Adam yiğitlik numarasına yatıp bütün bölüklerini Monteiegro'da Sırpların makineli tüfek mevzilerine saldırtmış. Herkes bilir ya, piyadenin böyle dağlık arazide kartlaşmış keçiden farkı yoktur. Topçu temizler ancak bu yuvaları. Bütün taburdan sadece seksen kişi kalmış geriye. Yüzbaşı da elinden vurulmuş ama, önemli değil. Bir de baktık, Budejovice'de gene, çıktı karşımıza. Dün akşam da subay mahfelinde yeniden cepheye gideceği için son derece mutlu olduğunu söyledi. Bütün taburu ateş hattında tutacakmış. Adamın niyeti her ne pahasına olursa olsun bir madalya kazanmak. Bana öyle geliyor ki, yarbay yapacaklarını bilse gözünü kırpmadan hepimizi düşmanın üzerine salar da ölmemizi seyreder. Ayrıca, duyduğuma göre, sizin de aranız pek iyi değilmiş kendisiyle. Bu yüzden de bizim on birinci bölüğü en berbat yerlere yollıyacağı bir gerçek.

İrtibat görevlisi derin bir iç geçirdi.

— Bana kalırsa insan böyle bir savaşa girdiği zaman, askerî kuvveti bol ve cephanesi de geniş olunca, iyi bir takım manevralarla savaşa hazırlanmalı, yoksa şaşkınca yapılan birtakım taarruzlar hiçbir fayda sağlamıyor. Ben bunun en güzel örneğini Dukla'da gördüm. İyi bir rezillik olmuştu o çarpışma. Anlatayım da dinleyin. Evvelâ bir «ateş kes» emri aldık. Mesele Rurların iyice yaklaşmasını beklemek ve onları gafil avlamaktı. Oysa, sol kanadımızda «Demirarılar» denen öncü birlikleri vardı. Eşşoğlu eşşekler Rusların yaklaşmasından öylesine korktular ki, her biri ardına bile bakmadan tabanları kaldırdı.

Ruslar sol kanattan gedik açtıkları için bize tugayla irtibat kurma emri verildi, ben bazı kâğıtları imzalatmak için tugay karargâhına gitmiş olduğum için böyle bir emrin verildiğini biliyordum. O sırada onuncu bölükten birkaç kişi de geldi zaten. Akşama kadar yüz yirmi kişi toplandı. Geriye kalanlar yolu kaybedip, bayırdan aşağı kızak kayar gibi kayıp, yanlışlıkla Rus hatlarına girip esir olmuşlar. İyi bir rezillikti doğrusu. Rusları sözde biz esir alacaktık. Neredeee? Ondan sonra Yüzbaşı Sagner...

— Artık daha fazla dinlemek istemiyorum, Yüzbaşı Sagner'i. Olayı da gayet iyi biliyorum. Yalnız hatırınızda olsun, benim emrimde hücuma kalkıldığı zaman, karargâha öteberi almaya gideceğinizi aklınızın köşesinden bile geçirmeyin. Üstelik bana sizin felâket halinde içkici olduğunuzu söylediler. Zaten insan burnunuza baktığı zaman bunu kolayca anlıyor.

— Burnumun kırmızılığı, Karpat dağlarının bir hâtırası teğmenim. İçmeye mecburduk. Yemek bize gelene kadar buz gibi oluyordu. Siperlere gelince kar altındaydı. Ateş yakmamız yasak edilmişti. Eh bizi de ayakta sadece rom tutuyordu. Eğer ben olmasaydım, halimiz ikinci bölüğe dönerdi. Onların romu olmadığı için donup kaldı her biri. Bize gelince, burunlarımız kızardı. Kızardı da iyi mi oldu sanki? Ne münasebet. Hemen bir emir geldi tabur dan: Bundan böyle sadece burnu kırmızı olanlar keşfe çıkacak diye.

— Kış geçeli bir hayli oldu, diye Teğmen Lukaş adamın sözünü kesti.

— Rom denen nesne, cephede yılın hangi mevsiminde olsa makbule geçen bir içkidir teğmenim. Tıpkı şarap gibi. Yarım litre şarapla, çeyrek litre rom içti mi, karşısına kim çıksa gözünü kırpmadan dövüşür... Kim gene bu kapı-

yı vuran hayvan. Okuması, yazması mı yok ne. Kapının üstüne de yazdık. «Kapıyı vurma, gir içeri,» diye. Gir!

Teğmen Lukaş, yavaşça kapıdan tarafa döndü. Ağır ağır açıldı kapı ve aynı ağırlıkta Kahraman Asker Şvayk kapının eşiğinde belirip, selâma durdu. Aslını söyliyecek olursak, kapıdaki «Vurma, gir içeri» yazısını görür görmez selâma durmuştu. Selâm da yakışıyordu hani o gamsız, kedersiz yüzüne Aslan Asker'in, bu haliyle Avusturya piyade üniforması giymiş eski Yunanlıların hırsızlık ilâhına benziyordu.

Teğmen Lukaş, kendisini gözleriyle kucaklayıp, öpücüklere boğan Şvayk'ın bakışları karşısında bir an gözlerini kapadı.

Derbeder, kaybolmuş oğul tekrar bulunmuş ve babasının karşısına çıkmıştı sanki. Tıpkı kutsal kitaplarda anlatın hikâyedeki gibi. Ve baba onun gelişini kutlamak için şişe geçirdiği danayı çeviriyordu.

— Ben gene geldim, teğmenim, dedi Şvayk. Bu sanki teğmene bir tokat tesiri yapmış ve adamı bir anda kendine getirmişti.

Albay Şröder, teğmene, Şvayk'ı geri göndereceğini söylediği gündn beri, Lukaş bu karşılaşmanın gecikmesi için dua ediyor ve her geçen gün, kendi kendine: «İnşallah bugün de gelmez, inşallah yeni bir halt karıştırmıştır da onu birkaç gün daha tutarlar,» diye söylenip duruyordu.

Oysa, şu anda bütün temenniler sabun köpüğü gibi sönmüş ve Şvayk bütün gerçekliği ile kapının ağzında belirmişti.

— Alay karargâhında bana verilen bu kâğıdı bırakmaya geldim. Maaşım ve tayınımın çıkması için.

Şvayk, on birinci bölüğün kalem odasında öylesine rahat, öylesine serbest bir şekilde hareket ediyordu ki, gören de kendisi irtibat görevlisinin en yakın arkadaşı

sanırdı. Oysa, irtibat görevlisi bu serbestliği hoş görmediğinden, sert bir sesle:

— Masanın üstüne bırak, dedi.

Teğmen Lukaş içini çekti:

— Vanek, en iyisi sen bizi Şvayk'la biraz yalnız bırak.

Vanek, itiraz etmeden dışarı çıktı ve kulağını kapıya dayadı. Gerçekten merak ediyordu ikisinin arasında geçecek konuşmayı.

Başlangıçta hiçbir şey işitmedi. Zira, teğmen de, Şvayk da susmakta inadediyorlardı sanki. Bir süre birbirlerine baktılar. Lukaş, öylesine bakıyordu ki, sanki tavukları hipnotize edip üzerine atılmaya hazır bir horozdu.

Berikine gelince, o her zamanki gibi, yumuşak, hafif ıslak bakışlarını, teğmenin yüzüne dikmiş, sanki şunları söylemek istiyordu: «Yeniden buluştuk işte sevgili arkadaşım, bundan böyle artık bizi hiçbir kuvvet ayıramaz, canım, aziz dostum benim.»

Oysa, Teğmen Lukaş ağzını açıp tek lâf etmediğinden, Şvayk'ın bakışları konuşmaya devam etti: «Bir şey söyle sevgili dost, bir lâf et artık.»

Nihayet Teğmen Lukaş bu can sıkıcı sessizliği, mümkün olduğu kadar acı ve alaycı bir dille bozmaya yeltendi.

— Hoş geldin, sefalar getirdin, Şvayk. Ayrıca geldiğin için teşekkür ederim. Gerçek ziyaret diye buna derler işte.

Ama, geçmiş günlerin kızgınlığı, kendini tutmasına imkân vermiyordu. Yumruğunu olanca gücüyle masanın üzerine indirince, mürekkep hokkasının tabanı yerden kesildi ve mürekkep maaş listesinin üzerine yayılıverdi.

Aynı anda ayağı fırlayan teğmen, Şvayk'ın burnunun dibine sokuldu ve gırtlağındaki bütün güçle: «Ulan rezil,» diye bağırdı. Sonra başladı odanın içinde volta atmaya.

Şvayk'ın her önünden geçişte nefretle yere tükürüyordu cabadan.

— Teğmenim, dedi Şvayk.

Teğmene gelince, yüremesine devam ediyor ve masanın önünden her geçişte, aldığı kâğıtları buruşturup bir köşeye atıyordu.

— Teğmenim, emrettiğiniz gibi mektubu kibarca yerine teslim ettim. Tam söylediğiniz gibi buldum Bayan Kakonyi'yi. İzin verirseniz şunu arzedeyim ki, gerçekten son derece alımlı, feykalâde güzel bir kadın. Ama, ben kendisini sadece ağlarken gördüğüm için fazla bir fikir edinemedim...

Lukaş, irtibat görevlisinin yatağına oturup, kısık bir sesle sordu:

— Bütün bunlar ne zaman bitecek, Şvayk?

Şvayk, sanki soruları işitmemiş gibi devam etti konuşmaya:

— Ondan sonra işler biraz karıştı ama, bütün suçu ben üzerime aldım. Tabiî onlar benim bu hanımla mektuplaştığıma inanmak istemediler. Sorgu esnasında ben mektubu yeyip, hakkınızdaki bütün delilleri ortadan kaldırdım. Bu arada maalesef ufak bir kavgaya karışmak zorunda kaldım ama, bu işten de yüzümün akıyla sıyrıldım evelallah. Sonra benim suçsuz olduğum anlaşıldı ve alaya geri yollandım. Bu arada tümendeki mahkemeyi de iptal ettiler. Alay karargâhında birkaç dakika kaldım. İşte tam o sırada albay geldi ve beni biraz payladıktan sonra, posta eri olarak hemen yanınıza gelmemi ve size tekmil vermemi emretti. Yarım saat oldu bunu söyliyeli ama kendisi de ne yapacağını bilmediği için, orada on beş dakika oyalanmak zorunda kaldım. Bu arada, maaşlarımın da verilmesi gerekiyordu. Meğer benim maaşım, alayda tevkif edildiğim için, bölükten değil de alaydan ödenecekmiş. İşte bu sebeplerden dolayı kâğıtlarımı hazırladılar.

Aslında işler biraz karışık ya, benim elimden birşey gelmediği için... ha, bu arada albay sizin hemen gelmenizi emretti. Ama arzettiğim gibi işler uzadığından yarım saat kadar bir gecikme olduysa da...

Teğmen Lukaş, albayın yarım saat evvel kendisini görmek istediğini duyar duymaz, ayağa fırlayıp ceketini giydi:

— Gene büyük yardım ettin bana Şvayk!

Lukaş bunu öylesine umutsuz, acı, yıkık bir sesle söylemişti ki, gerçekten şaşıran Şvayk, adamı birkaç tatlı sözle teselli etmek için ağzını açıp, kapıdan top gibi fırlayan Lukaş'ın ardından bağırmaya başladı:

— Üzülecek bir şey yok, albay bekliyor nasıl olsa. Yapacak önemli bir işi olduğunu hiç sanmıyorum.

Teğmen gittikten bir an sonra, Vanek girdi içeri.

Şvayk, küçük sobanın karşısındaki iskemleye oturmuş, ufak kömür parçaları atıyordu açık kapaktan. Bu arada soba tütüyor ve odaya leş gibi kömür kokusu yayılıyordu ama, Aslan Askerimizin buna aldırış ettiği yoktu. Vanek bir an Şvayk'ı süzdükten sonra, bir tekmede sobanın kapağını kapayıp, Şvayk'a buradan defolup gitmesini bildirdi.

— Özür dilerim, diye cevap verdi Şvayk. Size şu kadarını söylememe izin verin ki, bu arzunuzu maalesef yerine getiremiyeceğim. Çünkü, burada bulunmam daha yüksek bir kattan emredilmiştir. Aslında ben buranın posta eriyim. Albay Şröder beni Teğmen Lukaş'ın yanına tayin etti. Eskiden teğmenin emrindeydim ama, zekâm ve dirayetim sayesinde bu mevkiye yükselmiş bulunuyorum. Üstelik teğmenle de eskiden beri bir ahpaplığımız var. Siz sivilken ne iş yapardınız bakalım?

İrtibat görevlisi, Kahraman Asker Şvayk'ın bu dost ve samimî konuşmasından öylesine şaşırmıştı ki, aslında erlerle yüz-göz olmadığı halde, bütün sorumluluğunu

unutup, sanki Şvayk, kendisinin komutanıymış gibi cevap verdi:

— Eczacı kalfasıydım, adım da Vanek.

— Ben de bir zamanlar eczacı çıraklığı ettim. Pragda Bay Kokoşka adında bir eczacının yanında çalıştım ama, bir gün kilerdeki benzin tenekesini tutuşturdum yanlışlıkla. Bütün dükkân yandığı için adam beni işten attı. Aksilik işte, rezil bir benzin tenekesi yüzünden kalfalığı öğrenemedim. Siz de inekleri kızıştırmak için baharat hazırlar mısınız?

Vanek, başını salladı.

Şvayk, yalnız kalmıştı odada.

Az sonra telefon çaldı.

— Vanek mi? Biraz evvel alay karargâhına gitti. Kim mi konuşuyor? On birinci bölüğün posta eri. Siz kimsiniz? On ikinci bölüğün posta eri mi? Merhaba meslekdaş! Adım mı ne? Şvayk. Ya seninki? Braun. Yoksa sen Karlin'deki Pobrezni sokağında şapkacılık yapan Braun'un akrabası olmayasın? Öyle mi? Değilsin demek. Tanımıyorsun üstelik. Farketmez canım. Zaten ben de tanımıyorum. Bir gün tranvayla önünden geçerken levhasını gördüm de oradan aklıma geldi. Bir şey mi oldu? Benim haberim yok... Ne zaman mı yola çıkacağız? Bu konuda kimseyle bir şey konuşmuş değilim. Yoksa bir yere mi gidiyoruz?

— Ulan aptal, cepheye harek eden birlikle gidiyoruz.

— Ben böyle bir şey işitmedim.

— Vay maaşallah senin gibi posta erine. Asteğmeninin...

— Teğmenimin demek istedin herhalde...

— İçine sıçayım teğmeninin. Pekâlâ. Teğmenin, albayla konuşmaya gitti mi?

— Evet, haber yolladılar, gitti.

— Gördün mü? Bizimki de gitti. Hattâ on üçüncü bö-

lüğün teğmeni de gitmiş. Biraz evvel oranın posta eriyle konuştum. Böyle acele işlerden hiç hoşlanmam. Bandonun hazırlanıp hazırlanmadığından haberin var mı?

— Bilmiyorum.

— Ulan, olduğundan fazla aptal numarası yapmanın ne lüzumu var! Sizin bölüğün irtibat görevlisi arabalar hakkında bir emir almadı mı? Kaç kişi var elinizde?

— Ondan da hiç bir haberin yok.

— Vay sümsük vay. Ulan senin neden haberin var sülâle aptalı. Oraya gelip kıçına bir tekme atmak geliyor içimden. (Telefondaki ses, yanındaki birine seslenir): «Franta şu ikinci kulaklığı al da dinle. On birinci bölüğe posta eri diye ne mene sırılsıklam ve de süzme aptal seçmişler.» Aloooo! Yoksa şimdi de uyumaya mı başladın? O zaman bir meslekdaşın sana sual sorunca cevap ver. Demek hiçbir şey bilmiyorsun. Ulan biraz daha az yalan söyle rezil. İrtibat görevlisi sana konserve dağıtıldığını söylemedi mi? Demek onunla böyle konularda henüz konuşmadın. Vay katmerli budala vay! Senin üstüne vazife değil demek. (Gülüşmeler). Sen galiba azıcık oynatmışsın. Neyse, kimseyi görecek olursan bize bir telefon sarkıtıver, tarla kuşu. Nerelisin sen?

— Praglı.

— O zaman biraz daha akıllı olman gerekirdi... Ha bir şey daha var. Sizin irtibat görevlisi ne zaman gitti idareye?

— Haber yolladılar, biraz evvel gitti.

— Gördün mü işi. İnsan bunu biraz daha evvel söyleemez mi a derbeder. Bizimki de biraz evvel gitti. Herhalde birtakım dümenler dönüyor. Sen öncülerle konuşmadın mı?

— Hayır.

— Hey Ulu Tanrı, sen bildiğin gibi yap bu herifi. Bir de Prag'dan olduğunu söylüyorsun değil mi? Peki her şe-

ye boş vermene ne demeli. Bütün gün ne yaptın be!

— Buraya tümen tevkifhanesinden daha bir saat önce geldim.

— Al sana bir beşibirlik daha, arkadaşım. Bugün oraya gelip seni yakından bir inceleyeyim bakalım. Çift çal ve kapat telefonu.

Şvayk tam piposunu doldurmak üzreyken telefon yeniden çaldı.

«Cehenneme kadar yolu var telefonun,» diye düşündü Şvayk. «Oturup sizi eğlendirmeye hiç niyetim yok.»

Oysa, telefon çalmaya devam ediyordu. Sonunda sabrı taşan Aslan Asker ahizeyi eline alıp bir nara patlattı.

Karşı taraftakinin, Teğmen Lukaş olduğunu Şvayk ses tonundan anlamıştı.

— Neredesiniz be! Vanek nerede? Hemen telefona çağır!

— Teğmenim, az evvel telefon çaldı ve...

— Buraya bak Şvayk, oturup seninle gevezelik edecek değilim. Askerî garnizonlarda telefonla konuşmak lâf ebeliği etmek değildir. Kimseye eve yemeğe dâvet etmiyoruz telefon edip. Konuşmada kısa, kesin ve açık olmalıdır. Şimdi sana soruyorum Şvayk. Vanek yakınlarda mı? O halde hemen telefona gelmesini söyle.

— Teğmenim, Vanek yakınımda değil. Az evvel idareden çağırttılar. On beş dakika evvel çıktı gitti. Şu anda alay kaleminde olması lâzım.

— Oraya gelince gösteririm ben sana. Derdini daha kısa anlatamaz mısın be herif. Şimdi söyliyeceklerimi iyi dinle. Aklını başına topla, anlamaya çalış ve sonra bana telefonun parazit filân yaptığını söyleme, Şimdi telefonu kapar kapamaz...

Sessizlik. Yeniden zil sesi. Şvayk ahizeyi kulağına götürür götürmez bir küfür salvosu patladı.

— Ulan rezil, ulan sokak çocuğu, ulan sümsük peze-

venk... Sen kendini ne sanıyorsun hırt oğlu hırt! Ne bok yemeğe kapadın telefonu!

— Affedersiniz ama teğmenim, kapatmamı siz emrettiniz.

— Bir saate kadar geliyorum oraya. Ozaman anlarsın sen Hanya'yla Konya'yı... Hazırlan ve hemen barakaya git. Bir takım komutanı bul. Meselâ Fushs'u arayabilirsin. Yanına on adam alıp hemen depoya gitsin ve bölük için konserve alsın. Tekrarla bakalım verdiğim emri!

— On kişiyle depoya gidilip, bölük için konserve alınacak.

— Şükür Allahıma. Hayatta ilk defa çarşafa dolanmadın. Şimdi hemen Vanek'e telefon edeceğim, depoya gitsin. Tamam mı? Şimdi artık telefonu kapatabilirsin.

Şvayk bir süre sadece Fuchs'u değil, diğer astsubayları da aradı. Mutfaktaydılar. Kemik kemiriyorlar ve bağlı olan Baloun'a bakarak zevkleniyorlardı. Doğrusu görülecek şeydi adamın hali. Aşçılardan biri kemik tıkıştırmıştı ağzına. Elleri kolları bağlı olduğu için insan azmanı, büyük bir dikkatle, ağzındaki kemiği bir taraftan öbür tarafa yuvarlıyor, ellerinin yardımı olmadan bundan mümkün olduğu kadar istifade etmeye çalışıyordu. Bu haliyle bir yamyamdan farkı yoktu sakalı göbeğinde zebaninin.

Şvayk bir süre çevresini gözden geçirdikten sonra sordu:

— Takım Komutanı Fuchs kim içinizde?

Fuchs, kendisini soranın sadece bir piyade eri olduğunu görünce, cevap vermek lüzumunu hissetmedi pek.

— Hay Allah, dedi Şvayk. Daha kaç defa sormam gerekiyor. Takım Komutanı Fuchs nerede be!

Takım komutanı bir küfür yağmuruyla ortaya çıktı.

— Ağır ol bakalım. Hele şu fırtınayı bir dindir de

konuşalım. Hemen hazırlan ve barakaların yolunu tut. Yanına on adam alıp, koşar adım depoya gideceksin ve de bölüğün ihtiyacı olan konserveleri alacaksın.

Takım Komutanı Fuchs öylesine şaşırmıştı ki, ağzından sadece bir «Ne?» kelimesi çıkalbildi.

— «Ne» si filân yok dedi Şvayk. Ben on birinci bölüğün posta eriyim.. Biraz evvel Teğmen Lukaş'la konuştum. Kendisi bana «On adamla depoya marş marş» dedi. Fuchs efendi, eğer itiraz edecek olursanız, şimdi hemen telefonun başına çöreklenip durumu bildiririm. Teğmen, üstüne basa basa bizzat *sizin* gitmenizi emretti. Artık bu konuda daha fazla konuşmak abes. Çünkü, Teğmen Lukaş, «Bir telefon konuşması,» diyor, kısa ve kesin olmalıdır. Yani, Takım Komutanı Fuchs gidecek dediğimiz zaman kendisi gitmek zorundadır. Yani askerî garnizonlarda telefonla konuşmak, gevezelik edip eşi-dostu yemeğe dâvet etmeye benzemez. Orduda her gecikme büyük bir cinayettir. Eğer Takım Komutanı Fuchs gitmek istemezse, bana bir telefon kâfidir, ben onu neflemesini bilirim,» dedi teğmenim. Geriye gölgeni bile bırakmadan temizliyeçekmiş seni. Elbette siz teğmenin benim eski arkadaşım ve dostum olduğunu bilmezsiniz.

Şvayk, konuşması ve davranışları yüzünden gerçekten afallıyan astsubayların yüzüne bir fatih gibi kabararak baktı.

Takım Komutanı Fuchs, anlaşılmaz birşeyler mırıldandıktan sonra çabuk adımlarla mutfaktan çıkarken, Şvayk bağırdı arkasından:

— Teğmene telefon edip her şeyin yolunda olduğunu söyliyebilir miyim?

— Şimdi hemen on adam alıp, depoya gidiyorum, diyen Fuchs'un sesi ancak kapının dışından duyuldu. Şvayk lüzum görmedi başka bir şey söylemeye ve şaşkınlıktan donmuş kalmış astsubayların yanından ayrıldı.

Ufacık tefecik Onbaşı Blazek:

— İş başladı, dedi, en iyisi gidip toparlanmak.

Şvayk, on birinci bölüğün odasına geldiği zaman, piposunu yakacak vakit bulamadı. Telefon yeniden çalmış ve Teğmen Lukaş kendisiyle görüşmek istemişti.

— Neredesin Şvayk? Üç defadır telefon ediyorum cevap veren yok.

— Emrinizi yerine getirdim, teğmenim.

— Gittiler mi?

— Gittiler ama, oraya varıp varmadıklarını bilmiyorum. Bir kere daha gideyim mi?

— Takım Komutanı Fuchs'u buldun mu?

— Buldum teğmenim. Evvelâ «ne?» dedi, ama kendisine telefon konuşmasının kısa ve keskin olması gerektiğini anlatıp onu bu konuda tenvir ettim ve...

— Kısa kes be adam... Vanek daha gelmedi mi?

— Hayır teğmenim!

— Telefona o kadar bağırmana lüzum yok. Bu Allahın belâsı Vanek'in nerede olduğunu biliyor musun?

— Hayır teğmenim, o Allah'ın belâsı Vanek'in nerede olduğunu bilmiyorum.

— Alay kalemine gitmiş ama, çıkmış oradan. Herhalde kantine gitmiştir. Bir koşu oraya git Şvayk ve kendisine hemen depoya gitmesini söyle. Ha, birşey daha var. Onbaşı Blazek'e söyle bizim Baloun'u serbest bıraksın ve hemen bana yollasın. Şimdi kapat telefonu.

Şvayk gerçekten de şöylenenleri bir çırpıda yerine getirdi. Evvelâ Onbaşı Blazek'i bulup, Baloun'u çözdürdü, sonra bir süre beraber yürüdü sakallı emireriyle. Kantinin önünde ayrıldılar. Şvayk irtibat görevlisi Vanek'i arıyacaktı.

Baloun, Şvayk'ı kurtarıcı olarak kabul etmişti. Evinden yemek kolisi geldiğinde kendisi ile kardeş payı yapacağına söz verdi.

Baloun iç geçirdi ve adımlarını açarak alay kalemine doğru yürüdü.

Vanek içerde hayatından memnun, oturmuş ve yanındaki bir çavuşa, savaştan evvel emaye ve çimento boyalarından nasıl tatlı para kazandığını anlatıyordu.

Çavuşa gelince, o da hayatından son derece memnundu. Sabah birlikteki oğlunu ziyarete gelen Pardubiceli bir çift-çubuk sahibi kendisine bir hayli rüşvet vermiş, üstelik şehire dâvet edip, bir de ziyafet çekmişti.

Şvayk, Vanek'in yanına gitti:

— Arkadaşım, hemen depoya gideceksin. Takım Komutanı Fuchs on kişiyle orada seni bekliyor. Konserve alacaklar. Acele edin biraz. Teğmen tam iki defadır telefon etti.

Vanek kahkahalarla gülmeye başladı.

— Ay şimdi aklımı kaçıracağım, yavru melekçik. Şimdi kendi kendimi azarlamaya başlarım canımın içi, sen hiç üzme tatlı canını. Eğer Teğmen Lukaş benim kadar sık sık cepheye giden birliklerin donanımını yapmış olsa, böyle ayaklarını bir pabuca sokup ortalığı velveleye vermezdi. Alay kaleminde bana yarın yola çıkılacağını ve tayınları dağıtmamı söylediler çoktan. Peki ben ne yaptım? Doğruca buraya gelip bir şişe şarap açtırıp keyfime baktım. Konserve istemişler, konserve alacaklar. Çünkü dağıtım, dağıtımdır. Anladın mı aslan yarim. Ben depoyu teğmenden iyi bildiğim gibi, alay komutanının karşısında neler konuşulduğunu da iyi bilirim. Onun depodan konserve istemesi hayal mahsülünden başka bir şey değil. Bizim alay deposuna bugüne kadar bir kutu konserve girmiş değil ki çıksın. Biz lâzım olan konserveleri ya tugay deposundan, ya da irtibat kurduğumuz başaka alaylardan borç alırız. Hattâ Benesov alayına üç yüz kutu konserve borcumuz var. Hah ha hayy! Onlar toplantılarda istedikleri gibi konuşsunlar ama, işi aceleye getirmesinler bakalım. Zaten

depodaki görevli onlara akıllarını hepten kaçırmış olduklarını daha şimdiden söylemiştir. Cepheye giden birliklerin hiçbiri bugüne dek beraberinde konserve götürmüş değil.

— Dalgayı çaktın mı kurtlu patates, dedi Vanek masa arkadaşı çavuşa.

Beriki ise ya uyukluyor, ya da içtiklerinden dolayı ufak bir delilik nöbeti geçiriyordu ki, şöyle cevap verdi:

— Karı kaçtığı zaman başının üzerine yırtık bir şemşiye tutuyordu.

— En iyisi işi aceleye getirmeden sakin sakin halletmek, dedi Vanek. Eğer alay kaleminden yarın yola çıkılacağı söylenmişse, bunu bebeler bile ciddiye alamazlar. İnsan, vasıtasız nasıl seyahat eder bir kere? Daha ben oradayken istasyona telefon ediyorlardı. Heriflerin ellerinde tek bir boş vagon yok. Bundan evvelki birliğin de aynı şeyler geldi başına. O sefer tam iki gün beklediydik istasyonda. Belki ilgililerden biri halimize acır da bir tren yollar diye. Ayrıca nereye gideceğimizden de haberimiz yoktu. Hattâ albay bile bilmiyordu yolumuzun ne tarafa olduğunu. Bütün Macaristan'ı boydan boya geçtiğimiz halde, hiç kimse Rusya'ya mı, yoksa Sırbistan'a mı gidiyoruz bilmiyordu. Her istasyonda tümen komutanlığı ile konuşuluyor gene de nereye gittiğimizi öğrenemiyorduk. Sonunda Dukla'da trenden indik, orada bozulduk ve ikmal yapmak için geri gönderildik. Aceleye gelmez böyle işler. Zamanla herşey yoluna girer. Acele edecek olursak, hem işimize şeytan karışır, hem bir sonuca varamayız.

— Şarap da bugün nefisti doğrusu, diye Vanek devam etti konuşmasına. Çavuşun ne dediğini duymuyordu bile.

— İnanın bana ey ahali. Hayattan bugüne dek hiç zevk almadım ve bu sual beni ziyadesiyle düşündürüyor.

— Ne o yani cepheye gidecek birlikler için tatlı canımı mı üzeceğim? Hadi efendim sen de. Cepheye benim de git-

tiğim birlik iki saat içinde hazırlanıvermişti. İkinci birliğin hazırlanması tam iki gün sürdü. Ama, başımızda Teğmen Prenosil vardı. Sıkı herifti doğrusu. «Acele yok evlâtlar,» derdi. Herşey de tereyağından kıl çeker gibi olmuştu. Trenin hareketinden iki saat evvel toplanmaya başlamıştık. En iyisi gelin biraz oturun burada...

— İmkânı yok, dedi Kahraman Asker Şvayk. Son derece emindi kendinden. Bölük odasına gitmem lâzım. Biri telefon edebilir.

— **Eh öyleyse git dostum.** Yalnız, yaşadıkça şunu hatırla ki, hiç doğru bir şey yapmıyorsun şimdi. Aslında posta eri arandığı zaman asla yerinde olmayacak. Askerliğin değişmez kurallarındandır bu. İşe böylesine candan sarılmanın hiçbir faydası yok. Dünyada deli bir posta erinden daha iğrenç, daha nefret edilecek hiçbir şey yoktur aziz kardeşim.

Oysa Şvayk, kantinden çıkmış ve bölük odasının yolunu tutmuştu **bile.**

Vanek, yeniden yalnız kalmıştı. Zira, aynı masada oturan çavuşun kendisine arkadaşlık ettiği hiçbir şekilde iddia edilemezdi.

Beriki oturmuş şarabını içiyor ve kendi kendine, Çekçe ve Almanca karışımı bir dille birbirini tutmayan şeyler anlatıyordu:

— O köyün içinden defalarca geçtiğim halde, orada bir köy olduğunun farkına bile varmamıştım. Tam altı ayda meslek imtihanlarını ve doktora tezini hazırladım. Eski bir leşim ben. Eyvallah Luçiya, teşekkür ederim. Doğru dürüst soyunun da öyle gelin bakalım. İçinizde bunu hatırlıyan var mı arkadaşlar.

İrtibat görevlisi Vanek, masanın üzerinde, parmaklarıyla trampet çalıyordu. Ama, fazla yalnız kalmadı. Kısa bir süre sonra, subay mahfelinin aşçısı Juradja girdi içeri ve masanın başına oturdu.

— Bugün emir geldi. Seyahat için rom verilecekmiş. Oysa, elimizde boş rom damacanası olmadığı için bir tanesini boşaltmak zorunda kaldık. Herkes kafayı iyice buldu. Buldu ne demek be! Mutfakta adam kalmadı ayakta. Bana gelince ben de porsiyonları yanlış hesap etmişim. Albay da geç geldi yemeğe. Şimdi omlet yapıyorlar kendisine. Gerçekten çok matraktı be!

— Nefis bir maceraymış başınızdan geçen, dedi Vanek. Şarap içerken bayılırdı güzel sözler etmeye.

Aşçıbaşı Juradja oturup felsefe yapmaya başladı. Bu da zaten sivillikteki mesleğine uygun bir işti. Savaştan önce bir ispirtizma dergisiyle. «Hayatın ve ölümün meçhulleri» adında bir kitap serisi çıkarmıştı.

Savaş çıkınca da nasılsa subay mahfelinin mutfağına düşmüştü. Çoğu zaman Hintçe'den çevrilmiş yazıları okurken düşüncelere dalar, bu yüzden de yemekleri sık sık yakardı.

Albay Şröder gerçekten kıymet verirdi aşçıbaşıya. Bir kere mutfakta tabiatüstü kuvvetleri bilen bir aşçı vardı. Ayrıca o kadar güzel dana kızartması ve yahnisi yapardı ki, Komarno önünde ağır yaralanan Dufek, ölmeden evvel hep aşçının adını sayıklamıştı.

— Evet, dedi Juradja birdenbire (iskemlenin üzerinde doğru dürüst oturamıyor, neredeyse bir kilometre uzaktan duyulacak kadar leş gibi rom kokuyordu) bugün albaya verilecek yemek yoktu, yemek olmayınca kendisine sadece kızarmış patates verdik. İşte o zaman albay tıpkı bir gaki oldu. Siz gakinin ne olduğunu bilir misiniz? Gaki diye aç ruhların durumuna derler. Kendisine gidip yemek olmadığını söyledim ve dedim ki: «Sayın albayım, eğer akşama kadar bekliyecek takatiniz varsa, size dana ciğerli bir omlet yaptırırım.»

Bir süre sonra, Vanek'e dönerek, «Sevgili dost,» de-

di ve eliyle bir işaret yaptı. Yapmasıyla da masada ne kadar bardak varsa devirdi.

— Evet bütün görüntüler, şekiller ve eşyalar aslında madde değillerdir. Şekil aslında var - olmamaktır ve var olmamak şekildir. Var olmayan şekildir, şekil ise var olmayan demektir.

İspirtizmacı aşçı sustu, başını elleri arasına alıp, ıslak masa örtüsüne bakmaya başladı.

Çavuşa gelince hâlâ, ilgisi alâkası olmayan lâflar ediyor, kendi kendine konuşuyordu:

— Bütün bitkiler kayboldu, çayır da kayboldu işte böyle bir zamanda kadını paskalya yortusuna dâvet ettiler gelecek baharda.

Vanek, masanın üzerinde trampet çalıyor, şarabını içiyor, ara sıra da, alay deposunda, takım komutanının on kişiyle kendisini beklediğini düşünüyordu.

Bunu her hatırlayışında bir kahkaha atıyor, sonra da eliyle dizine bir şaplak indiriyordu.

Gece geç vakit bölük odasına geldiği zaman, Şvayk hâlâ telefonun başında oturuyordu.

Var olmak aslında yok olmaktır, yok olmak şekildir, dedi kendi kendine sonra elbiselerini bile çıkarmadan yatağa girdi ve yastığa kafasını koymadan derin bir uykuya daldı.

Şvayk hâlâ telefonun başındaydı. Zira, iki saat evvel Teğmen Lukaş telefon etmiş, albayın yanında toplantıda olduğunu söylemiş, ama telefonu kapat demeyi bu sefer unutmuştu.

Fuchs'a gelince, yanına on adam alarak gitmiş ve irtibat görevlisinin gelmesini beklemişti. Üstelik depo da kapalıydı. Bir süre sonra adamlar beklemekten bıkmış, herkes kendi barakasına gitmişti.

Şvayk hâlâ telefonun başında oturuyor, ara sıra kulaklığı kulağına dayayıp konuşulanları dinliyordu. Yeni bir

telefondu bu ve alaya kısa bir süre evvel gelmişti. Hat açık olduğu zamanlar başka konuşmaları da gayet iyi duyuyordu insan.

Topçu kışlası ile öncü barakaları kavga ediyorlar, istihkâm erleri nöbetçiyi tehdit ediyor, askerî okulsa, makineli birliğine ana - avrat sövüyordu.

Şvayk, telefonun başındaydı hâlâ.

Albay Şröder'in yanındaki toplantı uzadıkça uzadı.

Şröder, yeni sahra teorilerinden bahsediyor, bütün ağırlığın mayın atıcı ve yayıcılara bindirilmesi gerektiğini anlatıyordu.

Karmakarışık bir şekilde, iki ay evvel cephenin ne vaziyette olduğunu açıklıyor, güneye ve kuzeye kadar ne şekilde uzandığını anlatıyor, birliklerin birbiri ile olan irtibatlarından bahsediyordu. Bu arada düşman uçaklarından da dem vurmayı ihmal etmedi ve sonunda orduda ki bozukluklar üzerine bir konferansa girişti.

Bu arada, subayların astsubaylara karşı, astsubayların erlere karşı tutumlarının nasıl olduğunu anlatıyor, cephede düşman tarafına kaçan askerlerden bahsederek, Çek askerlerinin yüzde ellisinin «siyasî şüpheli» kişiler olduğunu iddia ediyordu.

— Evet arkadaşlar, Kramarş, Şrayner ve Klofalç gibi Çek politikacılarını unutmamak lâzımdır.

Subaylardan birçoğu bu ihtiyar keçinin ne zaman gevezeliğe son vereceğini merak etmeye başlamışlardı bile. Oysa, Şröder bir konudan öbürüne atlıyor ve devam ediyordu konuşmasına. Bu sefer cepheye gidecek birlikler hakkında söz ediyor, şehit düşen subaylardan, zeplinlerden, İspanyol şövalyelerinden ve sancak yemininden bahsediyordu.

Sancak yemini denince, Lukaş, Şvayk'ın yemin etmediğini hatırladı. Herkes yemin ederken Kahraman Asker tümen tevkifhanesindeydi çünkü. Bunu hatırlayınca, gül-

mekten alamadı kendini. İsterik bir gülüştü bu ve gülme de sari bir hastalık olduğundan, diğer subaylara bulaşıverdi. Şröder'in nutku allak bullak olmuştu.

— Efendiler, dedi, ben bunda gülünecek hiçbir şey görmüyorum.

Tümen komutanı, Şröder'i telefona çağırdığı için, subaylar mahfele gittiler ve toplantı böylece bitmiş oldu.

Şvayk hâlâ uyukluyordu telefonun başında. Bir zil sesiyle uyandı.

— Alo, orası alay kalemi mi?

— Alo, burası on birinci bölük odası.

— Sen araya karışma, dedi bir ses. Bir kalem al ve yazmaya başla. Telgraf veriyorum.

— On birinci bölüğün bölük odası...

Karmakarışık bir takım cümleler söylenmeye başladı. Bu arada on iki ve on üçüncü bölükler de konuşmaya karıştıkları için, seslerin kaosunda, Şvayk söylenenlerden tek kelime bile anlamadı. Sonunda sesler duruldu biraz. Karşı taraf bağırdı:

— Alo, alo... yazdıklarını oku ve bizi fazla meşgul etme.

— Neyi okuyayım?

— Neyi mi okuyacaksın? Ulan rezil yazdırdığım telgrafı okuyacaksın elbette.

— Ne telgrafı?..

— Hey Ulu İsa, sen yardım et bana! Sağır mısın sen be Allahın ayısı. Biraz evvel sana yazdırdığım telgrafı okuyacaksın budala.

— Ben bir şey duymadım. Başkaları girdi araya.

— Ulan şebek maymunu, sen beni burada hokkabaz mı sandın be! Telgrafı yazacak mısın, yazmıyacak mısın? Kalemin, kâğıdın var mı? Arayıp bulana kadar bekliye-

yim mi? Ne biçim askersin sen be! Hazır mısın nihayet? Başla bakalım. On birinci bölük. Tekrarla.

— On birinci bölük...

— Bölük komutanı, yazdın mı? Tekrarla.

— Bölük komutanı...

— Yarın sabah toplantıya... Yazdın mı? Tekrarla!

— Yarın sabah toplantıya...

— Saat dokuzda... imza. Sen imzanın ne olduğunu biliyor musun şebek maymunu? Hay katmerli budala. İmza ulan, imza: Albay Şröder, rezil. Tamam mı? Tekrarla!

— Albay Şröder, rezil!

— Aferin öküz oğlu öküz. Kim yazdı tegrafı?

— Ben.

— Hey Allahım, ben ne demek?

— Şvayk. Başka bir şey var mı?

— Şükür Allaha, yok. Ama seni dağlamak lâzım öküz... Sizde bir şeyler oldu mu?

— Hayır yeni bir şey yok.

— Pek sevinmişindir bu işe herhalde. Dediklerine göre sizin bölükten birini bağlamışlar bugün.

— Bizim teğmenin emireri. Yemeğini yemiş de komutanın ondan bağladılar. Hareket ne zaman biliyor musun?

— Bu da bir sual. Cevabını Allah Baba bile bilmiyor. İyi geceler. Pire var mı sizin orada?

Şvayk ahizeyi astıktan sonra irtibat görevlisi Vanek'i uyandırmak için yatağın yanına gidip adamı sarsmaya başladı. Beriki, Şvayk'ın burnunun ortasına bir yumruk atıp yüzükoyun döndü ve etrafa tekmeler atmaya başladı.

Sonunda Şvayk, adamı biraz olsun uyandırdı. Vanek sırtüstü dönüp gözlerini oğuşturdu bir süre, sonra ne olduğunu sordu.

— Şimdilik hiçbir şey yok, dedi Şvayk. Sadece sen-

den akıl danışmak istiyorum. Biraz evvel bizim Teğmen Lukaş'a bir telgraf geldi. Yarın saat dokuzda albayın yanında olması gerekiyor. Acaba telgrafı kendisine şimdi mi vereyim, yoksa yarın sabaha kadar bekliyeyim mi? O kadar güzel horluyordun ki, seni bir süre uyandırmaya kıyamadım. Ama, sonunda akıl danışmak için uyandırdım işte.

— Allah aşkına bırak uyuyayım, diye inledi Vanek. Sonra uzun uzun esnedi. Yarın sabah git ve lütfen beni bir daha uyandırma.

Yan tarafa dönüp yeniden uykuya daldı.

Şvayk, telefonun başına döndü yeniden ve masanın başında uyuklamaya başladı.

Zil sesiyle yeniden uyandı.

— Alo, on birinci bölük.

— Evet, on birinci bölük, kim arıyor?

— On üçüncü bölük. Alo! Saatten haberin var mı? Santralı bulamıyorum. Nöbeti benden alana kadar epey vakit geçecek.

— Bizim saat durmuş.

— Tıpkı bizimki gibi desene. Hareket ne zaman? Alay kalemiyle konuştun mu?

— Onların da bir şeyden haberi yok.

— Sululuk etme baayan! Konserve verdiler mi size? Bizimkiler konserve yerine hava almışlar. Depo kapalıymış.

— Bizimkiler de eli boş döndüler.

— Boş yere alarm vermişler desene. Nereye gideceğiz dersin?

— Rusya'ya.

— Ben Sırbistan'a sanıyorum. Peşte'ye geldiğimiz zaman öğreniriz nereye gideceğimizi. Sağa saparsak Sırbistan, sola saparsak Rusya. Ekmek torbası verdiler mi si-

ze? Dediklerine göre maaşları yükselteceklermiş. Şen frişevire oynar mısın? Bilmiyor musun? Öbür gün gel öyleyse. Biz her akşam oynarız. Kaç kişisiniz telefonda? Yalnız mısın? Sıç içine o zaman telefonun kardeşim, git yat. Sizin bölük de amma garip teşkilâtmış be! Hah benden nöbeti almaya geldiler. Haydi iyi horultular!

Şvayk da gerçekten iyi horultularla uyudu telefonun başında. Ahizeyi yerine asmayı gene unutmuştu. Onun için de kimse onu masabaşı şekerlemesinden uyandıramadı. Alay kalemindeki telefoncu, on birinci bölükle irtibat temin edemediği için küfredip duruyordu. Yeni bir emir verilecekti. Sabah saat on ikiden evvel alay kalemine gidilmesi gerekiyordu. Daha sürüyle adam vardı tifüse karşı aşı olacak.

Bu arada Teğmen Lukaş, askerî doktor Şancler ile birlikte subay mahfelinde oturuyor, doktor elindeki sopayı belirli aralıklarla yere vurup, peşpeşe cümleler söylüyordu:

— Arap Sultanı Salâhaddin, ilk defa olarak sıhhiye taburlarının bîtaraf olduğunu kabul etti.

— Her iki tarafın yaralılarına şefkat göstermek lâzımdır.

— Yaralıların tedavi ücreti, esirlerin değişmesiyle sağlanmalı.

— Doktorların ve yardımcılarının diplomatik pasaportla seyaha ettmesine izin verilmeli.

— Yaralı esirler de aynı şekilde diplomatik pasaportla geri gönderilmeli. İyileştikten sonra askerlik etmeli tekrar. Her iki tarafın yaralıları ne öldürülmeli, ne esir alınmalı. Muhafızlarla birlikte hastahanelere götürülmeli, iyileşince de diplomatik pasaportla geri gönderilmeli. Doktorlara, operatörlere, hastabakıcılara bazı haklar tanınmalı, esir edilmemeli bu gibi kimseler. Hastaları tedavi ettikten sonra aynı şekilde geri göndermeli.

Doktor Şancler, konuşması süresince iki sopa kırmıştı ama, konuşmasını bitirmemişti daha. Savaş içindeki hastaların durumu hakkında bir süre daha fikirler yürüttü.

Lukaş kahvesini içtikten sonra odasına döndüğünde, sakallı Baloun'u ispirto ocağında et kızartırken yakaladı.

— İzin vereceğinizi düşündüm... diye kekeledi, Baloun. İzin verirsiniz diye düşündüm...

Lukaş bir süre adamın yüzüne baktı. O anda Baloun, gözüne kocaman, saf bir çocuk gibi görünmüş ve teğmen, sabahleyin onu bağlattığı için üzülmeye başlamıştı.

— İşine bak, Baloun, dedi kılıcını çözerken. Yarın sana fazla yemek vermeleri için bir kâğıt yazacağım.

Teğmen Lukaş gidip masasının başına oturdu. Nedense fazla hassas hissediyordu kendini. Oturup teyzesine bir mektup yazmaya başladı.

Sevgili teyzeciğim,

Biraz evvel aldığım emirle, cepheye hareket etmek için hazırlanmam söylendi. Belki de bu benden aldığın son mektup olacaktır. Zira, cephede vahşî savaşlar verilmede, her iki tarafın da kayıpları çok büyük olmadadır. Bu mektubu «şimdilik hoşça kal,» diye bitirmek bana zor geliyor. Onun için sana son defa «elveda!» diyorum.

«Mektubu yarın bitiririm,» diye düşünen Teğmen Lukaş gitti yattı.

Baloun, teğmenin iyice uyuduğuna kanaat getirince, bir fare gibi odada dolaşmaya, öteberiyi karıştırmaya başladı. Teğmenin sırt çantasını karıştırdı, bulduğu çukulatayı ısırdı, sonra uykusunda kımıldanan teğmeni uyandıracağından fena halde ürküp, ısırdığı parçayı çantaya bıraktı ve bir süre kımıldamadan durdu. Sonra masanın başına gidip, Lukaş'ın yazdığı mektubu okudu.

«Son defa elveda,» cümlesini okuduğu zaman, bayağı duygulanmıştı Baloun.

Gidip, kapının yanındaki saman şilteye uzandı ve evini, akrabalarını düşünmeye başladı.

Kafasında silinmeyen bir düşünce vardı. Elindeki çöple, sosisleri deliyordu devamlı olarak, pişerken patlamasınlar diye.

Sonra, bir seferinde komşusunun kaynarken sosislerinin nasıl patladığını hatırladı. Rezil olmuştu cânım domuz sucukları. Baloun bu düşüncelerle huzursuz bir uykuya daldı.

Rüyasında kendini bir kasapta gördü. Kasap, ciğer ezmesini bağırsaklara doldururken deri yırtılıyor, ezmeler yerlere dökülüyordu. Sonra kasabın yeteri kadar sosis yapmadığını gördü Adamın elinde malzeme kalmamıştı. Derken birden divanı harbe verildiğini gördü. Sahra mutfağından bir parça et çalarken yakalıyordu inzibatlar Son olarak da Bruck şehrindeki bir meydanda, ipin ucunda sallanırken gördü kendini.

Şvayk, şafak vakti, sahra mutfaklarından gelen ve odayı dolduran kahve kokularıyla uyanıp, sanki konuşmayı biraz evvel bitirmiş gibi, telefonun kulaklığını yerine astı ve odanın içinde ufak bir sabah gezintisi yaparak şarkı söylemeye başladı.

Bir şarkının ortasından başlamıştı okumaya. Âşık olan bir askerin kadın kılığına girerek, sevgilisinin bulunduğu değirmene gidişini anlatıyordu şarkı. Adam, kadın kılığındaki askeri kızının yanına yatırıyordu ama, daha evvel sesleniyordu karısına:

Ana, var mı biraz akşam yemeği
Doyuralım Tanrı misafirini.

Değirmencinin karısı, bu rezil herifi doyuruyor, ondan sonra da aile faciası oynanıyordu:

Oysa, ertesi sabah erken
Bir yazı yazılmıştı kapıya
Geceyi geçirdim kızınızın koynunda
Bekâreti bulaştı o beyaz çarşaflara.

Şvayk şarkının sonunu öylesine yüksek sesle söylemişti ki, odanın içindeki camlar zangırdadı ve Vanek yattığı yerden doğrularak şaşkın şaşkın gözlerini oğdu bir süre ne olduğunu anlamadan. Sonra saatin kaç olduğunu sordu.

— Kalk borusu biraz evvel çaldı.

— İyi öyleyse, kahvaltıdan sonra kalkarım, dedi her zaman bol vakti olan Vanek. Nasıl olsa bugün de boş yere, dünkü gibi konserve peşinde koşturacaklar bizi.

Vanek yeniden esnedi ve dün gece geldiği vakit, fazla gevezelik edip etmediğini sordu.

— Acaip birtakım lâflar ettin sadece. Var olmak şekildir, şekil var olmaktır, var olmak var olmamaktır filân gibi. Sonra yeniden şekil var olmaksa, var olmak şekil olur. Şekil olunca var olmak, var olmamaktır. Ama, fazla sürmedi bu. Ara verip horlamaya başladın. Odun keser gibi sesler çıkardın sabaha kadar.

Şvayk sustu. Kapıya kadar gitti. Sonra dönüp, Vanek'in yatağının baş ucuna dikildi:

— Senin bu şekilde konuşman bana Prag'ın Letna semtinde, gaz lâmbalarını yakmakla görevli ve de havagazı idaresinde memur olan Zatka diye birini hatırlattı. Kendileri aydın ve aydınlatıcı kişi olduğundan Prag'ın bütün meyhanelerini dolaşırdı. Lâmbaları yakmakla söndürmek arasındaki zamanında yapacak hiçbir işi olmadığı için kafayı iyice çeker, sabahleyin de fenerleri sön-

dürdükten sonra tıpkı senin gibi konuşurdu. Bir sabah havagazı şirketine geldiği zaman şöyle demişti: «Bir zar bir köşedir ve bu yüzden bütün zarlar köşelidir.» Ben bunu hem kulaklarımla işittim, hem de gözlerimle gördüm. Sabah erkenden havagazı şirketinde ne işim olduğuna gelince, sarhoş bir polis beni, sokağa işediğim için karakola götüreceği yerde yanlışlıkla havagazı idaresine götürmüştü de ondan.

Şvayk büyük bir ciddiyetle konuşmasına devam etti:

— Sonu hiç de iyi olmadı bizim ahbabın. Bir seferinde Karl meydanındaki İgnatus kilisesinin rahibi Jemelka'yı ziyarete gitmişti. Oysa, uzun bir süre evvel o bölgenin lâmbalarını söndürmeyi unutmuş ve lâmbalar tam üç gün, üç gece devamlı olarak yanmıştı.

— Yaa işte böyle, dedi Şvayk, insan birdenbire felsefenin derinliklerine dalacak olursa ortaya çok tehlikeli durumlar çıkar. Her zaman için *delirium tremen* kokusu vardır bunda. Bundan birkaç yıl evvel Blüher adında bir binbaşı bizim yetmiş beşinci alaya nakledilmişti. Her ay bizleri bir defa alayın bahçesinde toplar ve konferans verirdi. Sadece ararot rakısı içerdi kendisi. «Askerler,» derdi, «her subay başlıbaşına bir belâdır ve her subay sizlerden yüz kere daha fazla düşünür. Sizlere gelince ömrübillâh düşünüp taşınsanız, hiçbir işi bir subay kadar başarı ile yapamazsınız. Siz arkerlerin aklı ve de fikri gelip geçici olduğu halde, bir subayınki tam tersine, yani devamlıdır. Var olabilirsiniz ama, öneminiz yoktur. Evet, ey askerler, bir savaşta Kayseriniz için şehit olabilirsiniz, olabilirsiniz ama, bu hiç bir şeyi değiştirmez. Ancak subayınız sizden evvel vurulup şehit olursa, o zaman ona nasıl muhtaç olduğunuzu anlarsınız. Onun nasıl bir kayıp olduğu ancak o zaman kafanıza dank eder. Bir subayın mutlak surette var olması gerekir, ama sizin var olmanız ancak subayın dirayetine kalmış bir iştir. Siz on-

ların dışında hiçbir işe yaramaz ve hiçbir başarıya ulaşamazsınız. Yani başınızda bir subay olmadan var olmanızın bir osuruk kadar kıymeti yoktur. Siz askerler için subaylar ahlâk kanunları demektir. Bunu anlayıp anlamamanız hiçbir şey farkettirmez. Ama, şunu unutmayın ki, ey askerler, her kanunun bir kanun adamı vardır ve bu adam başınızdaki subaydır. İşte bu yüzden işinize gelmese dahi ona karşı olan bütün görevlerinizi harfiyen yerine getirmek zorundasınız.»

Konuşmasını bitirdikten sonra, çevremizde dolaşır ve başlardı sormaya:

— Kışlaya geç geldiğin zaman ne hissedersin?

İşlerinden birçoğu o güne kadar kışlaya hiç geç kalmadıklarını, yahut geç geldikleri zaman karınlarının ağrıdığını söyledi. İşte o zaman Binbaşı Blüher onları bir tarafa ayırır, ikindi üzeri de ceza olmak üzere kışlanın bahçesinde talime çıkarırdı. Buna sebep de askerlerin ne hissettiklerini söyliyemeyişleriymiş. Sıra bana gelmeden evvel onun son defa bizlere neler anlattığını hatırlamaya çalıştım ve tam benim önümde durduğu zaman büyük bir ciddiyetle:

— Binbaşım, ben her geç gelişimde içimde korkunç bir huzursuzluk, korku ve vicdan azabı duyuyorum. Ama, izinli olduğum her sefer kışlaya vaktinde geldiğim zaman içimi tarifsiz bir huzur, bir rahatlık kaplıyor ve ben görev duygusunun bütün vücuduma nasıl yayıldığını hissediyorum.

Çevremdekiler gülmeye başlayınca, bizim Binbaşı Blüher de başladı bana avaz avaz bağırmaya:

— Ulan rezil, senin o vücuduna yayılan, gece it gibi uyurken tahtakurusu ve bitten başka bir şey değildir. Utanmaz karşıma geçmiş bir de hazırcevap olmaya çabalıyor.

— Bu da bana öyle bir ders oldu ki, anlatamam.

— Orduda her şeyin gidişatı başkadır zaten, dedi, irtibat görevlisi. Sonra uzun uzun gerindi yattığı yerde. Onların içine yerleşmiş bir histir bu. İstediğin gibi konuşur, istediğin şeyi yaparsın, ama tepende daima bir fırtına bulutu asılıdır ve her an hazırdır şimşekler kafana inmeye.

— Çok doğru söyledin, dedi Şvayk, bugüne kadar acemi er Pech'i nasıl hapsettiklerini unutamadım. Bölükte Moc adında bir teğmen vardı. Askerleri sıraya dizer nereden olduklarını sorar, ondan sonrada avazı çıktığı kadar: «Ulan kaz kafalı deyyuslar,» diye bağırırdı. «Nereden olduğunuzu motor gibi söyliyeceksiniz. Haydi bakalım işe baştan başlıyalım. Pech nerelisin sen?» Pech zeki bir delikanlıydı. Hemen verdi cevabını esas duruşa geçip: «Aşağı Bousov, iki yüz altmış yedi hane, nüfus bin dokuz yüz otuz sekiz kişi, Sabotka bölgesi, kilisemiz on üçüncü yüzyıl zamanında yapılan ve sonradan Kont Vaclav Vratislav Netolicky tarafından onarılan Sankta Katarina. Köyümüzde okul, posta, telgraf, Çek demiryolları istasyonu bulunur, ayrıca şeker fabrikası, bıçkıhane ve yılda sekiz büyük pazar vardır.» Ama bizim teğmen aklını kaçırmış gibi saldırdı Pech'in üzerine ve bir yandan ağzının ortasına yumruklar indirirken, bir yandan da bağırıyordu: «Al sana birinci pazar için, al ikinci, al üçüncü, al dördüncü, al beşinci, al bu da altınca pazar için.» Pech acemi erdi ama olayı tabur komutanına şikâyet etti. O zaman kalemlerde bazı acayip yazıcılar görevliydi. İçlerinden birisi, acemi er Pech'in tabur komutanını Aşağı Bousov'daki yıllık altı pazar yüzünden görmek istediğini yazmış. Tabur Komutanı Binbaşı Mohell, bizimkine ne var deyince, Pech: «Binbaşım bizim Aşağı Bousov'da yılda altı pazar yapılır,» diyor. Demesiyle de binbaşı yumruğu indiriyor gözünün üzerine, sonra yere yıkıp bir güzel tekmeliyor ve Pech'i askeri hastahanenin altıncı kısmına kaldırtıyor.

O günden sonra da Pech kötü bir asker oldu. Cezadan başka bir şey değildi ki bu yaptıkları.

Vanek uzun uzun esneyip konuştu:

— Askerleri talim terbiye etmek zor şeydir arkadaşım. Bir kere olsun cezalandırılmamış bir asker, aslına bakacak olursan gerçek asker sayılmaz. Belki barış zamanında askerliğini ceza almadan bitirmiş olanlar vardır ama, bunlar savaş zamanı kötü askerlerdir. En iyileri ise, askerliklerinin büyük bir kısmını cezaevinde geçirenler teşkil eder. Sylvanus adında bir piyade erini hatırlarım. Kendisi sekizinci cephe bölüğündeydi. Herif gece - gündüz cezalandırırlardı aralıksız. Ahlâksızın da tekiydi yani. En yakın arkadaşının son meteliğini dolandırmaktan çekinmezdi ama, savaşa girildiği zaman görecektin kendisini. İlk ileri fırlayan, dikenli telleri kesen ve üç esir alan, onları geri götürürken söz dinlemediler diye içlerinden birini vuran o oldu. Kendisine kahramanlık madalyası verip, omuzlarına yıldızlar diktiler. Eğer daha sonraları Dukla'da asılmamış olsaydı bugün muhakkak takım komutanı olurdu. Dedim ya, herif ahlâksızdı diye. Bugünlerden bir gün ileri keşif kolu görevine gönüllü oluyor. Keşfe çıktığı zaman da devriyeler kendisini ölü soyarken yakalıyorlar. Üzerinden sekiz tane saat, bir sürü yüzük ve para çıkınca, kendisini kurmay binasının önünde sallandırıverdiler.

— İşte bundan dolayı, dedi Şvayk son derece düşünceli bir sesle, her asker kendi görevini ve yerini bilmek zorundadır.

Telefon çaldi ve irtibat görevlisi cevap verdi. Konserverlerin ne olduğunu soran Teğmen Lukaş'ın sesiydi karşı taraftaki. Ondan sonra bir ağız kalabalığıdır başladı.

— Gerçekten konserve yok teğmenim, diye bağırıyordu Vanek. Bu depodaki levazım erinin hayal mahsulü. Aslında konserve aldırmak için oraya adam yollamanın

hiçbir faydası yoktu. Ben size telefon edip... Kantine mi gitmişim? Kim söyledi bunu size? Subay mahfelinin ispirtizmacı ahçısı mı? Peki siz o rezilin konserveler hakkında ne dediğini biliyor musunuz? «Doğmamışların korkusu.» diyor. Ne münasebet! Sarhoş filân değil, tam manasiyle ayığım teğmenim. Şvayk mı ne yapıyor? Kendisini çağırayım.

— Şvayk, telefona, dedi Vanek yüksek sesle, sonra sesini kısarak ekledi, eğer dün gece nasıl geldiğimi soracak olursa, aklı başında ve ayık olarak geldiğimi söyle.

Şvayk telefonun başına gitti:

— Alo, teğmenim, Şvayk konuşuyor.

— Alo Şvayk! Konserveler ne oldu? Hazır mı hepsi?

— Hayır teğmenim. Ben konservenin gölgesini bile görmüş durumda değilim.

— Şvayk, kampta bulunduğumuz sürece senin her sabah bana tekmil vermen gerekir. Ayrıca buradan yola çıktığımız zaman yanımdan hiç ayrılmayacaksın. Dün gece neredeydin?

— Telefonun başındaydım teğmenim.

— Yeni bir haber var mı?

— Evet teğmenim.

— Şvayk, zırvalamayı bırak. Önemli bir haber verildi mi?

— Verildi ama ancak dokuzdan sonra teğmenim.

— Peki bana neden hemen haber vermedin?

— Yüreğim elvermedi sizi telâşa düşürüp huzurunuzu kaçırmaya teğmenim.

— Allah belânı versin, saat 9 dokuzda ne olacakmış, söylesene be adam!

— Bir telefon telgrafı teğmenim.

— Birşey anlamıyorum, Şvayk,

— Hepsini yazdım teğmenim: Telefon telgrafı alma-

ya hazır ol! Kim konuşuyor telefonda? Hazır mısın? Oku bakalım. Yahut buna benzer bir takım lâflar.

— Ulan Allahın belâsı adam, sen insanı deli edersin be! Şu telgrafta yazılı olanları söyliyecek misin, yoksa oraya gelip leşini çıkarayım mı? Ne yazıyor?

— Bu sabah saat dokuzda, albayın yanında yapılacak bir toplantı varmış. Ben bu gece sizi uyandırmayı düşündüm ama, sonra vazgeçtim.

— Sabahleyin bunu haber verecek vakit varken, budalalık edip beni uyandırmadığına iyi etmişsin. Demek gene toplantı var. Allah kahretsin! Bana Vanek'i çağır bakalım.

— Vanek konuşuyor, buyrun teğmenim.

— Vanek, bana hemen başka bir emireri bul. Baloun denen rezil bu sabah bütün çukulatalarımızı yemiş. Yeniden bağlansın mı? Hayır. Sıhhiye taburuna yollayalım en iyisi. Zavallının filden farkı yok. Hiç olmazsa yaralıları taşıyıp bir işe yarasın. Hemen size geri yolluyorum. Alay kaleminde işini halledersiniz. Sonra acele bölüğe dönün. Yakında yola çıkılıyor mu?

— İşin hiç acelesi yok teğmenim. Biz dokuzuncu bölükle yola çıkmadan evvel tam dört gün vakit geçti. Beşinci bölükle de durum aynıydı. Sadece işler onuncu bölükte biraz iyi gitti, hareket haberini sabah alıp, akşam yola çıktık ama, o zaman da bütün Macaristan'da köşe kapmaca oynar gibi oradan buraya atandık ve bizi hangi cepheye vereceklerini bir türlü kestiremediler.

— Bir - iki sefer böyle olması mümkün. Yani siz bugün yola çıkılacağını tahmin etmiyorsunuz. Bugün saat dokuzda albayın yanında toplantı var... Ha hatırıma gelmişken söyliyeyim. Bugün nöbetçi olduğunuzdan haberiniz var mı? Biliyorsunuz demek... Bana şeyi verir misiniz? Bir dakika bekleyin... Neyi istiyordum ben? Ha hatırladım! Bana astsubayların ne zaman göreve başla-

dıklarının ve görevlerinin ne olduğu listesini... Bir de levazım listesi... Milliyetleri mi? Evet, evet, onları da... Ama asıl önemlisi bana yeni bir emireri bulmanız... Asteğmen Pleşner eratla ne mi yapacak? Harekete hazırlıyacak tabiî. Hesaplar mı? Yemekten sonra gelir yazarım. Kimseyi şehre yollamayın... Kamptaki kantine mi? Öğleden sonra bir saat için gidebilirler... Bana Şvayk'ı ver.

— Şvayk, bu süre içinde telefona bakacaksın.

— Teğmenim daha kahve içmedim.

— Git kahveni al ve sonra bölük odasında seni aramamı bekle. Hem Şvayk sen bir posta erinin ne olduğunu biliyor musun?

— Evet, teğmenim. Ayak oğlanı.

— Her neyse, seni çağırdığım zaman hazır olmaya bak. Vanek'e bir daha söyle bana muhakkak bir emireri bulsun. Alo! Şvayk, neredesin?

— Buradayım teğmenim. Kahve getirdiler de.

— Şvayk, alo!

— Kahve de buz gibi olmuş teğmenim.

— Şvayk, sen herşeyden evvel bir emirerinin nasıl olması gerektiği bilen bir kişisin. Evvelâ bir bak ve bana ne biçim bir kişi olduğunu bildir. Şimdi ahizeyi yerine asbakalım.

Vanek, üzerinde «mürekkep» yazan bir şişeden kahvesine rom boca ettikten sonra ılık kahveyi yudumlamaya başladı ve Şvayk'ın gözlerinin içine bakarak konuştu:

— Bizim teğmen, telefonda fazla bağırıyor. Söylediklerinin hepsini kelimesi kelimesine duydum. Anladığıma göre sen kendisinin eski bir dostusun.

— Etle tırnak gibiyizdir kendisiyle. Hattâ ikiz de diyebilirsin. Beraberce ne maceralar geçti başımızdan. Defalarca bizi birbirimizden ayırmak için ellerinden geleni ardlarına koymadılar ama, biz gene de biraraya gelebildik. Bana öylesine itimat eder ki, çoğu zaman ben bile şaşarım.

bu işe. Herhalde sana yeni bir emireri bulman için hatırlatma yapmamı ve bulduğun er hakkında fikirlerimi söylememi istediğini duydun. Bizim teğmen öyle her önüne gelen emireriyle tatmin olacak kişilerden değildir.

Albay Şröder'in yeniden toplantı yapmasının sebebi biraz daha gevezelik edip içini dökmekten başka bir şey değildi. Üstelik bir yıllık gönüllü yedek subay adayı Marek hakkında da kesin bir karar vermesi gerekiyordu. Adam helâları temizleme işini reddettiği için, albay «isyan» suçundan kendisini tümen mahkemesine vermişti.

Bir gece evvel tümenden alay karargâhına getirilen Marek cezaevine kapatılmış, başına da nöbetçiler dikilmişti. Tümen karargâh mahkemesinden gönderilen yazıda, bir yıllık yedek subayların aptesthane temizleme zorunlukları olmadığı için kendisinin «isyan» suçundan mahkemeye verilemiyeceği, ayrıca yedek subay adayı olduklarından helâ temizleme emrini reddetmelerinin, emre itaatsizlik suçuna girmiyeceği yazılıydı. Bu sebepten Marek, alayına geri yollanmış ve emre itaatsizlik diye adlandırılan suçuna savaş ertesinde bakılmasına karar verilmişti ki, olay tümüyle Marek'in lehine dönmüştü.

Bu sebeplerden dolayı Albay Şröder, yola çıkılmadan evvel subayların daha sık biraraya gelmesi gerektiğini anlatarak gevezeliğine girişmişti. Kendisine tugaydan verilen bir habere göre, tümenden emir beklemekteydiler. Erat harekete hazırdı ve bölük komutanları kimsenin eksik olmamasına dikkat etmek zorundaydılar. Albay bir gün evvel söylediklerini bir daha tekrarladıktan ve savaş durumu hakkında fikirlerini tekrarlayıp, bir hayli kafa ütüledikten sonra, subayların ve emirlerindeki erlerin savaş gücünü ve gayretini kaybetmemeleri gerektiğini açıkladı.

Albayın masasının üzerinde savaş durumunu bildiren bir harita, küçük bayraklar, başları renkli toplu iğneler

vardı ama, bunlardan birçoğu cephenin çözülmesinden dolayı haritaya saplı olarak değil de, üzerine atılmış bir şekilde duruyordu.

Aslında buna sebep, alaydaki erkek kedilerden birinin bir gece evvel albayın odasına girmesi, savaş plânları üzerinde dolaşması, haritaları yırtmaya uğraşması, bir şişe mürekkebi dökerek boyalı patalarıyla yazıların, emirlerin ve haritaların üzerinde dolaşmasından başka bir şey değildi. Kısacası kâğıt üzerindeki Avusturya - Macaristan İmparatorluğunun cepheleri bir maçor kedi yüzünden darma - duman edilmişti.

Ayrıca şunu da ilâve edelim ki, Albay Şröder son derece miyoptu.

Bölük komutanları büyük bir dikkatle, albayın harita üzerinde gezinmek üzere hazırlanan eline bakmaya başladılar. Albay bir kâhin edasıyle elini Karpatların üzerinde gezdirdikten sonra tepelerden birine bastırıp, işte Bug kıyısındaki Sokal'dan hareket edildiğinde, efendiler durum, derken, Yüzbaşı Sagner büyük bir ciddiyetle:

— Elinizi bastığınız tepe, Karpatlar değil, kedi pisliği komutanım deyince, albay acele ile odadan çıkarak yan tarafa geçti. O zaman içerden bağırtılar, tehditler duyulmaya başladı. Albay Şröder, sorumlu nöbetçilere, haritanın üzerindeki kedi pisliklerini yalatacağını avaz avaz haykırarak bildiriyordu.

Soruşturma kısa oldu ve yazıcıların içinde en genç olan Zvibelfiş kediyi odaya soktuğu için on beş gün hapse mahkûm edildi.

Albay alı al, moru mor geriye döndüğü zaman toplantı bitmiş sayılırdı. Çünkü, komutan, Marek hakkında söyliyeceklerini kızgınlığından unutmuştu bile.

Kısaca konuştu:

— Efendiler, hepinizin harekete hazır olmanızı, verilecek emirleri harfiyen yerine getirmenizi rica ediyorum

Bu arada bir yıllık gönüllüyle sahtekâr Teğmen Teveles içeri atılmıştı. Kediden sorumlu olan Zvibelfiş de aralarına katılınca üç kafadar oturup altmışaltı oynamaya ve hücre nöbetçesini saman şiltelerden pireleri temizlemeye zorlamaya başladılar. Kısa bir süre sonra, cepheye hareket edecekleri gece bölüğünden kaçıp, Bruck'da bir meyhanede yakalanan ve körkütük bir halde geri getirilen Harraç da katıldı.

Durum hâlâ belirsizdi. Yola çıkılacak mıydı, çıkılmıyacak mıydı? Şvayk, on birinci bölüğün telefonu başında iyimser ve kötümser bir sürü konuşma dinlemişti. On ikinci bölüğün telefoncusu cepheye hareket edilmeden evvel, canlı hedeflere karşı atış talimi yapılacağını ve ancak bundan sonra hareket emrinin verileceğini iddia etmekteydi. Oysa, bu iyimser fikre, on üçüncü hareket bölüğünün yazıcısı hiç mi hiç katılmıyordu. Zira, kendisi biraz evvel şehirden dönen Onbaşı Havlik'e telefon etmiş ve ondan istasyonda harekete hazır bir takım askerî vagonların beklediği haberini işitmişti.

Vanek büyük bir heyecan ve hayal kırıklığı ile, ahizeyi Şvayk'ın elinden kapmış ve alay santral memuruna, istasyondaki sorumlu olacak deyyusun vagonlardan zerre kadar haberi olmadığını haykırmıştı.

Şvayk, büyük bir görevseverlikle telefonun başından ayrılmıyor, kendisinden yeni bir haber olup olmadığını soranlara henüz bir şey işitmediğini bildiriyordu.

Aynı şekilde Teğmen Lukaş'ın da sorusuna cevap verdi:

— Yeni bir şey işittin mi Şvayk?

Basmakalıp cevabı yapıştırdı:

— Henüz kesin bir haber yok teğmenim. Ondan sonra sıra, bir gece evvel aşı olanlar ve olmayanlar hakkında verilen telefon emrine geldi. Şvayk uyku sersemi ol-

duğu için bunu gerektiği kadar anlıyamamıştı. Dilinin döndüğünce açıkladı.

Sonra bir gün evvel hazırlanan, ama haberinin verilmesi geciken konserve teslimi emri.

Ve bütün taburlara, bölüklere, birliklere verilen başka bir emir:

«75692 numaralı tugay radyo emrinin kopyasıdır. 172 numaralı tugay emri: — Verilen bilgilere göre, sahra mutfaklarında aşağıda adı geçen maddeler kullanılacaktır: 1. et, 2. konserveler, 3. taze sebze, 4. kurtulmuş sebze, 5. pirinç, 6. makarna, 7. her türlü hububat, 8. patates, — daha evvel zikredilen 4. kurutulmuş sebze yerine, 5. yaş sebze kullanılması.»

Şvayk bu gelen emri irtibat görevlisi Vanek'e okuduğu zaman, beriki bu gibi emirlerin hiç vakit geçirilmeden kenefe atılması gerektiğini açıkladı.

— Ordu kurmayındaki hıyarlardan birinin aklına gelmiştir bu liste. Bütün tümenlere, tugaylara, alaylara gönderirler üşenmeden.

Ondan sonra gelen yazılı bir emir öylesine çabuk söylenmişti ki, Şvayk bunu yazdığı zaman karşısına bir şifre çıkmıştı âdeta.

«Bundan böyle verilen izin, karşı emirlerin ötürü olmamakla hâlâ alınır.»

— Bunların tümü birden lüzumsuz şeyler, dedi Vanek.

Oysa, Şvayk büyük bir şaşkınlıkla yazdıklarını okuyor ve bir türlü işin içinden çıkamıyordu.

— Aptallıktan başka bir şey değil a canım. Aslında bir şifre de olabilir ama, bizim bölüğü ilgilendirmediği için bunu da atabiliriz.

— Ben de aynen senin gibi düşünüyorum. Bu zırvalıkları teğmenime verecek olursam, adamcağız o saat, o dakka aklını tüm kaçırır.

— Bazen ne zıpçıktı adamların olduğunu düşünüyorum da bu beni korkutuyor, diyen Şvayk derin düşüncelere daldıktan sonra, konuşmasına devam etti. Bir seferinde tranvayla Vyoçany'den Prag'a gidiyordum. Tam Liben'e geldiğimiz zaman Novotny adında biri ön sahanlıktan tranvaya bindi. Kendisini görünce hemen yanına gidip konuşmaya başladım. Eh, her ikimiz de Brazov'dandık. Oysa, adam bana bağırıp kendisini rahat bırakmamı, zira beni tanımadığını söyledi. O zaman biraz daha açıklama yaptım ve çocukken Antonia adındaki anam ve Prokop adındaki babamla birlikte kendisini ziyaret etmiş olduğumu anlattım. Bütün bunları söylediğim halde herif beni tanımamakta ısrar edince, Brazov'da iki Novotny olduğunu açıkladım. Tonde ve Josef. Josef kendisiydi. Bana Brazov'dan yazdıklarına göre, Josef, içki içtiği için, dırdır eden karısını vurmuştu. Herif bunu işitir işitmez yumruğunu burnuma salladı ve ben kenara çekilince de, vatmanın önündeki camı olduğu gibi indirdi yere. Sonunda ikimizi de tranvaydan indirip, polis karakoluna götürdüler. Adam o zaman son derece heyecanlandığını, adının Josef Novotny olmayıp, Amerika'nın Montgomery şehrinden Edvard Doubrava olduğunu söyledi. Ailesi Çek olduğu için onları ziyarete gelmiş.

Tam o sırada çalan telefon, Şvayk'ın hikâyesini yarıda kesti. Makineli bölüğünden kısık sesli biri, hareket edip etmiyeceklerini soruyordu. Albayın yanında bir toplantı yapıldığına göre bir haber olması gerekiyordu.

Tam bu sırada, kapının eşiğinde yüzü kireç gibi bembeyaz olmuş Asteğmen Biegler göründü. Bölüğün süzme patalı olan delikanlı, bir yıllık okulda marifetlerini göstermek için bir hayli çaba göstermişti. Bir göz işaretiyle Vanek'i dışarı çağırıp uzun uzun konuştu.

Vanek geri geldiği vakit kıskıs gülüyordu:

Bundan büyük öküz olmaz, dedi Şvayk'a. Meğer bi-

zim bölükten ne hıyar numuneleri varmış da haberimiz yok. O da albayın yanındaymış toplantıda ve ayrılmadan evvel bütün takım komutanlarına iyi bir silâh temizliği için emir verilmiş. Biraz evvel bana ne soruyordu biliyor musun? Takımındaki Llabek, tüfeğini gazyağı ile temizlediği için ceza olarak bağlayıp bağlamamasını.

Vanek dikeldi hafiften.

— Tam cepheye gitmeden evvel bana sorduğu rezilliğe bak. Senin teğmen bile dün anlayış gösterip emirerini bağlamaktan vazgeçti. Ben de o rezile bir karara varmadan evvel iki defa düşünmesi gerektiğini ve erleri hayvan yerine koymaktan vazgeçmesini söyledim.

— Haaa, emireri demişken aklıma geldi. Acaba bizim teğmene yeni birisini buldun mu?

— Ağır ol bakalım kart keçi. Herşeyin bir zamanı var. Ayrıca, ben teğmenin, Baloun ile anlaşacağını umuyorum. Evet, ara sıra onun bütün yiyeceklerini gövdeye indiriyor ama, savaş meydanında sığır misali erlerin kıymeti büyüktür. Ben, Baloun kalacak dedim mi kalır ve de teğmene büyük faydası dokunur. Üstelik zamanla birbirlerine alışmamaları için hiçbir sebep yok ortada. Senin teğmene emireri bulup bulmamak bana verilmiş bir görev. Haydi şimdi bunlara boş verelim Şvayk. Acele işe şeytan karışır. Bana bir savaş hikâyesi anlatsana.

— Anlatayım ama, ya telefon gelir de konuşmamızı yarıda keserse?

— Düşündüğün şeye bak, o zaman kapa kelefonu, çek fişi prizden, yahut ahizeyi al. Ne farkeder yani?

— İyi akıl be, diyen Şvayk telefonun prizini çıkardıktan sonra, konuşmasına devam etti. Sana durumumuza uyan bir hikâye anlatacağım ama, olay savaşta değil de manevrada geçti. Geçti ama telâşeliğe gelince bugünden hiçbir fark yoktu ortada. Sebebine gelince, hiç kimse manevraya iştirak etmek için ne zaman kışladan hareket

edeceğimizden haberdar değildi. Benimle beraber talime çıkan Proiceli Şiç adında bir delikanlı vardı ki, dini bütün Hıristiyan olduğu gibi, her türlü günah işlemekten de çekinirdi. Fıkaram, manevraların son derece korkunç bir şey olduğunu sanıp, insanların o arada susuzluktan baygın düştüklerini ve sıhhiye erleri tarafından olgun armutlar gibi toplandıklarını kafasına sokmuştu bir kere. İşte bu yüzden biz kışladan çıkar çıkmaz, manevralarda daha iyi başarı göstermek için içmeye başladı. Mnişek'e geldiğimiz zaman: «Eh benim delikanlı ihvanlarım, artık dayanamıyacağım, beni ancak Tanrı kurtarabilir,» dedi. Neyse sonunda Harovice'ye geldik ve bir yanlış yüzünden iki gün ordugâh kurduk orada. Aslına bakacak olursan, biz yandaki iki kanatlarla düşmanın üzerine saldıracak ve onları esir alacaktık. Oysa, karşı tarafımızda bir baron varmış ve onun şânına şöhretine hürmeten, manevralarda bizlerin yenilmesi gerekirmiş. Senin anlıyacağın bir tak-tik hatası oldu işte. Her neyse, gelelim bizim Şiç'in marifetlerine. Seninki bir şey almak için Harovice yakınlarındaki bir köye alışverişe gitti. Döndüğü zaman zurna gibiydi ya, o da ayrı hikâye Efendim bu alış-veriş yapıp karargâha dönerken, yoldaki direklerden birinde Nepomuklu Aziz Jan'ın resmini görüyor ve başlıyor konuşmaya: «Ey Aziz Jan, bu hava senin için fazla sıcak olmalı. Böyle güneş altında durup biteviye terlemen hiç de iyi bir şey değil. Bu sebeplerden dolayı sana bir fırt içki ikram etmem gerekiyor.» Sonra matarasını çıkarıp iyice bir sallıyor, içkisini içtikten sonra, «Ey Nepomuklu Aziz Jan,» diyor, «şimdi içme sırası sende.» Oysa, sırayı karıştırıp, matarayı yeniden kafasına dikince, azize bir şey kalmıyor içecek «Kutsal Anamız Meryem, sen bizi affet, ben bunun acısını çıkarırım, ordugâhta yetecek kadar içkimiz var,» deyip direği sırtladığı gibi yerinden çıkarıp, yüklenerek bizim kamp yerine getiriyor. İlk yaptığı iş, aziz res-

mini direkten söküp koynuna sokmak ve içmeye başlamak. Bu arada kumar oynuyordu bizim ahbap. Kazanıyordu da. Metelik kaybetmedi. Talimlere çıkarken bile aziz resmini eksik etmiyordu yanından. Nerede ordugâh kursak hep beraber kumara çörekleniyoruz, hep bizim Siç kazanıyor. Tâ ki, Prachatacj dolaylarına gelene kadar. Orada seninkinin talihi bir döndü ki, bildiğin gibi değil. Son meteliğine kadar kaybetti. Ertesi sabah uyandığımız zaman bir de ne görelim? Seninki aziz heykelinin boynuna bir ilmek yapıp armut ağaçlarından birine asmamış mı? Hikâye bu kadar işte. Şimdi ahizeyi yerine asıyorum.

Ve telefon az sonra yeni zil çalmalarıyla, biraz evvel bölük odasındaki rahatlığı aldı götürdü.

Tam bu sırada Teğmen Lukaş odasında oturmuş, kendisine verilen bir takım şifreleri çözmeye uğraşıyor ve hareket ettikleri zaman nerelerde ilk köprü başlarını tutmak zorunda olduklarını bulmaya çabalıyordu. Şaka değil, Galiçya idi savaşmaya gidecekleri yer.

7217 - 1238 - 475 - 2121 - 35 = Mosony
8922 - 375 - 7282 = Rab.
4432 - 1238 - 7217 - 35 - 8922 - 35 = Komarn.
7282-9299-310-375-7881-298-475-7979 = Budapeşte.

Teğmen Lukaş şifreyi sökerken derin derin içini çekti:
— Topunun birden canı cehenneme be!

ASIL ÇÖKÜNTÜ

MACARİSTAN YOLLARINDA

Nihayet furgonlara kırk iki adamla sekiz beygirin tıkıştırıldıkları gün de geldi çattı. Aslını söylemek gerekirse, beygirler erattan daha rahat durumdaydılar. Bilindiği gibi, atlar ayakta uyur. Oysa, onların veya eratın rahat etmesi diye bir şey yoktu. Askerî tren gene yükünü almış ve Galiçya'daki mezbahaya kurbanlık koyunlarını taşımaya başlamıştı.

Yola çıkış bir bakıma rahatlıktı bu yaratıklar için Tren harekete geçince gelecekleri bir karara bağlanmış, o eski korkuları, o hiçbir şeyden emin olmamazlıkları silinip atılmıştı. Bilinen bir gerçek vardı şimdi ve artık cepheye gitmek üzere harekete geçilmişti. Bugün mü? Yarın mı? Yoksa öbürgün mü düşüncesi, korkusu kayıptı. İçlerinden bazıları az sonra bir cellât tarafından alınıp götürüleceklermiş gibi kendilerini ölüme mahkûm edilmiş hissetmekteydiler. O huzursuzluğun üzerine az

sonra korkunç bir rahatlık çörekleniyordu. Kısa bir süre sonra herşeyin biteceğini bilmenin huzur ve rahatlığı.

İşte bu yüzden askerin biri deliler gibi bağırıyordu hayvan vagonunun kapı aralığından:

— Gidiyoruz... gidiyoruz, diye.

Bölük irtibat görevlisi Vanek, Şvayk'a hiç acele edilmemesi gerektiğini söylediği zaman, yerden göğe kadar haklıydı.

Vagonlara binme vakti gelmeden evvel iki üç gün geçmiş ve bu süre içinde devamlı olarak konservelerden bahsedilmişti. Oysa, bu konuda tecrübe sahibi olan Vanek bunun bir hayal mahsulü olduğunu iddia ediyordu. Ne biçim bir konserveydi istedikleri? Kısa bir süre sonra toplu sahra âyini yapılacaktı ve Vanek daha evvel giden birliklerden böyle bir şeyin olacağını biliyordu. Konserve olduğu zaman âyinden vazgeçilirdi. Olmadığı zamanlarsa, papazların refakatinde yapılan sahra âyinleri, konservelerin yerini alırdı.

Ve böylece Gulaş konserveleri yerine, İlb adındaki başrahip zuhur ederek bir vuruşta üç sineğin canına okuyup, cepheye hareket edecek olan üç taburu takdis etti. Bunlardan ikisi Sırbistan'a, biri Rusya'ya gidiyordu.

Rahibin konuşmasından, takdis nutkunu askerî tebliğlerden ve dergilerden aktardığı anlaşılıyordu. Duygulu bir konuşmaydı üstelik. Vanek'le beraber bölük odası olarak hazırlanan bir vagonda Masony'ye yola çıkmak üzere olan Şvayk bir süre düşündükten sonra konuştu:

— Herifin bu acıklı nutkundan sonra her şey mükemmel olacak. Güneş pırıltılı ışıklarıyla dağların ardında kaybolurken, tıpkı onun dediği gibi savaş meydanından, ölenlerin son nefesleri, yaralı atların kişnemeleri, yaralı erlerin iniltileri kulaklarımıza gelirken, yanan evlerin ve kulübelerin alevleri onların üzerine ışık dökecek.

Ben, doğrusu böylesine tezekçe nutuklar atan kişilere bayılırım.

Vanek tasdik edercesine başını salladı:

— Gerçekten çok hisli bir hikâyeydi.

— Güzel olduğu kadar da öğreticiydi doğrusu. Söylediklerinin hepsini çok iyi hatırlıyorum. Savaştan geri döndüğüm zaman onun dediklerini bizim Kupa meyhanesinde anlatacağım. Hele bizlere bu güzel nutku verirken bacaklarının üzerinde öylesine bir yaylanıp sallanıyordu ki, yuvarlanıp sahra mihrabını ve üzerindeki eşyaları yuvarlıyacak diye ödüm koptu. Ne kadar duygulu bir şekilde ordumuzun tarihinden bahsedip, Radecky'nin insan sürülerini nasıl güttüğünü, alevlerin nasıl dalgalandığını, insanların nasıl can çekişerek öldüklerini anlattı. Sanırsın ki, hepsini bizzat kendisi de görmüş.

Oysa, aynı gün Rahip İbl, Viyana'ya dönmüş ve aynı akşam aklına gelen o şahane cümleleri ard arda sıralıyarak, Şvayk'ın gübre dediği takdis nutuklarından birini daha cepheye gidecek bir birliğe söylemişti.

— Sevgili askerler, diye başlamıştı Rahip İbl konuşmasına. Düşüncelerinizi bir an kırk sekiz yılına çevirin ve Custozza önlerindeki zafer dolu meydan savaşını hatırlayın. İşte o savaşta İtalyan Kralı Albert, on saatlik kanlı bir çarpışmadan sonra meydanı, savaşçılarımızın babası Mareşal Radecky'ye bırakmak zorunda kalmıştı. O ki, hayatının seksen dördüncü yılında böyle bir zafer kazanmaya ermişti.

Ey askerler, düşünün bir kere Custozza'da bir tepenin üzerinde artık yaşlanmış ve saçı, sakalı ağarmış kumandan duruyor. Çevresine onun sadık generalleri toplanmışlar. Herkes durumun nezaketini anlıyor. Zira, sevgili mareşalimizin tam yanıbaşında bir asker ölümle son savaşını yapmaktadır. Evet, kolları, bacakları kırılmış onbaşı, can çekiştiği yerden, mareşalin kendisine baktığı-

nı farketmektedir. Kahraman yaralı sağ elinde sıkıca tuttuğu bir madalyayı yüreğine bastırırken, yüreği hayatında hiç vurmadığı bir şiddetle göğsünü delercesine atmaya başlar, çünkü o değerli kumandanın kendisine nasıl baktığının farkındadır. Son bir kuvvet dolar o yaralı vücuduna ve insanüstü bir gayretle komutanından tarafa sürünmek ister.

«Rahatsız olma kahraman savaşçım» diye bağırır mareşal atının üzerinden ve yaralıya elini uzatır.

«Olacak iş değil mareşalim,» diye cevap verir ölmek üzere olan savaşçı, «ellerimi gülleler götürdüğü için size uzatamam. Ama, sizden tek bir ricam var. Bana gerçeği söyleyin - savaşı kazandık mı?»

«Tamamen kazandık sevgili dostum,» dedi mareşal, «yaraların, sevincine engel olmasın.»

«Artık benim işim tamam, tamam benim asil efendim,» diyen yaralı savaşçı hafifçe gülümser.

Radecky sorar:

«Susadın mı?»

«Sıcak bir gündü mareşalim, susamamak olur mu? Otuz derecenin üzerindeydi havanın sıcaklığı.»

İşte o zaman, yaverinin matarasını alan mareşal bunu yaralıya uzatır ve beriki büyük bir yudum alır.

«Ne zamandan beri askersin?»

«Kırk yıldan beri sevgili mareşalim. Aspern dolaylarında çarpıştığım vakit altın madalya kazandım. Hattâ savaş madalyası bile verdiler bana. Beş defa ölüm derecesinde yaralandım, ama bu sefer artık işim tamam. Dönüşü olmayan bir yola çıkmak üzereyim. Ama, ölüme aldıran kim? Madem ki, dillere destan olacak bir savaş kazandık ve sevgili Kayserimiz vatanını geri aldı, artık benim için ölüm ne farkeder.»

Ve işte tam bu sırada sevgili askerler, millî marşımız dalgalanmaya başlar savaş meydanı üzerinden: «Tanrım

bizi koru, takdis et bizi Tanrım,» diye. Evet şarkımız bir gök gürültüsü gibi yayılır savaş meydanı üzerine. Tam bu sırada artık hayata veda eden kahraman savaşçı son bir gayretle yattığı yerden doğrulup haykırır:

«Yaşa Avusturya » diye son defa, «yaşa Avusturya ve bu kutsal şarkıyı söylemeye devam et! Yaşasın komutanlarımız! Yaşasın ordumuz!»

Ölmek üzere olan kahraman er, mareşalimizin sağ eli üzerine uzanarak onu son defa öper ve sonra yığılır kalır olduğu yere, son nefesini verir ve asil ruhu terkeder fâni vücudunu.

Komutan gözleri yaşlı bakar bu en kahraman askerinin ölümüne ve şöyle der:

«Tanrım, bu güzel son ne kadar inanılmayacak bir şey!» ve bunları söyledikten sonra komutan elleriyle yüzünü örterek ağlamaya başlar.

— Evet sevgili savaşçılar, işte Tanrıdan hepinize böyle bir ölüm dilerim, diyen Başrahip İbl nutkunu bitirdi.

Şvayk bunları düşündüğü zaman, Başrahip İbl'i beyinsiz bir öküz oğlu öküz diye adlandırmakta kendine korkmadan büyük bir hak tanıdı.

Bundan sonra Şvayk, trene binmeden evvel kendilerine okunan günlük emirlerden söz etmeye başladı. Bunlardan ordu emri olan bir tanesi Frans Josef tarafından imzalanmış, diğeri ise Doğu Orduları Komutanı Arşidük Josef Ferdinand tarafından kaleme alınmıştı. Her iki emir de 3 Nisan 1915 de, Dukla geçidinde olan bir olayı anlatıyordu. Evet, bu tarihte yirmi sekizinci alayın iki taburu, alay bandosunun nameleri altında başlarında subayları olduğu halde Rusların tarafına iltica etmişti. Her iki bildiri de askerlere titrek seslerle okundu:

17 Nisan 1915 Tarihli ordu emri

İnanılmaz bir yürek acısı ve kederle şunu ilân ederim

ki, Krallık ve İmparatorluğun yirmi sekizinci alayı, korkaklık ve ihanet yüzünden ordumdan tardedilmiştir. Yirmi sekizinci alayın sancağı geri alınıp askerî müzeye teslim edilecektir. Daha yola çıkmadan ruhları zehirlenen ve sonunda ihanet eden bu alay, bugünden itibaren yokolmuştur.

Frans Josef I

Arşidük Josef Ferdinand'ın bildirisi

Dukla geçidindeki savaşlarda 3 Nisan günü, yirmi sekizinci alayın iki taburu başlarında subayları olduğu halde, silâhlarını kullanmadan, karşılarındaki Rus taburuna iltica ederek memleketimizin şerefine unutulmayacak bir leke sürmüştür. Buna karşılık yetmiş üçüncü alay, verdiği ağır kayıplara ve yaralılara rağmen mevzilerini muhafaza etmeyi başarmıştır ve yeni ihtiyat birlikleri gelene kadar siperlerini terketmemiştir.

28 numaralı Kraliyet ve İmparatorluk alayı Kayserimizin emriyle ordumuzdan tardedilmiştir ve düşman tarafına geçen vatan haini alçaklar bu suçlarını günün birinde kanları pahasına ödeyeceklerdir.

Çek birliklerine gelince, savaşın başından beri görevlerini yerine getirmedikleri için karşı taraf bundan istifade etmesini bilmiş ve onların istiyerek yapmadıkları savunmalardan yararlanmıştır. Üstelik onların bu ihmalinden dolayı, düşman kuvvetleri bu birliklerin ileri gelen subayları ile ilişki kurup işbirliği yapmışlardır. Bu vatan haini birliklerin mevzilendikleri yerlerden düşman kuvvetleri devamlı olarak faydalanmaktadırlar. İhanet ve alçaklığın çirkefine gırtlağına kadar gömülmüş bu reziller, şanlı, şerefli ve de kahraman ordumuzla, aynı şanda ve şerefte bayrağımıza leke sürmektedirler. Er - geç gelecek bir kurşun onların cezasını verecektir inanın. Fert ola-

rak, teker teker her Çek askeri, eğer içinde bir nebze şeref duygusu varsa, bu vatan hainlerini kabul ve tel'in etmek zorundadır. Ve bunun aksini iddia edecek her kimse vatanımıza ihanet eden kişiler kadar alçak ve haindir.

Bu bildiri özellikle Çek askerlerine okunacaktır.

Arşidük Josef Ferdinand

— Bize bu bildiriyi biraz geç okudular, dedi Şvayk, Vanek'e. Gerçekten böyle bir bildiriyi, ayın 17 sinde yayınlamasına şaştım Kayserimiz efendimizin. Demek ki, ruhu biraz bunalmış bunu böylesine geç bildirmek için. Sana şu kadarını söyliyeyim ki, eğer ben Kayser olmuş olsam böyle bir serkeşliğe asla fırsat vermez ve de başıma taş yağsa dahi bu bildiriyi günü gününe cümle âleme okurdum. Hem de ibret olsun diye!

Vagonun karşı tarafında, subay mahfelinin aşçıbaşısı, Vanek'in karşısına oturmuş birşeyler yazıyordu. Ardında ise Teğmen Lukaş'ın devasa ve de sakallı emireri Baloun ile on birinci bölüğe yeni atanan telefoncu Çodunski oturmaktaydı. Baloun bir yandan elindeki askerî tayını kemirirken, bir yandan da Çodunski'ye açlık konusunda dert yanıyordu. Bu arada trene binerlerken saygıdeğer teğmeninin vagonuna gidip tekmil vermediğini de açıkladı Baloun.

Çodunski, karşısındaki emirerini korkutuverdi hemencecik ve kendisine işler bu minval üzerine giderse, karnına kurşun leblebi yağacağını bildirdi.

— Ah şu sıkıntılarımızın bir sonu gelse, diye dertlendi, Baloun. Votice'deki manevralar esnasında az kalsın götümü zor kurtarıyordum. Aç - susuz, anamız gevremiş yürüyorduk yol boyunca. En nihayet dayanamadım ve de tabur emireri yanımıza vardığı zaman: «Bize ekmek ve su verin ulan;» diye bir nara patlattım. Hayvanını kıçın

kıçın geri sürüp, sonunda benden tarafa çevirdi ve eğer savaş ânında olsaydık seni şu anda olduğun yere mıhlardım, dedi, ama madem ki manevradayız, yerin cezaevidir rezil, dedi, dedi ya, bak sen şu işe ki o gün de talih bana gülüverdi. Bizim sert, erkek tabur emireri, beni şikâyet etmek için atını dörtnala kaldırıp komutanların yanına at sürerken, hayvandan düşüp de boynunu kırmaz mı?

Baloun derin bir nefes aldı ya, ağzındaki tayın lokması gırtlağına kaçtığından, ramak kaldı boğulmasına. Öksürüp tıksırdıktan ve de bir süre sonra kendine geldikten kelli, Teğmen Lukaş'ın ona göz - kulak olması için verdiği iki yemek torbasına bakmaya başladı.

Sonra terkedilmiş bir sevgili kederiyle konuştu:

— Subaylara ciğer ezmesi konservesiyle, Macar salamı veriyorlar. İnsanın eline bir fırsat geçse de bir lokmacık tadıverse.

Bunları dedikten sonra, tarifsiz bir özlemle, teğmeninin yemek torbalarına baktı. Hali bir kasap dükkânının önünde terkedilmiş, kurt kadar aç bir köpekten farksızdı. Sadece et kokuları geliyordu burnuna aralıksız.

— Eğer bir yerlerde bizi bir ziyafet bekleseydi, hiç bir şey farketmezdi, dedi Çodunski. Savaşın başında Sırbistan'a giderken, her geçtiğimiz istasyonda bize karşı o kadar misafirperver davranmışlardı ki, aklın durur. Bir yerde durmaya görelim. Hemen koşup kaz ciğerlerine saldırıyor, çukulataları aç kurtlar gibi parçalıyorduk. Osek'e vardığımız zaman eski muharipler cemiyetine mensup iki efendi ellerinde bir tencere dolusu tavşan yahnisi olduğu halde, vagonumuza geldi. Oysa, biz öylesine toktuk ki, yahniyi boca ettik tepelerinden aşağı. Bizlere gelince bütün yol boyu kusmaktan başka bir şey yapmadık alimallah. Onbaşı Matejka karnını öylesine doyurmuştu ki, göbeğinin üstüne bir kalas koyup tepinmek zorunda kaldık. Ve de öylesine tepindik, öylesine tepindik ki, herif yedik-

lerini iki deliğinden birden boca etmeye başladı. Ekşi lâhana çıktı hep. Evvelâ kendisini hafiflettik biraz. Sonra devam ettik yolumuza. Macaristan'dan geçerken, her istasyonda bizlere kızarmış tavuk atıyorlardı. Oysa, bizler öylesine toktuk ki, sadece beyinlerini yiyorduk bize atılan tavukların. Kapofoşfalva'ya geldiğimizde, Macarlar bize kızarmış domuz atmaya başladılar. Hele içlerinden birisi bir domuz kellesini bize hediye niyeti ile fırlatınca, bizim erlerden biri öylesine bozuldu ki, süngü takıp rezili bir hayli kovaladı hat boyunda. Senin anlıyacağın, şımarıklık işte. Buna karşılık, Bosna'da bir damla su bulamadık, Oysa, yasak olduğu halde bizlere tahminin hilâfına içki verdiler. Sanırsın ki şaraplar içinde yüzdük ki, o biçim. Hatırlıyorum da bazı karılarla kızlar bizi bir istasyonda bira fıçıları ile karşılamışlardı ama bizler öylesine zom olmuştuk ki, hepsini sittir edip yolumuza devam ettik!

Bu arada iskambil kâğıtlarını tümden unutmuştuk. Aklımıza geldiği zamansa, gelen bir emir, vagonlardan inmemizi bildirdi. Bir el altmışaltıyı bitiremedik senin anlıyacağın. Bu sırada ismini şimdi hatırlıyamıyacağım bir onbaşı hepimizi bir şarkı söylemeye dâvet etti. Sanırsam şöyleydi güftesi: «Ve görecektir Sırplar zaferin Avusturyalıların olduğunu... Avusturyalılarındır zafer tra la, la...» İşte tam biz bu şarkıyı söylerken, biri herifin götüne bir tekme sallayıp onu rayların üzerine boylu boyunca uzatmaz mı? Yere yattığı zaman tüfek çat emri verdi. Panik olunca işlerin nasıl gittiğini bilirsin. O anda boşalıverdi koca tren. Oysa, tam iki gün, iki gece cepheye taşımıştı bizi. Döküldük, döküldük ya, başladı mı şarapneller kafalarımızın üzerinde patlamaya. Meğer bizler cepheye gelmişiz de haberimiz yokmuş. Tam bu sırada tabur komutanı arkadan sökün etti. Biraz sonra takım komutanı Malek, Çek olduğu halde, iyi Almanca konuşan yiğit bir kişiydi, bize daha ileri gidemiyeceğimizi, Sırp-

ların nehrin geçtiğini ve sağ kanadımızı tehdit ettiğini bildirdi. Ama henüz bizden uzaktılar ve ihtiyat kuvvetlerimiz bizi destekliyecekti. Korkulacak bir şey yoktu senin anlıyacağın. İhtiyatlar gelince bastıracaktık herifleri. Ne olursa olsun geri çekilmek yoktu hesapta. Aslına bakacak olursan, Sırplar yakaladıkları esirlerin burun ve kulaklarını kesip, gözlerini çıkarıyorlardı ya, bizler gene de başımızın üzerinde patlayan şarapnellere rağmen, direnmeye devam ettik. Atış yapan sadece topçumuzdu. Ama birden dağların ardından tatatata, tatata diye bir ses işittik. Dediklerine göre bu, ateş açan bizim makineli tüfek birlikleriydi. Sonra sol tarafımızda bir bomba patladı. Böyle bir şeyi ilk defa işittiğimizden, hepimiz yüzükoyun yere kapaklandık. Kafamızın üzerinden geçen birkaç el bombası, bizim karargâh binasını yerle bir ettikten sonra tüfeklerin salvo ateşi başımızın üzerinden vınlamaya başlamıştı. Bu arada sol taraftan, top salvolarının sesi geliyordu kulaklarımıza. İşte tam o sırada yanımızda beliren Teğmen Malek çattığımız tüfekleri almamızı ve doldurmamızı emretti. Oysa, tam o sırada bizim teğmenin yanına giden nöbetçi subay, böyle bir hareketin yapılamıyacağını zira cephanemizin olmadığını bildirdi. Üstelik, onun dediğine bakılırsa komutanımızın cepheye gelmeden evvel, cephane temin etmesini bilmesi gerekirmiş. İyi ama, cephane treni bizden evvel cepheye varır ve de Sırpların eline esir düşerse elde yapacak ne kalır? Teğmen Malek kısa bir süre düşündükten sonra, «süngü tak» diye emir vermez mi? — Üstelik bu emri neden verdiğinin de farkında değildi işin doğrusu. Şaşkınlıktan, sadece birşeyler yapmak için vermişti emri. Hepimiz hazır olduk. İşte tam bu sırada başladı mı sana bir uçak kafamızın üzerinde vızıldamaya. İş bunu gören astsubaylar bir emir çaktılar: «Yere yatın dürzüler» diye. Ama bu sırada bizlerden birisi kendini göstermek gafletinde bulunup, bizim topçumuz

tarafından yerle bir edildi. Bu iş yanlışlıkla oldu bilâkis. Sonra hep birden ayaklandık ya, aslında hiç kimse böyle bir harekette bulunalım diye emir vermemişti bize. Tam o sırada, atını dörtnala kaldırmış bir süvari eri bizden tarafa at sürüp, olanca gücüyle haykırdı: «Tabur komutanı nerede?» Süvari bizim şefe bir kâğıt uzattı ve beraberce sağ tarafa doğru at sürdüler. Tabur komutanı bir hamlede kâğıdı okuduktan sonra kılıcını çekerek bizden tarafa dönüp: «Geriye, geriye,» diye bağırmaya başladı. «İstikamet Mulde, marş marş!» İşte işler böyle başladı. Emir değil de işaret verilmişti bir kere. Dört bir taraftan sanki emir almışlar gibi üzerimize ateş etmeye başlamışlardı. Bir mısır tarlası vardı sol tarafımızda, cehenemden farksız. Hepimiz dört ayak üzerinde kıçın kıçın geri süründük. Bu yetmiyormuş gibi, sırt çantalarımızı da o Allahın belâsı tarlada bırakmak zorunda kaldık. Teğmen Malek kafasına bir kurşun yedi ve «Meee!» bile diyemeden boyladı öbür tarafı. Vâdiye vardığımız zaman çevre ölü ve yaralı doluydu. Tümünü birden geride bırakıp, akşama kadar koştuk. Nihayet varabildik yerimize. Oysa, biz gelene kadar yeni bir emir verilmişti bile. Trene binip, kurmay heyetine iltihak edin. Edin demesi kolaydı ama, işi başarmak güçtü. Sebebine gelince, iltihak etmemiz istenen kurmay heyeti bir gün evvel esir olmuştu karşı tarafa. İşte o zaman sokak ortasında bırakılmış yetim yavrulardan farkımız kalmamıştı. Kimse varlığımızdan haberdar bile olmak istemiyordu. Sonunda bizlerin yetmiş üçüncü alaya gitmemiz istendi. Büyük bir sevinçle karşıladık bu emri ama, tam bir gün taban teptik gerilere çekilen alaya varabilmek için. Ondan sonra...

Kimse dinlemiyordu artık kendisini. Švayk ile Vanek çoktandır iskambil oynamaya başlamışlardı. Subay mahfelinin ispirtizmacı aşçısı, bir ilâhiyat dergisi çıkaran karısına mektup yazmakla meşguldü. Baloun'a gelince sıra

üzerinde uyukladığından, yeni telefoncu Çodunski içini çekerek:

— Bu olayı hâlâ unutamam, demekten başka bir çare bulamadı. Sonra yerinden kalkarak iskambil oynıyanları seyretmeye gitti.

— Eğer hâlâ ardımda dikilmiş kâğıtlarımı seyrediyorsan, bari sevabına şu pipomu yakıver, dedi Şvayk dostça. Bu oynadığımız oyun aslında bu rezil savaştan ve senin Sırbistan macerandan çok daha önemlidir... Vay ulan nemene eşşekmişim ben. İnsan papazı biraz beklemez mi? Tokatı hakettim ki, o biçim işte! Şimdi de bir vale geldi elime. Hadi canım, tarifsiz bir katırım ben.

Bu arada aşçıbaşı karısına yazdığı mektubu bitirmiş, askerî sansüre karalama fırsatı vermeden kaleme aldığı satırları zevkle okuyordu.

«Sevgili karıcığım!

Sen bu satırları okurken, ben birkaç gündür trendeyim. Kısacası cephe yolundayız. Bu seyahatten pek memnun olmadığımı tahmin edersin herhalde. Ne çare ki, faydalı hiçbir şey yapmadan, elim - kolum bağlı oturuyorum. Şu anda senin de anlıyacağın gibi subay mahfelinde yemek filân pişmiyor. İhtiyaçları, durduğumuz istasyonlardan temin ediyoruz. Macaristan'dan geçerken subaylara bir Szegedgulaşı pişirmeyi ne kadar isterdim bilemezsin. Herhalde Galiçya'ya geldiğim zaman onlara Galiçya usulü bir Yahudi yahnisi yaparım. İnan bana, paha biçilmez Helenam, tek arzum bu savaşa giden subaylara herhangi bir şekilde faydalı olabilmek. Onların dert ve kederlerini unutturmak istiyorum. Arzu ettiğim gibi, alay karargâhından cepheye giden birliğe tayin edildim. Elimde en ilkel maddeler olsa bile cephede onlara gene de güzel yemekler yapmaya gayret edeceğim. Hatırlıyor musun sevgilim, askere alındığım zaman, üstlerimin iyi kişiler ol-

masını dilemiştin. Bu arzunun yerine geldiğini söyliyebilirim sana. Şikâyet edecek hiçbir derdim yok. Bütün subaylar bizlere karşı dost ve baba gibi davranıyorlar. En kısa zamanda sana posta numaramızı bildireceğim...»

Mektubun bundan sonrası durumdan bahsediyordu. Aslına bakacak olursak ispirtizmacı aşçıbaşı, veda merasiminde Albay Şröder'e gereken böbrek yahnisini gerektiği kadar büyük bir tabakta sunmadığı için, onun gözünden düşmüş ve bu kabahatından dolayı da cepheye ilk hareket eden birliğe aşçı olarak tayin edilmişti. Yerine geçen ise, Prag Körler Enstitüsü'nden bir öğretmendi.

İspirtizmacı ahçı, sansürün de okuyacağını bildiği mektubunu bir kere daha gözden geçirdikten sonra, bunu yeteri kadar diplomatik bulmuş ve bu sayede ateş hattından daha uzak bir yerlerde kendisine vazife verileceğini ummaya başlamıştı.

Bir zamanlar dergi çıkarır ve öbür âleme ait yazılar yazıp, kimsenin ölümden korkmamasını diline dolamıştı ama, bu durumda elbette ki, ölüm ve öbür tarafın başka türlü düşünülmesi gerekirdi.

O da gidip, Şvayk'la Vanek'in oyununu seyretti bir süre. Bu arada oyundan sıkılan yahut kaybettiği için su koyveren Vanek, ispirtizmacı aşçıya ruhların dolaşmasına ait bir hikâye anlatmasını teklif etti.

Oysa, aşçı yerine lâfa Şvayk başladı:

— Ben de ruhların dolaşması hakkında birtakım hikâyeler duydum. Yıllarca öncesi bu konuda bilgisiz kalmamak için Prag'daki sanayi odasının konferans salonuna gitmiştim. Ama, biraz partaldı üstüm - başım ve pantalonumda delikler vardı. Beni oraya paltoları çalmak için geldiğimi sandıklarından kapı dışarı ettiler ve ben bu yüzden bu konuda gereken bilgileri elde edemedim. Bu sefer kafam iyice kızdığından, hemen bayramlık elbi-

selerimi çekip, müze kitaplığına giderek ruhların dolaşması konusunda bir kitap ödünç alarak okumaya başladım. Bunların içinde bir Hint prensi vardı ki, öldükten sonra dünyaya ikinci gelişinde domuz olmuş. Derken domuzu kesmişler, bu sefer Hintli prens maymun, maymundan sonra fino köpeği, fino köpeğinden sonra da vekil oluvermiş. Bu ilmi öğrendikçe birçok şeyler anlamaya başladım. Örneğin, yakasında ufacık bir yıldız olan askerlere verilen ad ya domuz, ya eşek, ya öküz oluyor. Eh elimizi şakağımıza koyup düşünecek olursak, bundan bin yıl önce bütün tek yıldızlı hayvan adlı askerlerin, çok büyük kumandanlar olması gerekirdi. Ama, ruhun savaş içinde öyle vücut değiştirmesi pek o kadar hoş bir şey değil. Zira, kafamızı ne kadar zorlarsak zorlayalım, kişinin bir telefoncu, aşçı, yahut piyade olması için kaç ruh değiştireceğini bilemeyiz. Bakıyorsun bir bomba patlıyor, sen paramparça oluyorsun. Ruhuna gelince, topçu kuvvetlerinde bir beygirin içine giriyor. Derken efendim batarya bir yerlerde mevzileniyor ve de patlıyor mu sana yeni bir bomba? Bu sefer beygirden ruh uçup mer'adaki bir ineğe giriveriyor. Griveriyor da ne oluyor yani? Bu sefer ineği kesip orduduki erata biberli gulaş yahnisi yapıyorlar. Eh o zaman ruh nereye giriyor? Nereye giriyor desek... o zaman da herhalde, telefon birliğinde bir telefoncu oluyordur...

— Yani bununla ne demek istediğini hiç anlamadım, dedi Çodunski hafiften kasılarak. Neden senin bu budalaca hikâyelerine ben hedef oluyormuşum?

Şvayk büyük bir safiyetle yeni telefoncunun yüzüne bakarak sözlerine devam etti:

— Sen Prag'da özel detektif bürosu işleten ve de gözleri kutsal resimlerdeki Hazreti İsa'ya benziyen Çodunski'nin akrabası değil misin Allah aşkına? Aslına bakarsan ben özel hafiyeleri fazlasiyle severim. İlk askerliğimi yaparken manga arkadaşlarımdan biri özel detektifti. Hattâ

adı da Stendler'di. Kafası da tıpkı lobuta benzerdi ve bizim kıta çavuşu kendisine hayatında bu güne kadar askere gelenlerin arasında lobut kafalı yüzlerce kişi gördüğü halde, kendisine benzeyeni görmediğini söyler ve şöyle ilâve ederdi: «Biliyor musun Stendler, eğer manevrada olmasak, senin bu lobut kellen bir işe yaramazdı ama, mademki şimdi manevradayız, senin bu lobut kellen gerçekten çok işe yarıyacak. Neden mi dersen, eh birader bizim topçu dediğimiz nesneye atış talimlerinde bir nirengi noktası gerekli. Senin kafan olmadan o fıkaralar nereyi hedef edip, nereye gülle sallıyacaklar?» Hani zavallının çavuştan işittiği bu kadarla da kalmazdı. Yürüyüşe çıktığımız zaman, onu takımdan beş yüz metre uzaklaştırır ve de bağırırdı arkasından: «İstikamet, lobut kafa... marş marş!» diye. Stendler'in özel detektif olarak da pek talihi yoktu aslında. Zavallı bizlere kantinde otururken az mı anlatmıştı başına talihsizliği yüzünden ne işler geldiğini. Sık sık aklı başından gitmiş kocalar gelirmiş yazıhanesine ve karılarının kimle kaçtığını bilmek isterlermiş. İlgisi mi varmış biriyle, varsa kimmiş o hergele, yahut da tam tersi. Kıskanç kadınlar damlar, kocalarının hangi şıllıklarla kaçtıklarını bilmek isterlermiş. Stendler okumuş ve bilgili bir kişi olduğundan, bizlere evlilikteki sadakatsizlikleri çok seçme ve süzme sözlerle anlatır. Hele kocasını zamparasıyla boynuzlatan karıları, yahut karılarını metresleriyle aldatanları uygunsuz vaziyette yakaladığı zamanları hatırladıkça ağlamaklı olurdu. Aslına bakacak olursak başka birinin böyle uygunsuz vaziyetlerin üstüne gitmesinde gözlerinin parlaması, zevkten dört köşe olması gerekirdi ama, bizim özel hafiye tam tersine düşünürdü işleri. Böyle durumlara tahammül edemediğini açıklardı. Oysa, o türlü çeşit fuhuş çeşitlerini etraflıca tarif ederken bizlerin ağızları, tıpkı kaynamakta olan domuz sosisinin kokusunu almış aç köpekler gibi sulanırdı. Hattâ izinsiz

olduğumuz zamanlarda kalemi, kâğıdı eline alır ve bize bayan X ile bay Y yi hangi pozisyonda yakaladığının resmini çizer ve: «İşte ben kendilerine baskın yaptığım zaman bayan X anadan doğma bu vaziyetteyken, bay Y de anadan üryan bu durumdaydı,» diye açıklamalarda bulunur, ve de bastırdığı çiftleri isim ve adreslerini bize verirdi. Üstelik son derece dürüst bir arkadaştı. «Ne sopalar, ne dayaklar yedim her iki taraftan da,» diye anlatmasına devam ederdi: «Ama pek önemi yoktu bu yediğim dayakların. Ara sıra kendimin kurban olduğu durumlara da düşmüştüm. Hele bir tanesini ömrübillâh unutamam. Karı üryan, herif o biçim. Üstelik budalalar kaldıkları otel odasının kapısını da kilitlemeyi unutmuşlar. Her ikisi de biraz şişman olduklarından sığamamışlar yatağa da zevklerini yerde, halının üzerinde devam ettirmeye başlamışlar tıpkı kedi yavruları gibi. Yerdeki halıya gelince, tozdan, pislikten görülmediği bir yana, üzerinde de sayısız sigara izmaritleri vardı. Ben paldır küldür içeri baskın yapınca, her ikisi de ayağa fırladılar. Herif tam karşıma geçip, elini Adem Babamızın incir yaprağı gibi takım taklavatının önüne kapadı. Karıya gelince, sırtını döndü. Arkasına bir baktım ki, halının bütün şekilleri kıçından omuz başlarına kadar tamamen sırtına çıkmış Üstelik kürek kemikleri arasına bir de sigara ağızlığı sıkışıp kalmış. «Özür dilerim Bay Zamek,» dedim. «Bendeniz özel hafiye, Çodunski'den Stendler'im. Karınızın bana müracaatı üzerine, sizleri zina halinde yakalamak benim görevimdir. Kendisi ile biraz evvel uygunsuz vaziyette yakalandığınız kişi, Bayan Grottur.» Hayatımda onun kadar sakin ve serinkanlı bir vatandaş görmedim arkadaşlar. Sanki dünyada en tabiî işi yapıyormuşçasına, «İzin verirseniz, giyineyim,» dedi. Sonra devam etti: «Aslına bakılacak olursa kabahatin tümü karıma ait. Zira, sebepsiz ve aşırı kıskançlığı yüzünden beni

gayrimeşru bir ilişki kurmaya zorladı. Bu yetmezmiş gibi beni her zaman yermeye başladı bir takım yersiz ve de asılsız ithamlarla... Afedersiniz ama, donum nerede?» diye sordu. Ona aynı serinkanlılıkla; «Yatağın üzerinde,» dedim. O aynı şekilde hikâyesini anlatmaya devam etti: «Eğer kişi gayrimeşru ilişkisini gizli tutamazsa bunun anlamı boşanma demektir.» Bu arada donunu giyiyordu. «Aslında boşanma, aklı başında kişilerin düşünüp taşınarak karar verecekleri bir çözüm çaresidir.» Giyinmesine devam ederken, bir yandan da konuşuyordu: «Açık seçik bir rezalete ihtiyaç var. Sizi hanımla yalnız bırakıyorum. İstediğiniz gibi hareket etmekte serbestsiniz.» Bu sırada Bayan Grot yatağın içine girmiş beriki ise giyinmesini bitirip bana elini uzatmıştı veda etmek üzere. Sonra çekip gitti. «Daha evvel sizlere Stendler'in bilgili ve kibar kişi olduğunu söylemiştim. Bu arada evlilik, sadakatsizlik ve de zina üzerine bazı lâflar etti ama, şimdi bunları hatırlamama imkân yok. Yalnız hatırladığıma göre boşanmada bile bir mutluluk olduğuna göre, kişi kendi üzerine düşeni yapmalıymış. İşte bu yüzden özel hafiye dostum hikâyesine şöylece devam etti: «Ben de yavaştan soyunmaya başladım. Anadan doğma olduğum zaman kendimi su başına inmiş geyik gibi vahşî hissediyordum. Tam bu sırada en iyi dostum Ştah odaya girmez mi? O da benim gibi özel hafiyeydi ama, rakip firma olan Stern'in bürosunda çalışıyordu. Meselenin aslına gelince arkadaşlar, Bay Grot karısının birisiyle ilişki kurduğunu anlayınca bizim arkadaşın bürosuna gitmiş ve onu, karısını dostuyla zina halinde basması için görevlendirmiş. Bizim eski dost Ştah kapıdan girer girmez sadece şunları söyledi: «Vay Bay Stendler! Sizi Bayan Grot'la zina halinde yakaladım. Tebrikler.» Bunları söyledikten sonra da kapıyı örtüp geldigi gibi sessizce çıktı gitti. «Artık hiçbir şey farketmez,» dedi Bayan Grot. «Giyinmekte acele etmenize lüzum yok.

Yanımda sizin için de yeteri kadar yer var. — «Benim de böyle bir yere ihtiyacım var zaten,» demiş bizim aslan hafiye. Zaten ondan sonra söylediklerini kendisi de hatırlamıyormuş. Yalnız, iş görürken aile saadetinden ve çocukların yetişmesinden bahsetmiş birazcık. Ondan sonra bizlere, nasıl alelâcele giyindiğini, nasıl odadan çıktığını ve de nasıl tabanı dağlanmış it gibi Prag sokaklarından koşarak bürosuna gittiğini, olan biteni bir çırpıda nasıl şefi Çudonski'ye anlatmak istediğini hikâye etti. Ama daha evvel bir tek atmak istemiş bütün olan bitenlerden sonra. Oysa teki atınca geç kalmış büroya gitmeye. O gelene kadar da rakip Ştah oraya varıp da şefine olanı anlatmış ve ne biçim rezilleri hafiye diye tuttuğunu sormuş.

Patrona gelince, bu şekilde aldatılmış olmasına kızdığından, bizim hafiyenin karısına bir haber salıp, onun bu işi temizlemesini ve rakip büroya bir kazık atmasını ve de kocasını herhangi bir şekilde zina suçuyla yakalatmasını emrediyor. «Ondan sonra,» derdi Stendler, «aklım başıma geldi ve çok daha dikkatli olmaya başladım.»

Tren, Moşony istasyonunda durdu. Akşam olduğu için kimsenin vagonlardan çıkmasına izin verilmiyordu.

Tren harekete geçince, yakın vagonlardan birinde, sanki tekerleklerin sesini ve trenin gürültüsünü bastırmak istercesine bir feryat yükseldi. Akşamları kendini fazlasıyla hassas hisseden Bergrayhştaynlı bir askerdi bu. Macar sınırı ile birlikte yaklaşan sessiz geceye karşı ağıt yakıyordu sanki:

İyi geceler yüreciğim
Sen ki dertleri ve acıları taşırsın
Gün artık erdi sona —
Salıver dertleri terli elinden
ta ki güneş kırların tarlaların
üstüne doğana kadar.

— Kes ulan sesini eşşoğlu eşşek, diyen bir ses duyuldu ve şarkı nedense kesiliverdi o anda.

Hassas askeri karga tulumba pencereden geri çektiler.

Ama, o yaramaz eller durmadı gece boyu. Her furgonda hızlı kumar başlamıştı. Şvayk'ın seyahat ettiği hayvan vagonunun duvarına asılı beş numara, bir idare lâmbasının ışığında da kumar oynanıyordu. Her kaybeden mızıktıkça, Şvayk misaller vererek çevreyi teselli ediyor, ondan sonra oyun ağız dolusu küfürlerle yeniden başlıyordu.

— Hadi bir tek atalım, dedi Vanek oyunun ortasında.

— Bakın bu oyunda kralları birliyle tokuşturmak mümkündür, dedi Şvayk. Şimdi elimde kupanın yedilisi var. Haydi bakalım herkes ortaya bir beşlik bassın da ne yaptığımızı daha iyi anlayalım.

Bütün gözler mutlulukla parlıyordu. Sanki bir hayvan vagonuyla cepheye giden askerler değil de, Prag'ın ünlü bir kahvesinde kumar oynayan rahat kişilerdi herbiri.

Onlar vagonda kralları birlilerle tokuştururlarken, gerçekte ise, asıl krallar cepheden çok uzaklarındaki saraylarda metresleriyle kadeh tokuşturmaktaydılar.

Subayların vagonunda ise, tren hareket ettiği zaman garip bir sessizlik hüküm sürüyordu. Herbiri Ludvig Ganghover adında birinin yazdığı, «Babaların Günahları» adındaki bir kitabın derinliklerine dalmıştı ve hepsi aynı anda yüz altmış birinci sayfayı okuyordu. Pencerenin yanında oturan Tabur Komutanı Yüzbaşı Sagner'in de elinde aynı kitap vardı ve o da aynı sayfayı hatmetmekle meşguldü. Pencereden dışarısını seyreden komutan bu kitabı nasıl açıklıyacağını düşünüyordu acı acı. Zira, son derece gizliydi bu.

Subaylara gelince, hepsi birden Albay Şröder'in tüm

aklını kaçırdığını düşünmekteydiler. Adamcağız, oldum olası biraz kaçıktı ama, hiçbiri onun böylesine birdenbire aklını kaçıracağını düşünmemişti doğrusu. Tren hareket etmeden evvel subaylarla son bir toplantı yapmış ve hepsine Ludvig Ganghover'in «Babaların Günahı» adındaki kitaptan birer nüsha verileceğini bildirdikten sonra :

— Efendiler, bilhassa yüz altmış birinci sayfaya önem verin, demişti büyük bir sır ifşa eder gibi.

Bu kadar açıklamaya rağmen, hiçbir şey anlamıyordu subaylar okuduklarından. Zira, bu sayfada Marta adında bir kadın, yazı masasından bir defter çıkararak bunun içindekilerin, sahibini çok üzeceğini söylüyordu. Gene aynı sayfada Albert adında hazırcevap olmaya çalışan başka bir herif vardı ve yazılar öylesine saçma sapan şeylerdi ki, Teğmen Lukaş hırsından sigarasının ucunu ısırdı.

«Herif gerçekten aklını kaçırmış,» diye düşündü herbiri, «Yakında işi tamamdır. Artık muhakkak Savunma Bakanlığında önemli bir göreve getirilir.»

Yüzbaşı Sagner söyliyeceklerini kafasında tasarladıktan sonra pencerenin yanından çekildi. İyi bir pedagog olmadığı için düşünmesi uzun zaman almıştı. Şimdi artık subaylarına yüz altmış birinci sayfanın sırrını ilân eder ve gereken açıklamayı yapardı.

Anlatmaya başlamadan evvel subaylara, tıpkı Albay Şröder gibi «efendiler» diye hitap etmişti. Oysa, trene binmeden bir dakika evvel «arkadaşlar» diye konuşuyordu.

— Evet efendiler...

Sonra bir gece evvel Albay Şröder ile birlikte oturduğunu ve yüz altmış birinci sayfa hakkında gereken izahatı ve açıklamayı aldığını anlattı. Ludvig Ganghover'in «Babaların Günahı» adındaki kitabında saklı olan bu sır neydi?

Büyük bir ciddeyetle devam etti konuşmasına:

— Efendiler, bu sayfada yeni bir şifrenin son derece önemli sırrı saklıdır.

Asteğmen Biegler, eline hemen bir kalem, kâğıt alarak cevap verdi:

— Hazırım yüzbaşım. Yazdım bitirdim.

Hepsi birden bu çakala bakıp aynı anda, aynı şeyi düşündüler. Nasıl olurdu da bir yıllık gönüllü yetiştiren yedek subay okulu böylesine sınırsız budalaları piyasaya sürebilirdi. Zira, bahsi geçen kişi okula geldiği zaman komutanla yaptığı mülâkatta ailesinin kim olduğu sorulduğu vakit, asıl adlarının Bügler olduğunu ve Bügler von Leuthol ailesinden geldiklerini ve armalarının leylek kanadının ardına takılı bir balık kuyruğu olduğunu söylemişti.

O günden sonra da herkes kendisini «Balık kıçlı leylek kanadı.» diye çağırmaya başlamıştı. Zira, oğlan romantik babasının geçmişi gibi davranmıyor, bütün askerlik ilmini yalayıp yutmak istiyor ve bunun için de elinden geleni ardına koymuyordu. Kimse kendisinden tek satır okumasını istemediği halde, o kurmay kitaplarını, savaş tarihlerini ve askerliğe ait tüm kitapları peş peşe okuyor, üstelik anlıyordu da. Sıra bildiklerini kusmaya gelince, çevredekiler hemen lâfı ağzına tıkayıp susturuyorlardı fıkarayı.

— Asteğmen, dedi Yüzbaşı Sagner, ben konuşmanıza izin vermeden evvel lütfen çenenizi tutun, zira kimse sizden akıl sormadı.

Oysa, Asteğmen Biegler yaptığı her işin açıklamasını bir askerlik borcu bildiğinden hemen cevap verdi:

— Yüzbaşım, not defterimi herhangi bir durum karşısında kaybetsem bile, stenografi ile yazdığım ve ancak kendim anlıyacağım bir takım kısaltmalar yaptığım için kimse bir şey anlıyamaz. Zira, yazılarımda İngiliz metodunu kullanıyorum.

Subaylar, sert sert genç adamın yüzüne baktılar. Yüzbaşı çaresizlikle ellerini iki yana açtıktan sonra sözlerine devam etti.

— Biraz evvel sahrada verilecek telgrafların şifresi hakkında açıklamada bulundum. Şimdi bunun detaylarına geçiyorum. Neden romandaki yüz altmış birinci sayfadan istifade etmeniz gerekiyor? Ludvig Ganghover'in «Babaların Günahı» adındaki eserinin bu sayfasının şifrenin anahtarı olduğunu size açıklamak isterim efendiler. Genelkurmay heyeti, bağlı olduğumuz ordunun bu şifreyi kullanmasına karar vermiş durumda. Bildiğiniz gibi cephede kullanılan değişik bir sürü şifre ve her bir şifrenin de kendine has anahtarı vardır. Son kullandığımız en yeni şifre son derece karışık bir şifredir ve karşı taraf bunun güçlüğünü bildiği için kolayca çözmüştür. Anahtarı geçen haft sizlere verilmişti bunun.

— Arşidük Albrekt sistemi, diye mırıldandı meraklı Asteğmen Biegler. 8922-R Grunfeld metodundan istifade edilerek düzenlenmiştir.

Yüzbaşının sesi yeniden doldurdu subay vagonunu:

— Yeni sistem son derece basit. Albay bana bunun açıklamasını yaptı... Örneğin, şöyle bir emir aldık: «228 numaralı makineli takımı sola.» İşte o zaman size verilecek şifre şöyle oluyor: Biz—ki — hep — birlikte — cilveli — Martayı — görenleriz — huzursuz — bakıyoruz — — Martaya — Teşekkürler — meslekdaş — bizki — söz — verdik — Martaya — Düşünüyoruz — ki — en-iyi — karar budur.» Gördüğünüz gibi yukardaki sözlerle bu son derece basit bir sistem. Verilecek şifre, telefonla kurmay heyetinden tabura, taburdan da gene aynı şekilde telefonla bölüğe verilecek. Takım veya bölük komutanı bu şifreyi alır almaz şu şekilde çözümünü yapacak: Babaların Günahı kitabını alıp hemen açacak, yüz altmış birinci sayfayı ve yüz altmışıncı sayfada «Biz» kelimesini arıyacak. Anladınız ve çözdünüz değil mi efendiler? «Biz» kelimesi yüz altmışıncı sayfanın cümle yapısı sırasında

elli ikinci kelime. İşte o zaman şifreyi çözecek olan subay, karşı sayfada yukardan aşağı harfleri sayacak ve bir «m» harfı bulacak. Şifrenin ikinci kelimesi «hep». Bunu tekrar yüz altmışıncı sayfada aramaya başlıyacağız. Bu kelime ise cümle yapısı sırasının yedincisi. Şimdi tekrar yüz altmış birinci sayfaya dönüp yukardan aşağı yedinci harfi bulalım, «a» çıkıyor bu sefer. İşte bu minval üzere işimize devam edecek olursak verilecek emrin: «228 numaralı makineli takımı sola» olduğunu ortaya çıkarırız. Son derece akıllıca bulunmuş, üstelik basit, aynı zamanda Ludvig Ganghover'in Babaların Günahı kitabının yüz altmış birinci sayfası olmadan çözülmesine imkân olmayan bir şifre.

Subayların hepsi birden mutlak bir sessizlik içinde yazıda söylenen kelimeleri ve karşılığındaki harfleri aramaya başladılar. Birden sessizliği Asteğmen Biegler'in sesi paçavra gibi yırttı.

— Aman yüzbaşım, tutmuyor bu şifre.

Gerçekten de son derece büyük bir muammaydı karşılarına çıkan.

Subaylar kendilerini ne kadar zorlasalar bir türlü söylenen kelimelerin karşılığını bulamıyorlardı. İçlerinde şifreyi çözebilen tek kişi Yüzbaşı Sagner'di.

— Anlamıyorum efendiler, diye kekeledi yüzbaşı. Benim elimdeki kitabın yüz altmış ve yüz altmış birinci sayfalarında söylenenlerin hepsine karşılık var.

İşte tam bu sırada bilgiç Asteğmen Biegler'in sesi yükseldi yeniden:

— Özür dilerim yüzbaşım ama, izin verirseniz şunu açıklamak isterim ki, Ludvig Gonghover'in kitabı iki ciltten meydana gelmiş bir roman. Eğer baş sayfaya bakacak olursanız, bu yazıyı siz de göreceksiniz. Bizdekiler birinci, sizin elinizdeki ise ikinci cilt. İşte bu yüzden bizim yüz altmış ve yüz altmış birinci sayfalarımız, sizinkine uymu-

yor... Verdiğiniz anahtarda sizin şifrede «Biz» olması gereken kelime, bizim sayfada «saman» olarak geçiyor.

İşte o anda, subayların tümü birden Asteğmen Biegler'in, sandıkları kadar aptal olmadığını kabul etmek zorunda kaldılar.

— Tugay karargâhından bana ikinci cildini verdiler, dedi Yüzbaşı Sagner. Bu işte bir yanlışlık var. Albay sizler için ikincisini sipariş etti. Herhalde tugay karargâhında bir anlaşmazlık olmuş, diye devam etti sözlerine. Sanki dünyadaki en basit ve önemsenmiyecek bir olaydan dem vuruyordu. Nasıl olmuşsa şifre anahtarının ikinci ciltte olduğunu alay karargâhına bildirmemişler. Evet efendiler, yanlışlık herhalde bu şekilde olmuştur.

Bu arada Asteğmen Biegler muzaffer bir edayla etrafı süzerken, Teğmen Dub, Lukaş'ın kulağına eğilerek, «balık kıçlı leylek kanadının» yüzbaşıyı itin bilmem neresine iyice bir sokup çıkardığını fısıldadı.

Yeniden söze başladı yüzbaşı:

— Çok olağanüstü bir olay efendiler. Sanki bu sıkıntılı durumu ortadan kaldırabilmek için yeniden bir konuşmaya başlamak istiyordu. Tugay karargâhında görevli olanların hepsi odun kafalı herifler.

Bilgisini yeniden göstermek istiyen ukalâ Biegler yeniden başladı söze:

— Eğer izin verirseniz fikrimi arzedeyim. Bu gibi hallerde, bu gibi emirler tümen karagâhından, tugay kalemine gönderilmemelidir. En ufak bir yanlışlığa sebebiyet vermemek için ordu komutanları bunu **tümen, tugay** ve alay komutanlarına çok gizli bir emirle yazılı olarak bildirmelidirler. Ben, Sardunya ve Savoy savaşlarında kullanılan şifre sistemini, ayrıca Kırım savaşında İngilizlerle Fransızlar arasında kullanılanı ve de Çin ayaklanmasıyla Rus - Japon savaşında kullanılan şifreleri bilirim. Bu sistemlere göre...

— Hepsinin içine tüküreyim, Biegler, dedi yüzbaşı suratını buruşturarak. Sizlere biraz evvel açıkladığım sistem iyilerinden biri olduğu gibi, çözülmesine de imkân olmayan bir şifre. Düşmanlarımızın kurmayları ve karşı casusluk teşkilâtı bunun karşısında işten el çekmek zorunda kalacaktır. Parça parça olsalar bile işin işinden çıkmalarına imkân yok çünkü. Zira, dünyada bunun bir eşi daha yok.

Biegler hafifçe öksürüp, konuştu:

— Eğer izin verirseniz, dikkatinizi askerî şifreler konusunda Kerickhof'un kitabı üzerine çekmek isterim. Bu kitap, askerlik sanatı yayınları arasında çıkmıştır ve kolaylıkla temin edilebilir. Biraz evvel anlattığınız bu metod hakkında kitapta geniş bilgi verilmektedir. Bu şifrenin mucidi, Birinci Napolyon'un yanında Saksonya savaşlarında görev almış olan Binbaşı Kircher'dir ve adına da «Kircherin Kelime Şifresi» adı verilir. Her kelimenin anahtarı karşı sayfada bulunur. Bu şifre daha sonraları Teğmen Fleissner tarafından geliştirilmiş ve «Askerî Şifrelerin El Kitabı»nda açıklanmıştır. Viyana - Neustad adındaki bir yayınevi tarafından yayınlanan bu eser, Harp Akademisinden kolayca herkes tarafından tedarik edilebilir. Buyrun yüzbaşım.

Biegler bunu söyledikten sonra çantasından çıkardığı bir kitabı yüzbaşıya uzattı.

— Fleissner aynı örneği vermiştir. Eğer inanmıyorsanız bakabilirsiniz. Biraz evvel işittiklerimizin aynısı.

Emir: 228 numaralı makineli takımının sola kayması hakkında şifre.

Anahtar: Ludvig Ganghover, Babaların Günahı, ikinci cilt.

— Eğer kelimelere bakacak olursanız, biraz evvel bize söylediklerinizin aynı olduğunu göreceksiniz.

Bu açıklama karşısında kimsenin söyliyecek tek lâfı

kalmamıştı. «Balık kıçlı leylek kanadı,» yerden göğe kadar haklıydı.

Ordu kurmayındaki generallerden biri kendisine verilen görevi hafifletmişti sadece. Fleissner'in kitabı eline geçmiş, böylece mesele tamam olmuştu.

Bütün bu süre içinde Teğmen Lukaş birşeyler söylemek için dişlerini sıkmış, ama sonunda söyliyeceklerinden çok başka şeyler söylemişti:

— Durumu bu kadar kötüye almanın hiç önemi yok efendiler. Bruck'da ordugâh kurduğumuz zaman kurmay başkanlığı ikide bir şifre değiştirirdi. Biz cepheye varmadan evvel muhakak yeni bir şifre daha gönderirler bize. Fikrimce cephede insanın böyle bir şifreyi çözmek için pek vakti olmaz. İçimizden biri bunu çözüp, emri anlayana kadar hem alayın, hem taburların, hem de bölüklerin işi bitmiş demektir. Pratik hiç bir yanı yok bunun.

Yüzbaşı Sagner, istemiyerek bunu kabul etmek zorunda kaldı.

— Benim Sırbistan savaşından edindiğim tercübelere göre, orada ateş altında hiç kimsenin şifre çözecek vakti yoktu. Ayrıca siperlere girip yeni emri beklerken, şifrenin de pek önemi olmuyor. Üstelik biz cepheye varana kadar yeni bir şifre yollanacağı da muhakkak.

Yüzbaşı Sagner geri çekilmiş ve karşı tarafa hak vermek zorunda kalmıştı.

- Artık kurmay subayları cepheyle karargâh arasında pek öyle fazla şifre kullanmıyorlar. Bunun başlıca sebeplerinden biri de elimizdeki sahra telefonlarının çok kötü olması --bilhassa topçu ateşi altında— insan karşı tarafın söylediklerinden tek kelime bile anlamıyor. İşitmiyor ki, anlasın. Onun için herşeyi karmakarışık etmek hiç de faydalı bir şey değil.

Sustu.

— Savaş meydanında şaşkınlık, başa gelebilecek en

büyük felâkettir efendiler, dedi, sanki büyük bir kehanette bulunurmuşçasına ve sustu.

Bir süre pencereden baktıktan sonra yeniden konuştu:

— Birkaç dakikaya kadar Rab istasyonuna geliyoruz efendiler. Orada askerlere yüz ellişer gram Macar salamı verilecek. Yarım saat kalacağız.

Elindeki giriş emrine baktı.

— Saat dördü on iki geçe tekrar yola çıkacağız. Saat üç elli sekizde herkesin vagonlarda olması lâzım. Trenden iniş sırayla takımlar halinde yapılacak. İstikamet altı numaralı levazım kantini. Kontrol Asteğmen Biegler tarafından yapılacak.

Subayların hepsi birden genç asteğmenin yüzüne baktılar. Sanki hepsi:

— Kolay kurtulacağını hiç sanma, anasının kuzusu, demek istiyordu.

Oysa, Biegler daha şimdiden çantasından kâğıt, kalem ve defter çıkararak, kâğıdı kısımlara bölmüştü. Subaylara, bölüklerinde kaçar kişi bulunduğunu sordu. Sordu ama, içlerinden hiç biri bölükteki er sayısını kesinlikle bilmiyordu. Bu yüzden not deftelerini çıkarıp okunmaz yazılara baktılar ve hepsi aklına gelen bir sayıyı söyledi.

Bu arada Yüzbaşı Sagner cebinden çıkardığı Babaların Günahı adındaki kitabı okumaya başlamıştı. Tren Rab istasyonuna geldiği zaman, kitabı cebine koyup:

— Şu Ludvig Ganghover hiç de fena yazmıyormuş, dedi.

Teğmen Lukaş vagondan ilk inen oldu ve doğruca Şvayk'ın bulunduğu furgondan tarafa gitti.

Şvayk ve diğerleri iskambil oyununu çoktan bırakmışlar ve aralarında gevezeliğe başlamışlardı. Teğmen Lukaş'ın yeni emireri öylesine acıkmıştı ki, ileri geri atıp tut-

maya, subayların şu anda nasıl tıkındıklarını bildiği anlatmaya başladı. Toprak köleliği zamanında bile durum bundan iyiymiş, Çünkü altmış altı savaşına katılan büyükbabasının anlattığına göre, subaylara köle gibi hizmet eden askerlerle bile subaylar tavuk ve ekmeklerini bölüşürlermiş. Kimsenin kendisini dinlediği yoktu. Sadece Şvayk eline bir fırsat geçtiği için ağzını açmak üzereydi ki, kapının ağzında Teğmen Lukaş belirdi.

— Şvayk budalaca hikâyelerini kes ve hemen buraya gel. Bana birşeyler anlatman lâzım.

— Emredersiniz, teğmenim, hemen geliyorum.

Teğmen Lukaş, Şvayk'ı bir kenara çekip, hiç de hoş olmayan bakışlarını Kahraman Asker'in üzerine dikti.

Yüzbaşı Sagner'in şifre konferansının bir fiyaskoyla bitmesinden sonra, Teğmen Lukaş bir hafiye gibi düşünmeye ve bazı sonuçlara varmaya çalışmıştı. Aslına bakacak olursak, bunun için de büyük bir kabiliyete ihtiyaç yoktu. Zira, hareketten evvel Şvayk kendisine şöyle bir tekmil vermişti.

— Teğmenim, tabur odasında teğmenler için bazı kitaplar var. Alay karargâhından alıp getirdim.

Rayları geçip, bir haftadan beri bir cephane treninin gelmesini bekliyen kör hatta çekili bir lokomotifin arkasına geldikleri zaman, Lukaş damdan düşer gibi sordu:

— Şvayk, bana şu kitaplardan biraz bahsetsene.

— Aslında bu çok uzun bir hikâye teğmenim. Oysa siz, ben teferruatlı anlattığım zaman hemen kızıyorsunuz. Hattâ savaş kredileri hakkında size gelen kâğıdı yırttığım zaman bana bir tokat bile atmak istemiştiniz. Zira, benim okuduğum bir kitapta, eski zamanlarda insanlar savaşa yardım etmek için evlerindeki her pencerenin başına yirmi kreuzer öderlermiş ve bunun sebebi...

— Şvayk, böyle, gidersek hiçbir sonuca varamayız, diyen Lukaş soruşturmasına devam etti. Biliyordu ki, re-

zil Şvayk gene bir haltlar karıştırmış ve işleri berbat etmiştir ve bunun son derece gizli tutulması ve onun tarafından kullanılmaması gerekmektedir.

— Ganghover'i tanır mısın?

— Hangi Ganghover, diye ilgiyle sordu Kahraman Asker.

— Bir Alman yazarı, kaz kafalı.

— Hiç bir Alman yazarı ile şahsen tanışmak fırsatı elime geçmedi teğmenim. Hayatımda sadece Hajek Ladislav adında Domazlicekli bir Çek yazarı tanıdım. Hayvanlar Âlemi dergisinde çalışırdı ve ben kendisine aslı nesli olmayan iğrenç bir sokak köpeğini Afgan tazısı diye satmıştım. İyi ve tatlı bir efendidir. Sık sık bizim meyhaneye gelir ve yazdığı hikâyeleri okurdu yüksek seele. Hikâyeler öylesine acıklıydı ki, biz kahkahalarla gülerken, o hüngür hüngür ağlar, bize öteberi, içki ısmarlar, biz de kendisine şu şarkıyı söylerdik:

Domazlicek'in koca kapısı
Karadır ah katran gibi
Bunu boyayan rezil
Sübyancıların teki
Temizlendi artık neyse ki!

— Tiyatro oynamıyoruz, Şvayk! Opera şarkıcıları gibi ne diye bağırıp duruyorsun be adam, diye haykırdı Lukaş, Şvayk, şarkının «sübyancıların teki,» mısrasına geldiği zaman. Sana bunu sormadım. Bilmek istediğim sadece bahsettiğin bu kitapların yazarının Ganghover olup olmadığı. Buna dikkat ettin mi? Ne oldu o kitaplar?

— Yani benim alay karargâhından tabur odasına getirdiğim kitapları mı demek istiyorsunuz teğmenim? diye Şvayk sordu. Bunu bilip bilmediğimi sormakta çok haklısınız teğmenim. Alay karargâhından bir emir aldım. Ta-

bura bazı kitaplar yollamak istiyorlarmış. Ama yanlarında kimsecikler yokmuş ve nöbetçi subay, cepheye hareket edeceği için artık bir daha subay kantininde içip içmiyeceğini bilmediğinden, son defa oraya gitmek zorunda kalmış. Hepsi orada oturup içiyormuş teğmenim. Hareket edecek birliklerden de kimseyi bulamamışlar Siz, Çodunski bize telefoncu olarak gönderilmeden evvel telefona benim bakmamı emretmiştiniz. Ben de oturmuş sıramın gelmesini bekliyordum ki, alay karargâhı bizim bölüğü yeniden arıyarak, hiçbir yerden cevap alamadıkları için bağırıp çağırmaya, cephene gidecek kıta subaylarına dağıtılması gereken kitapların oradan alınması gerektiğini söylediler. Ben, savaşta çabuk hareket edilmesi gerektiğini bildiğimden, alay karargâhına telefon ederek, kitapları alacağımı ve gereken yere bırakacağımı söyledim. Öylesine bir yüklediler ki beni, bizim bölük odasına getirmeyi başarana kadar canım çıktı. Sonra bunların ne biçim kitaplar olduğuna baktım. Ama kafam kurcalanmaya başladı. Zira alay kaleminde bana kitapları veren görevli, alaydan bütün bölüklere telefon edildiği için subayar *hangi cildi* okuyacaklarını biliyorlarmış. Getirdiğim kitaplar iki ciltten meydana gelmişti. Birincisi bir kitap, ikincisi bir kitap. İşte o zaman hayatımda gülmediğim gibi gülmeye başladım. Ben de hayatımda çok kitap okudum ama, hiç bir zaman bir kitabın ikinci cildinden okumaya başlamadım. Hattâ ilgili bana bir kere daha: «İşte bunlar birinci, bunlar da ikinci ciltler. Subayların hangisini okuyacaklarından haberi var,» demişti. O zaman heriflerin tümünün bir den sarhoş olduğunu düşündüm. Babaların Günahı gibi bir kitap elbette ki, başından okunacaktı —ben de Almanca bilirim— Yahudi değildik ki kitapları arkadan okumaya başlıyalım. Hattâ siz de subay mahfelinden geldiğiniz zaman size kitaplardan bahsettim ve savaş yüzünden kitap okuma düzeninin değişip değişmediğini sordum. Ne de-

mekti yani, bir romanın evvelâ ikinci, sonra birinci cildi okunacak? Siz de bana sarhoş köpeğin biri olduğumu, edilen bir duada «Tanrım» ın başta, «Amin» in sonra olduğunu söylediniz.

Yüzü kül gibi olan Lukaş, lokomotifin kenarına tutununca, Şvayk ilgiyle sordu:

— Ne oldu? Kendizi kötü mü hissediyorsunuz?

— Devam et, Şvayk. Bir şey yok. Geçti artık...

— İşte ben de sizinle aynı fikirdeyim teğmenim, diye Kahraman Asker devam etti. Bir zamanlar bir haydut romanı almıştım. Bakonier ormanlarının haydudu Rosa Savany'nin hikâyesini anlatıyordu, ama birinci cildi eksikti. İşte kitap boyunca hep tahminlerde bulunduğum halde gene de işin içinden çıkamadım. Haydut romanında bile bu iş-güç oluyor. İşte o zaman bölüklere kitapları dağıtıp bana alay kaleminde söyledikleri gibi subayların *hangi* cildi okuyacaklarından haberi vardır demenin, son derece budalaca, hattâ küstahça bir şey olduğunu düşündüm. Bu kitaplar da bir hayli garip geldi bana. Herşeyden evvel subayların fazla okumadıklarını biliyorum. Ateş hattında ise...

— Budalaca düşüncelerini kendine sakla, Şvayk, diye Teğmen Lukaş inledi.

— Aynı şeyi telefonda size de sorup, her iki cildi aynı zamanda mı almak istediğinizi sordum. Bana gene budalalık etmememi söylediniz ve hattâ kitap dağıtımına kızdınız bile. Bu hususta sizin fikrinizi öğrenince, diğer subayların da sizin gibi düşüneceğini anladım. Aynı suali cephe tecrübesi olan Vanek'e bile sordum. Bana, başlangıçta bütün subayların savaşı bir şaka, bir oyun olarak kabul ettiklerini ve savaşa sanki sayfiyeye gidermiş gibi sürü ile kitap götürdüklerini ve bu kitapları da emirerlerine taşıtıp zavallıları doğdukları güne lânet ettirdiklerini söyledi. Üstelik Vanek bana, bu kitapların kalın ve güzel bir kâ-

gıda basıldığı için, sigara kâğıdı olarak da kullanılmasının imkânsız olduğunu anlattı. Özür dilerim ama helâda ise bu gibi şiirler insanın ancak makatının yırtılmasına sebep olur. Koskoca cephe altüst olurken, okumaya zaman mı kalırmış? Onun için insan fırlatır atar kitaplarını. Hattâ Vanek, kitap hammallığı yapan emirerlerinin ilk topçu ateşini işittiklerinde evvelâ kitapları attığını anlattı. Bütün bunları işittikten sonra size bir kere daha telefon ederek, kitapların ne olacağını sorduğumda, bana aklımı kaçırıp kaçırmadığımı, yoksa ağzımın ortasına bir yumruk yemek mi istediğimi sordunuz. Eh işte bütün bunlardan sonra ben de, tabur karargâhına kitapların sadece birinci ciltlerini taşıyıp, geri kalanlarını bizim bölük odasında bıraktım. Ayrıca subaylar kitapların birinci cildini bitirince, ikincilerinin de kitaplık tarafından dağıtılacağını düşündüm ama, o sırada hareket emri geldi. Üstelik gelen başka bir telefon emrinde, bütün fazla ağırlıkların alayda bırakılması söyleniyordu. Ondan sonra yeniden Vanek'e kitapların ikinci ciltlerinin ağırlık olup olmadığını sordum. O da bana, Galiçya'da, Sırbistan'da ve Macaristan'da geçirdiği acı tecrübelere dayanarak, cephede ateş altında edebî eserlerin dağıtılmadığını açıkladı. Tek dağıtılanın eski gazeteler olduğunu ve askerlerin de bunlara siperlerde tütün veya saman sararak içtiklerini anlattı. Kitapların birinci cildi bölüklere dağıtıldığı için, ikincileri depoya taşıdık.

Şvayk sustu ve yeniden açtı ağzını:

— Ne çok şeyler var o depoda teğmenim. Hattâ bir silindir bile gördüm. Tıpkı Budejovice belediyesinin...

— Bak sana bir şey diyeceğim Şvayk, dedi Lukaş, derin sorumluluğunu bilmiyorsun. Bana gelince, sana sık sık aptal diyorum ama, aslında yaptığın budalalıkları tarif edecek kelime dünya yüzünde icad edilmedi. Sana aptal

dediğim zaman bu sanki bir sevgi lâkabı oluyor. Hani cicim, şekerim, yavrum gibi filân. Bu sefer öylesine korkunç suç işledin ki, bundan evvel yaptığın tüm rezillikler ve budalalıklar bu yaptığının yanında çocuk oyuncağı kalır. Şvayk, yaptığını bir bilmiş olsaydın... ama hiçbir zaman öğrenemiyeceksin bunu... Eğer bundan böyle bu kitaplar konusunda bir lâf edilecek olursa, sana telefonun öbür ucundan neler söylediğime dair ağzını açıp tek bir kelime dahi söylemiyeceksin. Eğer birisi kitapların birinci ve ikinci ciltleri hakkında sual soracak olursa, yağmur yağıyormuş gibi ilgisizce davranacaksın. Hiçbir şeyden haberin yok, hiçbir şey bilmiyor ve hatırlamıyorsun. Benim başımın belâya girmesini istemezsin değil mi? Sen... sen...

Teğmen Lukaş sanki bir ateşli hastalığa tutulmuş da hummasında kekeler ve sayıklar gibi konuşuyordu. Aynı anda Şvayk masum bir sual sordu:

— Peki ama teğmenim, bu yaptığım korkunç suçun ne olduğunu neden bilmeyecekmişim? Bunu sormamın tek sebebi, ilerde böyle hatalar yapmamam için. Siz de bilirsiniz ki, insan yaptığı hataları sayesinde olgunlaşır ve düzelir. Bizim Dunkalaklı Adamek bir seferinde kezzap içmişti...

Sözünü bitirmesine meydan kalmadı. Zira, Teğmen Lukaş ağzına tıkamıştı lâflarını.

— Ulan aptalların ağa babası. Sana hiçbir açıklamada bulunacak değilim. Şimdi hemen vagona dön ve Baloun'a söyle, çantamın içinde ekmekle, kâğıda sarılı kaz ciğeri var. Budapeşte'ye gelince hemen bana getirsin. Ayrıca, Vanek'e tarafımdan bir eşşek olduğunu bildir. Tam üç defa bana bölükteki er sayısını getirmesini söylediğim halde hiç oralı olmadı. Bari elimde geçen haftanın listesi olsaydı.

— Emredersiniz teğmenim, diye bağıran Şvayk vagonun yolunu tuttu.

Lukaş rayların üzerinde aşağı yukarı dolaşırken bir yandan da düşünüyordu:

«Aslında onun ağzını, burnunu kırmalıydım. Anlamıyorum neden ona karşı bir dost, bir arkadaş gibi davranıyorum. »

Ciddiyetle vagona girdiği zaman halinden baya memnundu. Önemli bir kişi olarak görüyordu kendini. Öyle ya, bilmemesi gereken bu kadar önemli hatalar her gün yapılan işlerden değildi.

— Çavuş, dedi yerine döndükten sonra. Teğmen Lukaş'ın keyfi son derece yerindeydi bugün. Kendisinin selâmları var, bana senin bir eşşek olduğunu söylememi rica etti. Senden tam üç defa bölük mevcudunu istediği halde göndermemişsin.

— Hay Allah kahretsin, diye kızgınlıkla bağırdı Vanek. Bunun hesabını ben o takım komutanlarından sormaz mıyım hiç. Yahu bu rezil takım komutanları canları ne isterse yapar ve bana takımlarında kaç kişi olduğunu bildirmezlerse bunda benim ne günahım olabilir? Kendi başıma tahminlerde mi bulunacaktım. Sade bizim on birinci bölükte olur böyle şeyler. Ne birlikmişiz nazar değmesin. Ama, ben tahmin ediyordum bunu, biliyordum. Bölükte hiç bir intizamın olmadığından bir saniye bile şüphe etmiyordum. Bir bakıyorsun, mutfakta dört porsiyon eksik. Ertesi gün bir bakıyorsun üç fazla. Oradaki hayvanlar bir gün olsun bana hastahanede yatan erlerin olduğunu söylemediler. Daha geçen ay listede Mikodemus adında bir ere tayın çıkıyordu. Ancak maaş günü herifin Budejovice'deki hastahanede dörtnal veremden öldüğünü öğrendim. Tayını her gün çıkıyordu. Üstelik onun nâmına bir de üniforma verildi. Allah bilir nerede okuttular elbiseyi. Ondan sonra teğmen tutmuş bana eşek diyor. Kendisi bölüğün nizamını intizamını yoluna koymazsa ben ne yapayım?

Bölük irtibat görevlisi Vanek, sinirli bir şekilde vagonun içinde aşağı yukarı dolaşmaya başladı:

— Eğer ben bölük komutanı olmuş olsaydım, işler çok başka türlü olurdu. Teker teker gözlerdim herbirini. Evvelâ astsubaylardan günde iki defa erat mevcudu hakkında tekmil alırdım. Ama, şimdi hiçbirinin delikli metelik etmediği gün gibi ortada. İçlerinde en rezili de Zyka denen alçak. Evet, onun kadar kimse açık saçık hikâye anlatamaz ama, gel gör ki, iş göreve gelince herif bildiğini okumaktan şaşmıyor. Örneğin, takımından Kolarik'in cepheye gitmesi emredildi diyorsun, ertesi gün getirdiği mevcut listesinde Kolarik hâlâ takımda görülüyor. Bu her gün böyle devam etsin, sonra eşşekliği ben üstüme alayım. Bir bölüğün başçavuşu, herkesin taharet alacağı bir onbaşı değildir ve onunla...

Bunları ağızı açık dinleyen Baloun, Vanek'in söylemeye fırsat bulmadığı kelimeyi söyleyiverdi. Herhalde o da karışmak istiyordu konuşmaya.

İyice öfkelenen irtibat görevlisi:

— Sen o kenef ağzını kapa «lan» diye bağırdı.

Şvayk söze karıştı:

— Buraya bak Baloun, teğmenin çantasının içinde yaldızlı kâğıda sarılı kaz ciğeri varmış. Peşte'ye gelince ekmekle beraber onu kendisine götüreceksin.

İnsan azmanı Baloun'un uzun şempanze kolları iki yana sarktı birden ve hiç ses etmeden öylece oturup furgonun pis döşemesine bakmaya başladı.

Umutsuz bir sesle:

— O dediğin ezme artık yok dedi, gözlerini yerden kaldırmadan.

— Artık yok ciğer ezmesi... aldım çıkardım ordan... kokladım... bozulup bozulmadığını anlamak için...

— Tadına baktım. Bunun öylesine gerçek bir şaşkınlıkla söylemişti ki, içerdekilerin hepsi durumu anladılar.

— Ciğer ezmesini yaldızlı kâğıdıyla mı yedin Baloun, diye soran Vanek, adamın başına dikildi. Gerçekten mutlu bir hali vardı ve bu gözlerinden okunuyordu. Artık bölükte tek eşek olduğu için kederlenmesine lüzum yoktu. Zira, askerlerin arasında ona taş çıkaracak eşeklerin de bulunduğunu biliyordu. Üstelik konuşmanın başka bir yöne çevrilmesine de sevinmişti.

Şu anda Baloun'a, kötü ve müstehcen bir dille ahlâk dersi vermek için dayanılmaz bir istek duyuyordu ama, söze ondan evvel, ispirtizmacı aşçıbaşı başladı. Elindeki Pragna - Paramita adındaki Hint kitabını kapadıktan sonra, kaderin ağırlığı altında daha da fazla ezilmiş olan Baloun'dan tarafa döndü:

— Kendine biraz daha iyi bakman gerekiyor Baloun. Ancak bu şekilde kadere olan inancını kaybetmezsin. Başkalarına ait olan bir şeyin senin hesabına orada olduğunu düşünmemelisin. Böyle durumlarda başkasının yemeğini yedikten sonra, kendi kendine daima şu soruyu sormalısın: «Bu ciğer ezmesi hangi şartlar altında benim karşıma çıkmıştı.»

Bu konuşmayı duyan Şvayk, adama hayattan bir örnek vermenin çok uygun olacağını düşündü:

— Daha bana geçenlerde, senin evde bir hayvan kesileceğini ve bunu tütsülüyeceklerini söylemiştin. Hattâ yerimize varıp posta numaranı öğrendiğin zaman eve yazacak ve sana yollanacak etten bana bir but hediye edecektin. Farzet ki, bu et yollandı ve biz bütün bölük, irtibat görevlisi de dahil bundan birer lokma kesip tadına baktık. Tadı çok hoşumuza gitti, birer dilim daha kestik senin etinden, o zaman senin but benim tanıdığım Kolz adında bir postacının haline dönecekti Adamda kemik çürümesi vardı. Onun için evvelâ ayağını bileğinden kestiler, sonra diz kapağına kadar, daha sonra da kalçaya kadar biçtiler fıkarayı. Eğer tam zamnında ölmemiş olsaydı, Allah bilir

ya doktorlar adamı kalemtraşa girmiş kurşun kalem gibi yontup duracaklardı. Şimdi farzet ki, Baloun biz tıpkı senin teğmenin ciğer ezmesini yediğin gibi evinden gelen tütsülü budunu yedik.

Baloun aptallaşmış bir şekilde çevresine bakıyordu.

Bu sefer sözü Vanek aldı:

— Şunu hatırla ki, ancak benim tavsiyem sayesinde Teğmen Lukaş'ın emirerliğinde kaldın. Aslında seni cephede yaralı askerler taşıman için sedyeci yapacaklardı. Dukla savaşında, tel örgülerin yanında karnından yaralanmış bir asteğmeni getirmek için tam üç defa sedyeci yolladık. Hepsi tellerin dibinde yığılıp kaldılar. Kafalarından vurulmuştu zavallılar. Ancak dördüncü posta gönderdiğimiz sedyeciler asteğmeni almayı başardılar ama, o da siperlere gelirken yolda öldü.

Kendini daha fazla tutamayan Baloun hüngür hüngür ağlamaya başladı.

— Ayıp ayıp, dedi Şvayk, bir de asker olacaksın...

— Ben savaş için yaratılmış değilim, diye inledi Baloun. Açgözlü ve obur olduğum doğru ama, bunun sebebi günlük hayatımdan çekilip alınmış olmam. Ayrıca bu bizde irsidir de. Merhum pederim, bir seferinde Protovin'deki bir meyhanede iddiaya girip bir oturuşta otuz domuz sosisi ile iki somun ekmek yiyeceğini söylemiş ve de iddiayı kazanmış. Ben de bir seferinde iddia üzerine dört kazla, iki tencere lâhana kapuskası yedim. Bir kere de yemekten sonra içim ezilmiş, iki lokma yemek için kilere inmiştim. Orada bir fıçı bira açıp tam iki kilo tütsülenmiş domuz indirdim gövdeye. Bizim orada ihtiyar bir ırgatımız vardı Vomel adında. Bana daima bu kadar obur olmamamı ve midemi böyle doldurmamamı söylerdi. Hattâ büyükbabasının anlattığı ve kendisinin hâlâ unutamadığı açgözlü bir herifin hikâyesini bile anlatmıştı. Bir savaş sırasında sekiz yıl hasat alınmayınca, açlıktır başlıyor kö-

yün birinde. Köylüler eğer samandan ve keten tohumundan ekmek yaparlarsa düğün bayram ederlermiş. İşte bu köylü de açlık başladıktan bir hafta sonra ölüp gidiyor. Midesi bu köylü yemeklerine alışık olmadığı için...

Baloun, mahzun yüzünü kaldırdı.

— Tanrımız insanları cezalandırır ama, onları asla terketmez.

— Tanrı madem ki bu dünyaya açgözlüler de yollamış, elbette ki onlara bakacaktır, diye açıkladı Şvayk. Bundan evvel oburluğun yüzünden bir kere bağlandın. Şimdi artık senin gerçekten ateş hattına gönderilmen gerekir. Ben teğmenin emireriyken gözü kapalı itimat ederdi bana. Aklına bile gelmezdi ona ait olan yemeklerden tek lokma alacağım. Tabldot çıktığı zaman çok iyi olursa, «sen ye Şvayk,» yahut, «benim karnım aç değil, az bir şey bana ver, gerisini yiyebilirsin» derdi. Prag'da olduğumuz zamansa sık sık bir lokantaya yollardı beni yemek getirmem için. Ama ben hiçbir zaman yolda yemeğin yarısından fazlasını yeyip, kendisine kuşu bile doyurmayacak azlıkta yemek götürmedim. Hayır efendim, hayır. Hattâ lokantanın porsiyonunu küçük görecek olsam, cebimdeki son parayla bir tane daha satın alır ve teğmenimin, hakkımda kötü bir şey düşünmemesi için karnının iyice doymasına gayret ederdim. Bu iş benim bir sefer üzerime gelmesine kadar sürdü gitti. Ben gider lokantadan yemek listesini getirirdim, o da yiyeceklerini seçerdi. Canı bir gün salçalı güvercin kızartması istedi. Herifler bana yarım tane verince, ben, teğmenim belki de yolda yarısını benim yediğimi sanar diye, cebimden bir yarım daha alıp eve okkalı bir porisyonla döndüm. O gün de beleş yemek yemek için ava çıkan Teğmen Şeba bize gelmişti, iyice bir karnını doyurmak için. Güzelce tıkındıktan sonra: «Sakın bunun bir porsiyon olduğuna beni kandırmaya kalkma. Sana taş çatlasa bütün güvercin vermezler bir porsiyon olarak. Günün

birinde param olursa senin şu meşhur lokantadan ben de yemek ısmarlayacağım. Doğru söyle bana, çift porsiyon değil miydi bu?» O zaman teğmenim, misafirin yanında bana eve kimseyi beklemediğimiz için tek kişilik para verdiğine şahit olmamı istedi. Ben de bunun doğru olduğunu söyledim. «Gördün mü?» dedi bizim teğmen. «Hattâ bu bile bir şey değil. Daha geçenlerde Şvayk bana yemeğe iki kaz butu getirdi Düşün bir kere. Makarnalı çorba, sardalya salçalı sığır kızartması, iki kaz budu, koca bir tabak ekşi lâhana ve tepeleme bir tabak elma tatlısı.»

— Hay Allah, diye bağıran Baloun bir süre yalandı.

Devam etti Şvayk:

— Ama sonra işin boku çıktı. Ertesi gün Teğmen Şeba, kendi emirerini gerçekten bizim lokantaya göndermiş yemek getirsin diye. Ama, bizimki geriye ufacık bir tabak tavuk yahnisiyle dönüyor. Altı aylık bir çocuk ne kadar sıçabilir altına? Bilemedin iki çorba kaşığı. Tabaktaki yahni de o kadar işte. Teğmen içerleyip, emirerine, yemeğin yarısını onun yolda yediğini söylüyor ve örnek olarak benim Lukaş'a nasıl yemekle geldiğimi anlatıyor. Sonra da bir güzel tokatlıyor zavallıyı. Beriki dayağı sineye çekiyor ama, ertesi gün gerçeği öğreniyor lokantadan ve gidip teğmenine anlatıyor. Berikinin de ağzı torba değil ki büzesin. O da yemeden, içmeden bizim Teğmen Lukaş'a açıklıyor herşeyi. İşte ben o akşam oturmuş, gazetelerden düşman generallerinin savaş hakkında verdikleri raporları okuyordum. Tam o sırada kapı açıldı ve içeri Teğmen Lukaş girdi top gibi. Yüzü dersen, kireç kara kalır yanında. Bir tokatta yere yıktı beni ve kendi hesabına kaç defa çift porsiyon parası ödediğimi bilmek istedi ve arkasından her şeyi bildiğini, inkâr etmenin faydası olmadığını ekledi. Uzun bir süreden beri benim aptal olduğumu biliyormuş ama, böylesine deli olduğum aklının köşesinden geçmemiş. Kendisini öyle rezil duruma düşürmüşüm ki, evvelâ

beni vurmayı, sonra da intihar etmeyi düşünüyormuş. İşte o zaman ben: «Teğmenim» dedim «beni yanınıza aldığınız ilk gün, bütün emirerlerinin hırsız ve rezil kişiler olduğunu söylemiştiniz. Lokantalarda porsiyonlar bu kadar ufak olunca, belki siz benim de o rezil hırsızlardan biri olup, yemeklerin yarısını yolda yiyorum diye düşünürsünüz...»

— Ulu Tanrım, diye istim gibi ses çıkaran Baloun, Teğmen Lukaş'ın sırt çantasını yüklenerek vagonun arka taraflarına doğru gitti.

Şvayk, devam etti:

— İşte o zaman, Teğmen Lukaş başladı bütün ceplerini tersyüz etmeye ama, ne fayda metelik çıkmadı. Hemen elini yelek cebine atarak gümüş saatini verdi bana. Çok duygulanmıştı. «Maaşımı aldığım zaman, Şvayk,» dedi «hesabını yap sana borcumu ödiyeyim. Saati de benden bir hediye olarak kabul et. Gelecek sefere de böyle delilikler etmene lüzum yok.» Ama daha sonraları bir gün ikimiz de öylesine sıkıntıya düştük ki, götürüp saati rehinciye-bırakmak zorunda kaldım...

Aynı anda, Vanek sordu:

— Orda arkada ne yapıyorsun, Baloun?

Cevap yerine, talihsiz Baloun boğulur gibi öksürmeye başladı. Herhalde zavallı Lukaş'ın son ekmeğini gövdeye indirmekle meşguldü...

Karşı hattan, içinde Alman suvarileri olan başka bir askerî tren Sırp cephesine gitmek üzere, durmadan geçti. Viyana'dan hareket ettiklerinden beri heyecanları yatışmamış olmalıydı ki, avaz avaz hâlâ aynı şarkıyı söylüyorlardı:

Prens Eugen savaşa gidiyor
Söz vermiş Kayserine
Belgrat şehriyle kalesini

Alırım diye
Bir köprü yapan nehrin üstüne
Kaleyi alacak birlikler
Rahat geçsinler diye.

Bu sırada kendini beğenmiş, sivri bıyıklı, iriyarı bir onbaşı, furgon kapısının ağzına oturup ayaklarını aşağı sallandırmış askerlerin omuzlarına dirseklerini dayıyarak gür bas sesiyle devam etti şarkıya:

O günkü herşeye rağmen
Tamamlanınca köprü
Geçilip Tunanın üzerinden
Semlin'de kuruldu ordugâh
Sırpların kanını içmek için

Tam bu sırada dengesini kaybeden onbaşı trenden uçarak, olanca gücüyle yol kenarındaki makas değiştirmek için kullanılan manivelâ demirine karınüstü çarpıp orada asılı kaldı. Yoluna devam eden trendeki erler başka bir şarkıya başlamışlardı şimdi:

Andiçti yiğitçe Kont Radeck
Kayserin düşmanları perişan
olacak diye sahte Lombardi'de
Ve Verona'da taze kuvvet yollanıldı
Daha kuvvetli oldu Kahraman.

Savaş âşığı onbaşı, lânet bir kazığın üzerine geçip öldükten kısa bir süre sonra, demiryolu askerlerinden genç bir er, süngü takıp büyük bir gururla nöbete geçti kazığın yanına. Üstelik görevini de fazlasıyla ciddîye alıyordu. Makasın üzerinde esas duruşa geçmiş haline bakılacak olursa, insan onbaşıyı şişe geçirenin o olduğunu sanırdı.

Macar olduğu için, doksan birinci alayın meraklıları öleni görmek için olay yerine yaklaştıkları zaman, er bütün istasyonu çın çın çınlattı gür sesiyle:

— Nem szabat! (girmek yasaktır) Nem szabat! Askerî komisyon nem szabat!

— Bunun tuzu kurumuş artık, dedi meraklıların arasında bulunan Kahraman Asker Şvayk. Talihi varmış doğrusu. Karnına giren demirden ötürü hiç olmazsa herkes adamın mezarının nerede olduğunu bilecek. Buradaki bahçede bir yere gömerler. O zaman hiç kimse cesedini savaş meydanına aramak zahmetine girmez.

— İyice şişe geçmiş, dedi bir uzman edasıyla. Sonra gidip cesedi arka taraftan da inceledi. Hep bağırsakları donuna dolmuş.

— Nem szabat! Nem szabat! Askerî komisyon nem szabat, diye bağırıyordu genç Macar eri.

Şvayk'ın arkasında sert bir ses duyuldu:

— Ne yapıyorsun burada?

Asteğmen Biegler, Kahraman Asker'in karşısına dikilmişti.

— Az evvel merhum olmuş birine bakıyorum, asteğmenim.

— Neylen dalga geçiyorsun? Burada işin ne?

— Ben hayatımda hiçbir zaman dalga geçmedim, asteğmenim, dedi Şvayk ciddiyetle.

Asteğmenin ardında duran birkaç asker kahkahayı bastılar. İrtibat görevlisi Vanek, asteğmenin karşısına geçti:

— Asteğmen, Teğmen Lukaş, posta eri Şvayk'ı burada ne olduğunu öğrensin diye yolladı. Şimdi subay vagonundan geliyorum ve tabur posta eri Matusiç sizi arıyor. Hemen Yüzbaşı Sagner'in yanına gitmeniz gerekiyor.

Bir dakika sonra trene «bin» işareti verilince, hepsi

vagonlarından tarafa doğru yürümeğe başladılar.

Vanek, Şvayk'ın yanına gidiyordu.

— Çevrede biraz kalabalık olunca tüm anlayışını kaybediyorsun, Şvayk. Böyle giderse başın belâya girebilir. Az evvel kazaya uğrayan Alman suvarilerinden biriydi. Çevreden senin bu kazadan memnun olduğunu sananlar olabilir. Şu Biegler itinin nasıl bir Çek düşmanı olduğunu bilemezsin.

— Ben hiç bir şey söylemedim ki, dedi Şvayk bütün şüpheleri ortadan kaldıran bir sesle. Sadece herifin iyice şişe geçtiğini, bağırsaklarının da donuna dolduğunu söyledim.

— En iyisi artık bundan bahsetmiyelim.

İrtibat görevlisi Vanek yere tükürdü.

— Benim için birşey farketmez, dedi Şvayk, onun bağırsakları, Majeste Kayser için ha burada donuna dökülmüş, ha cephede. Kayser için görevini yaptı halbuki...

Vanek sözünü kesti:

— Şuraya bak, Şvayk. Bizim tabur posta Mutuşiç nasıl da tabanları kaldırmış subay vagonundan tarafa koşuyor. Traverslere takılıp da yüzükoyun kapaklanmaması hayret doğrusu.

— Yüzbaşım, on birinci bölüğün posta eri Şvayk...

— Rahat bırakın beni şu Şvayk'la be, diye bağırdı Yüzbaşı Sagner. Teğmen Lukaş aleyhine bir komplo kurmak niyetindeyseniz bunu aklınızdan çıkarın Asteğmen Biegler. Şvayk'ı oraya biz gönderdik. Öyle size kötülük edeceğimi sanırmış gibi ne bakıyorsunuz yüzüme? Evet, size gerçekten kızdım. Eğer siz teğmeninize hürmet etmeniz gerektiğini anlamıyor ve ona sadece şu veya bu şekilde kabahat bulmak için uğraşıyorsanız, sizi öyle bir pişman ederim ki, şu Rab istasyonu ömrübillâh aklınızdan çıkmaz... Teorik bilgilerinizin ukalâlığını yapmak marifet değil. Hele bir cepheye gelelim bakalım... Dikenli telin

öbür tarafına sizi devriye yollıyayım, görelim döndüğünüzde tekmil verebilecek misiniz... Hattâ teorik olsa bile...

— Yüzbaşım, askerlere yüz ellişer gram Macar salamı verecekleri yerde, adam başına iki tane kartpostal verdiler. Buyrun yüzbaşım...

Asteğmen Biegler, tabur komutanına Viyana'da, Başkanı Piyade Generali Voyonoviç olan Millî Savunma Bakanlığı Arşiv Dairesi'nin yayınlamış olduğu iki resim uzattı. Kartlardan birinde bir Rus askerinin karikatürü vardı. Sakallı müjiğe bir iskelet sarılmıştı... Karikatürün altında işe şu yazı vardı:

«Zalim Rusya'nın yere battığı gün, imparatorluğumuzun kurtuluş günü olacaktır.»

Öbür kartın anavatanı Almanya'ydı. Bu Almanların milletçe, Avusturya - Macar savaşçılarına bir hediyesiydi.

Kartın üzerinde «Viribus Unitis» yazılıydı. Altında ise bir darağacına asılı Sir Edward Grey'in yanında, bir Alman eri ile Avusturyalı savaşçı sevinli bir şekilde kendisini selâmlıyorlardı. En altta ise bir şiir yazılıydı. Düşman konusunda alaycı yazılar, şiirler yazan ve Alman gazetelerinin düşmana inen kamçı diye övdükleri, demir yumruk Greinz'ın kitabından alınmıştı bu şiir.

Grey

Buraya asmak gerekir Sir Edward Grey'i
Havalı bir yerde iyice kurusun diye.
Selâmeti için bütün dünyanın
Mutlak asılması lâzımdır bu adamın.
Ne yazık ki bulunamaz tek bir ağaç
Zevkle dallarına kabul edecek onu
Kendisi Noel süsü olmadığından
Sallanamaz çam ağacı dallarından.

Yüzbaşı Sagner bu inanılmaz «mizah ve alay» dolu şiiri daha okuyup bitirmeden, tabur posta eri Matuşiç vagondan içeri daldı.

Sagner, posta erini, istasyon komutanlığına bu arada yeni emirlerin gelip gelmediğini öğrenmek için yollamıştı. Posta eri bir telgraf uzattı tabur komutanına. Şifre çözmeye filân lüzum yoktu, zira yazı son derece açık seçikti.

«Sokol'a hareketten evvel acele yemek verilmesi.»

Yüzbaşı Sagner, düşünceli bir şekilde başını salladı.

— Yüzbaşım, dedi Matuşiç, istasyon komutanı sizinle görüşmek istiyor. Orada bir telgraf daha varmış.

Bundan sonra, istasyon komutanı ile Yüzbaşı Sağner arasında son derece samimi bir konuşma geçti.

İlk telgraf son derece basit ve şaşırtıcı olmakla beraber, ikinci bir telgraf daha yollanmıştı; onda da şunlar yazılıydı: «Sokol'a hareketten evvel acele yemek verilecek ve sonra Sokol'a hareket edilecek.» Telgraf, doksan birinci alayın tabur komutanlığına yazılmıştı. Bir kopyesi de yetmiş beşinci alayın cephe birliğine verilecekti. Onlar daha arkadan geliyordu. Anlaşılmaz bir şey yoktu. İmza da doğruydu: «Ritter von Herbert, Tugay Komutanı.»

— Son derece gizli yüzbaşım dedi istasyon komutanı düşünceli bir sesle. Tümenden gizli yollanan tel. Sizin tugay komutanı aklını kaçırdı. Buna benzer birkaç düzüne telgrafı dört bir yana yolladıktan sonra, onu Viyana'ya götürdüler. Eminim sizi Budapeşte'de yeni bir telgraf bekliyordur. Aslında ondan gelen bütün telleri iptal etmek gerekiyor ama, bu konuda daha bir emir almış değiliz. Tümenden verilecek tek emir, şifresiz gelen tellere önem vermemek. Yolladığım haberlere henüz bir cevap gelmediği için bunları yerine teslim etmek zorunda kalıyorum. İşittiğime göre ordu komutanlığında bir tahkikat açılacakmış.

— Ben eski istihkâm birliklerinde aktif subaydım,

diye ekledi. Galiçya'daki stratejik hattımızın inşasında bulundum.

Kısa bir duraklamadan sonra devam etti:

— Aslında cepheye bizler gibi eski subayların gitmesi gerekiyor. Oysa, şimdi Savunma Bakanlığında, bir yıllık gönüllü olmuş yüksek mühendisler köpek sürüleri gibi dolaşıp duruyorlar... Hatırımdayken on beş dakika sonra hareket edeceksiniz... Hâlâ hatırlarım, Prag'daki Harp Okulunda, sizden daha yüksek sınıfta olmama rağmen, bir kere yardım etmiştim size. Hepimizi izinsiz bırakmışlardı. Sınıftaki Almanlarla dövüşmüştünüz. Lukaş da vardı aranızda. Ayrılmaz iki arkadaştınız o zamanlar. Bana subayların listesini gönderdiğiniz vakit, onun da adını görünce, aradan bunca yıl geçmesine rağmen herşeyi yeniden hatırladım. Asteğmen Lukaş çok sevimli bir gençti o zamanlar.

Bu konuşma Yüzbaşı Sagner'i buruk bir şekilde etkilemişti. Şimdi konuştuğu adamı gayet iyi hatırlıyordu. Harp Okulundan. O zamanlar «Pan - Avusturya» hareketine hep birlikte karşı koymuşlardı ama, ilerdeki yıllar, meslekleri yüzünden bu harekete devam edememişlerdi. Ayrıca her ne zaman birileri, Teğmen Lukaş'tan bahsetse, arkadaşının türlü sebeplerden dolayı ondan geri kalması içini ezer ve duygulanırdı.

— Teğmen Lukaş, dedi büyük bir içtenlikle, son derece iyi bir subaydır. Ne zaman hareket ediyor tren?

İstasyon komutanı saatine baktı.

— Altı dakikaya kadar.

— Eh öyleyse ben gideyim bari.

— Bana birşeyler söyliyeceğini sanıyordum, Sagner.

— Pekâlâ, na'zdar (*) diye cevap veren Sagner, İstasyon komutanının yanından ayrıldı.

(*) Çek dilinde selâm kelimesi.

Trenin hareketinden evvel, Yüzbaşı Sagner subay vagonuna döndüğü zaman, bütün subaylar yerlerini almışlardı. Asteğmen Biegler'den başka hepsi küçük gruplar halinde toplanmışlar kart oynuyorlardı.

Önünde savaş olaylarını anlatan, başlanmış ama bitmemiş bir sürü yazı vardı. Zira, o sadece sevaş meydanında ünlü bir asker değil, aynı zamanda askerî edebiyatta da ünlü bir kişi olmak istiyordu. Balık kıçlı adamın gayesi büyük bir savaş yazarı olmaktı. Aslını söylemek gerekirse, yazacağı eserin veya eserlerin başlıkları çok ilgi çekiciydi. Hiçbiri tamamlanmamış, gereken malzeme toplanmamıştı, ama ziyanı yok. Gelecekteki eserinin şöyleydi başlıklarından bazıları:

Büyük savaşın askerleri arasında ruhî durum-Savaşa kim başladı? - Avusturya - Macaristan siyaseti ve savaşın çıkışı - Savaşın incelenmesi - Avusturya - Macaristan ve dünya savaşı - Savaşın sağladığı fayda - Savaşin çıkışı üzerine halk için bir konuşma - Savaş siyasetine bir bakış - Avusturya - Macaristanın büyük günü - Slav emperyalizmi ve dünya savaşı - Savaştan dökümanlar - Savaş günlüğü - ilk dünya savaşı - Savaştaki neslimiz - Avusturya-Macaristan İmparatorluğundaki milletlerin silâhlanması - Savaşa gittiğim trene bir bakış - Avusturya - Macaristan İmparatorluğunun düşmanları nasıl savaşıyor? - Zafer kimin? - Subaylarımız ve erlerimiz - Erlerimin kahramanlık anıları. - Büyük savaş zamanından - Savaş fırtınası içinde - Avurturya-Macaristan kahramanları üzerine bir kitap. - Çelik tugay. - Toplanmış cephe mektuplarım. - Birligimizin kahramanları. - Sahradaki erler için el kitabı. -Savaş ve zafer günleri. - Savaş meydanlarında neler gördüm, neler çektim. - Siperlerde.-Bir subay anlatıyor. - İleri Avusturya-Macaristan evlâtları. - Düşman uçakları ve piyademiz. - Hücumdan sonra. - Topcumuz, vatanın sadık oğulları. - Üzerimize bütün iblisler saldırsa

bile... - Saldırma ve savunma savaşı - Çelik ve Kan. - Zafer veya ölüm. - Esaretteki kahramanlarımız.

Yüzbaşı Sagner, Biegler'in yanına gidip yazdıklarını okuyunca, bunları neden yazdığını ve ne demek istediğini sordu.

Asteğmen Biegler büyük bir ciddiyetle, her başlığın bir kitap olacağını ve başlıklar kadar kitap yazacağını söyledi.

— Eğer savaşta şehit düşecek olursam arkamda bir eser, bir hatıra bırakmak istiyorum, yüzbaşım. Örnek aldığım kişi Alman Profesörü Uda Kraft'tır. Kendisi 1870 yılında doğmuş, gönüllü olarak savaşa katılmış ve 22 Ağustos 1914 de Aanloy'da şehit düşmüştür. Ölümünden evvel «Kayser için ölebilmek konusunda kendi kendini yetiştirmek,» adında bir kitap kaleme almıştır.

Yüzbaşı Sagner, Asteğmen Biegler'i pencerenin yanına götürdü ve alaycı bir sesle:

— Bakalım başka ne gibi eserleriniz var Asteğmen Biegler, dedi. Yazdıklarınız beni son derece ilgilendiriyor. O ceketinizin cebindeki defter nedir.

Genç asteğmen bir çocuk gibi kıpkırmızı olup, âdeta mırıldanırcasına:

— O kadar önemli bir şey değil yüzbaşım. İkna olmak için buyrun kendiniz okuyun.

Defterin kapağında şu yazı vardı:

Avusturya - Macaristan ordularının en ünlü ve en önemli savaşının incelenmesi. Tarihî incelemeler sonucu Kraliyet ve İmparatorluk ordusu subaylarından Adolf Biegler tarafından yazılmış, açıklamalar, eleştirmeler ve düşünceler Kraliyet ve İmparatorluk ordusu subaylarından Adolf Biegler tarafından verilmiştir.

İnceleme aklın alamıyacağı kadar basitti:

6 Eylül 1634 de yapılan Nördlingen savaşından, 11 Eylül 1697 de Zenta savaşına geçiliyor, oradan Caldier'deki 31 Ekim 1805 de yapılan savaş anlatıldıktan sonra 22 Mayıs 1809 daki Aspern savaşları, 1813 deki Leipzig katliamı, 1848 de Santa Lucia savaşı, 19 Ağustos 1879 da Saray-Bosna'nın alınması anlatılıyordu. Ne anlatışla, ne de yapılan planlarda hiçbir fark yoktu. Yani değişik savaşların savaş durumu birbirinin eşi gibi çizilmişti. Asteğmen Biegler bir cephe hattı çizdikten sonra sağ ve sol kanatları işaret etmiş, hattın arkasına da yedek kuvvetleri yerleştirip, kuvvetlerin hangi yöne hareket edeceklerini oklarla göstermişti. Hele Saray-Bosna önündeki Nördlingen savaşının plânı, sahaya çıkmış ve maça başlamak için hakemin düdüğünü bekleyen rakip iki futbol takımının dizilişini andırıyor ve çizilen oklar, futbolcuların topu hangi istikamete tekmeleyeceklerini gösteriyordu.

Yüzbaşı Sagner de aynı şeyi düşünmüş olmalı ki, sordu:

— Futbol oynar mısınız Asteğmen Biegler?

Yüzü daha da kızaran Biegler gözlerini öylesine kırpıştırmağa başlamıştı ki, insan boşanacak yaşların hiç de uzak olmadığını kolayca anlıyordu.

Yüzbaşı Sagner defterin yapraklarını bir süre daha gülümsiyerek karıştırdıktan sonra gözü takılan bir plânı incelemeye başladı. Altında bir yazı olan bu plân, Trautenau önündeki Purusya - Avusturya savaşına aitti.

Asteğmen Biegler fikrini şöyle yazmıştı aşağıya:

«Aslına bakılacak olursa, Trautenau savaşına girmemek lâzımdı. Dağ tepelerinde bulunan ve sol kanatları bayıra gelen Avusturya tümeni, kuvvetli Prusya birlikleri karşısında yeterli derecede hareket edemiyordu.»

— Demek sizin fikrinizce bu savaşa girmemek lâzımdı Asteğmen Biegler. Gerçekten çok güzel. Orduda bu kadar kısa bir süre bulunduğunuz halde, stratejinin bütün

sırlarını ne kadar da başarıyla çözmüşsünüz. Haliniz tıpkı askercilik oynayıp da birbirine general ünvanını veren çocuklara benziyor. Kendinizi nekadar çabuk terfi ettirmişsiniz maşallah, Kraliyet ve İmparatorluk ordusu subaylarından Adolf Biegler. Peşte'ye varmadan evvel herhalde mareşal filân olursunuz. Daha iki gün evvel babanızın yanında deri tabaklamakla meşguldünüz, Kraliyet ve İmparatorluk ordularından Teğmen Biegler! Yalnız asteğmen olduğunuzu ve henüz subay olmadığınızı aklınızdan çıkarmayın. Sizler subaylarla assubaylar arasında boşluğa asılmış kişilersiniz ve subay olarak adlandırılmanız için bir hayli vaktin geçmesi gerekli. Bu tıpkı meyhaneye giden bir kıdemli onbaşının kendisini başçavuşluğa terfi ettirmesine benzer.

Yüzbaşı Sagner, Teğmen Lukaş'tan tarafa döndü:

— Bana bak Lukaş, Asteğmen Biegler senin birliğinde. Kendisine biraz göz - kulak oluver. İmzasını subay diye attığına göre bu ünvanı kazanmasını sağla savaş süresinde. Cehennemin tavanı çatırdayıp hücuma kalktığımız zaman düşman hatlarının dikenli tellerini kesmek için birliği ile onu yolla da, dünyanın kaç bucak olduğunu anlasın anasının kuzusu! Ha, hatırıma gelmişken, Zyka'nın selâmları var sana. Rab istasyonunun komutanı olmuş.

Kendisi ile konuşmanın son bulduğunu anlıyan Biegler, selâm verip yüzü kıpkırmızı bir şekilde vagonun öbür tarafına gitti.

Bir uyur - gezer dalgınlığı ile helânın kapısını açıp içeri girince, Almanca ve Macarca yazılı bir levha ilişti gözüne: «Helâ ancak trenin hareket halindeyken kullanılır.» Bunu okur okumaz gözlerinden yaşlar boşaldı. Sonra pantalonlarını indirdi, bir yandan gübrelerken, bir yandan da gözlerinin yaşını siliyordu. İşini bitirdikten sonra temizlenmek için, üzerinde «Avusturya - Macaristan ordularının en ünlü ve önemli savaşlarının incelemesi,» yazılı olan

defterin sayfalarını kullandı Krallık ve İmparatorluk ordusu subaylarından Adolf Biegler. Kubur deliliğinden düşen pislik içindeki savaş plânı, bir süre havada uçuştuktan sonra, savaşa giden trenin tekerlekleri arasında kayboldu.

Biegler ellerini yıkayıp, yaşlı gözlerine su serptikten sonra, son derece kuvvetli olmaya azmederek dışarı çıktı. Evet, inanılmayacak kadar kuvvetli olacaktı. Sabahın erken saatlerinden beri hem karnı, hem de başı ağrıyordu.

En sondaki kompartmanın yanına gitti. İçerde tabur levazım eriyle, tabur emireri «Şnops» adı verilen bir oyun oynuyorlardı.

Biegler açık kapıdan içeri baktı, öksürdü.

Berikiler ilgisizce genç asteğmenin suratına baktıktan sonra, oyunlarına devam ettiler.

— Ne yapmanız gerektiğinden haberiniz yok mu? diye sordu Biegler.

— Yapmama imkân yoktu, diye cevap verdi Yüzbaşı Sagnerin emireri Batzor. Dağlılara has son derece kaba, hattâ iğrenç bir Almanca konuşuyordu... Elimde fazla koz yok asteğmenim. En yüksek kozu oynadım; hemen arkasından papaz geldi. Aslında beklemem gerekirmiş. Evet, öyle yapmam gerekliymiş doğrusu.

Tek kelime söylemeyen Asteğmen Biegler, gidip bir köşeye büzüldü. Bir süre sonra kumarda kazandığı konyak şişesinden arkadaşına da ikram etmek isteyen Asteğmen Pleşner kompartmana geldiği zaman Biegler'i, Profesör Udo Kraft'ın kitabının derinliklerine dalmış buldu.

Peşte'ye gelmeden Biegler öylesine sarhoş olmuştu ki, yarı beline kadar pencereden sarkmış ve bomboş kırlara, çayırlara ara vermeden avazı çıktığı kadar bağırmıştı:

— İleriii... Tanrı adına ileriii!

Daha sonra Yüzbaşı Sagner'in emriyle levazım eri asteğmeni içeri çekerek, Batzer'in yardımıyla sıraya yatır-

mıştı. Ve işte yattığı bu sırada, Asteğmen Bigler şu rüyayı gördü.

Budapeşte'ye gelmeden evvel Biegler'in gördüğü rüya

Signum Laudis ve demir salip nişanını kazanmış, binbaşı olmuştu. Şu anda da emrine verilen tugayı teftiş etmeye gidiyordu. Sadece, sökemediği bir nokta vardı. Koca bir tugaya komuta ettiği halde, nasıl olup da hâlâ binbaşılıktan yukarı çıkamamıştı. Hatırladığına göre kendisini general yapmışlardı ama, herhalde yazılı emir sahra postahanesinde kayıplara karışmıştı.

Yüzbaşı Sagner'in onu düşman hatlarının tellerini kestirmekle tehdit ettiğini düşündükçe kahkahalarlar gülüyordu. Zira, artık Yüzbaşı Sagner, Teğmen Lukaş'la birlikte sırf Biegler'in isteği ile başka bir alaya, başka bir tümene, başka bir orduya tayin edilmişlerdi.

Hattâ birileri kendisine, cepheden kaçarlarken ikisinin birden düşen bir gülleyle öldüklerini de söylemişti.

Şu anda özel arabasıyla, kendisini cephede hazır bekleyen tugayını teftiş etmeye gidiyordu. Emir, ordu komutanlığından verilmişti.

Askerler önünden geçiyor ve bir şarkı söylüyordu. Biegler hatırlıyordu bu şarkıyı. Bildiği savaş şarkılarından biriydi; «Vakit tamamdır,» adında.

Korkmıyacağız kardeş asla
Ezeceğiz düşmanı
Sancağımızın dalgalarıyla.

Çevrenin manzarası «Resimli Viyana Dergisi» ndeki fotağraflara benziyordu. Sağ tarafta mevzilenmiş bataryalar, düşman siperlerini hallaç pamuğu gibi atıyor, arabanın üzerinden geçiyordu mermiler. Sol tarafta pencere-

lerinden ateş edilen bir evin kapısını kendi askerleri dipçikliyordu içeri girmek için. Yolun hemen kıyısında ise, alev alev yanan bir düşman uçağı vardı. Bir tepeye mevzilenmiş düşman makinelisi siperleri ateşe tutmuştu. Daha ilerde başka siperler uzanıp gidiyordu göz alabildiğine. Ve arabanın şoförü, arkada Biegler oturduğu halde, dosdoğru düşman hatlarına doğru araba sürmekteydi.

Biegler arabadaki telefonu eline alarak şoförü azarladı:

— Nereye gittiğinin farkında mısın ayı? Düşman o tarafta.

Oysa şoför serinkanlılıkla cevap verdi:

— Genaralim, araba sürülecek tek yol bu. Son derece muntazam. Ara yollardan gidecek olursak, lâstikler dayanmaz yolculuğumuza.

Düşman hatlarına yaklaştıkça, ateş de ağırlaşmaya başlıyordu. Siperlerin çevresindeki erik ağaçlarının arasında bombalar patlıyordu aralıksız. Ortalık cehennemden farksızdı ama, şoför sakinliğinden hiçbirşey kaybetmiş değildi.

— Son derece iyi bir yoldur bu generalim. Yağ gibi gidiyoruz. Eğer tarlalardan gidecek olursak lâstikleri patlatabiliriz.

Kısa bir duraklamadan sonra soför yeniden bağırdı dahili telefondan:

— Genaralim, bu yol öylesine iyi inşa edilmiştir ki, otuz buçukluk havan düşse hiç bir şey olmaz bize. Tıpkı kalaslardan yapılmış. Ama, o taşlı tarlalardan gidersek lâstikler duman olur. Ayrıca, geriye de dönemeyiz, generalim.

«Bzzz - dzumm» diye bir ses duydu Biegler ve araba şiddetle sarsıldı.

— Ben size demedim mi generalim, diye yeniden haykırdı şoför, yolun ne mene iyi olduğunu? Tam önümüzde

az evvel otuz sekizlik patladı. Delik bile yok yolun üzerinde. Eğer tarlalardan gitsek tekerlerin canına okunur. Şimdi artık dört kilometre uzaktan ateş ediliyor üzerimize.

— Peki ama, nereye gidiyoruz?

— Bunu sonra anlarız. Ama, yol böylesine güzel olduğu sürece, başımıza hiçbirşey gelmiyeceğini garanti ederim.

Derken sürat, son derece sürat ve duran araba ile bağıran şoför:

— Generalim, genelkurmay haritası yanınızda mı?

General Biegler lâmbayı yaktı. Evet, bir harita vardı dizlerinin üzerinde ama, bu kara haritası değil, Prusya - Danimarka savaşından kalma 1864 tarihli Helgoland sahillerini gösteren bir haritaydı.

— Burada bir kavşak var generalim. Bütün yollar düşman hatlarına gidiyor. Biz iyi yoldan gitmek zorundayız. Kötü tarlalara saparsak lâstikler patlıyabilir. Bu araba bana emanet edildi. Ondan ben sorumluyum.

Sonra bir patlama. Kulakları sağır eden bir patlama (ve araba tekerleği kadar büyük yıldızlar...

Ve milyonlarca yıldızıyla uzayıp giden samanyolu.

Biegler yanında şoför olduğu halde. gittikçe uzaklaşıyordu dünyadan. Araba sanki bir makasla ikiye kesilmişti koltuğun önünden. Geriye arabadan sadece ön taraf kalmıştı.

— Bana haritayı arka taraftan gösterdiğiniz için talihiniz varmış, dedi şoför. Üzerimden uçarak yanıma geldiğiniz anda arabanın arka tarafı havaya uçtu. Kırk ikilikti bu sefer patlıyan. Ama, biz kavşağa geldiğimiz zaman, ben yolun berbat olduğunu anlamıştım. Otuz sekizlikten sonra, kırk ikilik geleceği meydandaydı. Zira, şimdilik daha büyük çapta top yapmıyor fabrikalar.

— Şimdi nereye gidiyoruz?

— Gökyüzüne çıkıyoruz generalim. Sadece gök taş-

larına dikkat edelim, zira bu meretler kırk ikiliklerden çok daha tehlikelidirler.

Uzun bir sessizlikten sonra şoför yeniden konuştu:

— Merih yıldızı aşağımızda kaldı şimdi.

Biegler yeniden rahatladı.

— Leipzig katliamı hakkında birşey biliyor musun? 14 Ekim 1813 de Liebertkovizt üzerine yürüyen Mareşal Şvarzenberg'i duydun mu hiç? 19 Ekimde Leipzig'in nasıl düştüğünü biliyor musun?

— Generalim, dedi şoför büyük bir ciddiyetle. Cennetin kapısına geldik. Önü çok kalabalık; içeri arabayla giremeyeceğiz, onun için inelim. Kapının önü sırf asker dolu.

— Sür üstlerine, sür de akılları başlarına gelsin tümünün.

Aynı zamanda arabadan sarkarak bağırmaya başladı:

— Buraya bakın ulan domuz dölleri! Et kafalılar. General görüyor da selâm durmuyor hiçbiri!

Şoför yatıştırdı Biegler'i.

— Selâm almak o kadar kolay değil generalim. Birçoğunun kafası kopmuş baksanıza.

İşte ancak o zaman General Biegler, cennet kapısının önünü tıkayan kalabalığın farkına varabildi. Hepsi sakat kişilerdi bunların. Savaşta kaybettikleri uzuvlarını sırt çantalarında taşıyorlardı - kafa, kol, bacak. Kapı önünde sıra bekleyen topçu erlerinden biri, bütün karnını ve belden aşağısını çantasına koymuştu. Kıçının yarısını kaybeden başka bir er, hayretle generalin suratına bakıyordu.

— Kontrol yapıyorlar, dedi şoför kalabalığın arasından geçerlerken. Herhalde kıyamet günü için olsa gerek.

Parola bilindi mi, cennetin kapısından içeri sallıyorlardı kişileri. Nitekim, General Biegler «Tanrı ve Kayser için,» der demez hemen içeri alındı.

Araba cennette yol almaya başladı. Acemî meleklerin bulunduğu bir kışlanın önünden geçerlerken sırtında kanatları olan bir subay melek:

— Generalim, dedi, genel karargâha müracaat etmeniz gerekiyor.

Sonra bir talimgâhın önünden geçtiler. Burada da acemi melekler toplanmışlar «Haleluya» diye bağırmasını öğreniyorlardı.

Bir grubun önünden geçerlerken, kızıl saçlı bir melek onbaşının, acemi meleklerden birini yumruklarıyla döverken gördüler. Melek onbaşı avazı çıktığı kadar bağırıyordu yeni gelmiş acemi meleğe:

— O kenef ağzını biraz daha aç Bethelem domuzu! İnsan haleluya diye böyle mi bağırırmış? Ne o ulan ağzında sıcak patates mi var? Çok merak ediyorum, kapıdaki hangi öküz senin içeri girmene izin verdi. İtoğlu seni. Hadi bir kere daha dene bakalım.

— Hlaahlahluhlyaa!

— Vay başıma! Ulan cennette bile hâlâ anırmaktan vazgeçmedin mi Lübnan eşeği!

Yollarına devam ettikleri vakit, arkadan hâlâ korkak bir ses «Hla-hle-hlu-hye» diye bağıran acemi meleğin ve avazı çıktığı kadar «Haaa-lee-luu-yaa! Haa-lee-luu-yaa ulan Kudüs öküzü,» diye bağıran onbaşının sesi duyuluyordu.

Derken karşılarında Budejovice'deki kadar büyük bir kışla çıktı. Çevre pırıl pırıl aydınlıktı. Binanın damında iki uçak duruyordu. Bunlardan biri sağ, diğeri sol tarafa yerleştirilmiş, aralarında da üzerinde yazı olan bir beyaz bez gerilmişti:

Tanrının Kraliyet ve İmparatorluk karargâhı

Kapının önünde bekliyen inzibat elbiseli iki melek, general Biegler'i çekerek arabadan çıkardıktan sonra, yaka-

sına sarılıp âdeta sürükleyerek bir kat yukarı çıkardılar bir kapıdan içeri itelemeden evvel:

— Efendimizin önünde terbiyeni muhafaza etmeyi unutma sakın, dediler.

Duvarlarında Kayser Frans Josef'in, Wilhelm'in, Prens Karl Frans Josef'in General Victor Dankl, Arşüdük Fredrik, Genelkurmay Başkanı Konrat von Hötzendorf'un resimleri asılı odanın ortasında, efendimiz duruyordu.

— Asteğmen Biegler, dedi Tanrı sert bir sesle. Beni tanımadın mı? Ben senin on birinci bölükten eski Yüzbaşın Sagner'im. Şimdi söyle bakalım bana Asteğmen Biegler hangi halka kurmay arabasını düşman topraklarına giden şosenin üzerinde dolaştırdın?

— Yüzbaşım...

— Tanrı seninle konuşurken, çeneni tutmasını öğren Asteğmen Biegler.

— Yüzbaşım, diye bir daha kekeledi, Biegler.

— Demek hâlâ çeneni tutmayı öğrenmedin ha! diye bağırdı Tanrı. Sonra kapıyı açıp, sertçe seslendi dışarıya: İki melek gelsin buraya.

Tüfekleri sol kanatlarına asılı bir melek girdi içeriye. Biegler bunların Matusiç ile Batzer olduklarını tanıdı.

Ve Tanrı'nın ağzından şu kelimeler döküldü:

— Atın deyyusu kenefe!

Asteğmen Biegler son derece pis bir kokunun ortasına yuvarlandı ...

Uyuyan asteğmenin karşısındaki sırada hâlâ kâğıt oyununa devam eden Matusiç, Yüzbaşı Sagner'in emireri Batzer'e dönerek:

— Herif çürümüş balık gibi kokuyor be, dedi ve sonra sıranın üzerinde kıvranan, sağdan sola, soldan sağa dönen Biegler'i ilgiyle seyretti. Donuna doldurdu galiba.

— Her insanın başına gelir böyle şeyler, dedi Matu-

siç filozofça. Bırak yatsın, nasıl olsa gerisini. sen temizliyecek değilsin. Hadi dağıt bakalım kâğıtları.

Uzakta Budapeşte'nin ışıkları görünmeye başlamıştı. Bir ışıldak durmadan tarıyordu Tuna'yı.

Bu arada Asteğmen Biegler yeni bir rüya görmekteydi. Zira, konuşmaya başlamıştı.

— Söyleyin bana sevgili ordum. Ben yüreklerinizde sevgi anılarını canlandırmadım mı?

Bunları söyledikten sonra yattığı yerde yeniden kıvranıp Batzer'in yüzüne öylesine leş gibi bir koku saldı ki, beriki yere bir tükürük atıp fikrini söylemekten kendini alamadı.

— Herif kenef gibi kokuyor be! Hem de kuburu patlamış kenef gibi.

Ve Asteğmen Biegler yattığı yerde her an biraz daha huzursuzlukla kıvranmasına devam ediyordu. Son derece ilginç bir rüya görüyordu şu anda. Ordusuyla birlikte Linz şehrinin savunmasını yapmadaydı. Şehrin çevresindeki hendekleri, surları burçları görüyordu. Karargâhı büyük bir hastahane şeklini almıştı. Çevredeki hastaların hepsi midelerini tutmuş iki büklüm kıvranmışlardı.. Linz şehrinin surları altında Birinci Napoleon'un muhafızları dolaşıyordu bir aşağı, bir yukarı.

Ve şehrin komutanı olan kendisi, kalabalığın ortasında midesini tutmuş Fransız delegesine bağırıyordu surların üzerinden:

— İmparatoruna söyle teslim olmıyacağım!

Bundan sonra mide ağrısı yok olmuştu sanki. Birlikleriyle beraber surların dışına çıkarak düşmanın üzerine bir sel gibi akmaya başladılar. İşte tam bu sırada Teğmen Lukaş, Biegler'e gelecek bir kılıç darbesine göğüs gererek onun ayakları dibine yığıldı ve ölmeden şu sözleri söyledi:

— Sizin gibi bir albay, benim gibi önemesiz bir teğmenden çok daha kıymetlidir.

Linz müdafii, içi burulmuş bir şekilde Lukaş'a arkasını döndüğü zaman uçarak gelen bir mermi, Biegler'in kıç adelelerine saplandı.

Biegler elini hemen pantolonunun arkasına götürdü. Sıcak ve yapışkan bir şey bulaştı eline. Bulaşmasıyla bağırdı avazı çıktığı kadar:

— Kan! Kan! ve sonra atından aşağı yuvarlandı...

Batzer ve Matusiç, Asteğmen Biegler'i yere yuvarlandığı sırada bir an seyrettikten sonra, karga tulumba kaldırıp yerine yatırdılar.

Sonra Matusiç, Yüzbaşı Sagner'in yanına giderek, Asteğmen Biegler'e birtakım garip şeylerin olduğunu anlattı.

— Konyaktan olduğunu hiç sanmıyorum. Herhalde koleradır. Zira, Asteğmen Biegler durduğumuz her istasyonda su içti. Hattâ Moşony'de ben kendi gözlerimle gördüm.

— Kolera o kadar çabuk olmaz Matusiç. Git yandaki kompartmandan doktoru çağır da gelip bir baksın ona.

Tabura bir de doktor verilmişti. Eski doktor ve öğrenci Welfer'di bu kişi. İyi içki içer, iyi kavga eder, tıp konusunda da bazı şeyler bilirdi. Avusturya-Macaristan İmparatorluğundaki değişik tıp fakültelerinde okumuş, bir sürü hastahanede de pratik yapmıştı. Oysa, gerçek doktor değildi ve buna sebep de dayısı olmuş, vârislerine, tıp talebesi Frederik Welfer'e her yıl, okuduğu sürece ve doktor olana kadar bir burs bağlanmasını vasiyet etmişti.

Kendisine verilen bu burs, hastahanede çalışan bir asistanın maaşından dört defa daha fazla olduğundan, doktor adayı Welfer her yıl imtihanını geriye atacak sebepler bulmuş ve bir türlü diploma almayı başarmamıştı.

Mirasçıların kızması vızgeliyordu ona. Kendisine budala, geri zekâlı demişler, hattâ kendisinden kurtulmak için zengin bir kadınla evlendirmeyi bile düşünmüşlerdi ama, Welfer mirasçıları daha fazla çileden çıkarmak için

on iki talebe cemiyetine üye olmuş ve Berlin, Leipsig ve Viyana'da kendi yazdığı şiir kitapları bastırmıştı. Üstelik, cemiyetlerde çalışıyor ve sanki hiçbirşey olmamış gibi derslerine devam ediyordu.

Ama sonunda, Gülücüklü Şarkılar, Bira Fıçısı ve İlim, Masallar ve Efsaneler yazarı Welfer askere alınmış ve savunma dairesinde çalışan akrabalardan biri onun askerî doktor diploması almasına sebep olmuştu. Yazılı olarak yapılmıştı imtihan. Kendisine bir sürü sorular verilmişti ve o bunların herbirinin karşısına «kıçımı yalayın,» diye cevap vermişti. Oysa, üç gün sonra albay kendisine «Doktor imtihanını» kazandığını bildirdi. Doktor olmak için yeterli derecede olgundu ve alay doktoru kendisini yedek hastahanesinde görevlendirmeye karar vermişti. Mesleğinde yükselmesi de elbette ki, çalışmasına ve davranışlarına bağlıydı. Evet, değişik üniversitelerde okurken, bir sürü subayla düello etmişti ama, savaş süresince bu eski düşmanlıkları unutması gerekiyordu. Bira Fıcısı ve İlim adlı kitabın yazarı, albayın bu konuşmasını dinlerken bir hayli dudaklarını ısırdıysa da sonunda göreve başladı.

Kötü hastalarına karşı bile iyi davrandığı, onların istirahat süresini uzattığı için üstleri kendisine kızıyorlardı. Öyle ya dillere dolanan bir cümle vardı savaş içinde: «Hastahane köşelerinde öleceklerine, siperde ölmeleri daha hayırlıdır.» İşte onun bu müsamahası, on birinci bölükle cepheye gönderilmesine sebep olmuştu.

Muvazzaf subaylar kendisine onlardan ileri bir yaratık olarak bakarlardı. Yedeklere gelince, kendisiyle fazla ahbaplık etmezlerdi pek. Bunun başlıca sebebi de, Doktor Welfer'in muvazzaf subaylarla arasındaki mesafeyi kapamamasıydı.

Yüzbaşı Sagner'e gelince, öğrencilik yıllarında bir sürü subayı kılıçla yaralamış bu yaşlı tıp öğrencisi ve şimdiki tabur doktorunu pek fazla sevmiyordu. İşte bu yüzden

yanından geçerken, başını kaldırıp bakmaya lüzüm görmeden, Teğmen Lukaş'la konuşmasına devam etti. Eski anılardan bahsediyorlardı.

— Budapeşte'de fazla kalacağımızı hiç sanmıyorum. dedi Sagner. Sadece içinden geçeceğiz. Verilen emre göre iki saat bir duraklama yapacağız.

— Öyle sanıyorum ki, vagonlara hat değiştirtecekler. Bizi herhalde askerî bir istasyona çekerler.

«Savaş doktoru» Welfer geldi yanlarına.

— Önemli bir şey değil. Zamanla subay olmayı bekliyen ve bütün askerî bilgilerini Bruck'taki mahfelde bırakıp, o zamandan beri tıkınırlarsa olacağı budur. Bu gibi efendilere, analarının yolladığı karamelâların hepsini birden yemenin iyi birşey olmadığını hatırlatmak gerekir. Zira, Asteğmeniniz Biegler bu kremalı karamelâlardan tam otuz adet yiyip her durduğumuz istasyonda da kaynamış su içmiş. Biliyor musunuz yüzbaşı, bu bana Şiller'in bir mısrasını hatırlatıyor: «Kim derdi ki...»

— Bana bakın doktor, diye Sagner adamın sözünü kesti. Şu anda bahis konusu Şiller değil. Bilmek istediğim, Asteğmen Biegler'e ne olduğu?

— Sizin geleceğin subaylarından Asteğmen Biegler, kısacası donuna sıçmış yüşbaşım... ne kolera, ne de dizanteri. Sadece altına etmiş, o kadar. Üstelik biraz fazla konyak içmiş. Yani sevgili subay adayınız altına sıçmış... Aynı işi konyak olmasa da aynı rahatlıkla yapabilirdi. Kendisine yollanan bütün çukulata ve karamelâları tıkınmış... Daha çocuk... hatırladığıma göre subay mahfelinde çeyrek litre şaraptan fazlasını içmezdi... Böylesine alkol düşmanı!

Doktor Welfer yere bir tükürük attı.

— Yani korkulacak, tehlikeli bir şey yok değil mi? dedi Yüzbaşı Sagner. Gene de çok nahoş bir hikâye... Duyulacak olursa...

Teğmen Lukaş ayağa kalkarak itiraz etti:

— Böyle bir takım komutanı istemem, ben.

Welfer alayla gülümsiyerek devam etti konuşmasına:

— Kendisini biraz tedavi ettim. Tabur komutanına yapacaklarımı bildireyim... Daha ilerde emirleri kendiniz verirsiniz... Yani ben Asteğmen Biegler'i buradaki hastahaneye bırakıp, dizanteri testi yapmalarını bildireceğim. Ağır bir dizanteri. Tecrit... Asteğmen Biegler dezenfekte barakasına yatırılacak lâfın kısası...

Welfer o alaycı gülümsemesiyle devam etti sözlerine:

— Böylesi çok daha iyi. Bir asteğmen donuna sıçacağı yerde, dizanteri olmalı.

Yüzbaşı Sagner, Teğmen Lukaş'a dönüp subay diliyle emir verdi:

— Teğmen! Bölüğünüzün asteğmenlerinden Biegler dizanteriden rahatsız olduğu için Budapeşte'de hastahaneye yatırılacaktır...

Yüzbası Sagner bir ara, «savaş doktoru» Welferin kahkahalarla güldüğünü sanıp, ters ters adamın yüzüne baktıysa da beriki, kayıtsız bir şekilde önüne bakıyordu.

— Öyleyse mesele tamam yüzbaşı, dedi sakin bir sesle Welfer. Geleceğin subay adayı ...

Sonra eliyle alnına vurdu.

— Dizanteri olan her insan donuna eder aslında.

Ve böylece Kahraman Asteğmen Biegler, Buda'daki Uj Sari Hastalıklar Barakası'na gönderildi.

Pislenmiş pantolonu gelince, savaşın karışıklığında kaybolup gitti.

Asteğmen Biegler'in büyük zafer düşleri sari hastalıklar barakasının bir odasına kapatılıp kaldı.

Kendisine dizanteri olduğu söylendiği zaman fazlasıyla, hattâ kendinden geçecek kadar memnun oldu.

Kayser uğruna ha cephede yaralanmış, ha görevini yaparken hastalanmış. Hiçbirşey farkettirmezdi bu.

Oysa, kısa bir süre sonra bir talihsizlik başgösterdi. Dizanteri koğuşunda boş yatak olmadığı için kendisini kolera koğuşuna yolladılar.

Asteğmeni kolera koğuşunda bir yatağa yatırıp derecesini aldıkları vakit, Macar alay doktoru kafasını salladı.

— Otuz yedi derece. Kolera hastalığının en tehlikeli belirtisidir bu. Hastanın ateşi belirli bir şekilde düşmeye başlayınca, hasta olmaya başlar.

Gerçekten de Asteğmen Biegler bu işe eskisi kadar sevinmemişti. Son derece sakin bir hali vardı. Sadece kendi kendine, Kayseri için hasta olduğunu, görevini yaptığını tekrarlayıp duruyordu.

Alay doktoru dereceyi Asteğmen Biegler'in makatına sokmaları için emir verdi.

«Koleranın son safhasında görülen belirtiler,» diye doktor düşündü. «Son derece zayıflık ve yorgunluk, çevreyle ilişkilerin kaybolması, şuurun zayıflaması. Hasta ölüm savaşında gülümsemeye başlar.

Gerçekten de Teğmen Biegler, aslanlara atılacak bir Romalı Hıristiyanın o mutlu gülüşüyle bakıyordu etrafa. Bir kahramandı artık. Dereceyi makatına soktukları vakit irkilmedi bile.

«Pasif davranış,» diye doktor yeniden düşündü. «Böyle hareket, kolera hastalığında hastanın ö olduğuna bir delilidir.»

Alay doktoru, Macarca olarak sıhhiye erine, Asteğmen Biegler'in bonya yaparken kusup, ishal olarak dışarı çıkıp çıkmadığını sordu.

Böyle bir şey olmadığını öğrenince de daha derin düşünmeye başladı. Kolerada ishalin ve gasyanın kesilmesi, tıpkı diğer belirtilerde olduğu gibi hastanın artık son saatlerini yaşadığına bir delildi.

Sıcak hamamdan çıkarılıp, anadan doğma yatağın

üzerine yatırılan Biegler fena halde üşüdüğünden, tüyleri diken diken olmuş, dişleri takırdayıp duruyordu.

— Gördünüz ya, dedi alay doktoru. Şiddetli üşüme, vücut soğuk. Artık son geldi demektir.

Sonra Asteğmen Biegler'in üzerine eğilerek, Almanca sordu:

— Nasıl hissediyorsunuz kendinizi?

— Ço-ço-ço i-i-iyi... dedi dişleri takırdayan Biegler. Bi-bi-bir ba- bat-ta-a- ni-yee.

— Şuur kısmen yerinde, kısmen çalışmıyor. Vücut son derece zayıf, dedi Macar doktor. Dudakların ve tırnakların siyah olması lâzım... Bu benim tedavimde tırnakları ve dudakları kararmadan ölen üçüncü hasta.

— Bi-bi-bir... ba-bat-batta-niye, diye inledi Biegler.

— İşte bu söyledikleri son sözleri, dedi doktor Macarca, sıhhiye assubayına. Yarın sabah Binbaşı Koch ile birlikte gömeriz. Birazdan şuurunu tamamen kaybedecek. Kâğıtları nerede- Yazıcıda mı?

— Evet orada, dedi astsubay, cenaze duası okur gibi.

— Bi-bi-bir... ba- ba-bat-ta-niye... dedi Biegler arkalarından.

On altı yataklı odada, sadece beş kişi vardı. Bir tanesi iki saat evvel ölmüştü. Üzerine bir battaniye çekili yatan bu adam, kolera basilinin bulucusuyla aynı adı taşıyordu. Alay doktorunun ertesi gün Biegler ile gömülmesini emrettiği Binbaşı Koch'tu bu.

Asteğmen Biegler yataktan kalkarak, insanın Kayseri uğruna koleradan nasıl öldüğünü görüp inceleme istedi. Ocaktaki diğer dört kişiden ikisi de kolera komasına girmişlerdi. Vücutları kramp krizine tutulmuş, yüzleri morarmaya başlamıştı. Bu arada bazı sesler çıkarıp birşeyler söylüyorlardı ama, nece konuştuklarını anlamanın imkânı yoktu.

Diğer iki tanesi tifüs komasından çıkan ve iyileşme

belirtileri başlıyan hastaların tepkisini gösteriyor, anlaşılmaz kelimeler haykırıyorlar ve zayıf bacakları ile çarşafları, battaniyeleri tekmeleyip duruyorlardı. Biegler'in anladığı Ştayer diyalekti konuşan, sakallı bir sıhhiye eri, hastaların üzerine eğilerek onları teskin etmeye çalıştı:

— Ben de kolera geçirdim efendiler ama, sizler gibi çarşaflara tekme atmadım. Yakında iyileşeceksiniz. İzin verilecek...

— Böyle sıçrayıp durma be, diye bağırdı yataktaki ere.

Adam battaniyeyi öylesine sert ve seri bir şekilde tekmelemişti ki, uçan battaniye sıhhiye erinin başına dolanmıştı.

— Böyle rezillik edilmez burada. Dua et ki, ateşin var. Hiç olmazsa buradan dışarı müzikle taşınacak değilsin. Her ikiniz de atlattınız tehlikeyi.

Etrafına bakındı.

— Bu ikisi ölmüş. Belliydi zaten. Sizlere gelince atlattınız hastalığı. Gidip iki çarşaf alayım.

Kısa bir süre sonra geri gelip, dudakları, tırnakları simsiyah olmuş hastaların üzerine örttükten sonra, boğulurken dışarı uğramış şiş dillerini içeri sokmak için uğraştı ve sonra yatağın keranına diz çökerek mırıldandı:

— Ey Ulu Tanrı, ey Kutsal Meryem...

Sonra yaşlı sıhhiye eri, iyileşen hastalarına baktı. Tepkileri yeni bir hayatın başlangıcıydı.

Tam bu sırada anadan doğma çıplak bir adam omuzuna dokununca, boş bulunan sıhhiyeci, yeniden, ama bu sefer korkuyla: «Ey Ulu Tanrım... Ey Kutsal Meryem...» dedi.

Asteğmen Biegler'di adamın omuzuna dokunan.

— Dinleyin beni... Biraz evvel banyo yaptım. Daha doğrusu yıkadılar beni... Örtünecek bir şey verin bana. Üşüyorum.

Yarım saat sonra alay doktoru battaniyelerin altında yatan Asteğmen Biegler'e şöyle diyordu:

— Son derece garip bir vak'a sizinki. Kendinize geldiniz. Yarın sizi Tarnov'daki hastahaneye yollıyacağız. Siz kolera basilleri taşıyıcısınız. İlim artık öylesine ilerledi ki, insan hastalığın bütün gidişini izleyebiliyor. Doksan birinci alaydansınız değil mi?

— On üçüncü tabur, diye sıhhiyeci cevap verdi, Biegler'in yerine. On birinci piyade bölüğü.

— Yaz, dedi alay doktoru. Doksan birinci alay, on üçüncü tabur, on birinci piyade bölüğünden Asteğmen Biegler, kolera basilleri taşıyıcısı olduğundan, Tarnov hastahanesine, müşahade altında tutulması için gönderilecektir. Gereken işlemin...

Ve böylece Asteğmen Biegler bu heyecanlı savaşta göreve kolera basilleri taşıyıcısı olarak devam etti.

BUDAPEŞTE'DE

Budapeşte'de askerî trenlere ayrılan garda Matusiç, istasyon komutanından getirdiği bir telgrafı Yüzbaşı Sagner'e verdi. Bu telgraf da, şimdi bir akıl hastahanesinde tedavi altına alınan talihsiz alay komutanı tarafından gönderilmişti. Evvelkilerin eşiydi: «Askere acele yemek verilecek. İstikamet Sokal.» Sadece bu seferki telgrafta bir ilâve vardı: «Siperler doğu tarafındaki birliklerin yanına yapılacak. İstihbarat kısmını lâğvedin. On üçüncü tabur Bug nehri üzerinde bir köprü atacak. Tafsilât gazetelerde.»

Yüzbaşı Sagner soluğu istasyon komutanının yanında aldı. Kendisini karşılayan güler yüzlü, tombul bir subaydı.

— Sizin tugay komutanı işleri ve ortalığı iyiden iyiye karıştırdı, dedi komutan ve yüzüne bir gülümseme yayıldı. Bize yeni bir emir gelmediği için, gelen bu budalalık-

ları sizlere iletmek zorunda kaldık. Tümenden gelen bu telgrafların iptal edilmesi hakkında hiçbir haber almış değiliz. Dün sabah buradan yetmiş beşinci alayın on dördüncü taburu geçti. Tabur komutanından bir tel aldık. Askerlere özel mükâfat olarak Premşl'de gösterdikleri yararlıktan dolayı altışar kron dağıtılması isteniyor, ardından da her askerin aldığı paranın iki kronunu savaşa yardım olarak hîbe etmesi ekleniyordu... İnanılır kaynaklardan gelen haberlere göre sizin tugay komutanı bunamış artık.

— Binbaşım, dedi Yüzbaşı Sagner istasyon komutanına. Alaydan bize verilen emirlere göre Gödölö'ye gitmemiz gerekiyor. Erlere yüz ellişer gram kaşar peyniri dağıtılacak. Bundan evvelki istasyonda yüz ellişer gram Macar salamı almaları gerekiyordu, ama hiçbirşey alamadılar.

— Burada da bir şey alacaklarını hiç sanmıyorum, dedi komutan. Devamlı olarak büyük bir içten gelenlikle gülümsüyordu. Bana verilen günlük emirlerde *Böhmenden genecek birlikler* için hiçbirşey bildirilmedi. Ayrıca benim işim değil bu. Levazım birliklerine baş vurmanız gerekiyor.

— Nezaman hareket ediyoruz, binbaşım?

— Sizden evvel ağır topçu bataryaları yüklü bir tren var, Galiçya'ya gidecek. Onu bir saat sonra yolcu ediyoruz. Üçüncü hatta bir yaralı treni var ki, Galiçya treninden yirmi beş dakika sonra hareket edecek, On ikinci hatta bir cephane treni var. O da yaralı treninden on dakika sonra yola çıkıyor. Ondan yirmi dakika sonra da sizi yolcu edeceğiz.

Sonra yeniden gülümsiyerek ilâve etti.

— Tabiî, eğer bir aksilik, bir gecikme olmazsa.

Yüzbaşı Sagner bu gülüşten sonra, adamı artık eskisi kadar sevimli bulmamaya başlamıştı.

— Afedersiniz binbaşım, diye sordu Sagner. Neden Böhmen'den gelecek birliklere yüz elli gram kaşar verileceği hakkında bir bilginiz yok?

— Budapeştedeki gar komutanlığının verdiği gizli bir emir bu, diyen binbaşı hâlâ devam ediyordu gülücükler saçmaya.

«Şimdi iyice derbe soktum başımı,» diye düşündü Sagner, istasyon komutanının yanından çıktığı zaman. «Ne halt etmeye, Lukaş'a bütün takım komutanlarını toplayıp peynir almak üzere levazım anbarına gitmelerini söyledim sanki.»

Peynir dağıtımı konusunda Lukaş, Yüzbaşı Sagner'den emir almadan on beş dakika evvel, Şvayk, yanında talihsiz Baloun olduğu halde, teğmenin karşısına dikildi. Bütün vücudu zangır zangır titriyordu, Balounun.

— Teğmenim, dedi Şvayk, o inanılmaz sakinliğiyle. Sizinle son derece önemli bir şey konuşmak istiyorum. Size yalvarırım teğmenim, eğer bu meseleyi bir kenarda halledemiyecek olursak, tıpkı bir zamanlar Şpatinalı arkadaşım Zhoren'in bir kilise düğününde şahitlik ederken söylediği gibi...

— Gene ne oldu Şvayk, diye sordu Teğmen Lukaş; beraberce birkaç adım yürüdükten sonra.

— Teğmenim, mesele ortaya çıkıp patlak vermeden evvel, her şeyi itiraf etmek, bence en doğru yoldur. Emrettiğinize göre, Baloun size, Budapeşte'ye geldiğimiz zaman bir ekmekle, ciğer ezmesi getirip verecekti.

Sonra Baloun'a dönüp sordu:

— Sana böyle bir emir verildi mi, verilmedi mi?

Baloun o uzun kollarını görünmeyen bir düşmandan kendini korumak istercesine daha şiddetle sallamaya başladı.

— Bu emrin yerine getirilmesi imkânsız, teğmenim. Çünkü bahsi geçen ciğer ezmesini ben yedim.

— Evet yedim, dedikten sonra, korkudan, sapsarı olmuş Baloun'un boş böğrüne bir dirsek attı. Zira, ezmenin bozuk olduğunu sanıyordum. Gazetelerde defalarca bütün bir ailenin ciğer ezmesi yüzünden zehirlendiğini okudum. Böyle zehirlenmeler, bir defa Pisek'te, bir defa Beroun, bir defa Tabor'da, bir defa Mlada Boleslav'da, bir defa Pribram'da olmuş. Hepsi de ölmüşler. Çünkü bu ciğer ezmesi denen nesne eşi emsali bulunmaz bir pisliktir de ondan.

Vücudu titreyen Baloun, kenara çekilerek elini boğazına sokup, kesik aralıklarla kusmaya başladı.

— Böyle sana ne oldu, Baloun?

— Ku-ku-kusuyorum, ahhh, öööö, teğmenim... öööö, diye bağıran Baloun kusma aralıklarından istifade ederek konuşmaya devam ediyordu. Be-benim... yiyen ezmeyi... ahh... öööö... offf...

Baloun kusarken, yediği ezmelerle birlikte ezmenin sarılı olduğu yaldızlı kâğıt da ağzından çıkıyordu.

— İşte siz de gördünüz ya, diye devam etti Şvayk. cesaretinden hiçbirşey kaybetmeden. Yediği ezmeler, zeytinyağın su üstüne çıkması gibi çıkıverdi. Ben bu kabahati üzerime almak istedim ama, siz de bu sepet kafalının bana nasıl ihanet ettiğine şahit oldunuz. Kendisi hiç de fena bir insan değil ama, kendisine ne emanet edilse yiyor. Tıpkı ona benzer başka birini tanırım ben. Bir bankada bekçiydi. Binlerce kron teslim edilirdi kendisine. Hattâ başka bir bankadan bir seferinde bin kron fazla vermişlerdi de, o dakika geri dönüp paraları geri vermişti. Yani para konusunda son derece itimada lâyık bir insandı. Buna karşılık memurlardan biri yarım kronluk tütsülenmiş et almaya gönderse, yolda yarısını gövdeye indirirdi. Hattâ aldığı ciğerli sucukları yolda çakısıyla keser, bir kısmını yedikten sonra İngiliz zamkıyla yeniden yapıştırır-

dı ki, memur beş sucuk parası verdiği halde, bir sucuk yiyebilirdi ancak. Öylesine bir oburdu bahsettiğim bekçibaşı.

Teğmen Lukaş, rahat bir nefes aldı.

— Başka özel bir emriniz var mı teğmenim? diye bağırdı Şvayk, gidenin ardından. Bu arada Baloun parmaklarını hâlâ boğazına sokmaya devam ediyordu.

Lukaş, levazım ambarına giderken, çaresizlik içinde kollarını iki yana açtı. Bir gerçeği anlamıştı artık. Erler, subaylarının ciğer ezmelerini yedikleri sürece, Avusturya'nın bu savaşı kazanmasına imkân ve ihtimal yoktu.

Bu arada Şvayk, Baloun'u askerî istasyonun bir ucuna çekerek teselli etti ve beraberce şehre gidip, teğmene Debrezic sucuğu almalarını teklif etti. Özel bir sucuktu bu ve Şvayk'ın aklına Macaristan Krallığı'nın başşehrinin adını hatırlamasıyla gelmişti.

Obur olduğu kadar da cimri olan Baloun, hemen itiraz etti.

— Treni kaçırırız sonra.

— İnsan cepheye giderken eline geçen hiçbir fırsatı kaçırmamalı, diye açıkladı Şvayk. Zira, cepheye giden trenlerde en fazla dikkat edilen şey, bir taburun tümünü değil de, yarısını başarılı olarak son istasyona götürebilmektir. Ama, ben gelmek istememenin asıl sebebini biliyorum. Paracıklarına kıyamıyorsun Baloun.

Oysa, trene binme işareti verildiğinden, hiçbir yere gidemediler. Değişik takımlardan askerler, elleri boş olduğu halde, vagonlarına dönmeye başladılar. Buradaki levazım müdürlüğü de hiçbirşey vermemişti erlere. Kendilerine yüz elli gram kaşar peyniri yerine, bir kutu kibritle bir kartpostal verilmişti. Savaş Mezarları Komitesi tarafından basılmış kartta, batı Galiçya'daki bir mezarlığın resmi vardı. Ölen askerlerin adına, bir de marka yapılmıştı kartın üzerine.

Subay vagonunda ise olağanüstü bir huzursuzluk hü-

küm sürmekteydi. Birlik subayları kendilerine bazı şeyler açıklıyan Yüzbaşı Sagner'in etrafına toplanmışlardı. Biraz evvel istasyon komutanının yanından gelen Yüzbaşı Sagner'in elinde hemen hemen bir metre uzunluğunda gerçek bir telgraf vardı. Tugay karargâhından gönderilen telde yeni emirler ve içinde bulundukları durum karşısında nasıl hareket edeceklerine dair açıklamalar vardı. 23 Mayıs 1915 di tarih.

Tugaydan bildirildiğine göre, İtalya, Avusturya - Macaristan İmparatorluğuna harp ilân etmişti.

Daha Leitha kıyısındaki Bruck şehrindelerken, subaylar mahfelde akşam yemekleri süresince İtalya'nın durumunu tartışır, garip davranışlarını çözmeye uğraşırlardı ama, hiçbirinin aklına Biegler budalasının yaptığı kehanetin doğru çıkacağı gelmezdi. Zira, bir seferinde Biegler, makarna dolu tabağını bir kenara iterek:

«Karnımı makarnayla, Verona kapılarında doyuracağım,» demişti.

Yüzbaşı Sagner elindeki emirleri okuduktan sonra, taburu acele içtimaya çağırdı.

Birliğin erleri ve subayları komutanlarının etrafında kare halinde içtima edince, Yüzbaşı Sagner sesine olağanüstü bir etkileyicilik vermeye çalışarak onlara, tugaydan teglrafla gönderilen emri okumaya başladı.

«İtalyan Kralı bu son hareketiyle örnek bir ihanet ve kalleşlik örneği vermiş bulunmaktadır. Kardeşçe bağlarımız dolayısiyle müttefikimiz olan Avusturya - Macaristana savaş açmışlardır. Savaşın daha başından beri, birliklerini yanımızda savaşa yollaması gereken İtalyan Kralı, bir maskeli ihanet örneği olarak bu yardımı geciktirmeyi başarmıştır. Düşmanlarımızla uzun bir süreden beri müzakereler yapmakta olan İtalyan yetkilileri nihayet 22 Mayısı 23 Mayısa bağlıyan gece, karşı tarafın sözünü dinliyerek, imparatorluğumuza savaş ilân etmişlerdir. En

yüksek savaş komutanımız, kahraman askerlerinin zaferlerden zafere koşacağından emin olduğu gibi, ülkemize yapılan bu ihanetin acısını çıkararak hainlere unutulmayacak bir ders vereceklerinden ve böyle bir ihaneti yaptıklarından dolayı onları pişman edeceklerinden emindir. Tanrının da yardımiyle en kısa zamanda İtalyanlar dağ ve bayırlarında ve de sokaklarında tarihe Santa Lucia kahramanı olarak geçmiş kişilerin çocuklarını yeniden göreceklerdir. Evet, Santa Lucia, Verona, Novarra, Custazzo kahramanları. Zaferi kazanmak istiyoruz. Zaferi kazanmak zorundayız ve zaferi kazanacağız.»

Bunu üç kere «Hura» diye bağırış izledi ve biraz rahatsız olmuş askerler yeniden vagonlarına bindirildiler. Öyle ya, yüz elli gram kaşar peyniri yiyecekleri yerde, boğazlarına İtalya ile şavaş dolanmıştı.

Şvayk'ın bulunduğu vagonda, irtibat görevlisi Vanek, telefoncu Çodunski, aşçıbaşı Juradja, İtalya ile savaş konusunda ilginç bir konuşmaya dalmışlardı.

— Prag'daki Tabos sokağında da buna benzer bir vak'a olmuştu, diye Şvayk anlatmaya başladı. Horeşi adında bir tüccarın dükkânı vardı o sokakta. Onun biraz aşağısında da Poşmurni adında başka bir tüccarın dükkânı. İkisinin arasında ise toptancılık yapan Havsala'nın deposu. İşte günlerden bir gün Horeşi'nin aklına bir fikir geliyor. Havsala ile ortak olup, Poşmurni ile iyice rekabet etmek. Bu yüzden başlıyor Havsala ile arkadaşlık etmeye. Fikrini açıklıyor. Oysa, Havsala teklifi alır almaz hemen Poşmurni'ye koşup, Horeşi'nin elindeki mallara bin iki yüz kron verdiğini ve kendisini ortak alacağını anlatıyor. Ama, Poşmurni eğer kendisine bin sekiz yüz verip ortak alırsa, onunla birleşebileceğini söylüyor. Anlaşıyorlar. Oysa, Havsala denen rezil sahtekâr, uzun bir süreden beri Horeşi'nin peşinde dolaştığı için ona iyi arkadaş gibi

davranmaktadır. Her ne zaman ortaklık bahsi geçse, Havsala: «Hele şu ahali sayfiyeden bir dönsün, işi o zaman hallederiz» diyor. Gerçekten de halk sayfiyeden döndüğü zaman, Horeşi'ye verdiği sözü tutuyor rezil. Fıkara bir sabah dükkânını açmaya geldiği zaman bir de ne görsün? Rakibinin dükkânı üzerinde koskocaman bir tabelâ: «Poşmurni ve Havsala Ortaklığı,» diye.

— Bizde de buna benzer bir vak'a olmuştu, dedi açgözlü Baloun. Komşu köyden bir dana alacaktım. Satıcıyla pazarlığı yapıp el sıkıştık. Tam o sırada Votice'deki kasap gelip danayı aldı götürdü.

— Madem ki yeni bir savaşa girdik, diye Şvayk devam etti, madem ki, yeni bir düşmanımız var, madem ki, yeni bir cephe daha açılacak, o zaman cephane tasarrufu yapılması gerekir. Bir evde ne kadar fazla çocuk olursa, o kadar da kızılcık sopası gerekir derdi bizim Motollu Çovaneç. Hattâ mahalledeki çocukları, ailelerinden aldığı belirli bir ücret karşılığı da iyice bir ıslatırdı.

Kendini son derece zorlıyan, bir şey düşünen ve sonunda baklayı ağzından çıkaran Baloun sordu:

— Afedersiniz çavuşum, İtalya ile savaşa tutuştuğumuza göre tayınlar da ufalacaktır değil mi?

— Elbette, diye Vanek cevap verdi.

— Aman Allahım. Ne olacak halimiz?

Baloun bunu söyledikten sonra çaresizlik içinde başını elleri arasına alarak köşesine büzüldü kaldı.

Ve o andan sonra, bu vagonda İtalya ile durum konusunda başka lâf edilmedi.

Ünlü savaş teoricisi Biegler artık subaylar vagonunda olmadığı için İtalya ile olan savaş ve durumun tartışması subaylar arasında yeteri kadar yapılabilirdi ama, ne yazık ki, onun yerine Dub adında başka bir asteğmen tayin edilmişti. Sivil hayatında Çekçe öğretmeni olan

Dub, her fırsatta ve nerede olursa olsun, imparatorluğa olan bağlılığını ispat etmek isterdi. Öğrencilerine tahrir görevlerini daima Habsburg ailesinin tarihinden verirdi. Küçük sınıfları, bir tepeye çıkıp aşağı inemiyen İmparator maksimilyan ile korkutur, iyi yürekli Ferdinand'dan ve II. Josef'ten konular verirdi. Daha yüksek sınıfların tarih ödevleri anlaşılacağı üzere biraz daha geniş ve karışıktı. Örneğin, yedinci sınıfa verilen ödevlerden birinin konusu şuydu: «İlmin ve sanatın koruyucusu Kayser I. Frans Josef.» Yedinci sınıf öğrencilerinden biri bu konu hakkında Frans Josef'in tek yaptığı işin, Prag'daki Frans Josef köprüsünü inşa ettirdiğini yazması üzerine, oğlan, okuldan kovulduğu gibi, Avusturya - Macaristan İmparatorluğu içindeki bütün okullara da girmesi yasak edilmişti.

Dub'un en fazla dikkat ettiği noktalardan biri, imparatorun doğum günlerinde yahut hanedanı ilgilendiren önemli günlerde öğrencilerinin Avusturya halk şarkıları söylemesiydi. Meslekdaşlarını ihbar ettiği için, toplum hayatında zerre kadar sevilmeyen bir kişiydi Dub. Ders verdiği şehrin kişileri onu en büyük aptallar, et kafalılar sınıfına dahil ederlerdi. Daha doğrusu, bir sacayağı idi bu ve üç kişiden meydana geliyordu. Bölge şefi, Dud ve ortaokulun müdürü. İşte kendisi, bu daracık toplulukta Avusturya - Macaristan İmparatorluğu'nun siyasetini öğrenmişti. Şimdi ise subaylar vagonunda fikirlerini anlatmaya başlamıştı bile.

— İtalya'nın bu meselede bu şekilde hareket etmesi beni zerre kadar şaşırtmadı. Üç aydan beri böyle bir şey olmasını bekliyordum zaten. Herşeyden evvel İtalya'nın Trablusgarp'ta Türklere karşı kazandıkları zafer, onların kendilerini beğenmesine sebep olmuştur. Üstelik, filolarına fazla güvenleri olduğu gibi, güney Tirollerde ve imparatorluğun sahil şehirlerindeki İtalyan asıllılara da güveniyorlar. Daha ben savaştan evvel bizim bölge şefine,

hükümetimizin güneyde olan hâdiselere neden boş verdiğini ve gerektiği kadar önemsemediğini sormuştum. Hak vermişti bana. Zira. ilerisini görebilen her insan, er - geç böyle bir şeyin olacağını rahatlıkla kestirebilirdi. Gayet iyi hatırlıyorum, bundan iki yıl evveldi. Balkan harbi içinde, bizim bölge şefi ile konuşuyorduk. Bana açık bir şekilde - Konsül Procahazka olayından sonra - İtalya'nın en ufak bir fırsatta bizleri arkadan vuracağını, tepemize binmeye kalkışacağını anlatmıştı. İşte olanlar oldu. Buyurun bakalım, diye bağırıverdi. Sanki vagondaki subayların hepsi birden karşı koymuştu kendisine. Bu arada muazzaf subaylardan bazıları, Dub konuştuğu sürece bu sivil kereste müdürünün cehenneme gitmesini özlemişlerdi içlerinden.

— Evet doğru, diye devam etti eski sakin sesiyle. Okullarda bile tahrir vazifeleri verilirken, İtalya ile geçmişte olan ilişkilerimiz unutulmuştur. Muzaffer ve kahraman ordumuzun büyük zaferleri. 1848 deki, 1866 daki o zafer günleri. Ben kendi başıma düşen görevi yaptım. Okulun bitmesine birkaç gün kala, yani tam savaşın eşiğindeyken, onlara bir görev vermiştim: «Vicenza'dan Custozza'ya kadar İtalya'daki kahramanlarımız,» yahut...

Ve asteğmen olacak bu kaz kafalı bir zafer kazanmış gibi ekledi:

— Hayat veya ölüm. Habsburglar için. Bölünmemiş, tek, büyük bir Avusturya...

Sustu ve diğer subayların bu konuda konuşmasını bekledi. İşte o zaman kendilerine bundan beş yıl önce, İtalyanların böyle bir rezillik yapacaklarını nasıl kestirdiğini ayrıntıları iie anlatacaktı. Oysa, yanılmıştı. Sagner, biraz evvel emireri Matusiç'in getirdiği Pester Liyod'a bir göz attıktan sonra:

— Bak sen şu işe, dedi. Bruck'ta misafir oyuncu olarak seyrettiğimiz aktrist Weiner, dün gece buradaki Küçük Tiyatro'da da temsil vermiş.

Böylece subay vagonunda da İtalya üzerine tartışma sona erdi.

Yüzbaşı Sagner'in emireri Batzer ile tabur posta eri Matusiç en sondaki kompartmanda oturmuşlar, İtalya ile olan savaşı son derece pratik yönlerden tartışıyorlardı. Buna sebep, her ikisinin de yıllar evvel Güney Tiroller'de yapılan manevralara katılmalarıydı.

— O tepelere tırmanmak bir hayli güç iş olacak, dedi Batzer. Yüzbaşı Sagner'in bir eşyası, çantası filân var. Ben kendim dağlıyım ama, bu şekilde tırmanmak başka, tüfeği sırtına vurup tavşan veya keçi avı için oradan oraya sıçramak başka.

— Eğer bizi İtalya'ya yollıyacak olurlarsa, hapı yuttuk demektir. Dağdan dağa tırmanıp, gün boyu emir, mektup taşımak benim için de hiç kolay bir iş olmayacak. Üstelik orada verilen yemekler. Ayrı bir rezalet. İnsanın yüzü zeytinyağından başka şey görmüyor! Matusiç kederle içini çehti.

— Neden şimdi de bizi İtalya'ya, dağlara yollıyacaklarmış, dedi iyice kızan ve heyecanlanan Batzer. Yüzbaşının çantalarını yeteri kadar dağlarda taşıdım. İki defa kaybetmem de cabası. Bir sefer Sırbistan'da, bir sefer de Karpatlar'da. Bu sefer İtalyan sınırına gidersek, herhalde aynı şey üçüncü defa başıma gelecektir. Üstelik oradaki yemeklere gelince...

— Ekşi lâhana gibisi var mı, dedi içini çekerek. O makarna dedikleri şey gübrenin teki.

Ve İtalya hakkındaki konuşma burada da sona erdi bu şekilde.

Kalkmak üzere olan trenin iki saatten beri istasyonda alakonmasından ötürü erlerin tümü birden yeni bir emir beklendiğini ve onların gerisin geri İtalya sınırına gönderileceklerini düşünmeye başlamışlardı.

Bu arada, taburun başına gerçekten de acaip işler ge-

liyordu. Askerler yeniden indirildiler ve istasyon sıhhiye takımı başlarında müfettişleri olduğu halde, bütün vagonları lizolla dezenfekte etti. Büyük bir hoşnutsuzluk uyandırdı bu erler arasında. Hele tayınların saklandığı vagonların da dezenfekte edilmesi, bardağı taşıran son damla oldu.

Ama emir herşeyden evvel emirdir ve yerine getirilecektir. Sıhhiye komisyonu yedi yüz yirmi sekiz numaralı katarın baştan aşağı dezenfekte edilmesini emrettiğinden, sıhhiyeciler büyük bir serinkanlılıkla ellerindeki âletlerden pis kokulu lizolu sıkıyorlardı dört bir yana. Oysa etrafta olağanüstü bir şeylerin olduğu seziliyordu.

Askerler tekrar bindirildiler vagonlara. Yarım saat sonra yeni bir emirle vagonlar yeniden boşaltıldı ve bu arada bir general treni teftişe geldi. Adam o kadar ihtiyardı ki, Şvayk son derece tabiî buldu vagonların dezenfekte edilmesini. Sıranın en arkasında duran Şvayk, Vanek'e dönerek:

— Vay canına, ne kadavra be! dedi.

Ve yaşlı general, yanında yüzbaşı Sagner olduğu halde sıranın önünde aşağı yukarı yürümeye başladı. Sonra sanki bütün eratın maneviyatı bir kişiye bağlıymış gibi genç bir erin önünde durarak, nereli olduğunu sordu. Kaç yaşındaydı? Bir cep saati var mıydı? Erin bir saati vardı ama, bu sorudan sonra ihtiyar generalin kendisine bir saat vereceğini sandığından, saati olmadığını söyledi. Bunun üzerine general, valileri ziyaret ettiği zaman Kayser Frans Josef'in takındığı o budala suratı takınarak:

— Yaa, çok iyi, çok iyi, dedi.

General ondan sonra yanda duran bir onbaşıya şeref vermek istedi ve adama karısının sıhhatte olup olmadığını sordu.

— Generalim, diye homurdandı asker, evli değilim

ben. O zaman general gene o aptalca yüzünü takınıp hafifçe sırıtarak:

— Yaa, çok iyi, çok iyi, dedi.

Bunlardan sonra general o bunak çocukluğu ile Yüzbaşı Sagner'e erlerin bir-ki komutuyla nasıl yürüdüklerini görmek istediğini bildirdi. Ve hemen arkasından emir duyuldu:

— Bir-ki, bir-ki, bir-ki!

Bu, ihtiyarın son derece hoşuna gitmişti. Hattâ evinde iki tane emireri vardı ve sık sık onları önüne alır ve yürütürdü.

— Bir-ki, bir-ki, bir-ki, diye diye.

Bu çeşit generaller pek boldur Avusturya'da.

Teftiş bu derece başarılı geçtikten sonra, general, yüzbaşıya bir sürü iltifatlar etti ve erata, istasyon dahilinde serbestçe dolaşabilecekleri bildirildi. Zira, yeni gelen bir emre göre ancak üç saat sonra hareket edilebilecekti. Askerler gözlerini dört açarak istasyonda dolaşmaya başladılar. Böyle yerler genellikle kalabalık olduğu için insan daima birilerinden bir iki sigara koparabiir.

Anlaşılan, birliklerin nakillerinde sadece ilk zamanlar karşılama yapılıyordu cepheye gidenlere. Artık kimsenin kimseye hediye verdiği yoktu. Bunun yerini dilencilik almıştı.

«Kahramanları Karşılama Komitesi» nden, kadidi çıkmış, dantelâlar içindeki iki kadın, Yüzbaşı Sagner'i ziyaret ederek kendisine yirmi kutu kokulu tablet verdiler. Bunlar bir şeker firması tarafından yapılıp, reklâm için dağıtılıyordu. Son derece güzel yapılmış kutuların kapağı üzerinde, genç bir Macar honvedi, genç bir Avusturyalı askerin elini sıkıyordu. Tepelerinde ise Sent Stefan haçı vardı. Yuvarlak kutu kapağına da Macarca ve Almanca olarak şunlar yazılmıştı: «Kayser, vatan ve Tanrı için.»

Karamelâ fabrikası o derece sadıktı ki, Kayser'in adına, Tanrımızınkinden evvel yer vermişti.

Her kutunun içinde seksen tablet olduğundan, adam başına beş tane düşüyordu. Ayrıca dantelâlı hanımlar bir koca paket, Budapeşte Başpiskoposu Geza von Szatmar-Budafal tarafından kaleme alınmış dualar getirmişti. Yazarı Macar - Alman karışımı olan piskopos, düşmanlara insanın aklına hayaline gelmiyecek lânetler ediyordu. Bu dualar öylesine korkunç bir şekilde yazılmıştı ki, sonunda sadece pek de hoş olmayan Macarların meşhur cümlesi «baszom a kristimarjat» eksikti.

Evet, bu asil ve muhterem piskoposa göre Ulu Tanrı, Rusları, Sırpları, İngilizleri, Fransızları ve de Japonları lokma lokma doğrayıp, etlerinden yahni ve kırmızı biberli Macar kebabı yapmalıydı. Sevgili Tanrı, düşmanların tümünü birden kana boyamalıydı. Tıpkı Herodes'in küçük bebeleri kestiği gibi.

Asil Budapeşte Başpiskoposu, dualarında örneğin şöyle cümleler kullanıyordu: «Ulu Tanrı süngülerinizi takdis etsin ki, onlar kolayca köküne kadar düşmanlarınızın karnına girsin. Herşeye kadir olan Tanrı, topçularımızın düşman kurmaylarının ta kafalarına nişan almalarına yardım etsin. Ve Ulu Tanrı sizlerin açacağınız yaralardan akan kanla düşmanlarımızın hepsini birden boğsun.» Bir daha tekrar edelim ki, dualarda «baszom a kristimarjat» lâfından başka bir şey eksik değildi.

Her iki ihtiyar kız, hediyelerini verdikten sonra, yaptıkları hareketlerden bunların dağıtımında bulunmak istediklerini belli ediyorlardı. Hattâ bir tanesi, utanmadan erlere bir de nutuk vermek istediğini bildirdi. Böyle bir fırsatı kaçırmak doğru olmazdı. Oysa, Yüzbaşı Sagner kadınların isteğini savuşturunca her ikisi de son derece hayal kırıklığına uğrıyarak, ayrıldılar.

İstasyon, aklın alamıyacağı derecede hareketliydi.

İtalyanın harp ilânı belirli bir panik yaratmıştı ortalıkta. İki topçu birliği geri çevrilerek Steiermark'a yollanmıştı. Bu arada sevkiyatı yapılan Bosnalılar'dan bir birlik vardı ve bu adamlar bilinmeyen sebeplerden dolayı iki günden beri burada bekletilmekteydiler. Bu süre zarfında kendilerine yiyecek hiçbirşey verilmediğinden, Bosnalı askerler, Yeni-Peşte'ye gidip ekmek dileniyorlardı. Bu unutulmuş Bosnalılar'ın ağzından da aralıksız şunlar işitiliyordu:

— Jeben ti boga - jeben ti dusju - jeben ti majku (*)

Derken on dördüncü tabur yeniden toplanarak vagonlara yerleştirildi. Hemen arkasından Yüzbaşı Sagner'in yanına gelen irtibat eri Matusiç istasyon komutanlığından yeni bir haber getirdi. Bazı aksaklıklardan dolayı hareket ancak üç saat sonra yapılabilecekti. Askerler yeniden indirildi vagonlardan.

Trenin hareketinden biraz evvel subay vagonuna büyük bir heyecanla dalan Asteğmen Dub, hemen Yüzbaşı Sagner'in yanına giderek, Şvayk'ın vakit geçirilmeden tevkif edilip içeri atılmasını istedi.

Dub istasyonda dolaşırken bir lâmbaya yaslanmış ve karşı duvara yapıştırılmış, savaş yararına tertiplenen bir piyangonun afişini seyreden Şvayk'ı görmüştü. Resim, korkudan gözleri dışarı uğramış sakallı bir Rus'un, Avusturyalı bir er tarafından süngüyle duvara mıhlanmasını tasvir ediyordu.

Asteğmen Dub, Şvayk'ın omuzuna dokunarak, resim hakkında ne düşündüğünü sorunca:

— Teğmenim, dedi Şvayk, süzme aptallığın ta kendisi bu. Ben hayatımda bir sürü saçma afiş gördüm ama, bunun kadar budalacasına şimdiye kadar rastlamamıştım.

— Peki neden beğenmedin resmi bakalım?

— Beğenmedim, çünkü asker kendisine emanet edilen

(*) Çevrilmiyecek bir Sırp küfrü.

silâhı kullanmasını bilmiyor. Bu şekilde süngüyü duvara vurup kırabilir. Ayrıca bu hareketinden dolayı da ceza görecek. Zira bakın, Rus ellerini kaldırmış teslim oluyor. Bundan böyle esirdir artık ve esirlere dürüst muamele etmek gerekir. Maalesef onlar da insan her şeyden evvel.

Asteğmen sorgusuna devam etti:

— Yani bu Rusa acıyorsun öyle mi?

— Her ikisini de acıyorum, teğmenim. Rus'a süngülendiği için, öbürüne de bu hareketinden dolayı ceza göreceği için acıyorum. Ayrıca bu şekilde süngüyü de kıracak ki, bu ayrıca son derece delice bir şey. Görüyorsunuz ki, duvar taş. İnsan taş duvara süngü saplamaz, zira çelik hassas bir madendir. Savaştan evvel askerliğimi yaparken bizim bölükte son derece lânet bir asteğmen vardı. Öyle ki, orduda kaşarlanmış bir başçavuş bile onun gibi lâf edemezdi. Talimgâhta şöyle derdi: «Emir verip, «haz'rol» denildiği zaman, saman yığınına sıçan bir erkek kedi gibi dikelecek vücudunun üst kısmı.» Bunun dışında hiç de fena bir adam değildi. Hattâ bir Noel gecesi bütün bölüğe bir araba dolusu Hindistan cevizi alıp hediye ettiydi. İşte o gece ben, süngülerin ne derece hassas âletler olduklarını öğrendim. Zira, bölüğün yarısı Hindistan cevizi kıracağım diye süngülerini kırdı. Teğmenimiz de bütün bölüğü içeri attı bu yüzden. Tam üç ay kışladan dışarı çıkamadık. Asteğmene gelince, ona da oda hapsi verdiler...

Asteğmen Dub, korkunç bir kızgınlıkla, Şvayk'ın kedersiz, sakin yüzüne bakıp sordu:

— Beni tanıyor musun?

— Tanıyorum, teğmenim.

Dub gözlerini yuvarlayıp ayağı ile yere sertçe vurup bağırdı:

— Sana şu kadarını söyliyeyim ki, beni henüz tanımamışsın.

Şvayk aynı sakinlikle cevap verdi:

— Sizi tanıyorum, teğmenim. Bizim birliktensiniz.

— Daha beni tanımadın, diye yeniden bir nara attı, Asteğmen Dub. Belki benim iyi tarafımı tanıyorsun ama, hele bekle bakalım, hele kötü tarafımı da bir tanı. Sert adamımdır ben. Sen belki buna inanmazsın ama, ben kimi olsa anırtmasını bilirim. Söyle bakalım, beni tanıyor musun, tanımıyorum musun?

— Sizi tanıyorum, teğmenim.

— Sana son bir defa daha söylüyorum, eşşek herif. Beni tanımıyorsun. Kardeşin var mı senin?

— Evet, teğmenim bir tane var.

Asteğmen Dub, Şvayk'ın sakin, umursamaz, mutlu yüzünü gördükçe çileden çıkıyor ve kendini tutamayıp avazı çıktığı kadar bağırıyordu.

— Herhalde o da senin gibi bir eşşek olmalı. Ne iş yapar?

— Öğretmen, teğmenim. O da orduda hizmet etti ve subay imtihanını verdi.

Dub gözleriyle onu delmek istermiş gibi bakıyordu ama, bu bakışlar Şvayk'ın yüzüne çarptıkça kırılıp dökülüyordu. Aralarındaki konuşma şu şekilde son buldu.

— Geriye çark, marş!

Her ikisi ayrı yönlere giderken, her ikisi de düşünüyordu.

Dub, Şvayk'ı düşünüyordu. Yüzbaşıya onu hapsetmesini söyliyecekti. Şvayk'a gelince, o da, bu güne dek bir sürü acayip subay gördüğünü düşünüyordu ama, Dub gibisine rastlamak için birkaç alayı ince eleyip, sık dokumak gerekirdi herhalde.

Bugün askerleri terbiye etmeye karar veren Asteğmen Dub, istasyonun arkasında iki yeni kurban buldu kendine. Aynı alayın başka bir taburundan iki asker karanlıkta, iki sokak kızıyla Almanca gevezelik ediyordu.

İstasyonda sürü halinde dolaşan kızlardan sadece ikisiydi bunlar.

Şvayk bir hayli uzaklaşmıştı ama, hâlâ çın çın öten asteğmenin sesini duyuyordu:

— Tanıyor musunuz beni?

— Size soruyorum, beni tanıyor musunuz?

— Belki sadece iyi tarafımı tanıyorsunuz benim?

— Bekleyin hele. Bir de kötü tarafımı tanıyın.

— Sizi anırtmasını bilirim ben. Eşşek herifler.

— Kardeşleriniz var mı?

— Onlar da herhalde sizin gibi eşeklerdir... Neredeler... Cephede mi? Pekâlâ. Asker olduğunuzu unutmayın... Çek misiniz? Ünlü Çek tarihçisi Palacky'nin ne dediğini biliyor musunuz? Eğer bir Avusturya var olmasaydı, insan onu yaratmaya mecbur olacaktı... Marş!

Asteğmen Dub'un bu terbiye teftişi bütün yaptıklarına rağmen hiç bir sonuç vermemişti. Üç grup daha asker durdurdu ama, «herkesi anırtmak» konusundaki pedagojik görüşü, geminin baştan kara etmesine sebep olmuştu. Zira, cepheye sevkedilen bu «madde» lerin herbirinin gözlerinde, Asteğmen Dub'a karşı en ufak bir sevgi beslemedikleri açıkça belli oluyordu. Gururunun kırıldığını hissetti ve tren hareket etmeden evvel, Yüzbaşı Sagner'e giderek, Şvayk'ın hapsedilmesi gerektiğini söyledi. Zira, bu garip adam, bir takım garip düşüncelere sahipti ve subaylara çekinmeden cevaplar vermedeydi ki, eğer bu böyle devam edecek olursa, subayların hiç bir itibarı kalmıyacaktı. Hele konuşmanın sonunda söyledikleri, bir insanı cidden rencide edecek lâflardı. Vaktiyle bu konuda bölge şefiyle konuşmuştu. O da aynı şekilde düşünüyordu. Saygı denen şey kalmamıştı artık. Düşmana yaklaştıkça, askerlere o derece sert hareket edilmeli, o derece disiplin altında tutulmalıydı. İşte bu sebeplerden dolayı, Şvayk'ın iyice bir cezalanması gerekiyordu.

Muazzaf bir subay olan ve değişik mesleklerden gelen tüm yedek subaylardan nefret eden Yüzbaşı Sagner, Asteğmen Dub'a bu gibi şikâyetlerin yazılı olarak bir rapor şeklinde verileceğini, yoksa, damdan düşer gibi ağız kalabalığı ederek yapılmıyacağını hatırlattı. Zira, yapılan askerî bir şikâyetti, yoksa pazarda patates alış verişinde yapılan pazarlık değil. Üstelik Şvayk, Teğmen Lukaş'ın komutası altındaydı. Yazılı bir şikâyet olursa bir şey yapmak belki mümkün olabilirdi ama, bunun dışında hiçbir şey yapılamazdı. Böyle bir şikâyet bölükten tabura havale edilirdi ki, asteğmenin bunu bilmesi gerekirdi. Şvayk bir kabahat işlediyse, sorgusu evvelâ bölükte yapılır, eğer buna itiraz ederse, tabiî sorgu sonunda, sorgu bir kere daha taburda tekrarlanırdı. Ama, Teğmen Lukaş, Dub'un şikâyetini resmî bir konu olarak kabul eder ve tabura havale ederse, o zaman Şvayk'ın cezalanmasına karşı koyacak değildi. Taburda sorgusu yapılır ve gereken ceza verilirdi.

Teğmen Lukaş'a gelince, hiçbir şeyin aksini iddia etmedi. Sadece Şvayk'ın öğretmen ve yedek subay olan bir kardeşi olduğunu bildiğini söyledi.

Şüpheye düşen asteğmen, demek istediğinin sadece askerin büyük bir kısmının cezalanması gerektiğini söylemek istediğini açıkladı. Bahsi geçen Şvayk, fikirlerini gerektiği gibi açıklamasını bilmediğinden, cevapları bu yüzden olsa gerek, biraz zehirli, biraz alaycı, üstlerine karşı biraz saygısızcaydı. Herhalde bahsi geçen Şvayk, gerçekten akıllı olmadığı için bu şekilde hareket etmişti.

İşte böylece, Şvayk'ın başının üstünde dolaşan fırtına bulutları bir yıldırım düşmeden çekip gittiler.

Taburun yazı odası ve deposu olarak kullanılan vagonda malzeme dağıtım görevlisi Bautanzel, her iki yazıcıya, erlerin arasında taksim edilmek için verilen karamelâlardan cömertçe bir avuç ikram etti. Aslında tabur-

da dağıtım için çıkan emirler buraya geldiği zaman, tıpkı bu şekerler gibi düzensiz bir şekilde dağıtılmaktaydı.

Şu anda erata ait çalacak başka hiçbir malzeme olmadığından, yazıcılar bu rezilliğin tadını çıkarıp, şekerleri peşpeşe ağızlarına atarlarken, Bautanzel bu seyahatteki durumun kötülüğünden, aksiliklerin çokluğundan bahsetmeye başladı.

—. Ben bundan evvel cepheye giden iki birlikte daha bulundum ama, böylesine talihsizlik hiç başıma gelmemişti arkadaşlar. Geçen sefer Preşov'a gelmeden evvel ne istersen dağlar gibi yığılıydı burada. Düşünün bir kere, on bin sigara, iki tekerlek gravyer peyniri, üç yüz kutu konserve saklamayı becerdim. Bardijov'da cepheye geldiğimiz zaman, Ruslar Muşina ile Preşov arasındaki irtibatımızı kesince, aklınızın almıyacağı kadar iyi işler çevirdim. Evvelâ elimdekilerin onda birini tabura verdim, ne kadar tutumlu olduğumu anlasınlar diye. Geri kalanlarını da siperlerde karaborsadan askerlere sattım. Sojka adında bir binbaşı vardı o zaman, tekiydi domuzun kerata. Kahramandan başka herşeydi rezil. Kurşunlar kafamızın üzerinde vınlar, şarapneller etrafımıza düşerken en büyük zevki aramızda dolaşmaktı. Tam böyle kıyamet koptuğu zamanlar gelirdi de erata iyi yemek çıkıyormu diye kontrol ederdi bizleri. Aslında sık sık Rusların yeni bir hücuma kalkacaklarını öğrendiği zaman gelirdi. O zaman zangır zangır titrerdi her tarafı. Evvelâ mutfakta bir bardak rom içer, çadırları yemekleri ondan sonra muayene ederdi. Sahra mutfakları cephenin gerilerindeydi. Siperlere kadar sokulamadığımız için, karavanaları gece taşımak zorunda kalıyorduk. Böyle zamanlarda elbette ki, subay mutfağının lâfı bile edilemezdi. Tek açık yol ise imparator muhafızları tarafından tutulmuştu. Gelen bütün malzemeye bu herifler el koyuyor, herşeyi gövdeye indiriyor, bizlere gelince, hiçbirşeyden zırnık nasibimizi alamıyorduk. O zamanlar

fazla bir şey biriktiremedik. Sadece bir domuz saklamıştım onu tütsüledik işte. Binbaşı Sojka'nın bundan haberi olmasın diye, domuzdan büyük bir parçayı topçu olan bir dostumun yanına götürdük. Binbaşı mutfağa geldiği zaman daima çorbanın tadına bakardı. Gerçek şu ki, civarda da fazla et olmadığından çorbada da fazla et bulunmuyordu. Ne getirirlerse onu almak zorundaydık. Ya domuz geliyordu, ya kadidi çıkmış sığır. Üstelik en büyük rakibimiz de Prusyalılar'dı. İki misli fiat veriyorlardı kesimlik hayvanlara. Bardijov'da kaldığımız süre içinde bin iki yüz krondan daha fazla biriktiremedim. Hattâ para yerine alay mühürünü kullanıp makbuz verdiğimiz halde. Hele son zamanlarda Ruslar'ın doğuda Radvan, batıda ise Podolin'de olduğunu bildiğimiz zamanlar, sadece bataryanın mührü kullanılıyordu. İşin en kötüsü, okuması, yazması olmayan ve imza yerine sadece üç artı işareti yapan köylülerle alış veriş yapmak. Eh bizim levazım müdürü bunu gayet iyi biliyordu. Bu yüzden parayı ben verdim diye sahte fatura tanzim etmeme imkân olmuyordu. Bu gibi işler daha fazla okumuşlarla görülür. Hiç olmazsa adam adını yazmasını bilmeli. Dedim ya, rakibimiz Prusyalılar'dı. Herifler yalnız iki misli fiat biçmiyor, üstelik de peşin para veriyorlardı aldıkları mallara karşı. Bizlere gelince, nereye gitsek, köylüler soyguncu gözü ile bakmaya başlamışlardı. Bu arada levazım müdürü artı işareti makbuzların sahra hesap dairesine verilmesi gerektiğini bildirince kıyamet koptu. Bir rezil yolladılar yanımıza. Herif patlayıncaya kadar yiyip içtikten sonra, ertesi günü bizi ele vermez mi? Üstelik her Allahın günü mutfakta bir de Binbaşı Sojka belâsı vardı. İster inanın, ister inanmayın bir seferinde, kazanın içinden bütün dördüncü bölüğün hissesine düşen eti bulup çıkarmaz mı? Domuzun başının tadına baktıktan sonra, bunun daha çiğ olduğunu söyleyip, bir saat kaynattırdı ve sonra afiyetle tıkındı. Evet, et azdı o zaman.

Bölüğe sadece okkalı on iki porsiyon verilmişti ama, işte bölüğün hissesine düşeni de binbaşı yemişti. Ancak ondan sonra çorbanın tadına baktı ve pişenin sadece su olduğunu söyledi. Ne biçim bir rezillikti bu? İçinde et olmayan et çorbası veriliyordu askerlere. Bu arada arttırdığım bütün makarnaları da bir güzel yedi. Ama, beni asıl çileden çıkaran iki kilo tereyağının o çorbanın içine atılması oldu. Subay mutfağı olduğu zamanlardan biriktirmiştim bu yağları. Bir rafın üzerinde duruyordu. Binbaşı bunu görünce ne olduğunu sordu. Askerin istihkakı dedim. Tümenden gelen emre göre askerlere fazladan on beş yahut yirmi bir gram verilecek dedim. Ama elde yeteri kadar olmadığından, bütün erata veremiyoruz, onun için biriktiriyorum dedim. Binbaşı Sojka öyle kızdı ki, bağıra çağıra bana, elimizdeki iki kilo tereyağını Rusların gelip almasını mı beklediğimi sordu. Madem ki, çorbanın içinde et yok dedi, o zaman o yağı çorbaya at bakalım. Böylece bütün malım soyulmuş oldu. Zaten bu binbaşı ne zaman karşıma çıksa muhakkak bir aksilik, bir kötülük çıkarırdı benim için. Sonunda herifin koku alma hassası o kadar gelişti ki, ne zaman benim oraya gelip çevreyi bir koklasa, bütün sakladığım malları ortaya çıkarır oldu. Bir seferinde biraz ciğer saklamıştım. Ama, bizimki iki koklayışta ciğeri bulup çıkardı. Aslında kızartıp yemeği düşünüyorduk ya, mal yakalanınca bunun imha edilmesi gerektiğini, topçu taburundan geldiğini ve baytar kontrolundan geçtiğini söyledim. Hiç ses etmeden yanına bir er, bir de tencere alıp ağaçların altına gitti ciğeri kızartmak için. Bu da onun sonu oldu işte. Ateşi gören Ruslar, on sekizlik bir topla üstlerine ateş edince, olanlar oldu. Ortalık yatıştıktan sonra vaziyeti görmek için o tarafa seyirttik ama, etrafta dolaşan parçaların, öküzün mü, yoksa binbaşının mı ciğeri olduğunu anlamanın imkân ve ihtimali yoktu.

Derken gelen yeni bir haber, hareketin dört saat son-

ra yapılacağını bildirdi. Dediklerine göre, Hatvan yolunu yaralı dolu bir tren tıkamıştı Başka bir rivayete göre, yaralılarla dolu hastahane treni Jager'de bir topçu treniyle çarpışmıştı ve Peşte'den yardım treni yollanmıştı yolu açmak için.

Bir an sonra bütün birliğin hayal gücü işlemeye başlamıştı bile. Kimisi iki yüz ölü ve yaralı olduğunu söylüyor, kimisi, hastaların tayınından çalınan malların suiistimali ortaya çıkmasın diye bu çarpmanın tertip edilmiş olduğunu ileri sürüyordu.

Ve bu da taburdaki suiistimale ve görevdeki hırsızlar üzerine keskin eleştirmelerin açılmasına sebep oldu.

İçlerinden bir çoğu dağıtım görevlisi baş hırsız Bautanzel'in çaldıklarını subaylarla kardeş payı yaparak bölüştüğünü iddia ediyordu.

Subaylar vagonunda Yüzbaşı Sagner ellerindeki emire göre şu anda Galiçya sınırında bulunmaları gerektiğini açıklıyordu. Jager'de erata üçer günlük yemek verilecekti. Oysa, daha dokuz saatlik yolları vardı. Orada ise son taarruzdan sonra yaralıları nakledecek bir sürü tren bulunacaktı ve alınan bir telgrafa göre daha şimdiden erata verilecek ne bir somun ekmek, ne de bir kutu konserve kalmıştı ellerinde. Sagner'e gelen bir emirde askere ekmek ve konserve yerine, cep harçlığı olarak, altı kron seksen haller verilmesi bildiriliyordu. Maaşlar dokuz gün sonra verilecekti ve o zamana kadar alay para gönderilebileceğini umuyordu. Kasada ise on iki bin krondan biraz fazla para vardı.

— Alayın bu yaptığı gerçekten büyük düşüncesizlik, dedi, Teğmen Lukaş. İnsan böylesine tamtakır bir kasayla yola sürülür mü hiç?

Asteğmen Wolf ve Teğmen Kolar arasında inanılır bir şekilde konuşmadan, son üç hafta içinde Albay Şröder'in,

Viyana'daki hesabına on altı bin kron yatırdığı anlaşılıyordu.

Bunun ardından Teğmen Kolar bu paraların nasıl arttırıldığını açıkladı. Alaydaki hırsızlar binlerce kronu kendi ceplerine indirdikten sonra, mutfaklara verdikleri emirde, adam başına üç gram az bezelye veya nohut verilmesini bildiriyorlardı.

Böylelikle ayda adam başına doksan gram nohut çalınıyor ve her bölük böylece on altı kilo elde etmiş oluyordu.

Teğmen Kolar ile Asteğmen Wolf, sanki bu olaylara bizzat şahit olmuşlar gibi bütün bunları gayet rahat bir şekilde etrafa açıklıyorlardı.

Aslında her ikisi de ordunun içinde böylesine hırsızlıklara şahit olmuş kimselerdi. Ve bu hırsızlıklar, bölük irtibat görevlisinde başlar, ve savaş sonrası kışı için erzak biriktiren budala bir generalde son bulurdu.

Savaşta hırsızlık yapmak için bile kahraman kişilere ihtiyaç vardı.

Levazımlar büyük bir aşkla birbirlerinin gözlerinin içine bakıp sanki şunu demek isterler: «Biz tek bir vucut ve ruhuz, çalarız arkadaşım, suiistimal yaparız, zira başka çıkar yolumuz yoktur. Akıntıya karşı yüzmek güçtür çünkü. Eğer sen çalmıyacak olursan, aynı işi bir başkası yapacaktır. Ve gene de çalmıyacak kadar namusluysan senin için, küpünü doldurduğundan çalmaya son verdiğini söyliyeceklerdir.»

Paçaları kırmızı şeritli, omuzlarında, göğsünde sırmalar olan bir efendi arabaya girdi. Bu her hatta seyahat eden teftiş generallerinin bir başkasıydı.

— Rahatsız olmayın, oturun efendiler, dedi kibarca. Orada bulunacağını ummadığı bir nakliye trenini bu şekilde âni bastırmaktan fazlasıyla memnun olmuştu general.

Yüzbaşı Sagner tekmil vermek istediğinde, general elini uzatarak onu susturdu.

— Birliğinizde intizam yok. Birliğiniz uyumuyor. Birliğinizin, tıpkı kışladaki gibi saat dokuzda yatıp uyumuş olması lâzımdı. Nakliye trenlerinde de istasyonda durulunca saat dokuzda yatmak gerekir.

Nefes almadan konuşuyordu:

— Saat dokuzdan evvel, erat istasyonun arkasındaki helâda işlerini görecek. Ondan sonra yatma saati gelmiştir. Yoksa eratın bütün gecesi mahvolur. Anladınız mı yüzbaşı? Tekrar edin söylediklerimi. Yahut hayır, boşverin tekrara. Hemen alârm verin ve bütün eratı helâya yollayın. Ondan sonra doğru yatağa. Kimin uyuyup uyumadığı kontrol edilecek. Ceza mı? Elbette! Hepsi bu kadar mı? Akşam yemeği saat altıda yenecek!

İşte şimdi olmayan bir şeyden bahsetmişti general hazretleri. Karşılarında dördüncü bulutun karanlıklarından gelmiş bir hortlak gibi duruyordu.

— Akşam yemeği saat altıda yenecek, diye tekrarladıktan sonra saatine baktı. On biri on geçiyordu saat. Saat sekizbuçukta, alârm. Helâ sıçması. Toplu halde. Sonra doğru yatağa. Akşam yemeğinde yüz elli gram kaşar yerine patatesli gulaş verilecek.

Yeniden alârm verildi ve askerler teftişe hazırlanırlarken general hazretleri peşinde subaylar olduğu halde bir aşağı, bir yukarı dolaşıyor ve yanındaki subaylar süzme aptallarmış gibi aynı şeyleri tekrar edip duruyordu. Sanki söylediklerini, hiçbiri tarafından anlaşılmıyormuş gibi ikide bir cep saatini çıkararak gösteriyor, işaretler ediyordu.

— Anladınız değil mi? Saat sekizbuçukta toplu halde helâya gidilecek. Yarım saat sonra da herkesin uyuması lâzım. İşler böyle düzenlenmeli. Bu gibi yolculuklarda asker amel olur. Ben işin esasını uykuya bağlıyorum. Asker ilerde yapılacak yürüyüşler için kuvvet toplar. Erat tren-

de olduğu sürece mümkün olduğu kadar dinlenmelidir. Trende erat için yeterli yer var mı, yoksa sıra ile mi uyuyorlar? Her vagonda eratın üçte biri gece saat dokuzda rahatça yatacak ve saat dokuzdan gece yarısına kadar uyuyacak. Diğerleri ayakta durup onları seyredecek. İkinci posta, gece yarısı yatıp saat üçte kalkacak. Üçüncü posta ise üçte yatıp altıda uyandırılacak. Kalk borusu ile birlikte sabah temizliği. Tren hareketteyken atlamak kesinlikle yasaktır. İşte bu yüzden hat boyuna nöbetçiler dikilecek, yolda kimse vagonlardan atlamasın diye. Eğer düşman bir erin ayağını kırarsa... (Burada general topallar gibi yaptı) bunun hiç şüphesiz bir değeri vardır. Ama tren tam yolda giderken aşağı atlayıp, lüzumsuz yere sakatlanacak olursa bu gibi kimseler şiddetli cezalandırılacaktır.

— Sizin taburunuz mu bu? diye sordu Yüzbaşı Sagner'e. Bu arada askerin uykulu yüzlerine bakıyordu. Uykularının en tatlı yerlerinde uyandırılmış askerlerin bir çoğu, temiz havaya çıktıklarından, esnemekten alamıyorlardı kendilerini. Esneyen bir taburunuz var, yüzbaşı! Hepsinin saat dokuzda yatması lâzım.

Tugay komutanı, ön birinci bölüğün önünde durdu. Sol tarafta duran Şvayk sanki ağzında değil de bütün yüzüyle esnemekte ve terbiyeli bir kişi olduğundan, elinin tersiyle de ağzını kapamaktaydı ama, bu kapalı elin ardından çıkan bir ahhh» sesi, Teğmen Lukaş'ı iyice ürküttü. Generalin duymasından korkuyordu ve ona, Şvayk mahsustan esniyormuş gibi geliyordu.

Sanki general, teğmenin korkusunu o saat anlamışcasına, Şvayk'tan tarafa döndü:

— Çek mi, Alman mı?

— Çek, generalim!

— İyi, dedi general. Kendisi Polak olduğu için az buçuk Çek dilini anlıyordu. Saman peşindeki inek gibi ne

böğürüp duruyorsun öyle. Kapat ağzını ve çeneni tut. Helâya gittin mi?

— Hayır, generalim.

— Neden sen de diğerleri ile birlikte gitmedin?

— Generalim, Pişek manevraları esnasında istirahat verildiği zaman asker, tarlalara aptestlerini ettikleri vakit, Albay Wachtl, bir askerin devamlı olarak sıçmayı değil, savaşı düşünmesi gerektiğini söylemişti. Ayrıca merakımı çeken bir nokta var. Helâya gidip de ne yapacağız generalim? Dışarı çıkaracak bir şeyimiz yok ki. Hareket emrine göre bir sürü istasyon önce bizlere akşam yemeği verilmesi gerekiyordu ama, daha ağzımıza lokma bile girmedi. İnsan da gidip baş mideyle apteshaneye oturamaz ya.

Şvayk bu kadar basit bir şekilde durumun kötülüğünü, generale açıkladıktan sonra, duasının kabul edilip edilmediğini anlamak için adamın gözlerinin içine bakmaya başladı. Diğerlerine de yardım etmek istiyordu herşeyden evvel. Madem ki, cepheye giden bir birliğe helâya gitme emri verilmişti, bu emrin yerine getirilmesi için içerde, dışarı atılacak birşeylerin bulunması gerekiyordu.

— Eratı vagonlarına geri yollayın, diye Yüzbaşı Sagner'e emir verdi general. Nasıl olur da akşam yemeği verilmez kendilerine? Buradan geçen bütün birliklere yemek verilmesi lâzım. Herşeyden evvel burası bir ikmal istasyonu. Başka türlü olamaz. Yapılan plânın tatbik edilmesi lâzım.

Yapılan plânlara göre, yemeğin saat altıda dağıtılması gerekiyordu, oysa şimdi saat on biri geçmişti. Yapılacak başka bir şey yoktu. Tren ertesi gün saat altıya kadar bu istasyonda kalacak ve erler patatesli gulaşlarını yedikten sonra yola çıkacaklardı.

General inanılmaz bir ciddiyetle devam etti konuşmasına:

— Savaş süresinde birlikler cepheye nakledilirken, ikmal istasyonlarında onlara yemek verilmesini unutmak kadar kötü bir şey düşünülemez. Benim görevim, istasyon ikmal dairesinde bu işlerin ne şekilde görüldüğünü kontrol etmektir. Ama, çoğu defalar, kabahat tren komutanlarınındır efendiler. Güney Bosna hattındaki Subotişt istasyonunda kontrol yaparken, oradan geçen altı birliğin yemek yemeden hareket ettiklerini gördüm. Sebebine gelince, kumandanları yemek istemeyi unutmuşlar ve ilgililerden kimseye baş vurmamışlar. İstasyonda altı defa patatesli gulaş hazırlandığı halde, gelip isteyen olmadı. Bu yüzden kova kova döküldü. Hattâ patatesli gulaş için özel bir dökme yeri bile hazırlandı. Sonra ne oldu? Üç istasyon ileride askerler dilenmeye başladılar. Oysa, nakliye trenleri gulaş dağları arasından geçip gidiyorlardı. Askerler ise bir parça ekmek için dilenmek zorundaydılar. Gördünüz ya efendiler, kabahat, ikmal istasyonunun ilgililerinde değil. General deli gibi elini ileri uzattı. Nakliye komutanları görevlerini iyice kavramamışlar. Haydi buyurun ikmal bürosuna gidelim .

Adamın peşine takılan subaylar, içlerinden, neden bütün generallerin böylesine aptal olduklarını düşünüyorlardı.

İkmal odasında gerçekten hiç kimsenin gulaştan haberi yoktu. Evet, bugün geçen bütün trenlere yemek hazırlanması gerekiyordu ama, sonradan gelen bir emirle yemek yapma işi durdurulmuş ve er başına yetmiş iki heller verilmesi bildirilmişti. Yemek parası karşılığı hesaplanan bu para, eratın maaş gününde birliklerin levazım dairesine gönderilecekti dağıtılmak üzere. Ekmeğe gelince, Watian istasyonunda erata yarımşar somun dağıtılacaktı.

İkmal istasyonu komutanının en ufak bir korkusu bile yoktu. Generalin yüzüne karşı hiç çekinmeden, emirlerin her saat başı değiştiğini söyledi. Birliklere yemek hazırla-

nıyor, bu arada gelen bir hastahane treni komutanı daha yüksek bir makamın emrini gösterince, yemeğin onlara dağıtılması zorunda kalınıyor ve gelen erata da boş tencereler düşüyordu.

General tasdik edercesine başını salladıktan sonra, bundan böyle, durumun düzeleceğini söyledi. Savaşın başında işler çok daha kötüydü. Toplu halde bir yerden öbür yere gitmeyi bile beceremiyorlardı ama, zamanla tecrübeleri artmış ve birçok şeyler öğrenmişlerdi. Savaş ne kadar uzarsa, işler de o kadar nizama, intizama girecekti.

— Bakın size bir örnek vereyim, diyen generalin sanki aklına son derece önemli bir fikir gelmişti. Bundan iki gün evvel Hatvan istasyonundan geçen birlikler ekmek alamadılar. Sizler yarın alacaksınız. Yolumuza devam edelim efendiler. İstasyon lokantasına gidelim.

İstasyon lokantasında tugay komutanı yeniden helâlardan bahsetmeye başladı. Hele yol üzerinde kaktüsler olursa, bu da başka bir estetik hava yaratıyordu. General bunları söyledikten sonra biftek yedi ve subaylar hep birlikte adamın kaktüs çiğnediği düşüncesine kapıldılar.

Helâ konusunda o kadar ağır basıyordu ki, insan imparatorluğun zaferinin buna bağlı olduğunu kolayca sanabilirdi.

İtalya'nın harp ilânı konusunda ise fikrini şöyle belli etti: Avusturya'nın orada kazanacağı zafer, cephede açılacak sahra helâlarıyla ilgiliydi.

Tuğgeneral derin düşüncelere dalıp bir püro yaktıktan sonra lokantanın tavanına bakmaya başladı. Subaylara başka neler söyleyebileceğini düşünüyordu aslında. Madem ki bir defa buraya gelmişti, acaba onları başka hangi yönlerde aydınlatabilirdi.

— Taburunuzun çekirdeği çok dehşet ve sıhhatli, dedi birdenbire. Subayların hepsi adamın söze nasıl devam edeceğini beklemeğe başladılar. General ise tavana bakmaya

devam ediyordu. Bir süre sonra: Biraz evvel konuştuğum er, en basit bir lisanla ve askerî bir şekilde fikirlerini açıkladı. Kendisi arkadaşlarının bir umudu olmalı. Hattâ bütün tabur ona güvenmeli. Ben onun, kanının son damlasına kadar savaşacağına eminim.

Sustu ve yeniden bakmaya başladı tavana. Koltuğun kenarına yaslanmıştı. Vaziyetini bozmadan konuşmaya devam etti. Bu arada sadece içinde Slav ruhu taşıyan Asteğmen Dub, tıpkı general gibi gözlerini tavana dikmişti.

— Taburunuz, üzerine düşen görevleri unutmamalı ve gelecekte başına geleceklere dayanmalı. Tugayınızın diğer taburları kendi tarihlerini yazdılar. Şimdi bu işe sizin taburunuzun devam etmesi gerekiyor. Ama, sizde eksik olan bu tarihi yazmak için not alacak bir adam. İşte siz bundan yoksunsunuz. O adam bütün bölüklerin neler yaptığını aynı zamanda görmeli ve bu tarihi yazmak için ipler onun elinde bulunmalı. Zekî bilgili bir kişi olmalı. Yoksa, et kafalı öküzün biri değil. Yüzbaşı, taburunuzdan bir tarih yazarı seçmek zorundasınız.

Tuğgeneral, subaylara ilerdeki peronda duran teftiş trenindeki yataklı vagona kadar kendisine refakat etmelerini söyledi.

İstasyon komutanı, derin derin içini çekti. General hazretleri; yediği biftekle, içtiği şarabın parasını vermeyi unutmuştu. Gene kendisi ödemek zorundaydı bu ziyafeti. Günde bir defa değil, defalarca oluyordu bu gibi ziyaretler. Bu sebeplerden dolayı iki vagon samanı hasıraltı etmek zorunda kalmış, kör bir hatta çektikten sonra, samanları, askeriyeye saman satan Löwenstein firmasına satmak zorunda kalmıştı. Askeriye aynı samanı firmadan bir kere daha satın almış, ama o ihtiyata riayet ederek, vagonları aynı hattan başka bir yere kımıldatmamıştı. İş böyle giderse, aynı samanları galiba bir daha Löwenstein firmasına satmak zorunda kalacaktı.

İşte bu sebeplerden dolayı, Peşte'nin ana istasyonundan geçen müfettişler birbirlerine, istasyon müdürünü ziyarette insanın çok güzel yemekler yeyip, içkiler içtiğini söylerlerdi.

Ertesi sabah nakliye treni hâlâ istasyonda duruyordu. Kalk borusu çaldı, askerler yıkanıp temizlendiler ve yemek kaplarını yıkadılar pompanın başında. Generalin treni de gitmemişti. Kendisi helâları kontrol ediyor ve verdiği emir gereğince Yüzbaşı Sagner'in taburundaki askerler, helâya «takım komutanlarının nezaretinde takımlar halinde» gidiyorlardı. Buna sebep de sırf tugay komutanını memnun etmekti. Asteğmen Dub'u da mutlu kılmak için Yüzbaşı Sagner kendisine o gün bir teftiş görevi olduğunu söyledi.

Asteğmen Dub'a helâlardan sorumlu olmak görevi verilmişti.

Ve şimdi askerler helâ çukurlarının başına yanyana, tıpkı telgraf tellerine güz gelince Afrika'ya yolculuğa çıkmadan evvel konan kırlangıç kuşları gibi çömelmişlerdi. Hepsinin dizleri indirilmiş pantollardan fırlamış ve aynı istikamete dönmüştü. Sanki asılacaklarmış gibi hepsinin kemerleri boyunlarına asılıydı. Ve şimdi askerler, verilecek ikinci emri beklemekteydiler.

Sol cenahta oturan Şvayk, okumaya pek meraklı olduğundan tuvalet kâğıdı diye kullanılan bir kâğıdı almış okuyordu. Tanrı bilir, Ruzena Jesenka'nın hangi romanından yırtılmıştı bu yaprak.

...her pansiyon ne yazık ki sadece
kararlı, belki gerçekte daha fazla
asıl mesele beklenmeyenden dolayı
11 numaralı odaydı onlarınki, yahut başka
den dönmüşlerdi ve eğlence onun da bulundu

k kalkıp derin derin içini çekti
doğruldu. Ne yazık ki kadın istemiyo
onların istekleri öylesine güzeldi
Genç Kriça için yapılabilir.

Gözlerini okuduğu yapraktan kaldırıp, helânın kapısına baktığı zaman şaşırmaktan kendini alamadı Şvayk. Kapının önünde bir gece evvelki general tam teçhizat. yanında yaveri ve kendilerine izahat veren Asteğmen Dub'la birlikte duruyordu.

Şvayk, etrafına bakındı. Askerlerin hepsi sakin ve rahat oturuyorlardı. Sadece astsubaylar biraz huzursuzdular.

Pantalonları inmiş kemeri boynuna asılı Şvayk, elindeki kâğıdı son anda kullanıp, ayağa fırlayarak esas duruşa geçerek bağırdı:

— Dikkat! Hazrol!

Pantalonları düşük, kemerleri boynunda iki manga ayağa fırladı, çömeldiği yerden.

Tuğgeneral dostça gülümsedi.

— Rahat, dedi. Devam edin.

İyi bir örnek olan manga komutanı Malek, hemen eski vaziyetini aldı. Şimdi sadece Kahraman Asker ayaktaydı ve selâmını bozmamıştı. Çünkü bir taraftan gözlerinden ateş saçarak Asteğmen Dub, diğer taraftan gülümsiyen general ondan tarafa doğru geliyordu.

General, Şvayk'ın tuhaf halini görünce, «Seni dün akşam gördüm,» dedi.

Kızgınlıktan deliye dönmüş olan Asteğmen Dub hemen lâfa karıştı:

— Generalim, bu adam biraz geri zekâlıdır ve aptal olarak tanınır. Et kafalının biridir kendisi.

— Sen ne demek istiyorsun asteğmen, diye birden ba-

ğırdı general ve avaz avaz haykırarak bu adamın tam tersi olduğunu açıkladı.

Bu er kendisinin ne olduğunu biliyor ve karşısında bir subay gördüğü zaman ne yapması gerektiğini kestirebiliyordu - oysa bir subay onu görmüyor ve inkâr ediyordu ha? Tıpkı cephedeki gibi. Bir er en tehlikeli anda komutayı ele alıyordu. Aslında bu erin verdiği «dikkat» komutunu Asteğmen Dub'un vermesi gerekirdi.

General gene gülümseyerek Şvayka sordu:

— Kıçını sildin mi?

— Evet generalim, o iş tamam.

— Daha sıçmayacak mısın?

— Hayır generalim, bitirdim.

— Çok iyi. Hadi evvelâ donunu, pantalonunu topla da sonra gene esas duruşa geç.

General bu «esas duruş» lâfını biraz hızlı söylemiş olmalı ki, sıranın başında oturanlardan birkaç kişi yeniden doğruldular.

Ama, general onlara babacan bir tavırla gülümseyip göz kırparak:

— Rahat, rahat! dedi, devam edin işinize.

Şvayk hâlâ esas duruştaydı generalin karşısında, ama pantalonunu toplamıştı. Tugay komutanı, Şvayk'a kısa bir Alman nasihati etti:

— Üstlerine saygı, askerî kuralları ve görev duygusunu bilmek orduda herşeydir. Ve buna kahramanlığı ekliyecek olursak, dünya yüzünde korkacağımız tek düşman yoktur.

Bundan sonra asteğmene dönerek konuşmasına devam ederken parmağını da Şvayk'ın göbeğine dayamıştı:

— Not al: Cepheye gelir gelmez bu adam terfi ettirilecek ve ilk fırsatta kendisine görevini idrak ettiğinden, bronz madalya verilecektir. Ayrıca... Ne demek istediğimi, anladın herhalde... Marş!

General helâdan çıkarken, Asteğmen Dub - tugay komutanı duysun diye - yükseksesle emir verdi:

— Birinci manga! Kalk! İkinci manga...

Şvayk bu arada dışarı çıkmıştı. Asteğmen Dub'un önünden geçerken askerlik kurallarına uygun bir şekilde subayı selâmladı. Oysa, beriki: «Tekrarla!» diye emir verince, Şvayk, asteğmeni yeniden selâmladı. Bu arada kulakları yeniden aynı cümlelerle doldu:

— Beni tanıyor musun? Sen beni tanıyormusun! Sen benim belki de sadece iyi tarafımı tanıyorsun, ama hele bir bekle de kötü tarafımı da tanı, ben, kim olsa anırtmasını bilirim!

Sonunda Şvayk kendi vagonuna gitti. Bu arada bir yandan da düşünüyordu. Karlin'deki kışlada ilk askerliğini yaparken, başka bir asteğmen, bu Dub'dan çok daha başka türlü tanıtırdı kendini. İyiden iyiye kızıp delilik nöbetine tutulduğu zaman şöyle derdi Asteğmen Çudavi: (Beni gördüğünüz zaman çocuklar, size karşı bir domuz gibi davranacağımı aklınızdan çıkarmayın. Zira, ben, sizler için bir domuzum ve sizler bu bölükte kaldığınız sürece hiçbirşey benim bu davranışımı değiştiremeyecektir.)

Subay vagonunun önünden geçerken, Teğmen Lukaş kendisini çağırıp, Baloun'a hiç vakit geçirmeden kahve getirmesini söylemesini rica etti. Ayrıca, Baloun, bozulmaması için konserve süt tenekesinin kapağını da sıkıca kapamalıydı. Gerçekten de Baloun, bölük irtibat görevlisi Vanek'in bulunduğu vagonda küçük bir ispirto ocağının üzerinde Teğmen Lukaş için kahve pişirirdi. Şvayk, teğmenin emrini ilettiği zaman, kendi yokluğu sırasında bütün vagona kahve ikram edildiğinin farkına vardı.

Teğmen Lukaş'ın konserve sütü ile kahve istihkakının yarısı çoktan bitip tükenmişti. Kahvesini büyük bir gürültüyle höpürdeten Baloun, bir yandan da konserve sütü

kaşıklayıp, fincanına boca ediyor ve kahvenin tadına tad katmaya büyük gayret gösteriyordu.

Ruhlara meraklı aşçıbaşı Juradja ile irtibat görevlisi Vanek, yeni bir kahve ve süt teslimi yapıldığı zaman, Teğmen Lukaş'tan borç aldıklarını yerine koymaya söz verdiler.

Şvayk'a da kahve ikram ettiler ama, o bunu reddederek emireri Baloun'a şunları söyledi:

— Genelkurmaydan gelen yeni bir emre göre, bundan böyle, teğmenlerinin kahvesini ve sütünü çalan bütün emirerleri yirmi dört saat zarfında mahkeme edilmeden asılacaklar. Teğmen bunu sana bildirmemi emretti. Ayrıca, hemen şimdi kahve istiyor.

Korkudan ödü kazuratına karışan Baloun, bir saniye evvel telefoncu Çodunski'ye ikram ettiği kahve fincanını, adamın elinden çekip alarak, yeni baştan ısıttı, konserve süt koydu içine ve âdeta koşar adım subaylar vagonunun yolunu tuttu.

— Biraz geciktim teğmenim. Sebebi de, konserve kutusunu açamamam.

— Umarım ki, sütü yerlere dökmemişindir, dedi Teğmen Lukaş, kahvesinden bir yudum aldıktan sonra. Yoksa, çorba niyetine sütü kaşıklayıp içtin mi? Seni neyin beklediğinden haberin var mi Baloun?

— Teğmenim, üç çocuğumuz var.

— Esas duruşa geç bakalım evvelâ. Seni bu oburluğun yüzünden bir kere daha ikaz ediyorum. Svayk sana hiçbirşey demedi mi?

Bütün vücudu zangır zangır titreyen Baloun kederli bir sesle cevap verdi:

— Yirmi dört saat içinde asılabileceğimi söyledi.

— Karşımda durup öyle hazan yaprağı gibi titreme, kaz kafalı, diye Teğmen Lukaş, gülümsemekten kendini alamamıştı. Esas duruşunu bozma ve oburluğunu biraz

hale yola sok. Şvayk'a şöyle, bana istasyondan veya çevresinden yiyecek güzel birşeyler alsın. Al bu onluğu da ona ver. Seni göndermiyorum. Seni ancak karnın patlayana kadar doyduktan sonra bir yere gönderebilirim. Benim sardalye kutusunu da temizledin mi? Yemedin demek. Çok güzel. O zaman getir göster bana.

Baloun, Şvayk'a teğmenin emirlerini bildirip, istasyondan veya çevreden birşeyler alması gerektiğini söyleyip, on kronu verdi ve sonra içini derin derin çekerek, sardalya kutusunu çıkardı çantadan. Sonra son derce burulmuş yüreği ile kutuyu teğmene götürmek için yola çıktı.

— İşte sardalyalarınızı getirdim teğmenim, dedi, acı acı. Sardalyaları elleri titreyerek sahibine verdi. Kutuyu açmamı emreder misiniz?

— Pekalâ Baloun. Açmana ihtiyaç yok. Götür yerine koy. Ben sadece onu yürütüp yürütmediğini bilip öğrenmek istedim. Kahveyi getirdiğin zaman ağzın zeytinyağı yemiş gibi pırıl pırıldı da ondan merak ettim. Şvayk gitti mi?

— Teğmenim, Şvayk gitti çoktan, diyen Baloun'un yüzüne bir gülücük yayıldı. Üstelik geri geldiği zaman sizin son derecede memnun olacağınızı ve diğer bötün subayların sizi kıskanacağını söyledi. İstasyonun arkasında bir yere gitti ve bu çevreyi ta Rakos Palatu'ya kadar avucunun içi gibi bildiğini söyledi. Eğer treni kaçıracak olursa, araba bölüğüne gidip, otomobille en yakın istasyonda bize yetişecekmiş. Kendisi için üzülüp merak etmemenizi bildirdi, zira o vazifesnin ne olduğunu gayet iyi farkındaymış ve eğer gerekirse kendi hesabına bir payton kiralayıp onunla Galiçya'ya kadar gelip, birliğimize yetşecekmiş. Araba parasını da maaşından kesebileceklerini ilâve etti. Yani her ne olursa olsun onun nâmı hesabına üzülmemenizi rica etti.

Bir hayli şaşıran teğmen:

— Yıkıl karşımdan, gözüm görmesin seni, diyebildi ancak.

İstasyon komutanı gönderdiği bir haberle, trenin ancak saat ikide Gödölü-Asov'a hareket edeceğini ve subayların herbirine iki litre şarapla bir şişe konyak verileceğini bildirdi. Kızıl Haç'ın bir ikramıydı bu. İçkiler gökten düşmüş gibi subay vagonunun yolunu tuttular. Konyak üç yıldızıydı. Şarabın markası ise Gumpoldkirceh.

Şvayk son derece ciddî bir şekilde, arenada aslanlara tem edilmek üzere kollarından sürüklenen ilk Hıristiyanlar gibi yürüyordu.

Her iki yanında süngü takmış bir Macar honverdi vardı Aslan Asker'in. Sol kanatta istasyon komutanlığından bir takım subayı, arkasında siyah plise etekli bir kadın, yarım çizme giymiş, kafasında yuvarlak siyah şapka olan bir gözü mosmor bir adam, elinde korkudan gıdaklayan bir tavuk olduğu halde yürüyordu.

Bütün kafile subay vagonuna bindi ama, takım komutanı Macarca olarak adamla kadına bağırarak, dışarda beklemelerini emretti.

Şvayk, Teğmen Lukaş'ı görür görmez şeytanca göz kırptı.

Takım komutanı, on birinci bölüğün komutanı ile konuşmak istiyordu. İstasyon komutanının gönderdiği yazılı bir kâğıdı Teğmen Lukaş'a uzattı ve beriki okudu yazılanları:

«Doksan birinci piyade alayının on birinci bölüğü komutanlığına işlem yapılması için. Piyade eri Josef Şvayk, kendi deyimine göre, doksan birinci alayın aşağıda adı geçen bölüğünün posta eri. İstasyon bölgesi çevresinde oturan evli çift İşatarçalı İstvanlar'dan hırsızlık yapmak suçundan dolayı tutuklu olarak ilgililere teslim edilmiştir.

Tutuklama sebebi: Piyade eri Josef Şvayk, evli çift

İstvanlar'ın istasyon bölgesi sınırları içine giren İştarça'daki evlerinin arka bahçesinde dolaşan bir tavuğa sahip çıkmak istemiş, ancak tavuğun sahibi kendisine mani olduğu zaman, yakaladığı tavukla, tavuğun sahibinin sağ gözü üzerine vurmuştur. Bu arada, çağrılan nöbetçi tarafından tevkif edilen piyade eri Josef Švayk cezalandırılmak üzere bölüğüne iade edilmiş, tavuk da sahibine geri verilmiştir.»

Nöbetçi Subayın İmzası.

Teğmen Lukaş, Švayk'ı teslim aldığına dair kâğıdı imzalarken, dizlerinin bağının çözüldüğünü farketti.

Švayk, teğmenin o kadar yakınında duruyordu ki Lukaş'ın tarih atmayı unuttuğunu farketti.

— Teğmenim, diye söze başladı, bugün ayın 24 ü. Dün ise 23 üydü ve İtalya bize savaş ilân etti. Ben biraz evvel dışardayken ahali bu konudan başka tek lâf etmiyordu.

Honvedlerle takım komutanı görevlerinin başına dönmüş, geride sadece ısrarla vagona girmek isteyen tavuğun sahibi kalmıştı.

— Eğer üzerimizde bir beş kron daha olsaydı, bu tavuğu satın alabilirdik teğmenim. Adam bu hayvancağıza on beş gulden istiyor ama, bu paranın onluğunu morarmış gözüne sayıyor. Švayk bunları büyük bir sakinlikle söylüyordu. Ama, bana kalırsa on papel böylesine budalaca bir manda gözü için oldukça çok bir paradır. Bir seferinde tesviyeci Matej'e ihtiyar karısının yanında tuğla ile vurmuşlardı da herifin çene kemiği kırılmış, altı tane de dişi kaldırıma dökülmüştü. Buna karşılık kendisine sadece yirmi kron tazminat verildiydi. Üstelik paranın değeri o zamanlar, şimdikinden fazlaydı. Mahkeme de dört kron aldı masraflar için.

— Gel buraya, diye işaret etti Švayk, gözü morarmış adama. Sana gelince anacık, olduğun yerde kal.

Adam vagona girdi.

— Biraz Almanca biliyor, diye Şvayk açıkladı. Bütün küfürleri anladığı gibi, kendisi de Almanca gayet iyi sövmeyi beceriyor.

Sonra adama döndü:

— Şimdi beş kron tavuğa, beş kron da gözüne vereceğiz tamam mı? Öt forint kukuriku, öt forint kuku igen. Burası subay vagonudur hırsız oğlu eşkiya. Tosla bakalım pilici.

Adamın eline bir onluk tutuşturduktan sonra, şaşkın Macar'ın elinden çekip aldığı tavuğun boynunu buran Kahraman Asker adamı ite kaka vagondan çıkardıktan sonra dostça elini sıkıp:

— Jo napot baratom, adyö (İyi günler dostum elveda). Git şimdi karının koynuna gir, yoksa seni aşağı atarım.

— Gördünüz ya teğmenim, insan bir rezalete meydan vermeden her şeyi ne kadar kolaylıkla hallediyor. Ayrıca, fazla merasim yapmaya da hacet kalmadı. Şimdi Baloun'la beraber size öyle bir tavuk çorbası hazırlıyacağız ki, kokusu ta Siebenbürgen'den duyulacak.

Daha fazla dayanamıyan Teğmen Lukaş, talihsiz tavuğun Şvayk'ın elinden çekip aldıktan sonra, avazı çıktığı kadar bağırarak sordu:

— Savaş zamanında zavallı sivil halkı soyan bir askere verilen cezanın ne olduğunu biliyor musun Şvayk?

— Barut ve kurşunla kahramanca şehit olmak, dedi Şvayk kibarca.

— Seni darağacına çekmek lâzım ulan! Bana bak herif... seni nasıl adlandıracağımı bilemiyorum artık... hırsızlığa sen başladın! Ettiğin andı unuttun mu rezil? Sinirden kafam çatlamak üzere.

Şvayk bir an soran gözlerle teğmene baktıktan sonra, yayı boşalmış bir zemberek gibi konuşmaya başladı:

— Kahraman savaşçılarımızın yerine getirmek için içtikleri andı unutmuş değilim teğmenim. Evet, teğmenim, herşeyden evvel bütün yüreğimle söz verip and içtim ki, asil, şerefli, eşi bulunmaz yüksek efendimiz Birinci Frans Josef'e sadık olacağım ve onun verdiği tüm emirleri yerine getirerek, haşmetmeabın tüm generallerine, aslında bütün üstlerime hürmet edip, onları koruyacağım, bütün emirlerini yerine getireceğim gibi, kralı veya imparatoru her kim olursa olsun bütün düşmanlarımla gözümü kırpmadan çarpışacağım. İster suda, ister suyun altında, ister karada, ister havada, ister gündüz, ister gece olsun her yerde ve her zaman, savunmada, saldırmada savaşacağım...

Şvayk yerdeki tavuk ölüsünü kaldırıp esas duruşa geçerek, Teğmen Lukaş'ın gözlerinin içine baka baka konuşmasına devam etti:

— Her fırsatta ve her zaman, saat ne olursa olsun. kahramanca, erkekçe, yiğitçe çarpışacak, asla ordumuzu, sancaklarımızı, bayraklarımızı, topraklarımızı, tüfeklerimizi terketmiyecek, düşmanla en ufak bir ilişki kurmayacak, askerî kanunların verdiği emirlere riayet ederek yaşıyacak ve gerektiği anda şerefimle kahraman bir er olarak ölmesini bileceğim. Bütün bunları yerine getirebilmem için Ulu Tanrımız bana yardım etsin, amin. Üstelik ben bu tavuğu çalmış değilim, yağma etmiş değilim teğmenim. İçtiğimiz andın sınırları dışına çıkmadan elde ettim onu.

— Bırak o tavuğu elinden rezil! diye bağıran Teğmen Lukaş, elinin tersiyle tavuğa bir tokat aşketti. Şu kâğıda bir bak bakalım hele! Görüyorsan, okuyabiliyorsan olayın bütün cevabı burada yazılı: «Ve bu belgeyle doksan birinci alayın on birinci bölüğünden kendi deyimi ile posta eri Şvayk Josef teslim edilmektedir... hırsızlık suçundan...» Şimdi söyle bakalım bana kundakçı rezil... düzenbaz hergele... ulan sonunda vurup geberteceğim seni...

vuracağım, anlıyor musun? Söyle bakalım bana hırsızların kart papazı, ne diye böyle hareket ediyorsun ha?

— Teğmenim, diye dostça cevap verdi Şvayk. Bütün olup bitenler sadece bir yanlışlıktan ibaret. Sizin, yemek için güzel bir şey temin etmem için verdiğiniz emri aldığım zaman bu güzel şeyin ne olabileceğini bir süre düşündüm kendi kendime. İstasyonun arkasında yenecek hiç bir şey yok. Heriflerin sattığı, beygir sucuğu ile kurutulmuş eşek eti. Her şeyi ince eleyip, sık dokudum teğmenim. İnsan savaş meydanlarında yararlı olabilmek, kahramanlık gösterebilmek için bol ve kuvvetli gıda almalıdır. Ve işte o zaman size gerçek bir mutluluk hazırlamaya karar verdim. Bunu ancak size bir tavuk çorbası pişirerek yerine getirebilirdim, teğmenim.

— Tavuk çorbası, diyen Teğmen Lukaş, eliyle alnına vurdu.

— Evet teğmenim. Tavuk çorbası. Soğan ve makarna satın aldım. Buyrun teğmenim hepsi burada. Bu cebimde soğanlar var, öteki cebimde de makarnalar. Allaha şükürler olsun kalem odasında tuz mevcut, üstelik biber de var. Bu şartlar altında tek eksik olan tavuktu. İşte sırf bu sebepten ötürü İşaratça'ya gittim. Aslına bakılacak olursa, bildiğimiz bir köy ama, daha ilk sokağın başına, «İşa-Tarço varos (İşa - Tarço şehri) diye bir levha asmışlar. Küçük bahçeli evlerin sıralandığı bir sokağı geçtim. Derken bir ikincisini, bir üçüncüsünü, bir dördüncüsünü, bir beşinci, bir altıncı, bir yedinci, bir sekizinci, bir dokuzuncu, bir onuncu, bir on birinci sokağı geçtim ve ancak on üçüncü sokağın sonuna geldiğim zaman ilerde otlakları gördüm. Küçük bir evin ardında başlıyordu bu otlaklar. İşte tam o sırada karnını doyurmak için piyasaya çıkmış, dolaşan birkaç tavuk ilişti gözüme. Hiç vakit geçirmeden yanlarına yaklaşıp en semizini şahsım için gözüme kestirdim. Lütfen bir zahmete katlanın da şuna bir göz atın teğ-

menim. Mübarek yağ tulumundan farksız Hattâ el ile muayene etmeye bile lüzum yok. Bir bakışta insan bu hayvancağızın mısırla ne kadar iyi beslendiğini anlıyor. Hiçbir gizli kapaklı işe yanaşmadan tavuğu komşuların gözleri önünde bacaklarından yakaladım. Bu arada, tümü birden bana Macarca bir şeyler bağırıyorlardı. Hayvanı bacaklarından tutup, baş aşağı sallandırdıktan sonra, Çekçe ve de Almanca, bu tavuğun kime ait olduğunu, hayvanı satın almak istediğimi söyledim. Tam o sırada tarlanın kenarından bir kadınla bir erkek tabanı dağlanmış itler gibi üzerime saldırdılar. Herif evvelâ Macarca, sonra Almanca küfürler edip lânetler okuyarak gündüz gözü ile tavuğunu çalmaya yeltendiğimi söyledi. Kendisine, böyle yüzüme avaz avaz bağırmaktan vazgeçmesini söyleyip, aldığım emrin ne olduğunu açıkladım. Bu tavuklardan bir tanesini satın almak istediğimi ve buna zorunlu olduğumu bildirdim. Üstelik durumumuzu da en ince ayrıntılarına kadar belirtmeye çalıştım kendisine. İşte tam o sırada tavuk kanatlarını çırpmaya, gıdaklamaya, elimden kaçıp kurtulmaya çalıştı. Doğrusu bu ya, pek gevşek tutuyordum hayvanı. O da bundan istifade edip, efendisinin burnuna konmak istediyse benim ne kabahatim var. Herif o anda tavuğu yüzüne çaldığımı ilân etmez mi ortalığa? Sözde ben, elimdeki tavukla onun yüzüne vurmuşum. Eh çevredeki kadın milleti bir fırsat bulmuş rezillik etmek için. Başladılar onlar da, her ne demekse, «pull, pull, pull, pull, pull» diye haykırıp feryat etmeye. Bu arada, orada bulunan ve olan bitenlerden, durumdan hiç bir şey anlamayan bazı et kafalı hayvanlar, üzerime bir honved nöbetçi birliği saldılar. O zaman ben kendim honvedlere, hemen istasyon komutanlığına gitmemizi, zira orada suçsuzluğumun su yüzüne çıkan halis zeytinyağı gibi ortaya çıkacağını anlattım. Amma velâkin, nöbetçi asteğmen, Nuh deyip Peygamber demiyor ve bir türlü beni dinlemek bile istemiyor-

du. Kendisine rica ettim, beni size göndersin ve sizin bana yiyecek iyi bir şey almam için emir verdiğinizi öğrensin diye. Bana avaz avaz çenemi tutmamı haykırdı. Gözlerine baktığım zaman inan olsun orada yağlı bir ilmik gördüm. Herhalde o anda neşesi yerinde değildi. Zira bana, ancak doğuştan hırsız bir askerin bana benziyebileceğini söyledi. Defalarca çevreden şikâyetler gelmişmiş istasyona. Dün yakınlarda oturan bir köylü, hindisinin çalındığını anlatmış yana yakıla. O zaman kendisine bizim dün o saatlerde Rab'da olduğumuzu söyledim ama, bana böyle mazeretleri kabul edemiyeceğini haykırdı. İşte o zaman beni size yolladılar. Bu arada, yolda gördüğüm bir kıdemli onbaşı da bana bağırıp nasıl olup da kendisinin farkına varmadığımı sordu. Onun kim olduğunu biliyor muymuşum? Ben de ona kıdemli bir onbaşı olduğunu bildirip, eğer avcı birliklerinde olsaydı manga komutanı, topçu birliklerinde olsaydı nişancı olabileceğini söyledim.

— Şvayk, dedi Teğmen Lukaş bir an durakladıktan sonra. Bugüne dek bir sürü maceralara atıldın, bir sürü «yanlışlıklar» ve «anlaşılmazlıklar» yaptın. Sen kendi deyiminle askerî bazı formalitelerin seni böylesine bir takım çıkmazlara soktuğunu söyledin. Seni neyin beklediğini biliyor musun Şvayk?

— Evet teğmenim, bir takım, üç mangadan meydana gelmiş bir askerî birliktir. Tavuk çorbanıza, koyu olması için fazla makarna koyayım mı?

— Şvayk, sana emrediyorum, şu anda bu Allahın belâsı tavukla birlikte yıkıl git karşımdan. Yoksa, bu tavuğu senin kafanda paralarım anladın mı sülâle aptalı. Gidi seni...

— Evet teğmenim. Yalnız kerevizle şalgam yoktu. Ayrıca havuç bılamadım. Sadece pata...

Şvayk «tes» demeye fırsat bılamadı. Elinde tavuk olduğu halde, subay vagonundan uçarcasına inmişti. Teğ-

men Lukaş bir su bardağı konyak içti nefes almadan.

Şvayk, vagon penceresi önünde bir kere daha selâma durduktan sonra kendi vagonuna döndü.

Uzun ve zahmetli bir çalışma sonunda Baloun, teğmenin sardalye kutusunu açmayı başarmıştı, Şvayk tam üstüne geldiği zaman. İçerdekiler Kahraman Asker'in elindeki tavuğu görünce bir hayli heyecanlandılar. Hepsi şaşkınlıkla ona bakıyor ve sanki gözleri ile aynı şeyi sormak istiyorlardı: Nereden arakladın bunu?

— Teğmen için satın aldım, diye gözle sorulana sesle cevap verdi Şvayk ve bu arada cebinden makarnalarla soğanları çıkardı. Ona güzel bir tavuk çorbası yapmak istedim ama, o istemedi ve tavuğu bana hediye etti.

Bölük irtibat görevlisi Şvayk'ın yüzüne şüpheyle baktıktan sonra sordu:

— Sakın bu tavuk eceliyle vefat etmiş olmasın?

— Kendi elcağızlarımla burdum boynunu diye cevap veren Kahraman Asker, cebinden çakısını çıkardı.

Baloun tüm yüreğiyle teşekkür edercesine bakıyordu Şvayk'ın yüzüne. Hiç vakit geçirmeden Teğmen Lukaş'ın ispirto ocağını hazırladıktan sonra birkaç teneke kapıp su getirmeye seyirtti.

Telefoncu Çodunski, Şvayk'ın yanına yaklaşarak tavuğun tüylerini yolmakta kendisine yardımcı olacağını bildirdikten sonra, arkadaşının kulağına o gizli soruyu fısıldayarak sordu:

— Uzak mı buraya? Duvara filân tırmanmak gerekiyor mu? Yoksa dışarda mı dolaşıyor hayvanlar.

— Satın aldım.

— Numaraya boş ver şimdi. Ne biçim arkadaşsın be? Tavukla birlikte nasıl geldiğini hepimiz gördük.

Sonra büyük bir gayretle tavuğun temizlenmesi için yardıma girişip tüyleri yolmaya başladı. Ruhlar âleminin uzmanı aşçıbaşı Juradja da bu ziyafet hazırlığında görev

almış, çorba için patatesleri soyup, soğanları çintilemeye başlamıştı.

Pencereden dışarı atılan tüyler, tren boyunca bir aşağı, bir yukarı dolaşan Asteğmen Dub'un dikkatini çekmişti.

Vagonun yanına giderek hayvanın tüylerini yolanın hemen dışarı çıkmasını bağırarak emredince, kapının ağzında Şvayk'ın mutlu, kendinden emin, sakin yüzü göründü.

— Nedir ulan bu? diye haykıran Asteğmen Dub, yerden aldığı kesik tavuk başını havaya kaldırıp gösterdi.

— Teğmenim, diye cevap verdi Şvayk. Bu gösterdiğiniz siyah bir İtalyan tavuğunun kesilmiş kellesidir. Son derece cins bir yumurta tavuğu. Bu hayvanlar ortalama olarak yılda iki yüz altmış yumurta yumurtlarlar. İsterseniz buyrun bakın ne zengin bir yumurtalığı var.

Ve Şvayk hayvanın çıkarılmış içini Asteğmen Dub'un burnuna sokarcasına uzattı.

Nefretle yere tüküren asteğmen, vagonun yanından uzaklaştı ama, bir dakika sonra yeniden belirdi vagon kapısının önünde.

— Kimin için bu tavuk?

— Bizler için teğmenim. Bakın nasıl da yağlı mübarek hayvan.

Asteğmen Dub vagonun yanından uzaklaşırken gürledi:

— Seninle tekrar Filibe'de görüşürüz.

— Ne dedi sana? diye sordu aşçıbaşı Juradja.

— Sadece Filibe'de randevu verdik birbirimize. Bu üstün kişiler biraz züppe oldukları için hiçbir işi randevusuz göremezler. Ne olacak göt oğlanı işte.

Ruhiyatçı aşçıbaşı bir açıklama yaparak, sadece estetikçilerin homoseksüel olduklarını söyledi. Kendisi de onların izinden gidiyordu.

Bölük irtibat görevlisi Vanek, İspanyol manastırlarında küçük çocukları kullanan pedagoglar hakkında bir açıklama yaptı.

İspirto ocağının üzerindeki tencerenin suyu kaynarken Şvayk, Viyana'daki bir yetimler okulunun son derece itimada lâyık bir öğretmeninin bütün okulun nasıl ırzına geçtiğini anlattı.

— Tuz koydun mu suya, diye sordu Şvayk, Baloun'a Beriki, Kahraman Asker'in anlattığı ırza geçme hikâyesinin uyandırdığı heyecandan istifade ederek, sırt çantasına birşey saklamaya uğraşıyordu ya, bu Kahraman Askerimizin gözünden kaçmamıştı. Büyük bir ciddiyetle: Ne saklamaya uğraşıyorsun Baloun diye sordu. O tavuk budunu ne yapacaksın? Görüyorsunuz ya arkadaşlar. Baloun denen rezil bizlerden kendi hesabına gizliden pişirmek üzere bir tavuk budu çalmış durumda. Ne yaptığının farkında mısın ey derbeder Baloun? Arkadaşlarından savaş meydanında bir tavuk budu çalmanın ne mene bir şekilde **cezaya** çarptırılacağını bilmez misin sen ey gafil ahmak? Hırsız, bir top namlusuna sokularak, mabadine dayanan bir mermi ile havaya uçurulur. Şimdi artık pişman olmak için çok geç. Cephede topçu birlikleri ile ilk karşılaşmamızda hemen en yakın topçuya gidip tekmil vereceksin. Ama, şimdilik biraz ceza talimi yapman gerekiyor. Çık bakalım vagondan dışarı.

Talihsiz Baloun âdeta sürünürcesine vagondan dışarı çıktı ve kapıya oturup ayaklarını boşluğa sallandıran Şvayk başladı emir vermeye:

— Haz'rol! Rahaaat! Haz'rol! Sağaaa bak! Çevirsene kafanı ayı oğlu ayı! Sağa bakarak ileeeriiii marş! Haz'rol! İleerii bak! Rahat!

— Şimdi biraz talim yapalım hele. Sağa çark! Ulan herif sen herşeyden evvel bir ineksin ve boynuzlarının, kürek kemiklerin hizasında olması gerekli. Tekrar çark!

Sağaaa çark! Sola çark! Yarım sağa çark! Gördün mü eşşek oğlu eşşek beceriyorsun işte. Yarım sola çark! Solaa çark! İ'leri. İleri ulan dangalak! İleri dedik ulan hayvan! Sen ilerinin ne demek olduğunu bilmiyor musun? İleri! Geriye çark! Bük dizlerini! Yere yat! Kalk çömel! Kalk! Çök! Kalk! Çök! Kalk! Haz'rol! Rahat!

— Çok sıhhi bir şeydir bu talim Baloun. İnsanın hazmını kolaylaştırır.

Çevreye toplanan askerler kahkahalarla gülmeye, bağırıp çağırmaya başlamışlardı.

— Arkadaşlar lütfen açılıp yol verelim biraz. Kendisi yürüyüşe geçecek şimdi. Hadi bakalım Baloun şimdi biraz kulağını, gözünü açıp dikkatli ol ki. hepsini yeniden tekrar etmiyelim. Zira, ben erata gereğinden fazla eziyet etmek istemem. İstikamet istasyon. Bak nereyi işaret ediyorum. İleri marş! Dur! Dur ulan Allahın cezası, yoksa katıksız hapse atarım seni! İiileri marş! Dur! Demek nihayet durabildin ha kaz kafalı! Dikkatle ileri. Dikkatle ileri yürümenin ne olduğunu bilmiyor musun sen? Gebersen de öğreteceğim sana. Âdi yürü! Dikkatli yürü! İstikamete yürü! Ulan ben sana istikamete yürü dediğim zaman sen istikamete doğru bacaklarını harekete geçireceksin. Anlaşıldı mı?

Bu arada en azından iki bölük toplanmıştı çevreye.

Yüzünden, gözünden terler akan Baloun ne yapacağını bilmezken, Şvayk gök gürler gibi bir sesle emirler yağdırmaya devam ediyordu:

— İleri marş! Dur!

— Geri geri marş!

— Dur!

— Haz'rol! Koşar adım marş! Âdi adım marş!

— Dur!

— Rahat!

— Haz'rol! İstikamet istasyon! Koşar adım, marş-

marş. Dur! Geriye dön! İstikamet vagonumuz, marş-marş!

— Koşar adım marş! Yerinde say! Dur! Rahat! Biraz nefes al bakalım Birazdan tekrar başlarız. Haydi yeniden başlıyalım. İnsanın içinde iyi niyet olsun efendiler. İşte o zaman herşey tereyağından kıl çeker gibi kolay olur.

Aklını yitirmiş gibi koşar adım kalabalıktan tarafa gelen Asteğmen Dub, bir yandan da avazı çıktığı kadar bağırıyordu:

— Nedir ulan bu kepazelik!

— Teğmenim, dedi Şvayk, ettiğimiz talimleri unutmamak için biraz çalışıyoruz. Bize harcanan o kıymetli zamanları boşuna heba etmek doğru bir şey olmaz.

— Çık bakalım o vagondan dışarı, diye emir verdi Asteğmen Dub. Artık sen fazla ileri gittin. Şimdi seni tabur komutanına götüreceğim.

Şvayk subay vagonunun kapısına geldiği zaman Teğmen Lukaş arka kapıdan sıvışarak perona çıktı.

Asteğmen Dub, Kahraman Asker'in yaptığı rezillikleri ve maskaralıkları anlattığı zaman, Yüzbaşı Sagner'in keyfi gerçekten yerindeydi. Sebebine gelince, Gumpoldkirchen şarabı gerçekten eşi bulunmaz bir içkiydi.

— Demek bu kıymetli zamanı boşuna harcamak istemiyorsun, dedi ve anlayışlı bir şekilde gülümsedi. Matusiç, buraya gel!

Tabur komutanı, erata ettiği eziyetle ün salmış olan on ikinci bölük çavuşu Nasaklo'nun gelmesini ve Şvayk'a hemen bir tüfek bulunmasını emretti.

— Bu herif var ya, dedi Sagner, Çavuş Nasaklo'ya. Kıymetli zamanın boşa gitmesine gönlü razı olmuyormuş. Al onu vagonun arkasına götür ve tam bir saat tüfek talimi yaptır. Ara vermiyecek ve de kat'iyen acımıyacaksın. Peşpeşe vereceksin emirlerini. Tüfek as - tüfek çıkar - tüfek as - tüfek çıkar!

— Bak göreceksin Şvayk, vaktin hiç de ağır aksak geçmiyecek, dedi Sagner gülümsiyerek.

Bir an sonra, vagonun ardından bütün çevreye yayılan sert bir komut işitildi. Biraz evvel banka elindeyken yirmi bir oynıyan Nasaklo Çavuş, ciğerlerini yırtarcasına Tanrının maviliklerine doğru haykırıyordu:

— Tüfek çıkar - Tüfek as! Tüfek çıkar - tüfek as! Tüfek çıkar!

Bir an çavuşun sesi kesildi ve Şvayk'ın sakin, kendinden emin sesi duyulmaya başladı:

— Ben bu talimi yıllar evvel ilk askerliğimi yaparken öğrendim. «Tüfek çıkar» komutu verildiği zaman, silâh sağ tarafa alınacak ve namlu ayak baş parmağı ile aynı hizaya gelecek. Bu arada bilindiği gibi, ileri uzatılan sağ el silâhı namlusundan kavrar. Baş parmak namluya dayalı olup, diğer parmaklar namluyu kavramıştır. «Tüfek as» denildiği zaman el gevşer ve askı boşaltılır. Silâh omuza asıldıktan sonra namlu hafifçe geriye kaydırılır.

— Zırvalaman yeter, diye yeniden bağırdı çavuş. Haz'rol! Sağa bak! Hey Allah cezanı versin! Ne yapıyorsun ulan?

— Tüfek omuzumda. «Sağa bak» emri verildiği zaman elim aşağı kayarak kabzayı kavrıyor ve başımı sağa çeviriyorum. Haz'rol emri verildiğinde, sağ elimi yukarı kaldırıp kayışı kavrıyor ve başımı sizden tarafa çeviriyorum.

Çavuşun sesi yeniden duyuldu:

— Haz'rol! Tüfek çıkar! Rahat! Tüfek as! Süngü tak! Süngü çıkar! Boşalt! Diz çök! Kalk! Diz çök! Kalk! Doldur! Silâh daha sağa! Hedef subay vagonu! Mesafe iki yüz adım... Tamam! Doldur! Ateş! Doldur - boşalt! Tekrar ateş! Doldur! Ateş!

Çavuş kendine bir sigara sarmaya başladı.

Bu arada silâhın numarasına bakan Şvayk yeniden konuştu:

— 4268. Peaçky istasyonunun on altıncı hattında duran lokomotifle aynı numara. Aslında bu lokomotif Elbe kıyısındaki Lysa deposuna tamir için gidecekti ama, bu sanıldığı kadar kolay olmadı çavuşum. Zira, bu lokomotifin sürücüsü olacak adamın rakkamlar konusunda hafızası biraz zayıftı. İşte bu yüzden istasyon şefi kendisini odaya çağırarak: «On altı numaralı hatta 4268 numaralı lokomotif duruyor. Numaraları aklınızda tutamadığınızı gayet iyi biliyorum. Eğer bir kâğıda lokomotifin numarasını yazsak her sefer olduğu gibi, bu sefer de kâğıdı kaybedeceksiniz. Şimdi beni dikkatle dinleyin, siz bunun son derece zor bir şey olduğunu sanıyorsunuz ama, ben size bunun ne kadar kolay bir şey olduğunu ispat edeceğim. Buraya bakın. Elbe kıyısındaki Lysa deposuna süreceğiniz lokomotifin numarası 4268. Dinleyin şimdi. İlk rakkam dört, ikincisi iki. Yani ilk iki rakkam yanyana gelince 42 oluyor. Bu demektir ki, iki kerre iki —hesabı buradan başlarsak— dört eder. Dördü, ikiye bölecek olursak geriye iki kalır. Böylelikle 4 ve 2 rakkamlarını yanyana getirmiş oluyoruz yeniden. Şimdi korkmanıza hiç lüzum yok. İki kerre dört kaç eder? Sekiz. değil mi? Kafanıza kazıyın bu rakkamı. Çünkü 8, 4268 sayısının son rakkamıdır. Şu anda ilk rakkamın 4, ikincisinin 2, son rakkamın ise 8 olduğunu bilip öğrendiniz. Şimdi yapacağınız tek şey, altı rakkamını şu veya bu şekilde kafanıza sokmak. Bu da aklın alamıyacağı kadar basit bir iş. Birinci rakkam 4, ikinci 2. Eh söyleyin bakalım, dört, iki daha ne eder? Altı değil mi? İşte böylece bütün numarayı elde etmiş olduk. Sondan bir evvelki rakkam 6. ve siz ömrübillah kafanıza böylesine kazılan 4268 sayısını unutmayacaksınız. İsterseniz aynı sonuca daha basit bir yolla da varabilirsiniz, bu metoda gelince...»

Çavuşun sigarası sönmüştü. Gözleri ise neredeyse yuvalarından dışarı uğramak üzereydi. Hafif kekeliyerek:

— Kes! Tut artık çeneni, diyebildi.

Oysa, Şvayk büyük bir ciddiyetl edevam ediyordu konuşmasına:

— Böylece daha basit olan metodu, rakkamları hafızasında tutamayan lokomotif sürücüsüne anlatmaya başladı. Adamın her şeyden evvel lokomotifin numarası olan 4268 i kafasına kazıması gerekiyordu. 8 eksi 2, geriye kalır 6. Böylelikle daha şimdiden 68 rakkamı elde edilmiş oluyordu. 6 eksi 2 eşittir 4. Böylece, bilinen rakkam, 4-68 oluyor ve iki araya giriyor. Topyekûn numara 4, 2, 6, 8 rakkamlarından meydana gelmemiş miydi? Üstelik, eğer kişi çarpı ve bölme metodlarını kullanırsa bu numarayı bulmak hiç de güç bir iş değildi. İnsan bu yollardan giderek aynı sonuca kolayca varabilirdi. Düşün bir kere, dedi istasyon şefi. 2 kere 42 84 eder. Bir yılda 12 ay vardır. Şimdi 12 yi 84 den çıkaracak olursak geriye 72 kalır. Gene 72 den bir yılın ay tutarı 12 yi çıkaralım, bu sefer elimizde kalan sayı 60 oluyor. Demek ki, 6 rakamını bulmuş olduk. Sıfırı silebiliriz. Şimdiye kadar bulduğumuz rakkamlar —42—6—84. Biraz evvel sıfırı sildiğimiz gibi, bu sefer de sondaki dördü silebiliriz. Silince de elimizde 4268 kalıyor değil mi? İşte bu da Elbe kıyısındaki Lysa deposuna gidecek lokomotifin numarası. Dediğim gibi, bölme usulünü de kullanarak bu sonuca varabiliriz. Gümrük tarifesinin kod numaralarını hesap edecek olursak... Ne o çavuşum, hasta mısınız yoksa? Eğer isterseniz yeniden silâh talimine başlıyabilirim: «Doldur! Ateş!» Hay Allah, yüzbaşı bizi böyle güneşin alnına çıkarmıyacaktı doğrusu. Gidip bir sedye getireyim size.

Doktor geldiği zaman adamın ya beyin zarı iltihabı, ya da güneş çarpmasından bayıldığını teşhis etti.

Çavuş kendine geldiği zaman, yanında duran Şvayk, hikâyesine devam etmeye başladı :

— Hikâyemizin sonuna gelelim çavuşum. Lokomotif sürücüsünün bu rakkamı aklında tuttuğunu sanıyorsan

gerçekten yanılıyorsun. Zira, o gene herşeyi yanlış anlayıp, bütün rakkamı üçlen çarptı. Çünkü, bu arada kutsal üçgen dediğimiz, Ana, Oğul ve Ruhül-Kudüsü düşünmüş, bu yüzden de lokomotifi bulamamıştır. Ve işte bu bahsi geçen lokomotif hâlâ on altıncı hatta durmaktadır.

Çavuş gözlerini yeniden kapadı.

Şvayk vagona döndüğü zaman, arkadaşları bu kadar uzun süreden beri nerede kaldığını sordular:

— Erlere «Marş-marş» talimi yaptırmak isteyenlere, tüfek asma talimi yaptırılıyormuş meğer, dedi.

Vagonun en dibinde, zangır zangır titreyen Baloun oturuyordu. Sebebine gelince, Şvaykın yokluğu süresinde pişen tavuğun, kaşla göz arasında yarısını yemişti Baloun.

Trenin hareketinden evvel istasyona, karma askerlerden meydana gelmiş başka bir askerî tren yanaştı. İçinde asker kaçakları, hastahanelerden çıkmış erler, şüpheli kişiler, izinden dönenler vardı yeniden cepheye sevkedilen.

Bir yıllık yedek subay adayı Marek de aynı trenden indi. Hatırlanacağı gibi, kendisi kenef temizliğini reddettiği için isyan suçundan mahkemeye verilmiş ve tümen mahkemesi tarafından beraet ettirilmişti. Hakkındaki tahkikat ve muamele durdurulduğu için Marek subay vagonuna giderek tekmil verdi, tabur komutanına. Bir yıllık yedek subay gönüllüsü bugüne dek hiçbir birliğe dahil olmamış, sadece tevkifhaneden nezarethaneye, nezarethaneden başka bir tevkifhaneye götürülüp durmuştu.

Yüzbaşı Sagner Marek'i karşılayıp, uzattığı kâğıtlara baktığı zaman orada «siyasî şüpheli» diye bir kayıt gördü ama, gene başka bir emirle «kenefler» generali yazdığı bir yazıyla, yedek subay gönüllüsünü taburun tarih yazarlığına tayin ediyordu.

— Çok derbeder ve tembel bir kişiymişsiniz, dedi. Yüzbaşı Sagner, Marek'e. Gerçek bir belâ olmuşsunuz Ye-

dek Subay Okulunda. Çalışıp rütbenizi kazanacağınız yerde, tevkifhaneden tevkifhaneye sürtüp durmuşsunuz. Buna sebep de zekânızı ve aklınızı kötü yollarda kullanmak. Aslında alayın sizden utanması gerekiyor, bir yıllık gönüllü! Ama, hatalarınızı düzeltmek için hâlâ bir fırsat var elinizde. Eğer görevinizi hakkıyla yerine getirecek olursanız bu şerefli savaş sahasında lâyık olduğunuz yeri yeniden elde edebilirsiniz. Kuvvet ve kafanızı taburun uğruna harcayın. Sizi bir kere deniyeceğim. Zeki ve akıllı bir gençsiniz ve ümit ederim ki, fikirlerinizi yazı ile belirtecek bir kabiliyete sahipsiniz. Size bir şey söyliyeceğim. Cepheye giden birliğimizin savaş olaylarının kronolojik bir şekilde yazılması gerekli. Zaferimiz, itibarımız, geleceğimiz buna bağlı. Cephedeki bütün zaferlerimizi, önemli olayları, kritik anları kaleme alacaksınız. Bu sayede taburumuzun şerefi korunup, yükselmiş olacak. Böylelikle ağır aksak, yavaş, ama emin bir şekilde ordumuzun tarihi için bilgi toplamış olacaksınız. Dediklerimi anladınız mı?

— Anlıyorum yüzbaşım. Yani ben taburumuzun destanını yazacağım, birliğimizin hayatını kaleme alacağım. Taburun kendine has bir tarihi vardır. Taburların tarihleri biraraya getirilince ortaya alayların tarihleri çıkar. Alayların tarihi biraraya gelince tugayların, tugayların tarihi biraraya gelince tümenlerin tarihi meydana gelir ve bu böylece devam eder gider. Elimden geleni ardıma koymıyacağım yüzbaşım.

Bir yıllık yedek subay gönüllüsü Marek elini yüreğinin üzerine bastırdı.

— Yüreğimin bütünü ve tüm sevgisiyle taburumuzun zafer dolu başarılarını not edeceğim. Bilhassa saldırının böylesine geniş olduğu günlerde savaş meydanları kahraman evlâtlarımızla örtülecektir. Aklımı kullanarak taburumuzun tarihini öylesine gerçek bir şekilde yazacağım ki, ileride bütün birliğimizi defne yaprakları ile donatacaklar.

— Siz, tabur kurmayına aitsiniz bir yıllık gönüllü! Başarı gösteren herkes hakkında not alıp, yazı yazacaksınız - tabiî bu arada bizim fikirlerimizi ve tavsiyelerimizi de dinlemeniz şart. - Taburumuzun disiplinine örnek olacak yürüyüşler, saldırılar, savunmalar, her olay kaydedilecek. Beni iyi dinleyin bir yıllık gönüllü! Göreviniz sanıldığı kadar kolay değil. Ama, öyle tahmin ediyorum ki, zekânız, bilginiz ve benim vereceğim bazı direktifler sayesinde taburumuzu temayüz ettireceksiniz. Şimdi alaya bir telgraf çekip sizi tarih yazarı olarak kabul ettiğimi bildireceğim. Şimdi gidin ve on birinci bölük irtibat görevlisi Vanek'e tekmil verin. Vagonda size bir yer bulacak. Yeteri kadar yer var vagonlarında. Lütfen kendisine hemen buraya gelmesini bildirin. Elbette ki, tabur kurmayına dahilsiniz ve yazılı bir emirle bunu tatbik sahasına koyacağız.

★

Ruhlar âleminin uzmanı aşçıbaşı uyuyor, Baloun hâlâ zangır zangır titriyordu. Sebebine gelince, Teğmen Lukaş'ın sardalye kutusunu açıp gövdesine indirmişti. İrtibat görevlisi Vanek, Yüzbaşı Sagner'in yanına gitmiş, telgrafçı Çodunski, istasyonda temin ettiği bir şişe Genever içkisini bir hamlede midesine boca ettiği için âniden hassaslaşarak şarkı söylemeye başlamıştı:

Gençliğimde mutluydum, hürdüm kuş gibi
Ve gök pırıldardı her zaman açık ve mavi
Talihliydim, mutluydum küçük şehrimde
Bir gün olsun rastlamadım minicik bir kedere
Oysa günlerden bir gün bir sahtekârlık yaptım acı
Kimse vurmasın diye aşkımı ve inancımı
İşte o günden beri değilim artık hür ve mutlu
Ve yüreğim çarpmıyor bundan böyle umutlu,

Bundan sonra yerinden kalkan Çodunski, bölük irtibat görevlisi Vanek'in masasına giderek aldığı bir kâğıdın üzerine büyük harflerle şunları yazdı:

«İşbu belgeyle bildiririm ki, bundan böyle bölüğün borozancıbaşılığına seçilip, terfi ettirildim.»

Telgrafçı, Çodunski.

Yüzbaşı Sağner'in, bölük irtibat görevlisi Vanek ile konuşması pek uzun sürmedi. Açık ve seçik olarak taburun tarihinin yeni yazarı bir yıllık gönüllü Marek'in Şvayk'la aynı vagona yerleştirilmesini belirtti.

— Size sadece şu kadarını söyliyebilirim ki, bu Marek denen kişi şüpheli biri. Siyasî şüpheli. Hey Ulu Tanrım! Bu zamanlarda öylesine fevkalâde bir şey değil ki, siyasî şüpheli olmak. Önüne gelen birbirinin üstüne aynı pisliği atıyor. Kimin için kimler neler demedi. Dilin kemiği yok. Ne demek istediğimi anlıyorsunuz değil mi? Dikkatli olun, eğer ileri geri konuşursa - ne demek istediğimi anlarsınız herhalde - hemen susturmanızı rica ederim. Böylelikle başıma dert gelmemiş olur. Buna benzer bir şey olursa, kendisine bu huyundan vazgeçmesini ve bu işi hemen yapmasını hatırlatın. Ayrıca ikide bir bana şikâyete de gelmeyin. Bu işi onunla dost olarak halledin. Akıllıca bir nasihat, her zaman için budalaca bir şikâyetten veya gammazlıktan iyidir. Uzun lâfın kısası. Hiç bir şey işitmek... anladınız mı? Bu gibi şeylerin acısını sonunda bütün tabur çeker.

Vanek vagona geri döndüğü zaman, Marek'i bir kenara çekerek konuşmaya başladı:

— Buraya bak arkadaşım. Şüpheliymişim, ama bu bana vız gelir tırıs gider. Sadece telefoncu Çodunski çevrede olduğu zaman ileri geri konuşmamaya bak.

Vanek daha sözünü bitirmemişti ki, Çodunski yalpalıyarak gelip, bölük irtibat görevlisinin kolları arasına bı-

rakıverdi kendini. Bu arada yayvan yayvan, herhalde aslında şarkı olması gereken bir takım lâflar geveliyordu:

Ben ki tattım hayatın acısını
Sende buldum avunmayı
O temiz ve sıcak yüreğinde
Benim için gizlenmiş bir mutluluk vardı

Güneş ışınları gibi pırıl pırıl gözlerin
Pırıldıyor tıpkı iki yıldız gibi
Ve kızıl dudakların bana dedi ki,
«Asla, asla terketmiyeceğim seni.»

— Asla terketmiyeceğiz birbirimizi, diye gümbürdedi Çodunski. Sana telefonda ne işittiğimi söyliyeyim mi? Ettiğim andın da anasını avradını satayım.

Bu sırada büzüldüğü köşede ıstavroz çıkaran Baloun, yüksek sesle dua etmeye başladı.

— Ey Tanrının Anası Kutsal Meryem, terketme beni, Sana yüreğimin ta derinliklerinden ettiğim bu duayı kabul edip beni boş koma. Ben zavallı, Sana bütün inancımla sesleniyorum. Umudum ve Sana olan alev alev aşkım inancımın destekleri. Ey Sen gökyüzünün ve cennetin Kraliçesi, Senin kutsal duanla bana yardımcı ol. Yardımcı ol ki, günlerimin sonuna kadar Tanrının affı ve kanadı altında olayım...

Gökyüzündeki Kutsal Anamız Bâkire Meryem, edilen bu duayı kabullenmiş olmalı ki, bir dakika sonra, bir yıllık gönüllü Marek, cılız sırt çantasından çıkardığı sardalye kutularını oradakilerin arasında bölüştü.

Yüreği iyice hafifleyen Baloun, sağa sola bakmadan Teğmen Lukaş'ın çantasının yanına giderek, cennetin yüksekliklerinden düşmüş sardalya kutusunu, büyük bir dikkatle yerleştirdi. Ama, aradan biraz geçip herkes sardalya

kutularını açarak büyük bir iştahla balıkları atıştırmaya başlayınca, bu işkenceye daha fazla dayanamayan Baloun, Teğmen Lukaş'ın çantası yanına yeni bir sefer yaparak kutuyu çıkardı ve sardalyaları görülmemiş bir oburlukla mideye indirmeye koyuldu.

Oysa, Kutsal ve Bâkire Meryem Anamız o anda sırtını çevirmişti. Baloun'a. Zavallı obur, kutudaki son damla zeytinyağını da içip bitirdiği anda, taburun posta eri Matuşiç, vagonun kapısının önünde belirip bağırdı:

— Baloun, teğmene hemen sardalyalarını götür.

— Şamar faslı başlıyor, dedi bölük irtibat görevlisi Vanek.

— Eli boş gitmek hiç olmaz, diye Şvayk lâfa karıştı. Hiç olmazsa beş tane boş sardalya kutusu götür.

Bir an sonra trenin çeyrek saate kadar hareket edeceği bildirildi. Kimse böyle bir şeyin olabileceğine inanmadığı için, bütün ihtiyat tedbirlerine rağmen, bölükten birkaç kişi sırra kadem basmıştı. Tren hareket ettiği zaman tam on iki kişi eksikti taburdan ve bunların arasında, on ikinci bölüğün takım komutanlarından Nasaklo da vardı. Tren İşa - Tarça yönünde kaybolalı uzun bir süre olmuştu ama, takım komutanı istasyonun ardındaki bir akasya ağacının altında orospunun biriyle sıkı bir pazarlığı devam ettiriyordu. Kadıncağız beş kron istiyordu ama, takım komutanı kızın yaptığı hizmetlere karşılık bir kron, ya da iki şamar vereceğini anlatmaya çalışıyordu. Sonunda ikinci şıkkı seçmiş olmalı ki, kadının suratına öylesine iki tokat patlatınca, fıkaranın attığı çığlığa istasyondan adamlar yetiştiler.

HATVAN'DAN GALİÇYA SINIRINA KADAR YOLCULUK

Laborec'e geldikten sonra Doğu Galiçya'ya yürüyerek gidecek ve bir zaferden öbürüne koşacak taburun tren seyahati süresince, Şvayk ile bir yıllık gönüllü Marek'in bulunduğu vagonda, yapılan konuşmalar az da olsa, çok da olsa bir askerî mahkeme tarafından vatana hıyanet olarak kabul edilecek şekildeydi. Aslını söylemek gerekirse, sadece o vagonda böyle konuşulmuyordu. Hattâ ve hattâ subayların vagonunda bile bir kızgınlık, bir hoşnutsuzluk havası hüküm sürüyordu. Füzes Abony'ye vardıkları zaman alaydan gelen bir emirden, subaylara verilen bir litrelik şarabın seksen santilitreye indirildiğini öğrendiler. Bu vesile ile erler de unutulmamış, onların da hoşaflık kuru üzümlerinden onar gramlık bir indirme yapılmıştı. Oysa, bu indirmede, garip, tuhaf hattâ gülünç bir taraf vardı

ki, o da askerin savaş başlıyalı beri bir kere olsun üzüm hoşafının yüzünü ,görmediği idi.

Gene Füzes Abony'de bölüklerden birinin sahra mutfağını kaybettiğini öğrendiler. Aslında bu istasyonda «helâ generalinin» fazlasıyla önem verdiği patatesli Macar kebabı dağıtılacaktı askere. O gün yapılan bir inceleme, bu tahlisiz sahra mutfağının Bruck'dan gelmediği gerçeğini ortaya çıkardı. Mutfak herhalde yüz altmış birinci barakanın ardında soğumuş kebaplarıyla terkedilmiş bir halde durmaktaydı.

Bu sahra mutfağının personeli, yolculuktan bir gün evvel, şehirde yaptıkları edepsizce taşkınlıkları yüzünden tevkif edilip içeri atılmıştı. Herhalde kolay uslanmadıklarından, kendi bölükleri Macaristan'ı geçip cepheye giderken, onlar hâlâ askerî hapishanede çile doldurmaktaydılar.

Mutfağı kayıp bölük başka bir mutfağa havale edildi ve bu iş de bir takım kavgalara, çekişmelere yol açtı. İşin aslı, her iki bölükten de patates soymak için ayrılan erler, başkalarının uşağı olmadıklarını ileri sürerek bu işi yapmak istemiyorlardı. Ama, sonunda sahra mutfağında askerlerin patatesli Macar kebabı hazırlamalarının sadece bir manevradan ibaret olduğu anlaşıldı. Zira ilgiler, eratın zor durumda kaldıkları zaman cephede ne şekilde yemek hazırlıyacaklarını bilip öğrenmek istemişlerdi. Az sonra trene bin emri verildi ve hazırlanan yemek, daha kimse koklamaya fırsat bulmadan götürülüp istasyon çöplüğüne döküldü.

Fazla acıklı olmamakla beraber, askerî deha bakımından bir hayli öğreticidir bu olay. İkinci istasyonda tam gulaş dağıtılacağı sırada yeniden bir emir geldi ve askerleri trene bindirdiler. Birlik, Mivkovec'in yolunu tuttu. Ne yazık ki, askere orada da gulaş verilmedi. Bu sefer de istasyonda Rus vagonları olan bir tren durduğu için erata trenden inmeleri yasak edilmişti. Artık bundan böyle her-

kes kendi hayal gücünü işletmeye başladı. Herhalde bu meşhur gulaş, Galiçya sınırında dağıtılacak, o zamana kadar da ekşiyip bozulduğundan süprüntüye dökülecekti.

Böylece, birlikle birlikte gulaş da seyahat ediyordu. Tica-Lac ve Zambor geçildikten sonra herkes yemek yemekten umudunu kesmişti ki, Neustat'da duran trenin ilgilileri gulaşın dağıtılacağını haber verdiler. Yeniden ateşler yakıldı, kazanlar yeniden ısıtıldı ve sonunda patatesli gulaş dağıtıldı askerlere.

Tıklım tıklımdı istasyon. Evvelâ iki cephane treni sevkedilecek, ardından iki topçu treni yolcu edilecekti. Bunun ardında sırasını bekliyen bir de istihkâm malzemesi treni vardı. Aslına bakılacak olursa, ordunun tüm sınıflarına mensup bir sürü tren aynı istasyonda toplanmıştı.

Hattâ, uçak yedek parjaları taşıyan bir katar, karşı hatta ise uçak ve top yüklü bir başka tren duruyordu. —Yüklerin hepsi, hasara uğramış malzemelerden başka bir şey değildi—. Düşürülmüş uçaklar, bozulmuş toplar v.s.... Malzemelerin yenileri katarlar halinde cepheye gönderilirken, kırılıp dökülenleri de gene katarlar halinde onarılmak için memlekete sevkediliyordu.

Asteğmen Dub, uçak ve top leşlerinin yanında toplanmış bir grup ere, bunun savaş ganimeti olduğunu açıklıyordu ki, biraz ilerde, çevresinde askerler olan Şvayk'ın da onlara birşeyler açıkladığını farketti. İşte bu yüzden toplananlardan tarafa iyice yaklaşınca, Şvayk'ın sesini duydu.

— Nasıl isterseniz öyle kabul edin ama, bu herşeyden evvel bir savaş ganimetidir. Elbette ki, ilk bakışta namluların üzerinde kraliyet ve imparatorluk ordusu yazısını görüp şaşırmak mümkün. Insan kendi malını nasıl ganimet diye alırmış sorusu akla gelebilir ama, aslında bunlar evvelâ Rusların eline düşmüş, sonra bizlerin geri aldığımız malzemelerdir ve böylesine savaş ganimetinin kıymeti son derece büyüktür. Sebebine gelince...

O sırada ondan tarafa yaklaşan Asteğmen Dub'u görünce, son derece resmî bir şekilde sözlerine devam etti:

— Evet sebebine gelince, insan hiçbirşeyini düşmanına teslim edip, onun ellerinde bırakmamalıdır. Bu tıpkı Prezyemişil'de, düşman tarafından elinden matarası alınan askerin hikâyesine benzer. Anlattığım olay Napoleon devrindeki savaşta olmuştu. Matarası alınan er, gece karanlığından istifade ederek düşman hatlarına girmiş, matarasını geri almış ve bu işten de son derece kârlı çıkmıştı. Sebebine gelince, düşman kuvvetleri o gece erlere içki istihkakını verdiğinden matara ağzına kadar birinci sınıf Fransız konyağı doluydu.

Asteğmen Dub'un konuşması kısa oldu:

— Şvayk, çabuk yıkıl karşımdan ve gözüm bir daha seni görmesin.

— Emredersiniz teğmenim.

Şvayk ilerde duran vagonlardan tarafa yürüdüğü zaman, asteğmen eğer söylediklerini işitmiş olsaydı, oracıkta aklı başından gider ve çizmeleri yerde kalmak şartıyla en azından bir metre havaya fırladı. Oysa, Şvayk'ın söylediği sadece Kutsal Kitaptan alınmış masum bir cümleydi.

— Kısa bir süre sonra BENİ göreceksin ve kısa bir süre sonra görmiyeceksin BENİ.

Şvayk uzaklaştıktan sonra asteğmen büyük bir budalalık yaparak, vagonlardan birine yüklenmiş bu uçak enkazını göstererek:

— İşte biz bunu Ruslardan düşürdük, dedi.

Oysa, uçağın gövdesinde «Viyana - Neustad» yazısını kolaylıkla görmek mümkündü.

Bu lâfları duyan Teğmen Lukaş, Dub'tan tarafa giderek, büyük bir ciddiyetle:

— Her iki Rus havacısı da yanarak kebap oldular, diyerek yoluna devam etti. Bu arada, Asteğmen Dub'un gel-

miş geçmiş safkan ve de süzme aptallardan biri olduğunu düşünmekten kendini alamıyordu.

Bir vagon ilerde Şvayk'la karşılaşan teğmen, onu görmemezlikten gelmek istedi, ama teğmenini gören Şvayk'ın her halinden ona birşeyler demek istediği açık seçik belli oluyordu.

— Teğmenim! Bölük posta eri Şvayk, yeni emirlerinizi beklediğini arzeder. Teğmenim, sizi daha evvel subay vagonunda aradım.

— Buraya bak Şvayk, dedi Teğmen Lukaş hiç de hoş ve dostça olmayan bir sesle. Az evvel seni ne isimle adlandırdığımı unuttun mu yoksa?

— Teğmenim, bu gibi şeyler kolaylıkla unutulamaz. Üstelik ben bir yıllık gönüllü Zelenzy de değilim. Savaştan çok önce Karlink kışlasında askerlik yaparken, Fliedler von Bumerang, ya da bu tarza benzer bir isimde albayımız vardı.

Teğmen Lukaş «bu tarza benzer» lâfını duyunca kendini alamadı gülümsemekten. Şvayk devam etti konuşmasına:

— Teğmenim, bahsettiğim bu albayın boyu sizin yarınız kadardı ama, sakalları tıpkı Kont Lobkovice gibi yarı beline kadar iniyordu. Kısacası maymundan farkı yoktu ve kızdığı zamanlar boyunun iki misli havaya sıçradığından, kendisine orman soytarısı diye isim takmıştım. Size şimdi anlattığım, bir mayıs tarihinde ceryan etti. Hepimiz hazır bekliyorduk. Bir gece evvel bizim ormanlar soytarısı uzun bir nutuk atarak, ertesi gün kimsenin kışladan dışarı adım atmıyacağını ve gerekirse tüm sosyalistleri delik deşik edeceğimizi açıkladı. İşte bu sebepten o gece izinli olan askerlerin hiçbiri kışlaya dönmedi ve daha ertesi günü sökün ettiler. Bu, düpedüz vatana ihanetti. Zira, böylesine sarhoş bir alay asker, değil sosyalist vurmak, havaya bile güç ateş edebilirdi. Bahsettiğim bir yıllık gönüllü

Zelenzy de koğuşa geldiği zaman, bizim orman soytarısının kesin bir karar verdiğini ve ertesi sabah kışlaya kimsenin sokulmayacağını bildirdi. Bu şartlar altında yapılacak en akıllıca hareketin ertesi gün **değil de, daha ertesi** gün gelmek olduğunu da ekledi sözlerine. Namuslu bir insan olduğunu da, verdiği sözü tutmak ve ertesi gün kışlaya gelmemekle ispat etti. Ama, dedim ya bu Albay Fliedler iblisin tekiydi, Allah cümlemizi şerrinden korusun, ertesi sabah şafak atar atmaz Prag sokaklarına dökülüp, bizim alaydan kaçan var mı diye araştırmaya başladı. Barut kulesi yakınlarında da bizim talihsiz Zelenzy ile burun buruna gelmez mi? Evvelâ bir, âdeti olduğu üzere, havaya sıçrayıp, gönüllünün üzerine yürüdü ve kırık dökük Çekçesiyle bağırıp çağırmaya başladı: «Ben verecek sana! Ben öğretecek sana! Ben verecek ruhumu sana!» Böyle bir hayli konuştuktan sonra, bizimkinin yakasına yapışıp kışladan tarafa sürümeye başladı. Bu arada, yol boyunca korkunç tehditler savurup, aralıksız adının ne olduğunu sorarmış. «Zelenzy, Zelenzy, var ceza görmek sen. Ben çok memnun yakaladı seni. Ben verecek sana bir mayıs için. Zelenzy, Zelenzy sen benim! Var ben seni iyi hapis oturtmak.» Oysa, bizim Zelenzy bütün bu lâflara ilgi bile göstermezmiş. Rozvaril varyetesinin önünden geçerlerken bizim gönüllü kapıdan içeri sızdığı gibi, arka kapıdan çekip gidiyor bittabi. Böylelikle bizim orman soytarısının, **bir** yıllık gönüllüyü hapse tıkmak hevesi kursağında kalıyor. Albay hazretleri öylesine kızıp çileden çıkıyor ki, bu nöbeti sırasında dişine göre nefis bir lokma olarak kabullendiği gönüllünün adını unutuyor. Daha doğrusu karıştırıyor ismi. Kışlaya geldiği zaman da âdeti üzere zıplayıp sıçramaya, bir hayli yüksekte olan tavana erişmeye kalkıyor. Nöbetçi subaya gelince, adamcağız, albayın neden birdenbire o kırık dökük Çekçesiyle konuşmaya başladığını sökemiyor. Bağırıyor ki, dağlar, taşlar zangır zangır titreyip

inliyor: «Var yakalamak Medeny, yok yakalamak Medeny, var yakalamak Oloveny. Var Oloveny mahpusa girmek. Var Cinovy hapise girmek.» Böylece bizim orman soytarısı her geçen gün sorup durmaya başladı. Medeny, Oloveny ve Cinovy yakalandı mı diye. Hattâ alayı içtima bile ettiriyor, ama atı alan Üsküdarı çoktan geçmiş artık. Zelenzy dişçi kalfası olduğu için hastahanede çalışmaya başlamıştır. Ama, günlerden bir gün bizim alaydan bir er, dağcı birliklerinden olup da, kızına musallat olan başka bir eri şişleyince, tüm alayı, albayın günlük emrini okumak için bahçede içtima ettirdiler. Emir öylesine sıkıydı ki, bunu dinlemek için hastahanedeki hastalar ve personel de dışarı çıkarılmıştı. Zayıf olan hastalar, sağlam arkadaşlarının kollarında getirildi bahçeye. Emire gelince, orman soytarısı, dağcı birliklerindeki erleri yaralamanın yasak ve de ayıp olduğunu, onların da asker ve savaş arkadaşımız olduğunu belirten yazısını okudu. Tabiî hastahanede çalıştığı için Zelenzy de çıkmıştı kışlanın bahçesine. Emri bize bir yedek subay adayı tercüme ediyor, albaya gelince, saldırıya hazır bir kaplan gibi etrafına bakınıyordu. Bir süre önümüzde yürüdü aşağı yukarı. Sonra arkamıza geçti. Ondan sonra meydana getirdiğimiz dörtgenin etrafında fır dolanmaya başladı. Tam bu sırada, zaten dağ gibi iriyarı olan Zelenzy'nin farkına varmaz mı? Manzaranın nasıl komik olduğunu tahmin edemezsiniz teğmenim. Bizim gönüllüyü yakasından tuttuğu gibi dörtgenin ortasına çekti çıkardı. Yedek subay adayı tercüme yapmayı kesmiş, albaya gelince, ata saldıran azgın bir köpek gibi Zelenzy'nin önünde zıp zıp sıçramaya başlamıştı. Bu arada, o kırık dökük Çekçesiyle gırtlağını yırtarcasına bağırıyordu: «Sen yok artık kaçmak kaybolmak, yok benim elimden tüymek hiç bir tarafa. Şimdi sen demek var adın Zelenzy, fakat, ben var her zaman demek, Medeny, Cinovy, Oloveny, halbuki sen Zelenzy. Ben gösterecek sana Oloveny, Medeny,

Cinovy, sen rezil, sen domuz bir Zelenzy.» Sonra bu yaptığından dolayı bizim gönüllüyü bir ay hapse mahkûm etti. Ama, on dört gün sonra dişi ağrımaya başlayınca, aklına geldi Zelenzy'nin dişçi kalfası olduğu ve bizimkini hapisten çıkartıp hastahaneye getirtti. Zevk, Zelenzy'nin değil mi? Mademki orman soytarısının işi onun kapısına düşmüş, mümkünü yok intikamını alacak. Böylece albayın dişini tam yarım saatte çekti Zelenzy. Öyle ki, orman soytarısının tam üç defa altını temizlemek gerekti. Ama, sonunda yola geldi. İşte bu işler böyledir teğmenim. Bir üst, astının adını unutmamalı. Aynı şekilde, ast da üstünün adını iyi belleyip, aklından çıkarmıyacak. Hattâ albay bunu bize kendisi de şöyle söylemişti: Aradan uzun yıllar geçse bile, bir zamanlar Fliedler adında bir albayınız olduğunu unutmıyacaksınız... Yoksa, fazla mı gevezelik ediyorum teğmenim?

— Biliyor musun Şvayk, diye cevap verdi Teğmen Lukaş, seni ne kadar çok dinlersem, üstlerine fazla bir saygın olmadığının o kadar çok farkına varıyorum. Aradan yıllar dahi geçmiş olsa, bir asker, üstlerini daima saygıyla ve de sevgiyle anmalı ve onları böyle rezil edercesine konuşmamalı.

— Teğmenim, diye devam etti Şvayk suçsuz bir sesle, bahsettiğim Albay Fliedler bundan yıllarca evvel öldü gitti. Ama, madem ki, siz emrediyorsunuz, onun hakkında sadece iyi şeyler söyleyip, onu iyilikle yad edeceğim. Bu albay, askerlere karşı bir melâikeden farksızdı teğmenim. Kızarmış kazını fakir fukarayla bölüşen Aziz Marten'den farkı yoktu. O da yemeğini karşısına çıkan ilk erle bölüşürdü. Hattâ yemek yemiş, karnımız tıka basa doymuş olsa, bize piyade marşı çaldırarak haşlanmış domuz eti yedirdiği de çok olmuştur. Ama, ne mene iyi bir kişi olduğunu ilk olarak manevralarda ispat etti. Dolui Kralovice-ye geldiğimiz zaman onun nâmı hesabına bütün birahaneyi

içmemizi emretti. Hele isim veya doğum günü olduğu zamanlar, koca alaya sütte pişmiş tavşan ve makarna ikram ederdi. Eratına karşı o kadar müşfikti ki, teğmenim, hattâ bir seferinde...

Teğmen Lukaş, Şvayk'ın kulağını hafifçe çektikten sonra, dost bir sesle konuştu:

— Yıkıl karşımdan da gözüm görmesin seni, derbeder rezil. Yeter artık be!

— Emredersiniz teğmenim.

Şvayk, teğmenle gevezelik ederken aynı anda, telefon tellerinin ve malzemesinin yüklü olduğu vagonun önünde başka bir sahne cereyan ediyordu.

Seferî halde oldukları için Yüzbaşı Sagner her yere nöbetçiler diktirip, parola koyuyordu. O günkü parola «Kaput», cevabı ise «Hatvan» dı.

Telefon vagonunun önünde bekliyen her nasılsa ve hangi yanlışlıklardan ötürü doksan birinci alaya gelmiş bir Polaktı.

«Kaput» kelimesinin hangi anlama geldiğinden zerre kadar haberi yoktu, ama biraz kelime hafızası olduğundan bu kelimenin «k» ile başladığını unutmamıştı. O gün gündüz nöbetçisi olan Asteğmen Dub, nöbetçinin yanına yaklaşıp, parolayı sorunca, beriki gerine basıla: «Kahve» dedi. O kadar da şaşılaçak bir cevap değildi bu aslında. Zira, Kolomyjeli Polak, Bruck'taki ordugâha geldiğinden beri sabahtan akşama kadar kahveden başka bir şey düşünmez olmuştu.

Polak bir kere daha «Kahve» diye bağırdı ama, yanlış söylenen bu kelime karşısında hiç cevap vermeyen ve yürümeye devam eden Dub'un kayıtsızlığını gören Polak, nöbetçi olduğunu ve de ettiği yemini hatırladığından, bu sefer «Dur» diye bir nara attı. Oysa, parolayı bilmek istiyen Dub, nöbetçiden tarafa iki adım daha atınca, beriki si-

lâhını doğrulttu asteğmenin üzerine. Almanca bilmediği için Lehçe ve bildiği Almanca kelimeleri karıştırıp, durumun ciddî olduğunu belirtmek için bağırdı:

— Dur sıçarım! Dur sıçarım!

Durumun şakaya gelmediğini anlıyan asteğmen, durup.

— Nöbetçi! Nöbetçi! diye bağırdı.

Bu sırada takım komutanı Jelinek seyretti ve Polak'ı bir kenera çekerek parolayı sordu. Asteğmen Dub da aynı şeyi sormaktaydı. Bir hayli şaşıran ve kızan Polak nöbetçi peronu çın çın çınlatan gök gürültüsü gibi bir sesle:

— Kahve! Kahve! dedi.

Demesiyle de vagonlarda ne kadar er varsa ellerinde maşrapaları, matraları olduğu halde, dışarı uğradılar. Onlar kahve dağıtılacağını sanmışlardı. Peron bir anda ana baba gününe dönmüştü. Sonunda nöbetçinin silâhını alıp hapishane vagonuna kapattılar.

Ama, Asteğmen Dub'un kesin bir şüphesi vardı ve bütün bu olan bitenlerde Şvayk'ın parmağı olduğunu sanıyordu. Zira, «Kahve» lâfı duyulur duyulmaz vagonlardan ilk fırlayan, elinden matarası olduğu halde Şvayk olmuştu. Ayrıca asteğmen, Şvayk'ın: «Sökülün güyümleri, güyümleri sökülün,» diye bağırdığından da emindi.

Gece yarısından sonra tren Ladovec ve Trebişov'a doğru yola çıktı. Sabah kendilerini eski savaşçılardan bir kalabalık karşıladı. Bunlar aynı gece geç vakit cepheye giden on dördüncü Macar honved alayını bizimkilerle karıştırmışlardı. Çığırışmalarından ve Macarca «yaşasın kral» anlamına gelen «isten almeg a Kiraly» diye bağırmaları bütün treni kör karanlıkta uyandırmıştı. Kendilerinden ve hergeleliklerinden fazlasıyla emin olan bir grup er trenin pencerelerinden yarı bellerine kadar sarkarak, Çekçe cevap vermişlerdi bu karşılamaya:

— Kıçımızı yalayın. Elyen! (*)

Eski askerler buna karşılık verdiler:

— Elyen, elyen a tizzenegyedik regimente! (**)

Sesleri, istasyonun camlarını zangırdatacak kadar gür çıkmıştı sarhoşlar sürüsünün.

On beş dakika sonra Humenne'ye hareket ettiler. Tisa vâdisine girdikleri zaman, Ruslar'la yapılan çarpışmanın izleri rahatça belli oluyordu burada. Ötede beride yanmış evler, hallaç pamuğu gibi atılmış bahçeler, ilkel bir şekilde kazılmış siperler. Bazı evlerin önündeki eşyalardan ve tamirattan, savaşın buradan uzaklaştığı ve ev sahiplerinin geri döndükleri anlaşılıyordu.

Yemek vakti Humenne'ye geldiler. Buranın istasyonunda da savaşın izleri görünüyordu. Yemek hazırlıkları yapılırken, cepheye giden on dördüncü taburun tüm eratı, Ruslar'dan alınan, ama halkı dil ve din bakımından Ruslar'la akraba olan bu şehir sakinlerine işgal kuvvetlerinin nasıl muamele ettiğini, saklamadan açığa vurdukları hareketlerinden, biraz olsun görüp anladılar.

Birliğin biraz ilerisinde bir Macar jandarması bir papazla gönlünü eğlendirmekteydi. Adamın sol ayak bileğine bir ip bağlamış, diğer elinde tuttuğu dipçiğin yardımı ile papaza Çardaş dansı ettiriyor, sonra birden ipi çekerek, adamın burun üstü kapaklanmasına sebep oluyordu. Rahibin elleri arkasında bağlı olduğundan, adam yattığı yerde sırtüstü dönebilmek ve ayağa kalkabilmek için debelendikçe, Macar jandarmasının bu sahne fazlasıyla hoşuna gitmiş olmalı ki, gözlerinden yaşlar akıtarak candan kahkahalar atıyor, güç belâ ayağa kalkan rahibi biraz daha dansettirdikten sonra, adamın ayağına bağlı ipi yeniden çekerek onun tekrar yere yuvarlanmasına sebep oluyordu.

(*) Macarca hura anlamına.

(**) Hurra, hurra on dördüncü alay.

Sonunda Macar bir subay gösteriye son verip, esirleri istasyonun ardındaki boş bir eve götürmeleri için emir verdi. Herhalde bu işkenceli eğlenceye kendi aralarında orada devam edeceklerdi.

Bu hikâye kısa bir süre sonra subay vagonunda duyuldu ve bütün tren halkı böyle iş yapan kişileri lânetlemeye başladılar.

Asteğmen Kraus, vatan hainlerinin idamına taraftardı. Hem de oracıkta, kısa bir muhakemeden sonra. Ama, düşman ne olursa olsun, karşı tarafın zaten ölüme mahkûm edilecek bir insana böylesine eziyet etmeye hiç hakkı yoktu. Ceza verilebilirdi ama, işkence etmek insanlık dışı bir şeydi. Asteğmen Dub'a gelince o, esirlere asılmadan ya da kurşuna dizilmeden evvel eziyet edilmesine taraftardı. Bunları söyledikten sonra hemen Saray-Bosna'daki suikast olayına döndü. Ona göre Humenne istasyonundaki bu jandarmalar Arşidük Frans Ferdinant'ın ölümünün intikamını almaktaydılar. Sözlerine daha da kuvvet vermek için, savaştan evvel abone olduğu bir dergide, bu suikastın insanlık üzerinde kapanması çok uzun sürecek bir yara olduğunu anlattı. Sadece değerli bir devlet adamı, bir büyük insan kişi öldürülmemiş, aynı zamanda onun karısı dul, çocukları da yetim bırakılarak bu zavallıları da sonsuz acılara boğmuşlardı ve elbette ki, bunu yapan kişilere en ufak bir merhamet göstermemek gerekirdi. Evet, bu reziller yüzünden mutlu bir aile hayatı yıkılmış, insanlık büyük bir kişi kaybetmiş ve zavallı sevgili yavrucaklar babasız kalmışlardı.

Teğmen Lukaş, kendi kendine homurdanarak, herhalde bu Humenne istasyonundaki jandarma rezillerinin de, Dub ile aynı gazeteye abone olduklarını ve orada okudukları makale yüzünden böyle hayasızca hareket ettiklerini söyledi. Birden bir hüzün çöktü içine. İnsanlığın haline bütünüyle acıdı. Canı içmek, körkütük olmak istiyordu. Bu

sebepten vagondan inerek, Şvayk'ı aramaya balşadı.

Bulduktan sonra da :

— Bana bak, Şvayk, dedi. Nereden bir şişe konyak temin edebileceğini biliyor musun? Kendimi hiç iyi hissetmiyorum.

— Teğmenim, kendinizi iyi hissetmemenizin sebebi, hava değiştirdiğiniz için. Sanırım savaş meydanına geldiğimiz vakit kendinizi çok daha kötü hissedeceksiniz. İnsan bağlı olduğu askerî karargâhtan ne kadar uzaklaşırsa, o nisbette de kendini daha kötü hissetmeye başlar. Straşniceli Josef Kalenda adında bir bahçıvan da vakti zamanında evinden, yerinden, yurdundan uzaklaşmıştı. Straşniceden kalkıp Vinbegen'e geldikten sonra «Durak» meyhanesine bir göz attı. Sadece bir başlangıçtı bu. Koruna sokağındaki su kulesinin yanına gelince, bir meyhaneden çıkıp öbürüne girmeye başladı. Tek meyhane bırakmadı koca sokakta ve bu böylece tâ Santa Ludmina kilisesine kadar devam etti. İşte tam orada dizlerinin bağı çözüldü ama, bu kendisini pek fazlasıyla korkutmadı. Zira, Straşnice'deki «Remil» meyhanesinde bir gece evvel bir tranvay biletçisi ile iddiaya girmiş ve dünyayı yayan olarak tam üç haftada dolaşacağını ileri sürmüştü. Derken efendim, bizim bahçıvan yürüdükçe evinden uzaklaşıyordu tabiî. Karlapats'a gelince «Kara Bira» meyhanesine girdi. Oradan Mala Strana'daki Santa Thomas birahanesini ziyaret etti. Oradan çıkıp «Pazartesi» lokantasına bir aktarma yaptı, sonra «Kral» meyhanesinde durakladı biraz ve manzarası çok güzel olan Braban'daki Strata Manastırı birahanesine attı kapağı. Ama, hava değişimi biraz olsun kendine getirmişti onu. Hele Loretoo meydanına geldiği zaman öylesine bir ev özlemine tutuldu ki, tarifi mümkün değil. Oracıkta kaldırımın kenarına oturarak ağlamaya, gelen geçene: «Ey iyi insanlar, ben bu işten vazgeçtim. Yapamıyacağım —özür dilerim teğmenim— Allah bu dünya

seyahatinin de belâsını versin.» Ama, eğer siz arzu ediyorsanız size bir şişe konyak bulmaya çalışırım teğmenim. Korkum sadece bir aksilik olup, trenin beni almadan çekip gitmesi.

Teğmen Lukaş, Şvayk'a trenin iki saatten evvel hareket etmiyeceği konusunda talimat verdi. Üstelik, teğmen daha başka bir bilgi vererek, istasyonun ardında kaçak konyak satıldığını söyledi. Biraz evvel Yüzbaşı Sagner, tabur posta eri Matusiç'i yollamış ve on beş krona gayet iyi cins bir şişe konyak aldırmıştı. İşte şimdi on beş kron veriyordu ve şartlar ne olursa olsun, hiç kimseye kendisini Teğmen Lukaş'ın gönderdiğini söylemiyecekti. Zira, verilen emirlere göre konyak veya herhangi bir içkiyi almak yasaktı.

— Teğmenim, benim bu işi yüzümün akıyla halledeceğimden emin olabilirsiniz. Benim aslında yasak olan bütün şeylere karşı korkunç bir eğilimim vardır. Hayatımda bu güne kadar kendim farkında olmadan hep yasak olan şeylerle uğraşmışım. Bir seferinde bize Karlin kışlasında yasaklanan...

— Geriye çark! Marş! dedi Teğmen Lukaş.

Şvayk yol boyunca yapması gereken şeyleri tekrarlıyordu. Evvelâ konyağın iyi olması lâzımdı, bunun için de tadına bakması gerekiyordu. İkincisi, içki satın almak yasak olduğumdan, son derece dikkatli olması lâzımdı.

Peronun köşesini kıvrıldığı vakit, yeniden Asteğmen Dub ile burun buruna geldi.

— Ne dolanıp duruyorsun buralarda, diye Dub sordu Şvayk'a. Tanıyor musun beni?

— Evet teğmenim, diyen Şvayk, selâma durduktan sonra devam etti. Ama, en büyük arzum sizin kötü taraflarınızı tanımak istememem.

Böyle bir cevap karşısında, eşekten düşmüş karpuza

dönmüştü Asteğmen Dub, Oysa, Şvayk, eli kasketinin güneşliğinde açıklamalarda bulunuyordu.

— Ben sizin sadece iyi taraflarınızı bilmek, tanımak istiyorum. Buna sebep de, bana geçen seferki gibi bağırmamanız için.

Böylesine bir küstahlık karşısında, Asteğmen Dub'un dizlerinin bağı çözülmüş, başı dönmeye başlamıştı. Söyliyecek bir şey bulamıyor, kendini bir türlü toparlıyamıyordu. Sonunda bitkin bir sesle:

— Defol karşımdan alçak köpek, diyebildi. Seninle sonra hesaplaşmasını bilirim ben.

Şvayk perondan çıktıktan sonra, kendine gelen Asteğmen Dub, hemen Şvayk'ın peşine düştü. Peronun biraz arkasında, ana yolun kenarında başaşağı edilmiş sepetlerin üzerine tepsiler, kavanozlar yerleştirilmişti. Türlü çeşit şeker, karamelâ vardı içlerinde ve sanki kır gezmesine gidecek okul çocukları için hazırlanmıştı bu sergi. Tepsilerin içinde çukulatalar, kâğıt helvaları, limon şekerleri, üzerinde dilim dilim salam bulunan çavdar ekmekleri. Bu salamlar herhalde at etinden yapılmıştı. Oysa, sepetlerin altına, türlü çeşit içki şişeleri sıralanmıştı. Akla gelen her cins içki vardı burada. Konyak, rom, kayısı rakısı, likör çeşitleri, değişik marka rakılar ve saire.

Şosenin hemen biraz berisinde bütün kaçak alış verişlerin yapıldığı küçük bir kulübe vardı.

Askerler evvelâ alış verişi sepetlerin başında yapıyorlar, sonra favorileri uzun bir Yahudi, sepetin altından çıkardığı bir içki şişesini, yüzüne masum bir ifade takıp, cüppesinin altına saklıyarak kulübeye getiriyor ve burada devam eden alış verişten sonra içki şişesi askerlerin pantalon veya kaputlarının içinde kayboluveriyordu.

Şvayk da kulübenin yolunu tuttu ya, arkasında istasyondan beri koku almış bir av köpeği gibi gelen Asteğmen Dub vardı.

Şvayk en yakın sepetin başında durdu, karamelâlara baktı bir süre, birkaç tane alıp parasını ödedi ve tam bu sırada favorili Yahudi alçak bir sesle:

— Rakı da bulunur şerefli asker, diye fısıldadı.

Pazarlık kısa kesildi ve Şvayk kulübenin yolunu tuttu. Yahudi satıcı şişeyi açıp, Kahraman Asker tadına bakmadan evvel para vermeye yanaşmadı. Konyak gerçekten güzeldi. Ceketinin cebine koyduktan sonra, yeniden istasyona döndü ve yeniden Asteğmen Dub'la burun buruna geldi.

— Nereden geliyorsun bakalım, alçak rezil, diye sordu.

— Teğmenim karamelâ aldım kendime.

Şvayk elini cebine sokarak, kâğıtları tozdan topraktan iyice pislenmiş birkaç karamelâ çıkardı.

— Eğer sizce bir mahzuru yoksa teğmenim... Ben biraz evvel tadına baktım. Hiç de fena değil. Kendilerine has hoş bir tadı var. Tıpkı meyva suyuna benziyor.

Ceketin altından, şişenin yuvarlak çizgileri belli oluyordu.

Asteğmen Dub, hafifçe Şvayk'ın ceketine dokundu.

— Ceketinin altında ne var, sahtekâr? Çıkar çabuk!

Şvayk, içinde sarı sıvı olan ve etiketinde «konyak» yazısı kolayca okunan şişeyi çıkardı.

Ve sonra korkmadan, gözünü bile kırpmadan o her zamanki yumuşak ve insan sesiyle:

— Teğmenim, dedi, biraz ilerdeki çeşmeden eski bir konyak şişesinin içine kendim için içme suyu doldurdum. Dün yediğimiz gulaşın biberi hâlâ midemi yakıyor. Son derece hararetim var. Ama, gördüğünüz gibi oradaki pompanın suyu biraz sarıya çalıyor. İçinde ya demir var, ya da borular pas tutmuş. İçinde demir olan su da sıhhate faydalıdır.

Bu sahneyi elinden geldiği kadar uzatmak isteyen

Asteğmen Dub, suratına, ancak iblislere yakışacak bir gülücük kondurduktan sonra, Şvayk'ı hepten mağlûp etmek için dişlerinin arasından tısladı:

— İç öyleyse. Ama, dikkatli iç. Bir seferde hepsini iç. madem o kadar hararetin var.

Zevkinden aklı başından gidecek dereceye gelen Asteğmen Dub, birtakım peşin hesaplar yaparak neler olacağını düşünüyordu. Şvayk, şişeden birkaç yudum alacak ve suratı buruşacak, daha fazla içemiyecekti. İşte o zaman kendisi, ver bakalım şişeyi bana diyecekti. Ben de çok susadım. Biraz da ben içeyim şu şifalı sudan. İşte böyle kritik bir anda acaba ne yapacaktı karşısındaki rezil. Hayır hayır, Dub mutlak bir zafer kazanacak, ondan sonra bu Şvayk denen rezili şikâyet edecek, başına olmadık işler açacaktı, filân falan.

Şvayk, şişenin mantarını çıkardı, dudaklarına götürdü ve sarımtırak su (!) yudum yudum gırtlağından geçerek şişenin içinden Aslan Asker'in midesine nakli mekân etti. Taş kesilmişti Asteğmen Dub. Şvayk, gözlerinin önünde koca şişeyi, gözünü kırpıp, suratını buruşturmadan sonuna kadar sanki maden suyuymuş gibi içtikten sonra, boş şişeyi yolun kenarındaki hendeğe fırlatmış, yere bir tükürük attıktan sonra da:

— Teğmenim, bu suda gerçekten de demir tadı var. Hatırlarım, Moldan kıyılarındaki Kamyk kasabasında bir pansiyoncu, yazları tedavi olmak için gelen misafirlerine kuyunun içine paslı at nalları atmakla demirli su hazırlardı.

— Senin at nallarının da hesabını sormasını bilirim ben, diye bağırdı Asteğmen Dub. Haydi biran evvel düş önüme de bu suyu aldığın çeşmeyi bana göster bakalım.

— Buradan biraz uzakta teğmenim. Yolun oradaki kulübenin çok arkalarında.

— Düş önüme bakayım alçak rezil, görelim bakalım

doğru dürüst yürüyebilecek misin. «Gerçekten son derece garip, diye düşündü Asteğmen Dub. Hiç bir şey belli etmiyor herif.»

Önden yürüyen Şvayk kendini Tanrıların büyüklüğüne ve de iyiliğine teslim etmişti. Buralarda bir kuyu veya çeşme olması gerektiğini söyleyip duruyordu kendi kendine. Nitekim, düşündüğü de oldu. Gerçekten bir kuyu vardı orada. Buna hiç mi hiç şaşırmadı Şvayk. Üstelik bir de tulumba vardı. Tulumbanın başına geçen Kahraman Asker kolu indirip kaldırmaya başlayınca, musluktan sarımtırak bir su akmaya başladı. Şvayk istifini hiç bozmadan, şaşırmadan açıkladı:

— İşte size bahsettiğim demirli su teğmenim.

Korkudan aklı başından gitmek üzere olan favorili Yahudi onlardan tarafa yaklaşınca, Şvayk Almanca olarak, adama bir bardak getirmesini, zira teğmenin bu sudan içmek istediğini söyledi.

Asteğmen Dub koca bir bardak dolusu suyu başına dikince o anda ağzının içine at sidiği ile gübre tadı yayılıverdi. Ama, adam bütün olan bitenlerden öylesine şaşırıp aptallaşmıştı ki, içtiği gübreli sidiğe karşılık, Yahudiye beş kron verdi ve sonra Şvayk'a dönerek:

— Daha burada ne bekliyorsun alçak dedi, çekip gitsene.

Beş dakika sonra subay vagonunda Teğmen Lukaş'ın karşısında olan Şvayk, adamı kaş - göz işaretleri ile dışarı çağırıp konuşmaya başladı:

— Teğmenim, beş yahut en fazla on dakika sonra körkütük sarhoş olacağım. Hemen gidip kendi vagonumda uyumam lâzım. Bu yüzden, sizden rica ediyorum, önümüzdeki üç saat içinde ne beni çağırın, ne de bir emir verin bana. Evvelâ uyuyup ayılmam lâzım. Her şey yolunda gitti ama, yolda Asteğmen Dub yakaladı beni. Kendisine şişedekinin su olduğunu söyledim ve onun verdiği emirle

bütün bir şişe konyağı başıma dikip içmek zorunda kaldım. Başımda durup gözlerini kırpmadan bana bakıyordu ve ben şişedekinin su olduğunu ispatlamak zorundaydım. Emrettiğiniz gibi, kimseye hiç bir şey belli etmiş değilim ama, şimdi yavaştan, dizlerimin bağının nasıl çözüldüğünün farkındayım. Aslında ben kafayı çekmeye alışığımdır. Askerî Rahip Otto Katzla birlikte biz kafaları az...

— Yıkıl karşımdan rezil, dedi Teğmen Lukaş. Sesinde bir kızgınlık yoktu ama, Şvayk'ın anlattıklarından sonra Asteğmen Dub'dan bir yüzde elli daha nefret ettiğini farketti.

Şvayk büyük bir dikkatle kendi vagonuna girdikten sonra, sırt çantası ile kaputunu düzeltip, bölük irtibat görevlisi Vanek'e döndü :

— Evvel zaman içinde bir adam varmış, körlütük içki içtikten sonra, çevresindekilere kendisini uyandırmamalarını söy...

Şvayk, cümlesini tamamlıyamadan, yattığı yerde horlamaya başladı.

Horlamaları arasında salıverdiği geğirtiler, kısa bir süre geçince içerdeki havayı değiştirdi. Ruhlar âleminin aşçıbaşısı, içeriyi derin derin kokladıktan sonra:

— Hay, Allah dedi. Burası mis gibi konyak kokuyor yahu!

Kısa bir süre sonra Asteğmen Dub'un kafası uzandı vagonun kapısından.

— Şvayk burada mı?

Bir yıllık gönüllü cevap verdi:

— Kendisi uyuyor teğmenim.

— Onu istediğim zaman hemen ayağa fırlayacak ve onu uyandırıp çağıracaksınız.

— Olacak iş değil teğmenim. Dedim ya uyuyor.

— Git uyandır o zaman. Size emir verildiği vakit bunu hemen anlamamanız beni şaşırtıyor, bir yıllık gönüllü.

Üstlerinize karşı biraz daha saygılı davranmanız gerekir... Beni tanımıyorsunuz daha... Ama, tanıdığınız zaman...

Bir yıllık gönüllü Şvayk'ın yanına gitti uyandırmak için:

— Şvayk, yangın var! Kalk çabuk.

— Bir vakitler odun, kömür deposu yandığı zamanlar, diye gümbürdeyen Şvayk, öbür tarafına dönerek ekledi. İtfaiye tâ Vysoçany'den gelmişti yangını söndürmek için...

— Lütfen teşrif edin de kendiniz görün, dedi bir yıllık gönüllü, Asteğmen Dub'a. Ben uyandırmaya çalışıyorum ama, becereceğimi hiç sanmam.

Asteğmen Dub, iyiden iyiye köpürmüştü:

— Adınız ne sizin, bir yıllık gönüllü? Marek mi?.. Ya demek askere alındığından bu yana hep ceza evinde ikamet eden bir yıllık gönüllü Marek sizsiniz.

— Evet teğmen. Eğer açıklamak gerekirse, ben bir yıllık gönüllü kursunu kodeslerde tamamladıktan sonra, rütbesi geri alınmış Marek'im. Ama, hikâye burada bitmiyor. Tümen mahkemesi suçsuz olduğumu kabul edip beni beraet ettirince, bu taburun tarih yazarlığına atandım. Hem de eski rütbemi muhafaza ederek.

— Bu rütbenizi pek fazla koruyacağınızı hiç sanmam, diye haykırdı, Asteğmen Dub. Hırsından pençe pençe olan yanaklarına bakan zavallının birkaç şamar yediğini sanırdı kolaylıkla. Bu işi de ben halledeceğim!

— Teğmenim, tabur komutanının karşısına çıkarılmamı arzediyorum, dedi Marek askerlik kurallarının zerre kadar dışına çıkmadan.

— Bırak benimle oyun oynamayı! Tabur komutanı hesabına da sana vereceğimi biliyorum. Benim sesimi yeniden duyduğun zaman bu davranışlarından dolayı son derece pişman olacaksın. Çünkü, daha beni tanımıyorsun... Ama, tanıdığın zaman görürsün!

Asteğmen Dub ateş püskürerek çekti gitti vagonun

yanından. Kızgınlığından buraya neden geldiğini unutmuş tu. Aslında biraz evvel burada bulunmasının sebebi, Şvayk'a «hoh de bakalım», demek içindi. Böylelikle izinsiz içki içmenin ne demek olduğunu gösterecekti ona. Ama, artık çok geçti. Zira, yarım saat sonra, askere kara kahveyle rom dağıtıldı. Şvayk ayaklanmıştı. Biraz sonra Asteğmen Dub'un sesi tekrar duyuldu. Boş bulunan Kahraman Asker yaban hayvanı gibi sıçradı olduğu yerde.

— Hoh de bakayım! diye haykırdı Dub.

Şvayk ciğerindeki bütün havayı asteğmenin yüzüne boşaltıverdi. Sanki bir ispirto fabrikasının üzerinden esen sıcak bir rüzgâr oradaki kokuyu önüne katıp getirmişti vagonun içine

— Bu leş gibi kokan ne, herif?

— Rom kokuyorum, teğmenim.

Zafer kazanmış bir komutan gibi böbürlenen, Dub:

— Gördün ya dostum, dedi, nihayet seni yakaladım.

Oysa, Şvayk'ta en ufak bir tepki, en ufak bir korku izi yoktu.

— Evet teğmenim. Biraz evvel kahveyle rom dağıttılar. Ben ilk olarak romu içtim. Ama, eğer yeni bir emir geldiyse ve bizler evvelâ kahveyi içip, arkasından roma başlıyacaksak, son derece özür dilerim. Böyle bir emirden haberim olmadığı için böyle bir hata yaptım. Söz veriyorum bir daha tekerrür etmez.

— Pekâlâ, yarım saat evvel buradayken o horlamanın sebebi neydi bakalım? Uyundırmak kabil olmadı seni.

— Teğmenim, bütün gece gözümü kırpmayıp, Vesprim'deki manevraları düşündüm sabaha kadar. O zamanlar birinci ve ikinci ordular, Staynmark bölgesiyle Macaristan'ın sol tarafından yayılarak, Viyana dolaylarında konaklamış olan dördüncü orduyu kuşatmışlardı. Orada tahkimatımız vardı ama, karşı taraf Tuna kıyısına, istihkâm birliklerinin kurduğu köprüyü atmayı başardı. Aslında ta-

arruza geçmemiz gerekiyordu ve kuzeyden ve de güneydeki Vosek'ten bazı birliklerin bize yardıma gelmesi lâzımdı. Bize verdikleri haberde, üçüncü ordunun yardıma geleceği, böylelikle arada sıkışıp kalmıyacağımız bildirilmişti. Platen gölüyle Pressburg arasındaydık o zaman. İkinci orduya saldırdık ama, bunun hiçbir faydası olmadı. Tam biz kazanacakken geri püskürtülünce, manevrayı beyaz taraf kazandı.

Tek kelime bile söyliyemeyen Asteğmen Dub, çaresizlik içinde başını iki yana salladıktan sonra çekti gitti. Ama kısa bir süre sonra geri gelerek yeniden bağırdı Şvayk'a:

— Şunu unutma ki, yakında suratımı gördüğün zaman, dehşet naraları atacaksın ve de o gün sandığından yakındır!

Daha başka söyliyecek söz bulamadığı için, subay vagonuna döndü. İçerde Çavuş Strnad tarafından yakalanarak getirilen talihsiz bir erin sorgusunu yapıyordu Yüzbaşı Sagner. Zavallı asker, siperlerde kendini emniyete almak için daha şimdiden harekete geçmiş ve civardaki bir domuz ahırının çinko kaplı kapısını sırtlayıp trene getirmişti. Şimdi ise korkudan büyümüş gözleriyle af diliyor ve kapıyı cephede şarapnel parçalarına karşı korunmak için getirdiğini açıklamaya çalışıyordu.

Asteğmen Dub, gördüklerinden son derece hoşlanmıştı. Hemen bir nutuk çekerek askerin nasıl davranması gerektiğini anlattı. Erler, üstlerine ve imparatorluğun en yüksek komutanının emirlerine harfiyen uymak zorundaydılar. Eğer herhangi bir taburda böyle reziller bulunursa, bunları yakalamak, şiddetle cazalandırmak ve hemen içeri tıkmak, memleketin kurtuluşu bakımından son derece önemliydi.

Oysa, onun bu nutkuna karşı, Yüzbaşı Sagner korkudan gözleri fal taşı olmuş zavallı erin omuzunu okşayarak :

— Yüreğinde bir kötülük olmadığını biliyorum, dedi, Bu işi iyi niyetle yaptın. Ama, şimdi bu kapıyı sırtlan, söktüğün yere git, tak ve bir daha da gözüme gözükme.

On beş dakika sonra Nova - Çabyna'ya doğru çıktılar. Yanmış, harap olmuş Brestov ve Büyük-Radvan köylerinin önünden geçtiler. Çevre burada şiddetli çarpışmaların olduğunu gösteriyordu. İş ciddileşmeye başlamıştı artık.

Karpatlar'ın yarları yamaçlarına dizi dizi siperler kazılmıştı. Tren yolu boyunca, vâdilerden vâdilere uzanıyordu siperler. Hattın her iki tarafında, güllelerin açtığı derin çukurlar vardı sayısız. Tepelerin arasından akan Laborcenin üzerinde yeni yapılmış köprülerle, daha evvelki çarpışmalarda atılmış köprülerin enkazına rastlanmaktaydı.

Mecze Laborce'ye kadar bütün vâdi sanki dev atlıların nallarıyla hallaç pamuğu gibi atılmış, altı üstüne getirilmişti. Küçük ırmağın ardındaki şosenin terkedilmiş bir hali vardı ve yolun kenarındaki çiğnenmiş tarlalardan burada birliklerin konakladığı anlaşılıyordu kolayca.

Bombaların açtığı çukurların kenarında, rüzgârın, yağmurun ve mermilerin lime lime ettiği Avusturya üniformalarının kalıntıları vardı.

Nova - Çabyna'nın biraz gerisinde yanmış bir ağacın dalına içinde bir bacak parçası olan Avusturyalı bir piyade erinin çizmesi asılıp kalmıştı.

Yapraksız ağaçlar, yanmış çamlar, kabukları yüzülmüş türlü çeşit ağaçlar, yerle bir edilmiş evler, bağlar, bahçeler çarpıyordu insanın gözüne tren yoluna devam ettiği sürece. Demek ki, buraları şiddetli bir topçu ateşine tutulmuştu.

Yeni döşenen hattan ağır aksak yoluna devam eden trenin pencerelerinden, kapılarından cepheye sevkedilen askerler, artık yavaştan savaşın rezilliğini anlamaya,

kendilerini bekliyen korkunç sonucu ciddî olarak hissetmeye başlamışlardı. Yamaçlardaki asker mezarlarında dizi dizi beyaz haçların bazılarının üzerinde, Galiçya rüzgârlarının henüz söküp önüne katamadığı, yağmur ve tozdan perişan olmuş Avusturya askerlerinin kepleri, esen yelin altında tembelce yalpalanıp duruyordu.

Trenin son vagonlarındaki Bergrayhştayn bölgesinden gelen askerler, Milovice istasyonundan beri «Eve gittiğim, eve gittiğim, eve gittiğim zaman», şarkısını söylemişlerdi ya, Hummene'den sonra tümüne birden bir ölüm sessizliği yapışıp kalmıştı sanki. Zira, hepsinin kafasında aynı düşünce vardı. Haçların üzerinde sallanan kasketlerin, keplerin sahipleri de, cepheye sevkedilirlerken aynı şarkıyı söylemişlerdi. Oysa, eve dönmek ve hayatın son gününe kadar sevdiceğinin yanında kalmak ne güzel şeydi.

Mecze - Laborce'de tren yarı yanmış, yarı yıkılmış duvarları sanki hayretle hat boyundaki eğri büğrü traverslere bakan istasyon binasının isli duvarları ardında durdu.

Yanan ve yıkılan binanın yerine acele ile uzun tahta bir baraka inşa edilmişti. Bunun duvarları üzerinde ise, türlü çeşit dilde yazılmış şöyle bir ilân vardı: «Avusturya'nın savaş masraflarına katılınız.»

İlerde başka bir barakanın üzerinde Kızıl Haç işareti vardı. Kapıdan çıkan şişman bir askerî doktor, yanındaki iki genç hemşire, doktorun anlattıklarına yahut belki de onun bu tombul haline kahkahalar atarak gülüyorlardı.

Vâdinin biraz aşağısında akan küçük bir derenin kenarında darmaduman olmuş bir sahra mutfağı, Aslan Asker'in gözünden kaçmadığı için, Baloun'a dönerek taşı hemen gediğine koydu:

— Gör de bak, bizleri en yakın gelecekte ne bekliyor Baloun. Tam karavana dağıtılıyor, sen de tabağını uzatmışsın, derken gelen bir el bombası bu hale sokuveriyor mutfağı. Acaba halin ne olur o zaman?

Erata, Lubka geçidinin ardındaki Palota'da yemek verileceği bildirildi... Tabur levazımcısı, yanında aşçılar ve levazım subayı Asteğmen Cajthaml olduğu halde, yiyecek bulmak için Mecze - Laborce köyüne gitmişlerdi. Dört tane de er almışlardı yanlarına koruyucu diye.

Kafile yarım saat sonra, beraberinde ayakları bağlı üç domuz olduğu halde geri döndü. Peşlerine, domuzları ellerinden alınan, Rusyalı bir Macar ailesi takılmış sızlanıp ağlıyor, şişman askerî doktor, asteğmene bir şeyler anlatmaya çalışıyor, beriki ise umursamaz bir şekilde omuzlarını silkiyordu.

Kavga, zirvesine subay vagonunun önünde çıktı. Şişman doktor, Yüzbaşı Sagner'in yüzüne karşı bu domuzların, Kızılhaç hastahanesine tahsis edildiğini ileri sürerken, köylü aile ise böyle havadisi duyup bilmek bile istememekte ısrar ediyordu. Köylü, domuzlarının kendine iade edilmesi için yalvarıyor, bunların elinde kalan son mal olduğunu söylüyor, elinden alsalar bile, kendisine verilen para karşılığı oracıkta öldürseler, domuzları vermiyeceğini anlatmaya çalışıyordu.

Köylü, domuzlara karşılık verilen parayı avucunu açarak, Yüzbaşı Sagner'e uzattığı zaman, köylü kadın o çevrelerde âdet olduğu üzere, saldırıp yüzbaşının öbür elini kavrayı öptü.

Bütün bunlar, fazlasıyla şaşırtıp, serseme çevirmişti Yüzbaşı Sagner'i. Köylü kadından elini kurtarması için kısa bir süre geçti. Ama hiçbir faydası olmamıştı bunun. Kadının yerine saldıran yeni kuvvetler, yüzbaşının elini kavrayıp öpmeğe başladılar.

Bu arada Asteğmen Cajthaml, resmî bir dille açıklamasını yaptı:

— Bu adamın bunlardan başka on iki domuzu daha var. Ayrıca, alınan malına karşılık parası da verilmiş durumda. On iki bin dört yüz yirmi numaralı tümen komu-

tanlığı emrinin 16 ncı paragrafına göre, savaşın olmadığı bölgelerden alınacak canlı domuzların kilosuna iki kron on altı heller ödenecektir. Savaş sahasına giren yerlerden alınan canlı domuzun kilosuna ise, otuz altı heller daha ilâve edilecektir. Yani, kilo başına iki kron elli iki heller ödemek gerekiyor. Bunların dışında savaş bölgelerindeki çiftliklerde yenilmek için yetiştirilmiş iğdiş edilmiş domuzlar varsa, bunlar savaş bölgesine girmeyen yerlerdeki gibi aynı fiyattan satın alınacak, sadece bir tazminat olmak üzere, kilo başına on iki heller ödenecektir. Aksilik veya anlaşmazlık hallerinde, nakliye komutanı başkan olmak üzere, hazırlanan bir komisyon, meseleyi inceleyerek bir çözüm yolu bulmaya çalışacaktır.

Levazım asteğmeni bütün bunları yanından hiç eksik etmediği tümen emrinin bir kopyasından okuyordu. Bu işte öylesine bilgi sahibi olmuştu ki, cephe bölgesinde havuç ve karnıbahar fiyatlarının yüzde kaç arttığını bile biliyordu.

Verilen fiyatlara bakılacak olursa, Viyana'da çalışan kişiler bu emri kaleme aldıkları zaman, cephe bölgesinin havuç ve karnıbahar bolluğu içinde yüzen bir yer olduğunu sanmışlardı.

Asteğmen Cajthaml emri Almanca okuduktan sonra, aynı dilden köylüye anlayıp anlamadığını sordu. Beriki anlamadığını ifade eden şekilde kafasını salayınca.

— Demek, dedi bu işi bir komisyonun halletmesini istiyorsun.

Komisyon kelimesini anlıyan köylü başını sallayınca, meydana getirilen komisyon, dört süngülü askerin eşliğinde köylünün evinin yolunu tuttu. Burada verilecek karara göre, köylüye kilo başına ya iki kron elli iki heller, ya da iki kron yirmi sekiz heller ödenecekti. Oysa, domuzlar bir süre önce sürüklenerek, idam edilmek üzere sahra mutfağının yolunu tutmuştu bile. Köye giden yola

varmadan önce, mutfak tarafından gelen üç domuzun acıklı ölüm çığlığı duyuldu.

Köylü dâvayı artık kaybetmiş olduğunun farkındaydı.

— Bari domuz başına iki altın verin, dedi.

Dört er adama biraz daha yaklaştılar. Ailenin geri kalan kısmı Yüzbaşı Sagner ve levazım asteğmeninin yolunu kesmiş, diz çökerek subayların dizlerini kavramış, buradaki Macar Ruslarının konuştukları Ukraynaca yalvarıp duruyorlardı. Askerler domuzları yeyip cehennemin dibine kadar gidebilirler diye.

Böylelikle, komisyona iş düşmeyince, birden içerleyen köylü yumruğunu sıkıp tehdit edercesine sallayınca, askerlerden biri tüfeğin dipçiğini adamın göğsüne indirdi ki, bu da alış verişin sonu oldu işte. Tüm aile babayı kolundan sürüyerek tozlu yoldan köye doğru kaçmaya başladılar, ardlarına bakmadan.

On dakika sonra tabur levazım görevlisi ile tabur posta eri kendi vagonlarında domuz beyni yerken, levazımcı yazıcılara dönerek bir açıklamada bulundu:

— Sizin de tadmanız fena olmazdı ama, hayvanın bu kısımları astsubaylara tahsis edilmiştir. Aşçılara ise böbreklerle ciğer verilir. Yazıcılara gelince, onlar da asker yemeğinin iki mislini alırlar.

Tam bu sırada Yüzbaşı Sagner subay mutfağında şu emri vermekteydi:

— Kekikli domuz pişireceksiniz. Etin en iyi kısımları kullanılacak, bu yüzden fazla yağlı olmamasına dikkat edin.

Ve böylesine bir taksimattan sonra, Lubka geçidinde yemek dağıtılan erat, sefertaslarının içindeki çorbada kelle başına iki ufak parça domuz eti buldular esaslı bir araştırmadan sonra. Daha talihsiz yıldız altında doğmuşlara gelince, o fıkaraların çorbalarının içinden sadece birer parça domuz derisi çıktı.

Sahra mutfağında her zamanki bir askerî eşitsizlik meydana gelmişti. Bir rezilliktir gidiyordu mutfakta. Emirerlerinin ağzı - burnu yağ içindeydi. Posta erleri taş gibi olmuş midelerinden dolayı bir geyirip, bir ahh ediyorlardı. Cennetin lutfuna uğramıştı sanki bu imtiyazlı kişiler.

Bir yıllık gönüllü Marek hemen bir rezalet çıkardı mutfakta. Herşeyden evvel eşitlik istiyordu. Aşçıbaşı okkalı bir parça domuz etini çorbanın içine atıp: «Bu da bizim taburun tarihçisi için», deyince, gönüllü bir açıklama yaparak, savaştâ eratın gözetilmesi, herbirine eşit miktarlarda yemek dağıtılması gerektiğini açıkladı. Onun bu fikri erat tarafından çok makûl karşılandığından, zılgıtı yiyen ahçılar ve mutfak görevlileri oldu.

Bir yıllık gönüllü, kendisine verilen domuz etini kazanın içine fırlatıp attıktan sonra, kendisinin korunmaya, iltimas edilmeye ihtiyacı olmadığını bildirdi kesinlikle. Oysa, onun bu davranışı mutfak görevlileri tarafından yanlış anlaşılmış ve alayın tarihini yazacak olan kişinin kendisine verilen etten memnun olmadığı, bunu az gördüğü sonucu çıkarılmıştı. Aşçıbaşı yanına yaklaşarak, ona karavana dağıtıldıktan sonra tekrar gelmesini, o zaman da bir iki domuz parçası verebileceğini fısıldamıştı.

Yazıcıların da ağzı - burnu yağdan pırıl pırıldı. Sedyeciler ve sıhhiye erleri ağızları kulaklarına varmış, sırıta sırıta geyirmekteydiler. Tanrının bu nimeti, çevrelerinde kısa bir süre evvel yapılan savaşı unutturmuştu herbirine. Hiç kimse etrafa mantar gibi saçılmış boş mermi kovanlarını, bombaların açtığı çukurların içinde ve çevresinde Alman, Rus ve Avusturya askerlerinin parçalanmış üniformalarını, çalılara takılmış, otların üzerinde kıvrıla kalmış kanlı sargı bezlerini görmüyor, yahut görmek istemiyordu.

Çevredeki bir bahçenin ortasında bir taş yığını haline gelmiş olan eve, patlamayan bir bomba isabet etmişti. Sa-

vaş içinde çok rastlanıyordu böyle şeylere ve bu bombaların hiç beklenmedik anlarda patladıkları, çevrelerindeki yeni kazılmış mezarlardan ve yeni çürümeye başlamış leş kokusundan anlaşılıyordu. Gerektiği kadar derine gömülemiyen ölülerin çıkardığı iğrenç koku dayanılacak gibi değildi gerçekten.

Ve buradan geçen, burada konaklıyan birlikler gerilerinde minik tepecikler halinde insan gübresi bırakmışlardı. Uluslararasıydı bu kaka tepecikleri. - Alman, Avusturya ve Rusya'daki tüm milletlerin pislikleri ya yanyana, ya üstüste birikmiş en ufak bir kavga çıkarmadan, birbirlerine saldırmadan hep birlikte kuruyup gidiyorlardı.

Civardaki yıkıntılar, ister bir duvar, ister bir harabe, ister yanmış bir ev olsun kurşunlarla delik deşik edilip kalbura çevrilmişti.

Ve bu savaş zevkini, bu savaş dekorunu tamamlamak için uzak tepelerin ardından kara dumanlar yükseliyordu. Sanki tüm bir köy yanıyordu ilerilerde. Oysa, bu çıkan dumanların ve yanan köyün askerlik yönünden bir anlamı vardı. Yakılanlar; kolera barakaları, dizanteri, tifüs revirleriydi. Arşidüşes Maria'nın himayesinde teşkil edilen bu binalar, onları yapanlar tarafından tepeden tırnağa kadar soyulmuş, çoğu kere mevcut bile olmamıştı. Ve şimdi dumanları savrulan saman yataklar, imparatorluğu korumakla görevli hırsızların son suç delillerini de havaya savurup yok ediyordu.

İşte tam bu sırada, bu alışılmamış çevrede, bölükler vagonlarında istirahat ederlerken, Yüzbaşı Sagner yanında tabur irtibat subayı olduğu halde, taburun bundan sonra ne istikamete gitmesi hakkında alay komutanlığından şifreli olarak gönderilen telgrafları çözmeye uğraşıyorlar ve de bir türlü işin içinden çıkamıyorlardı. Aslında alay telgrafhanesinde oturan kaz kafalının biri emirleri karıştırmış ve Galiçya'ya giden doksan birinci piyade alayının

on dördüncü bölüğünü, gene doksan birinci alayın Neustad ve Satora sevkedilen yedinci taburu sanmıştı.

Böylece, içinden çıkılmaz bir keşmekeşlik çıkmıştı ortaya. Yüzbaşı Sagner, subay vagonuna döndüğü zaman, içerdeki subaylar bir konuşmaya dalmışlardı. Onlara göre anlaşılır resmî Alman lisanı olmasaydı, Avusturya lehçesi yüzünden imparatorluk içinden çıkılmaz bir karışıklığa düşerdi. Zira, Avusturya kurmayında oturan et kafalılar gönderdikleri telleri hâlâ meyhane lisanı ile çekmekte inad etmekteydiler.

Teğmen Dub, Avusturya kurmay başkanlarını savunmaya kalkışıp, onların kafasız değil, buradaki savaşlar yüzünden tren hatlarının karman çorman olduğunu ve bu gibi yanlışlıkların herkes tarafından yapılabileceğini anlatmaya başladı.

Subayların hepsi asteğmene acıyarak bakıyor ve gözleriyle şunu demek istiyorlardı: «Zavallı, deli olmasının önüne geçmek onun elinde değil ki!» Oysa, beriki, çevresindekilerin kendisine karşı koymadığını görünce, zırvalamasını arttırmaya, bu terkedilmiş çevrenin, Avusturya imparatorluk ordusunun demir yumruğunu ispat ettiğini anlatmaya başladı. Hâlâ kimse kendisine cevap vermeyince, sözlerine şu şekilde devam etti:

— Evet, çevre de gösteriyor ki, Ruslar buradan büyük bir bozguna uğrayarak çekilmişler.

Onun bu zırvalarını dinliyen ve canına tak eden Yüzbaşı Sagner, ateş hattına gelip, siperlere yerleşir yerleşmez ilk iş olarak Asteğmen Dub'u, düşman hatlarına keşif kolu komutanı olarak göndermeye karar verdi ve bu fikrini fısıldayarak dostu Teğmen Lukaş'a açtıktan sonra, sözlerine şu şekilde devam etti:

— Bu sivil reziller, başıbozuklar da nereden musallat edildiler bize. Okumuşlukları arttıkça, rezillikleri de o nisbette fazlalaşıyor.

Görüşüne bakılacak olursa, Asteğmen Dub'un konuşmasını kesmeye hiç mi hiç niyeti yoktu. Subaylara, Karpatlar'daki savaşlar hakkında okuduğu makaleleri anlatıyor ve Karpat geçidinde Avusturya - Alman birliklerinin, San bölgesinde yaptıkları saldırıyı açıklamaya çalışıyordu.

Anlattıklarına bakılacak olursa, herif sanki bu harekâtta sadece görev almamış da, bütün harekâtı kendisi tertip edip idare etmişti.

Hele ara sıra ettiği lâflar, gerçekten sinir bozucuydu.

— Sonra Bukovsko - Dynov hattını savunmak için Bukovsko üzerine yürüdük, Velka - Polonka'da birliklerimizle irtibat kurduktan sonra, düşmanın koskoca bir tümenini perişan ettik.

Bu konuşmaya artık daha fazla dayanamıyan Teğmen Lukaş, asteğmene dönüp alaylı bir şekilde:

— Herhalde sen bu olayı da savaştan evvel bölge âmiri ile konuşup tartışmışsındır.

Asteğmen Dub, Teğmen Lukaş'a düşman düşman bakıp, çekti gitti vagondan.

Trenin durduğu hattın kenarının birkaç metre aşağısında, içinde türlü çeşit atılmış hırdavat olan bir çukur vardı. İçerdekilere bakılacak olursa, Ruslar çekilirlerken bu yoldan geçmişlerdi. Çukurda paslı çaydanlıklar, maşrapalar, birkaç tencere ve fişeklikler vardı. Bunların dışında, karmakarışık olmuş dikenli teller ve gene her yerde görülen kanlı sargı bezleri. Çukurun başında bir asker topluluğu vardı ve Asteğmen Dub bir anda bunların içinden etrafındakilere birşeyler anlatan Kahraman Asker Şvayk'ı tanıdı.

Bu yüzden yanlarına gitti.

Şvayk'ın önünde durduktan sonra o emir vermeye alışmış sesi çınlattı ortalığı:

— Ne oluyor burada?

— Teğmenim dedi Şvayk, istifini bozmadan, sadece bakıyoruz.

— Neye bakıyorsunuz, diye Dub, haykırdı.

— Teğmenim burada durmuş, çukurun içine bakıyoruz.

— Kim izin verdi size?

— Teğmenim, bu zini bize Bruck'ta iken Albay Şröder verdi. Yola çıkmadan evvel yaptığı konuşmada, savaş verilen ve de terkedilen yerlerden geçtiğimiz zaman çevreyi dikkatle izlememizi, burada nasıl savaşıldığını anlamamızı, bunun bizlere büyük faydası olacağını söyledi. İşte şimdi bu çukurun başında durup bakmamızın sebebi, ricat ederken nelerin atıldığını bilip öğrenmek için. Teğmenim, işte bu karşımızdaki manzaradan, bir askerin birtakım lüzumsuz ıvır zıvırı beraberinde taşımasının ne derece saçma olduğunu anlıyoruz. Bununla sadece başı derde giriyor insanın. Sonunda da boş yere yoruluyor. Üstelik böyle lüzumsuz eşyaları yüklenince insan rahat bir şekilde de savaşamaz.

Tam o anda Asteğmen Dub'un kafasından umut dolu bir fikir geçti - belki şimdi vatana ihanet propagandası yaptığından dolayı, Şvayk'ı tutuklayıp askerî mahkemenin karşısına çıkarabilirdi. Bu yüzden, sertçe sordu:

— Yani sence bir asker, buradakiler gibi çıkarıp fişekliğini filân atmalı öyle mi?

Dost bir gülümseme yayıldı Şvayk'ın yüzüne.

— Hiç de değil teğmenim. Ama, şu oturağa bakın bir kere.

Gerçekten de çukurun içindeki hırdavatların arasında, emayeleri yer yer dökülmüş paslı bir oturak duruyordu. Artık evde kullanılamıyacak kadar eskimiş bu âleti, herhalde istasyon şefi, gelecek yüzyıllarda bir zamanların iskân bölgesini keşfetmekle son derece sevinecek olan arkeologların arasında bir tartışma çıkarmak için atmıştı.

Ve bu oturak daha sonra okul çocuklarına gösterilecek, emayenin kaç yüz yıllık olduğu hakkında tahminler yapılacaktı.

Elinden başka hiç bir şey gelmeyen Asteğmen Dub, sadece oturağa bakıyordu. Evet, burada savaşanlardan biri pembe gençlik yıllarının yatak altında saklanan ev eşyasını beraberinde getirmişti.

Paslı oturak hepsini son derece etkilemişti. Asteğmen susuyordu. Sözü Şvayk aldı yeniden:

— Teğmenim, bir vakitler böyle bir oturak yüzünden Podebrady kaplıcalarında olmayan kalmamış. Bize Vinbergen'de bir meyhanede anlatmışlardı hikâyeyi. Podebrady'de «Lâzımlıklar» adında bir küçük dergi çıkarmış o zamanlar. Sahibi şehrin eczacısı, yazı işleri müdürü de Ladislav Hajek adında bir muhterem kişi. Eczacı biraz garip bir insan olduğundan, eski oturaklar ve buna benzer ufak tefek eşya koleksiyonu yaparmış. Sonunda ufak bir müze sahibi bile olmuş. Derken günlerden bir gün gazetenin Yazı İşleri Müdürü Domazliceli Ladislav Hajek, kendisi gibi yazar bir arkadaşını Podebrady'e dâvet ediyor. Tam koskoca bir haftadan beri görüşmedikleri için iki arkadaş hasret çıkarmak üzere oturup, körkütük olana kadar kafaları bir güzel çekiyorlar. Bu arada, misafir gazeteci, arkadaşı yazı işleri müdürünün pek çok lâzım olduğu «Lâzımlıklar» gazetesine bir yazı yazmaya söz veriyor. Ve gazeteci yazdığı makalede bir koleksiyoncudan bahsediyor. Bu adam Elbe nehrinin kumluk kıyılarında eski bir oturak bulup bunu Aziz Vadavs'ın savaş miğferi sanıyor. Havadis öylesine ilgi uyandırıyor ki çevrede, Hradev Başpiskoposu Brynch, başta kilise sancakları olmak üzere büyük bir alay tertip edip, bu hazineyi daha yakından incelemek üzere yola çıkıyor. Eczacı ise, kendisiyle alay edildiğini sandığından, sonunda Yazı İşleri Müdürü Bay Hajek ile yumruk yumruğa dövüşüyor.

Asteğmen Dub, şu anda Şvayk'ın suratının ortasına bir yumruk indirmemek için zor tutuyordu kendini. Avazı çıktığı kadar bağırdı askerlere:

— Size son defa söylüyorum, aylak aylak dolaşmak yok. Daha hiçbiriniz beni doğru dürüst tanımıyorsunuz. Ama bekleyin bakalım. Beni iyice tanıdığınız zaman görürsünüz!

Şvayk da diğer erlerle birlikte vagonuna dönmek için davranınca, Asteğmen Dub, kudurmuş gibi uludu:

— Sen burada kalacaksın, Şvayk!

Şimdi her ikisi de karşı karşıyaydılar. Asteğmen Dub, söyliyeceği korkunç şeyleri kafasında plânlıyordu.

Oysa, Şvayk daha atik davrandı.

— Teğmenim, havalar hep böyle gitse ne güzel olacak. Gündüzleri hiç de bunaltıcı sıcak olmuyor. Gecelere gelince, limonata gibi. Bardağa doldur doldur iç. Ben savaşmak için bundan daha iyi bir mevsim tasavvur edemiyorum.

Asteğmen Dub, tabancasını çıkardı kılıfından.

— Daha evvel buna benzer bir şey gördün mü?

— Evet teğmenim gördüm. Aynısı Teğmen Lukaş'ta da var.

— Öyleyse bundan böyle dikkatli ol derbeder rezil, diyen Dub, büyük bir ciddiyetle, kasıla kasıla tabancasını kılıfına soktu. Demek bunun ne olduğunu biliyorsun. O halde gözünü aç. Eğer propaganda yapmaya devam edecek olursan, başına hiç de hoş olmayan şeyler gelebilir.

Asteğmen Dub, Şvayk'ın yanından ayrıldıktan sonra kendi kendine konuştu:

— Çok iyi lâf ettim böyle demekle: propaganda yapmaya. Evet... propaganda yapmaya...

Şvayk vagonuna dönmeden evvel, asteğmen bir süre daha aşağı yukarı dolaştı durdu. Bu arada kendi kendine homurdanıp duruyordu:

— Bu herifi nasıl, nerede, ne zaman kapana kıstıracağım?

Şvayk'a gelince, o yoluna giderken, birdenbire aklına, bu çeşit kişilere «Osuruk amca» dediği geldi.

Askerî dilde bu «osuruk» kelimesi büyük bir aşkla kullanılır ve bu şeref ünvanı herşeyden evvel albaylara, yaşlı yüzbaşı ve binbaşılara ithaf edilirdi ki, bu kelime, «bok moruk» ünvanından bir derece daha yüksekti. Başına belirtici başka bir kelime eklenmeden, sadece «moruk» lâfı, ihtiyar bir albaya veya bağırıp çağıran, ama askerini tutan, onları başka alaylara karşı savunan, izinsiz çıkıp da meyhanede yabancı inzibat erleri tarafından tutuklanan erlerini onların elinden kurtaran binbaşılara denirdi. Genellikle bu «moruk» lar, askerleri için yaşıyan, fedakârlık eden, herşeyin nizam ve intizamda olmasını isteyen kişilerdi. Ama, kusursuz insan olmayacağı gibi, onların askerin gözüne batan bir kusurları bu ünvana sahip olmalarına sebep olmuştu.

Ama buna karşılık «moruk», askere eziyet eder, assubayları horlar, gece manevralarında olmıyacak şeyler icad ederse o zaman ünvanı hemen değişir ve «bok moruk» olurdu.

Yok eğer subay daha da ileri gidecek hareketler yapar, zevk için işkence eder, olmıyacak budalıklar ederse, o zaman isim değişir, «bok moruk» un yerini hemen «osuruk amca» adı alırdı. Her anlama gelirdi bu kelime ve bir sivil osuruk amca ile askerî bir osuruk amca arasındaki fark tahmin edilemiyecek kadar büyüktü.

Sivillerde de bu isim yüksek memurlara verilir, kapıcıdan odacıya, odacıdan küçük memurlara kadar bütün personel aralarında onu bu şekilde adlandırırlardı. Bütünüyle kırtasiyeci olan bu cins yüksek memur en ufak bir kusur için ortalığı velveleye verip, rezalet çıkarmaktan kaçınmaz, eşşeğin süzmesi olduğu halde her şeyi anladığı-

nı bildiğini iddia eder, kör cahil olduğu halde akıllı geçinir.

Oysa, savaşa katılmış olan herkes sivil bir «osuruk amca» ile üniformalı bir «osuruk amca» arasındaki o büyük farkı gayet iyi bilir. Askerlikte moruk kelimesinin anlamı, pis herif demektir. Gerçek bok herif demektir. Böylesine bir subay herkese karşı son derece sert ve insafsız davrandığı halde, en ufak bir engel karşısında bocalayan, şaşıran, çarşafa dolanan kişidir. Askere tahammül edemediği halde yok yere onunla boğuşur. Taşıdığı rütbeye lâyık olabilmek için en ufak bir çaba göstermez. Ve bu «osuruk amca», «moruk» veya «bok moruk» ünvanını kazanmış olanlardan çok daha kötü bir kişidir.

Şvayk bu düşüncelere dalmış vagonuna dönerken, yolda Asteğmen Dub'un emireri ile karşılaştı. Yüzü kızarmış ve şişmiş olan fıkaranın efendisinden iyi bir dayak yediği anlaşılıyordu. Adı Kunert olan emireri dayak sebebinin, Şvayk'la arkadaşlık ettiğinden ötürü olduğunu açıkladı.

— O halde bu mesele hakkında hemen şikâyette bulunalım, dedi Şvayk. Zira, Avusturyalı asker ancak belirtilmiş bazı sebeplerden dolayı tokat yiyebilir. Yoksa, vara yoğa ona şamar atmak kimsenin hakkı değildir. Ama, senin efendin bütün sınırları silip atmış. Tıpkı Savoylu Prens Eugenin dediği gibi: «Buradan, şuraya», Şimdi sen hemen gidip olayı anlatıp, şikâyette bulunacaksın. Eğer yapmıyacak olursan o zaman, şahsen ben sana birkaç şamar atarım ki, alimallah nereden geldiğini şaşırırsın. Çünkü, artık orduda bir disiplin olduğunu öğrenmenin zamanı geldi. Karlin kışlasında da, emirerini tokatlayıp, tekmeleyen Hausner adında bir asteğmen vardı. Bir seferinde teğmenden öylesine dayak yiyor ki, iyicene serseme dönüyor ve de efendisini şikâyet edip, sadece tokat değil, tekme de yediğini, bu yüzden başının pervane gibi döndüğünü söylüyor ama, efendisi kolaylıkla aksini ispat ediyor bunun. Zira, o gün teğmen kendisine tekme değil, sadece

tokat atmış. Böylece yalan ifade verdi diye, hiç unutmam, zavallı emirerini tam üç hafta içeri tıkmışlardı.

— Ama bu hiç bir şey farkettirmez, diye konuşmasına devam etti Şvayk. Tıpkı doktor Hubiçka'nın dediği gibi, kişi ister kendini assın, ister bir kilo zehir yesin adlî tıpta biz nasıl olsa onu gene kesip biçiyoruz. Ben de seninle birlikte geleceğim. Birkaç şamarın askerlikte mânası büyüktür, anladın mı?

Kunert o sıra tam mânası ile dayak aptalı olduğundan, Şvayk'la birlikte subay vagonuna gitmeye itiraz etmedi.

Vagonun penceresinden kafasını uzatan Asteğmen Dub, gürledi:

— Burada ne arıyorsunuz alçak reziller?

— Sakın cesaretini kaybetme, diye Şvayk arkadaşını destekleyip vagonun içine sürdü.

O sırada da, Yüzbaşı Sagner ve Teğmen Lukaş'la karşı karşıya geldiler.

Uzun süre Şvayk'la yaşamış olan Teğmen Lukaş, eski emirerinin yüzündeki o ölüm ciddiyetini görünce, fazlasıyla şaşırmaktan kendini alamadı. Yüzü, her zaman bilip tanıdığı yüz değildi ve artık hiç de hoş olmayan bazı sürprizler beklenebilirdi.

— Teğmenim, dedi Şvayk, size verilecek bir raporum var.

— Rica ederim gene zırvalamaya başlama. Saçmalıklarına yeteri kadar tahammül ettim.

— Özür dilerim ama, ben sizin bölüğünüzün posta eriyim ve siz de on birinci bölüğün komutanısınız. Son derece komik bir durum olduğunun farkındayım ama, sandığıma göre Asteğmen Dub da sizin emriniz altında.

— Sen hepten aklını mı kaçırdın, diye Lukaş, Kahraman Asker'in sözünü kesti, sarhoşsun ve çabuk yıkıl karşımdan. Ne dediğimi anladın mı Allahın rezili aptalı?

— Teğmenim, dedi Şvayk ve Kunerti ileri doğru iteledi. Durum aynen şuna benziyor. Bir vakitler Prag'da tranvay kazalarını önlemek için bir tampon yapılmıştı. Mucit denemeyi bizzat kendisi yapmak istedi ve sonunda da belediye adamın dul karısına büyük bir tazminat ödedi.

Ne söyliyeceğini bilemeyen Yüzbaşı Sagner, sadece tasdik edercesine kafasını sallıyordu. Teğmen Lukaş'ın ise şaşkınlıktan kafası allak bullak olmuştu.

— Tağmenim, bu işin soruşturmasını yapmak lâzım diye büyük bir ciddiyetle Şvayk devam etti. Daha biz Bruck'tayken siz teğmenim bana, bir bölük posta erinin, sadece emir götürüp getirmekten başka görevleri de olduğunu söylemiştiniz. Bunlardan biri de bölükte olan bitenlerden sizi haberdar etmemdi. Bana verdiğiniz bu emre dayanarak, size, Asteğmen Dub'un sebepsiz yere emirerini dövüp tokatladığını bildiririm. Teğmenim, eğer Asteğmen Dub'un sizin emrinizde olduğunu bilmemiş olsaydım bu meseleye önem vermezdim, ama, bildiğim için olayı size haber veriyorum.

— Çok ilginç bir hikâye, dedi Yüzbaşı Sagner. Neden Kunert'i böyle sürürcesine buraya getirdin?

— Yüzbaşım, çünkü meselenin anlaşılması gerekiyor. Adam aklını oynatmış. Asteğmen Dub'tan devamlı olarak dayak yediği halde bunu bildirmeye kendisi cesaret edemiyor. Yüzbaşım, hele bir bakın korkudan bacakları nasıl titriyor. Kendinde değil. Böyle bir şikâyeti yapmaya cesaret ettim diye neredeyse geberip gidecek. Eğer ben olmasaydım, buraya gelmeye cesaret edemiyecekti. Bytouchovlu bir Kudela vardı, askerliğini yaparken hep bahriyeye geçmek isterdi. Sonunda geçti, hattâ subay vekili bile oldu. Sonra da Pasifik'te bir adada gemisinden kaçıp asker kaçağı oldu. Daha sonra orada evlendi ve hattâ kâşif Kaulasa ile konuştu da, koskoca kâşif onun yerli olmadı-

ğını anlıyamadı. Biliyorum, budalaca birkaç tokat yüzünden böyle şikâyette bulunmak hoş bir şey değil ama, kendisi her ne pahasına olursa olsun buraya gelmeyi, cesaret edip de gözüne yediremedi. Bu gördüğünüz emireri o kadar çok tokat yemiş durumda ki, bu şikâyetin hangi tokatlar yüzünden yapıldığını bile bilmiyor. Buraya her ne pahasına olursa olsun gelmek istemedi yüzbaşım. Ömrünün sonuna kadar horlanıp dayak yemeği, şikâyet etmeye tercih ediyor. Yüzbaşım, şunun haline bakın. Donuna doldurmuşa benziyor. Daha ilk şamarları yediği zaman koşup şikâyet etmesi, hakkını araması gerekirdi, ama kendisi tıpkı şairin dediği gibi, utangaç bir şebboy olmayı tercih ediyor. Aslında kendisi Asteğmen Dub'un emireridir.

Bunu söyledikten sonra, önündeki Kunertin sırtına hafif bir yumruk atan Şvayk:

— Orada öyle durup hazan yaprağı gibi titremesene be! dedi.

Yüzbaşı Sagner, Kunert'e ne olduğunu sordu.

Oysa, beriki hâlâ zangır zangır titreyerek, Asteğmen Dub'un kendisine asla fiske vurmadığını, yüzbaşının bunu asteğmenden de sorup öğrenebileceğini söyledi.

Ve Kunert titremesine ara vermeden bütün hikâyeyi Şvayk'ın uydurduğunu ilâve etti.

Gerçekten tatsız olmaya başlamış duruma son veren Asteğmen Dub'un kendisi oldu. Birden koridora çıkmış ve emirerini görünce gürlemişti.

— Ne, yediklerin yetmedi de birkaç şamar daha mı istiyorsun?

Bu da meseleyi halletmeye yetti. Yüzbaşı Sagner, son derece kuru bir sesle Asteğmen Dub'a:

— Bugünden itibaren dedi Kunert tabur mutfağında çalışacak. Yeni bir emireri için bölük irtibat görevlisi Vanek'e müracaat edebilirsiniz.

Asteğmen Dub selâm verp yanlarından ayrıldı ve

Şvayk'ın önünden geçerken gene dilini tutamadı:

— Kalıbımı basarım ki, günün birinde darağacında sallanacaksın.

Adam gittikten sonra Şvayk, Teğmen Lukaş'a dönerek, yumuşak ve dost bir sesle:

— Mnichov Hradişte'de buna benzer bir herif vardı ve de tıpkı bunun söylediklerini bir başkasına söylemişti de aldığı cevap «sehpada buluşuruz» olmuştu, dedi.

— Şvayk, dedi Teğmen Lukaş, sen gerçekten süzme bir aptalsın, ama rica ederim gene âdetin olduğu üzere «evet teğmenim, ben gerçekten bir aptalım» diye cevap verme.

Yarım saat sonra tren Sanok'a doğru yola çıktığı zaman, Yüzbaşı Sagner, Asteğmen Dub'un savaş ve taarruz konusundaki abuk sabuk fikirlerini dinlememek için sıranın üzerine uzanarak uyur taklidi yapmaya başladı.

Şvayk'ın olduğu vagonda ise, Baloun eksikti. Sebebine gelince, gulaş kazanını yalaması için özel izin çıktığından, sahra mutfaklarının bulunduğu vagonda ve de çok kötü bir durumdaydı. Çünkü tren hareket eder etmez, iki büklüm kazanın kalıntılarını yalayıp sıyırmaya çabalıyan Baloun, âni sarsıntı yüzünden kazanın içine düşmüştü kafa üstü. Bir an o vaziyette kaldı. Sonra kazanın içinden bir domuzun hamam böçeği avlarken çıkardığı seslere benzer şapırdılı homurtular duyulmaya başladı. Az sonra boğuk ve yalvaran sesi duyuldu Baloun'un:

— Arkadaşlar, dostlar Tanrı aşkına biraz ekmek atın içeri. Daha o kadar çok salça var ki.

Bu yalama faslı ertesi istasyona kadar devam etti ve orada on birinci bölük, şimdiyedek görmediği, dibi tertemiz bir kazana sahip oldu.

— Allah cümlenizden razı olsun arkadaşlar, diye teşekkür etti Baloun. Askere geldiğimden beri ilk defa talih yüzüme güldü.

Oysa, talih daha evvel gülmüştü onun yüzüne. Lubka geçidinde Teğmen Lukaş'ın emriyle ona çift porsiyon gulaş verilmiş, üstelik teğmenin subay mutfagından aldığı yemeğini ellemeden teslim ettiği için, Lukaş tabldotunun yarısını Baloun'a vermişti. Fazlasıyla mutluydu Baloun. Onca artık savaş neşeli, iştah açıcı güzel birtakım olaylar dizisinden başka bir şey değildi.

Bölük aşçısı alaya başlayıp, Sanok'a geldikleri zaman yeniden hem öğlen, hem akşam yemeği pişireceklerini söyledi. Malzeme vardı ellerinde, Aç kaldıkları günlerin de erzaklarını toptan vermişlerdi. Baloun, tasdik edip başını salladıktan sonra fısıldadı:

— Göreceksiniz arkadaşlar, Tanrı bize sırt çevirmiyecek.

Hepsi yürekten güldüler buna ve sahra mutfağının üzerine oturmuş olan ahçıbaşı bir türküye başladı:

Yuphaydiya Yuphaydiya
Tanrı gerçek bir dosttur
Çamura yatırır bizi
Sonra tekrar kaldırır ayağa
Salar en koyu karanlıklara
Sonra gene kurtarır ama
Yuphaydiya Yuphaydiya
Tanrı gerçek bir dosttur!

Sçavna istasyonundan sonra vâdilerde yeniden asker mezarları görülmeye başladı. İstasyonun oralarda çarmıha gerilmiş, taştan bir İsa heykeli gördüler ya, hat boyunda yapılan çarpışmalarda bir şarapnel parçası İsanın başını alıp götürmüştü.

Kulaşna yakınlarında, raydan çıkmış, harap olmuş ve hat boyundan akan ırmağa yuvaranmış bir Kızılhaç trenine rastladılar.

Bu gurüntü, Şvayk'ın vagonunda büyük ilgi uyandırdı. En fazla heyecanlanan, aşçıbaşı Jurajda olmuştu.

— Hastahane trenine ateş etmeye hakları var mı?

— Yok ama gene de oluyor böyle şeyler, dedi Şvayk. İyi bir atış yapmışlardır. Sonra gece olduğu için hastahane işaretini görmediklerini iddia edebilirler. Zaten dünyada yapılmaması gereken, ama insanların gene de yaptıkları bir sürü şey var. Asıl mesele, herşeyin denenmesi. Pisekte yapılan imparatorluk manevralarında, genel karargâhtan gelen bir emirde, yürüyüş halindeyken askerlerin el ve ayaklarının bağlanmaması bildiriliyordu. Böyle bir emrin bütün saçmalığına rağmen, bizim yüzbaşı böyle bir şeyin mümkün olabileceğini söyledi. Herkes bilir ki, elleri ve ayakları bağlı olan asker yürüyemez. Ama, yüzbaşı bir sürü askerin elini, ayağını bağladıktan sonra bunları at arabalarına yükliyerek yürüyüşe devam etti. Yahut, sizlere bundan beş altı yıl evvel bizim sokakta olan bir olayı anlatayım. Bir kat üzerimde Karlik adında biri oturuyordu. Onun bir kat üstünde ise konservatuardan, son derece kibar, terbiyeli başka bir kiracı vardı Mikeş adında. İşte bu kişi, kızlara fazlasıyla düşkündü ve gece demez, gündüz demez kız peşinde koşardı. Koştuklarının arasında Bay Karlik'in kızlarından biri de vardı. Bay Karlik'in bir mağazası, bir pastahanesi, Möhren'de de yabancı bir firma adı altında bir mücellithanesi vardı. Bay Karlik, konservatuardaki efendinin, kızının peşinde olduğunu öğrenince onu evinde ziyaret ederek şunları söyledi: «Benim kızımla asla evlenmezsin alçak rezil. Hazinemizi elimizden alamıyacağın gibi, ömrübillâh benim iznimi de alamazsın.» «Çok güzel» dedi Bay Mikeş. «Eğer kızınızla evlenemiyeceksem, ne yapmamı istiyorsunuz? Oturup kendimi lokma lokma doğramamı mı?» İki ay sonra Bay Karlik, Bay Mikeş'i yeniden ziyarete gitti. Bu sefer karısını da katmıştı yanına. Karı koca birbirinin ağzından lâf kaparak ko-

nuşuyorlardı: «Vicdansız rezil, utanmadan, sıkılmadan kızımın iffetini ayak altına alıp onu iğfal ettiniz.» — «Evet, pek doğru lâf ettiniz», diye cevap verdi Mikeş. «Onu iğfal etmek şerefini kendime bahşetmiş bulundum pek sayın bayan.» İşte o zaman Bay Karlik bağırıp çağırmaya, kendisine daha evvel de kızınla evlenemiyeceğini, buna asla izin vermiyeceğini, biricik hazinelerini asla terk etmeyi düşünmediklerini söylediğini hatırlattı. Mikeş ise, adamın söylediklerinin çok doğru olduğunu bildirdi. Zaten kendisi de hiçbir zaman kızlarıyla evlenmek istediğini, hattâ böyle bir şeyi düşündüğünü söylememişti ki. Olay günü bile daha sonraları ne yapacakları konusunda bir konuşma bile geçmemişti. Ama, o verdiği sözü tutacak ve kızlarıyla asla evlenmiyecekti. İşte bu yüzden sakin olup, rahat edebilirlerdi. Elbette... Kişilik sahibi adamdı Mikeş. Öyle her esen yelle döneklik edecek rezillerden değildi. Bir lâf ettiği zaman, kutsallığı vardı söylediklerinin. Hattâ bu onun başına belâ bile getirecek olsa, onca hiçbirşey farkettirmezdi. Herşeyden evvel vicdanının rahat olması lâzımdı. Zira, merhum anacığı ölüm döşeğinde ona, hayatta asla yalan söylememesini vasiyet etmiş, o da anacığına söz vermişti ve elbette ki, verdiği sözü tutacaktı. Üstelik bütün ailesinde tek kişi yoktu yalan söylemiş olan. Sonra kendisi okul çağlarında «hal ve gidiş»ten hep en yüksek notu alırdı. İşte görüyorsunuz, hayatta yapılmaması gereken, ama gene de yapılan türlü çeşit işler var. Konular ne kadar çok olsa bile, bunu denemek arzusu hepimizde birdir.

— Sevgili dostlarım, dedi bir yıllık gönüllü. Heyecanla bir takım yazılar yazıp, not tutuyordu. Hayatta bütün acıların, bütün felâketlerin bir de iyi tarafı vardı. Yani ıztırap, peşine ufak da olsa bir mutluluk takar. Bu havaya uçurulmuş, yarısı yanmış ve yoldan çıkarak yara yuvarlanmış Kızılhaç'ın hastahane treni, şerefli taburumuzun tarihine yeni bir kahramanlık sayfası ekliyecektir.

Tahminlerime göre, 16 Eylül civarında, zaten bu tarihi ben daha şimdiden not etmiş bulunuyorum, taburumuzun bütün bölüklerinden çıkacak olan birkaç yiğit, gönüllü bir onbaşının emrinde, nehrin karşı tarafından üzerimize ateş edip bize telefat verdiren düşman zırhlı trenini havaya uçurma görevini üzerlerine alacaklar. Evet, köylü kılığına giren bu gönüllüler, üzerlerine düşen görevi şerefle başarmışlardı.

— Ne görüyorum... bu da ne? diye bağırdı bir yıllık gönüllü bir süre kâğıtlarına baktıktan sonra. Vanek nasıl girdi bu işin içine?

— Dinle beni çavuşum, dedi Vanek'ten tarafa dönerek. Sizin için ne fevkalâde bir bölüm bulunacak taburumuzun şerefli tarihinde. Sizin hakkınızda daha şimdiden bazı şeyler yazdığımı sanıyorum ama, tabiî bunları bazı ilâveler ve düzeltmeler yapılacak: *Bölük irtibat görevlisi Vanek'in kahramanca ölümü.* İşte, büyük cesaret isteyen, düşman zırhlı trenini havaya uçurmak işine diğerleri gibi köylü kılığına girmiş olan bölük irtibat görevlisi Vanek de katılmak için gönüllü oldu. Şiddetli patlama yüzünden kendini kaybedip bayılmıştı. Ayıldığı zaman çevresinin düşmanla dolu olduğunu gördü. Onu yakaladıkları gibi, düşman karargâhına götürüp sorguya çekmeye başladılar. Ama o, ölümle yüzyüze olduğu halde, kuvvetlerimiz ve durumumuz hakkında bilgi vermeyi kahramanca reddedip, tek bir kelime bile söylemeyi reddetti. Köylü kılığında yakalandığından casus kabul edilerek asılmasına karar verildiyse de, düşman komutanı onun yüksek rütbesini göz önüne alarak, kararı değiştirip kurşuna dizilmesini emretti. Hükmü hemen mezarlık duvarının dibinde yerine getirdiler ve kahraman Vanek idam edilirken, ellerinin ve gözlerinin bağlanmasına izin vermedi. Son bir arzusu olup olmadığı sorulduğu zaman şunları söyledi: «Bir sözcü vasıtasıyla taburuma son selâmımı iletin ve deyin ki, ben ölü-

yorum, ama gözlerim açık gitmiyor. Zira biliyorum ki, şerefli taburumuz zaferden zafere koşup yoluna devam edecektir. Ayrıca, Yüzbaşı Sagner'e şu haberin verilmesini istiyorum. Tümen karargâhından gelen son emre göre, askerin et istihkakı günde ikibuçuk konserve kutusu daha yükselmiştir.» Ve böylece öldü sevgili bölük irtibat görevlimiz Vanek. Oysa, son sözleri düşman arasında büyük bir paniğin çıkmasına sebep olmuştu. Zira, karşı taraf yollarımızı kesmekle bizi açlığa mahkûm etmek ve ancak bu şekilde teslim almak istiyordu. Oysa, Kahraman Vanek'in sözlerinden düşman nasıl bir bolluk içinde olduğumuzu anlamış ve zıvanadan çıkmıştı. Olayları incelediğimiz zaman, Vanek'in ölümle randevusuna gitmeden evvel, düşman subayları ile poker oynadığı ve duvar dibinde kendisine çevrili namlulara bakarak: «Kazandığım paraları Rus Kızılhaç'ına bağışlıyorum», dediğini öğreniyoruz ki, bu asil hareket bütün düşman subaylarının gözlerini yaşartmıştır.

— Özür dilerim Bay Vanek, diye devam etti bir yıllık gönüllü. Kazandığınız paraları size sormadan, nâmı hesabınıza bir yere yatırdığım için. Düşündüm, belki paranızı Avusturya Kızılhaçı'na bağışlamak istemezsiniz diye. Ama düşünmeye devam edince, bunun hiç bir önemi olmadığını, maksadın bu paraların insanlığa hizmet eden bir müesseseye hîbe edilmesi olduğunu anladım.

— Merhum çavuşumuz, diye lâfa karıştı Şvayk, elbette ki, bu paraları Prag'daki Alkoliklerle Savaşma Derneği'ne de bırakabilirdi ama, böylesi çok daha iyi olmuş. Zira, bakarsın belediye başkanı bu bağışlanan paralarla kendisine sabah kahvaltılık ciğer ezmesi ile domuz sucuğu almış.

— Doğru, çok doğru, dedi telefoncu Çodunski. Millet her yerde çalıp çırpıp zimmetine para geçiriyor.

Aşçıbaşı Juradja da bir açıklamada bulundu:

— Özellikle en fazla hırsızlık da Kızılhaç'ta yapılıyor.

Bruck'daki hastahanenin hemşirelerine yemek pişiren bir aşçı tanırım, o anlatmıştı. Müdire ile başhemşireler sandık sandık çukulata ve Malaga şarabı yollarlarmış evlerine. Hırsızı hırsız yapan, eline geçen fırsattır zaten. Her zaman bu böyle olmuştur. İnsan ruhu sonsuz yolculuğuna devam eder ve dünyayı ziyarete geldiğinde belirli bir dönem hırsızlık eder. Ben şahsen bu dönemi geçirmiş durumdayım.

Aşçıbaşı Juradja bunları söyledikten sonra, sırt çantasından bir şişe konyak çıkardı.

— İşte görüyorsunuz, deyip şişeyi açtı. Söylediklerimin inkâr edilmez bir delili bu şişe. Yola çıkmadan evvel subay mahfelinden çalmıştım. Piyasadaki markaların en iyisi bu. Aslında bunu biz Linz pastalarının hamurunda kullanırız, kremasına katarız. Ama, benim bunu çalmam ruhlar tarafından çok önce kararlaştırılmıştı bir kere. Muhakkak hırsız olacağım da çok öncelerden alnıma yazılmıştı.

Şvayk hemen taşı gediğine koydu:

— Ruhlar tarafından bizim de senin suç ortağın olmamız evvelden kararlaştırıldıysa, nefis birşey olurdu bu. Hattâ ben bunun kararlaştırıldığını hissediyorum hafiften.

Evvelden karar fikri gerçekten etkili olmuştu. Bölük irtibat görevlisi Vanek'in bütün itirazlarına rağmen şişe elden ele dolaşmaya başladı. Ona göre konyak maşrapadan içilmeli ve eşit olarak bölünmeliydi. Zira, beş kişiydiler ve şişeden içildiği takdirde, içlerinden biri fazla bir yudum alabilirdi ki, bu da hesabı karıştırırdı.

Şvayk hemen tasdik etti:

— Çok doğru. Eğer Bay Vanek yuvarlak hesap istiyorsa, o zaman bizim dernekten istifa etsin. Böylece ne haksızlık olur, ne de tartışma.

Sözlerini geri alan Vanek bu sefer başka bir teklifte bulundu. Sıraya öylesine girmeliydiler ki, şişenin sahibi iki yudum alabilmeliydi. Bu da bir fırtınanın patlamasına se-

bep oldu, zira Vanek şişe açılır açılmaz bir yudum alıp tadına bakmıştı.

Sonunda bir yıllık gönüllünün teklifi kabul edildi. Alfabe sırasına göre içeceklerdi. Gönüllü, bunun da temellerini «evvelden karar mı» ydı, neydi o şeyin adı, işte ona dayadı.

Şişedeki son yudumu alfabenin ilk sırasında olan Çodunski, Vanek'in korkunç bakışları arasında yuvarladı. Vanek en son sırayı tuttuğundan, son yudumu kendisinin içeceğini hesaplamıştı ama, büyük bir hesap hatasıydı bu. Çünkü, sadece yirmi bir yudum vardı şişede.

İLERİ MARŞ

Sanok'a geldikleri vakit, tıka basa doyduğu için ikide bir geğiren ve yellenen Baloun'un oturduğu on birinci bölüğün sahra mutfaklarını taşıyan vagondakilerin doğru söylediği anlaşıldı. Evet, gerçekten de bu istasyonda askere akşam yemeği verilecek ve aç kaldıkları günlerin tazminatı olmak üzere herbirine fazladan birer tayın dağıtılacaktı. Trenden indikleri zaman, doksan birinci alayın on dördüncü taburunun katılacağı «Demir Tugay» kurmay heyetinin de Sanok'ta olduğunu gördüler. Sanok'tan Lemberg'e, hattâ daha kuzeye, sınıra kadar tren hatlarında en ufak bir arıza olmadığı halde, şu anda Sokol'un kuzeyindeki Brod'a karargâh kurmuş olan doğu cephesi kurmay heyetinin, gelen birlikleri neden cephenin yüz elli kilometre gerisinde topladığı anlaşılması gerçekten güç bir bilmeceden farksızdı.

Bu ilginç stratejik muamma, Yüzbaşı Sagner tarafından, Sanok'a vardıklarını bildirmek için alay kurmay baş-

kanlığına gittiği vakit, son derece basit bir şekilde çözümlendi.

Alay İrtibat Subayı Yüzbaşı Tayrle, aynı zamanda yaverdi.

— Hiçbirşey anlamıyorum, dedi Tyrle, nasıl olur da kesin bir emir vermezler size. İstikametiniz belli. Elbette ki, bizlere daha evvelden gideceğiniz yeri bildirmeniz gerekirdi. Kurmay başkanlığındaki hercümerç yüzünden buraya tam iki gün erken geldiniz.

Yüzbaşı Sagner kızardı hafiften ve yol boyunca aldığı şifreli telgraflardan bahsetmemeyi daha uygun buldu.

— Gerçekten son derece şaşırttınız beni, dedi Tayrle.

— Sanırım ki, biz subaylar aramızda birbirimize sen diye hitap ederiz.

— Memnuniyetle. Söyle bakalım muvazzaf mısın, yoksa sadece yedek subay mı? Muvazzaf demek... O zaman işler değişir. İnsan hiçbirşeyden kesinlikle emin olamıyor ki... Buradan yedek subay olacak öyle rezil budalalar geçti ki, hayret edersin. Limanov ve Krasnik'ten geri çekilirken bu «hanım evlâdı» yedeklerin hepsinin ödü bokuna karıştı bir anda. Bizler pek hoşlanmıyoruz bu muhallebi çocuklarından. Aydın geçinen bir budala askere alındıktan sonra subay imtihanını başarıyla veriyor, ama herif hâlâ kurtulamıyor başıbozukluktan. Savaş olduğu vakit bunlar asteğmen filân değil, her biri ayrı çeşit bok çukuru.

Yüzbaşı Tayrle yere bir tükürük attıktan sonra, dostça Sagner'in omuzunu okşadı.

— Aşağı yukarı iki gün kalacaksınız burada. Sizi herkese tanıştıracağım ve kafaları iyice çekip, dörtbaşı mamur bir eğleneceğiz. Melek gibi orospular var burada. Ayrıca bir general kızı var ki, eskiden seviciymiş. Bu yüzden hepimiz kadın elbiseleri giyiyoruz. İşte sen o zaman karının halini göreceksin. Öylesine zayıf bir domuz ki, aklın, mantığın durur. Ama, bu işin ustası dostum. Gerçek bir

hayvan... Her neyse bu deneyi sen kendin de yaşıyacaksın ya zaten.

— Özür dilerim, deyip ayağa fırladı, gene kusmam lâzım. Bugün üçüncü defa oluyor bu iş.

Geri geldiği zaman mide bulantısının, bir gece evvel istihkâm subayları ile birlikte tertip ettikleri eğlencenin sonucu olduğunu açıkladı neşeli bir şekilde.

Sagner'le aynı rütbede olan bu kısmın komutanı onunla göz açıp kapayana kadar dost olmuştu. Omuzlarında üçer altın yıldız olan bir başka üniformalı rezil girdi içeriye ve Sagner'in farkına bir varmadan, ayakta uyurmuş gibi Tayrle ile konuşmaya başladı.

— Ne var, ne yok bakalım Allahın domuzu. İyi rezil ettin dün bizim baronesi doğrusu.

Bir iskemleye oturup kahkahalarla gülmeye başladı. Aynı zamanda ince bir İspanyol kamçısı ile çizmelerinin konçlarını dövüyordu.

— Karının kıçına nasıl kustuğun hatırıma geldikçe...

— Evet, dedi Tayrle, iyi bir gece geçirdik dün akşam.

Ancak ondan sonra Sagner, kamçılı subaya tanıştırıldı ve her üçü tugay karargâhından çıkarak, başlangıçta birahane olup, sonradan kahve - pahtahane olmuş bir yere gittiler.

Yazıcıların odasından geçerlerken, Yüzbaşı Tayrle, arkadaşı istihkâm bölüğü komutanının elinden kamçıyı alarak uzun masaya vurur vurmaz, on iki yazıcı hep ayağa kalkıp esas duruşa geçtiler. Sakin, temiz, tehlikesiz bir işde çalışan karnı tok, sırtı pek kimselerdi.

Sagner'i ve öbür yüzbaşıyı şaşırtmak isteyen Yüzbaşı Tayrle, bu on iki tombul azize dönerek konuştu:

— Sakın sizleri burada gübre imali için tutuyorum fikri aklınıza gelmesin domuz sürüsü. Biraz az yeyip, için ve de harekete geçin... Şimdi sizlere başka bir numara göstereyim, dedi arkadaşlarına.

Elindeki kamçıyı bir daha vurup, yeniden sordu:

— Ne zaman patlıyacaksınız ulan semiz domuzlar?

On iki yazıcı koro halinde cevap verdi:

— Siz ne zaman emrederseniz yüzbaşım.

Kendi saçmalığına, budalalığına kendi gülen Tayrle, arkadaşları ile beraber yazıcıların odasından çıktı.

Kahvede bir masanın başına oturduktan sonra bir şişe içki ısmarlayan Tayrle, boş olan kızlardan birkaçının masaya gelmesini istedi. Az sonra da Sagner, aslında buranın kahve filân olmayıp, düpedüz bir umumhane olduğunu anladı. Kızlardan hiçbirinin serbest olmadığını öğrenen Tayrle, kızgınlıktan küplere binerek hole çıktı ve çığlık çığlığa bir sesle evin mamasını en ağza alınmaz küfürlerle tepeden tırnağa sıçıp sıvadıktan sonra, Matmazel Ella'nın yanında kimin bulunduğunu sordu. Aldığı cevaptan, müşterinin bir asteğmen olduğunu öğrenince, kızgınlığı kudurma derecesine yükseldi.

Matmazel Ella'nın yanındaki müşteri asteğmen ise, aslında Asteğmen Dub'dan başkası değildi. Tabur okul binasına yerleşir yerleşmez. Dub kendi takımını toplayarak onlara uzun uzadıya bir nutuk vermiş, Rusların buradan çekilirken dört bir yanda personeli hastalıklı kerhaneler bıraktığını anlatmıştı. Ruslar böylece Avusturya - Macaristan İmparatorluğu'nun askerlerine cinsel hastalıklar aşılıyarak ordunun büyük kayıplar vermesini sağlıyacaklardı. Bu yüzden erat böyle pis yerlere değil, temiz lokallere gitmeliydi. Artık savaş sınırlarının içindeydiler ve eğer verdiği emirler harfi harfine yerine getirilmeyecek olursa, itaatsizlik edenleri bekliyen akibet, divanı harbin karşısına çıkmaktı.

Asteğmen Dub kendi verdiği emirlerin, kendisi tarafından bile bozulmıyacağına emin olmak istiyordu. İşte bu sebepten, yani kendini denemek için bahsi geçen kahvenin birinci katındaki Ella'nın küçük odasını ve odadaki

geniş bir sedirde köklü bir şekilde neşesini bulmaya başlamıştı.

Bu arada Yüzbaşı Sagner de tabura dönmüştü. Tayrle'nin arkadaşlığı uzun sürmemişti. Zira, tugaydan haber gelmiş ve tugay komutanının yaverini bir saatten beri her yerde arattığını söylemişlerdi.

Tümenden yeni emirler gelmişti ve Sanok'a varan doksan birinci alaya yeni bir istikamet verilmesi gerekiyordu. Sebebine gelince, harekâttaki beklenmedik değişiklikler yüzünden doksan birinci alayın gideceği istikamete yüz birinci alayın taburları sevkedilmişti:

Gerçek bir kaostu çevre. Galiçya'nın kuzey-doğu köşesinde Ruslar öyle akıl almaz bir hızla geri çekiliyorlardı ki, bir sürü Avusturya birlikleri birbirine karışmış, zaman zaman da bazı Alman birlikleri kendilerini bu keşmekeşin ortasında bulmuşlardı. Yeni birliklerin gelmesi ise, işleri daha da beter edip büsbütün arap saçına döndürüyordu. Sanok gibi ateş hattının çok gerilerinde olan cephelerde de durum aynıydı. Birdenbire gelen bir tren, Hanover tümeninin ihtiyatlarını başlarında, Avusturyalı tugay komutanının aklını başından alacak derecede çirkin ve iğrenç yüzü bir albay olduğu halde istasyona boşalttı.

Yeni gelen Alman albayı, askerlerinin, az evvel doksan birinci piyade alayının yerleştiği okul binasına yerleştirilmesi için ayak direyip ısrar ediyor, subayları içinse, Avusturya tugay komutanının karargâh kurduğu Krakov Bankası'nın boşaltılmasını istiyordu.

Tugay komutanı hemen tümene telefon ederek, durumu en ufak ayrıntılarına kadar açıkladı. Onun arkasından iğrenç yüzlü Alman albayı da tümenle konuştu ve az sonra tugaya şu emir geldi:

«Tugay, akşam saat altıda şehri terkederek ve Terova - Volska - Liskoviec - Strasol - Sambor istikametinde yürüyüşe geçecek, yeni emirleri Sambor'dan alacaktır.

Doksan birinci alayın seferî taburu artçı olarak görevlendirilmiştir. Koruyucu birlikler olan öncü ve artçıların arasındaki mesafe üçbuçuk kilometre olacak ve artçı birliği saat altı on beşte hareket edecektir.»

Böylece okul binasında yeni bir karışıklıktır başladı. Subayların kısmında ise, sadece Asteğmen Dub eksikti ve Şvayk'a asteğmeni bulması için emir verildi.

Teğmen Lukaş:

— Umarım ki, onu fazla güçlük çekmeden bulursun Şvayk. Çünkü, ikinizin arasında devamlı aksilikler oluyor.

— Teğmenim, ikimizin arasında devamlı aksilikler olduğundan, bana lütfen bölükten yazılı bir emir verin.

Teğmen Lukaş not defterinden kopardığı bir kâğıda Asteğmen Dub'un hiç vakit geçirmeden okul binasının toplantı salonunda bulunması gerektiğini yazarken, Şvayk gevezelik etmeye devam ediyordu.

— Evet teğmenim Bu sefer de, her sefer olduğu gibi bana itimat edebilirsiniz. Onu kolaylıkla bulacağımdan eminim. Biz askerlere umumhaneye gitmemizi yasak edip, bizleri divanı harbe verilmek isteyen er olup olmadığını anlamak için kerhane teftişine çıkmıştır. Takımındaki erata bizzat bütün evlere gideceğini ve orada onun kötü tarafını bilmiyen birini yakalarsa, o zavallıya pek yazık olacağını kendisi söyledi. Ayrıca, ben nerede olduğunu gayet iyi biliyorum. İşte şu tam karşımızdaki kahvede. Zira, hepimiz ilk olarak nereye girecek diye izledik onu.

Şvayk'ın bahsettiği «Nefis, Nezih Eğlence Şirketi ve Şehir Kahvesi» adındaki yer iki kısımdan meydana gelmişti. Kahveden geçmek istemeyenler arka yolu tecrih ederlerdi. Burada kapının önüne iskemle altmış, güneşlenen ihtiyar bir kadın, Almanca, Lehçe, Macarca birşeyler söyler ve herhalde aşağı yukarı şunları demek isterdi:

— Gir içeri dostum. Güzel kızlarımız var.

Asker içeri girecek olursa, kadın onu bir koridordan

geçirip bekleme odası gibi bir yere sokar, kızlardan birine seslenir ve hatun kişi hiç vakit geçirmeden yarı üryan bir şekilde koşarak arzı endam ederdi. Alış veriş peşin para olduğundan, asker paraları mamaya sayar ve mama bunları kasaya koyarken, ne olur, ne olmaz diye er süngüsünü çıkarıp teslim olmak zorunda kalır.

Subaylara gelince, onlar kahveden işlerlerdi. Onların geçtiği yol biraz daha zahmetliydi. Evvelâ şarap veya likör içilen bir odadan geçilirdi ki, burada dantelâlar içinde bambaşka cins bir sürü kadın otururdu, müşterinin bir ayırım yapabilmesi için. Madam bu odada hiçbirşeye izin vermezdi. Bütün işler yukardaki kutu gibi odacıklarda görülürdü. İşte tahtakurularının cirit attığı bu odalardan birindeki cennette, Asteğmen Dub iç donları ile bir sedire uzanmış —genellikle bu gibi durumlarda olduğu gibi— Matmazel Ella'nın yürekler acısı hayat hikâyesini dinliyordu. Kadın ona, babasının fabrikatör, kendisinin ise Peşte lisesinde öğretmen olduğunu ve bu işi sırf umutsuz ve talihsiz bir aşk yüzünden yaptığını anlatıyordu.

Asteğmen Dub'un ardındaki küçük bir masanın üzerinde bir şişe genever ile iki bardak vardı. Şişenin yarısı boşalmıştı sadece. Ama, Matmazel Ella ile Dub'un anlaşılmaz ve abuk sabuk konuşmalarına bakılacak olursa, ortaya bir gerçek çıkıyordu ki, o da asteğmenin içkiye hiç dayanıklı olmadığıydı. Söylediği lâflardan anlaşıldığı üzere Ella'yı, eski emireri Kunert'le karıştırmıştı. Nitekim, kadına Kunert diye hitap ediyor ve onu tıpkı emirerini tehdit ettiği gibi tehdit ediyordu.

— Kunert, Kunert, veba mikrobu seni, hele bekle, hele benim kötü tarafımı bir tanı...

Şvayk da arka yoldan giren askerlerin tâbi olduğu aynı muameleye tutulacaktı ama, bizimki dost ve ustaca bir hareketle kendisini yarı çıplak bir kızın kolları arasından kurtarmayı başardı. Oysa buna içerleyen kız bir çığ-

lık atmış ve bu sesin üzerine koşarak odaya dalan Polonyalı madam, küstah ve terbiyesiz bir dille burada misafir olarak hiçbir asteğmenin bulunmadığını söylemeye başlamıştı.

— Lütfen sakin olun asil ve saygıdeğer hanımefendi, dedi Şvayk dost bir sesle, sonra tatlı tatlı gülümsedi. Aksi halde, ağzını burnunu darmaduman eder, bütün dişlerini eline veririm. Bizim memleketteki Platnerşka sokağında senin gibi bir madama öyle bir sopa attılar ki, fıkara feleğini şaşırdı. Aslında genelevlere lâstik eşya satan Vondraçek adındaki adamı aramaya oğlu gelmiş, Krovanova adındaki kadını hastahanede hayata iade ettikleri vakit adının ne olduğunu sormuşlar da isminin «K» harfi ile başladığını, gerisini hatırlamadığını söylemiş, Sizin adınız neydi asil hanımcığım?

Şvayk bu son cümleyi derdemez, yaşlı çaça avazı çıktığı kadar bağırmaya başladıysa da, Kahraman Asker onu bir kenara iterek yukarı kata çıkan merdivenlere yöneldi.

Merdivenin başında, şehvet evinin sahibi göründü. Fakir bir Leh asilzadesiydi adam. Şvayk'ın ardından seyirterek ceketin eteğini yakaladı ve bir yandan çekiştirip, bir yandan da Almanca bağırıp çağırmaya, üst kata askerin çıkamıyacağını, oranın subaylara ait olduğunu, eratın işlerini alt katta gördüklerini anlatmaya başladı.

Şvayk adama dikkat etmesini, buraya bütün ordunun ilgilendiği bir asteğmeni aramaya geldiğini ve sürünün onsuz kıra çıkamıyacağını açıkladı. Ama, fıkara asil gittikçe işi azıtıp belâ olmaya başlayınca, Şvayk adamı merdivenden aşağı iterek umumhaneyi teftişe devam etti. Bütün odaların boş olmasına hayret etti. Ancak koridorun sonundaki odanın kapısını vurduğu zaman, Ella'nın içkiden peltekleşmiş sesi duyuldu: «Meşgul». Aynı anda asteğmenin boğuk sesi işitildi: (o kendisini hâlâ alay karargâhındaki odasında sanıyordu) «Giriniz».

Şvayk içeri süzülüp, divanın yanına gitti ve Teğmen Lukaş'ın yazmış olduğu emri yerine teslim ettikten sonra, kaçamak bir göz attı küçük odaya. Asteğmen Dub'un üniforması yatağın bir köşesine darmadağınık atılmıştı.

— Teğmenim, yazılı emre göre kalkıp hemen giyinmeniz ve hiç vakit geçirmeden okul binasına gitmeniz lâzım. Zira, az sonra orada çok önemli askerî bir toplantı yapılacak.

Asteğmen Dub, gözbebekleri ufalmış gözlerini açtı. Sarhoştu ama, Şvayk'ı tanımıyacak kadar değil. İşte bu yüzden aklına hemen, Şvayk'ı buraya onu sorguya çekmek için yolladıkları fikri geldi. Bu yüzden de şöyle dedi Kahraman Asker'e :

— Senin de hesabını hemen göreceğim Şvayk. Sonunun - nasıl - olacağını - yakından - anlıyacak - ve pişman olacaksın.

Sonra :

— Kurnert, diye seslendi Ella'ya. Bana - bir - bardak - daha içki - doldur - bakalım.

İçkiyi içtikten sonra, elindeki yazılı emri parça parça edip güldü :

— Yani bu - bir - mazeret mi? Bizde - mazeret - kabul - edilmez. Çünkü - artık - okulda - değil - ve - fakat savaştayız. Demek - seni - kerhanede - yakaladılar - öyle mi? Şöyle - yakınıma - gel - Şvayk - sana - birkaç - tokat - atayım. Söyle - bakalım - bana - Makedonyalı - Büyük - İskender - hangi - tarihte - Romalıları - yendi - bilmiyorsun - demek - koca - öküz.

— Teğmenim, diye hiç umursamadan Şvayk konuşmasına devam etti. Size tebliğ ettiğim, tugay komutanlığınca verilmiş yüksek bir emirdir. Bütün subaylar giyinip kuşanıp tabur toplantısına gelecekler. Aslında bugün yola çıkıyoruz. Hangi birliklerin öncü, artçı ve yan birlikler olacağına karar verilecek. Bu iş şimdi görülecek ve zan-

nedersem bu konuda sizin de söyleyecek bir çift sözünüz vardır.

Bu diplomatça konuşma etkisini göstermiş ve Asteğmen Dub azbuçuk kendine gelmişti. Yavaştan, kışladaki odasında olmadığını anlamaya başlamıştı, ama, gene de emin olmak için sordu:

— Neredeyiz?

— Şu anda bir umumhane odasında bulunuyorsunuz teğmenim. Tanrının yolları tuhaf ve karışıktır.

Asteğmen Dub derin derin içini çektikten sonra sedirden kalkıp elbiselerini aramaya başladı. Şvayk yardımcı oldu kendine. Giyinince ikisi birden dışarı çıktılar, ama Şvayk aynı anda geri dönüp odaya daldı. Talihsiz ve de umutsuz aşk yüzünden bu işi yapan Ella, Şvayk'ın odaya girişini kendi açısından anladığı için, hiç ses etmeden yatağa uzandı. Kahraman Asker ise, aldırış bile etmemişti kadına. Sadece masanın üzerinde duran içki şişesini başına dikti, kalanı bitirdikten sonra, tıpkı odaya girdiği gibi aceleyle dışarı çıktı.

Sokağa çıktıkları zaman, Asteğmen Dub'un aklı yeniden karmakarışık olduğu için, Şvayk'a, ipe sapa gelmez, abuk sabuk bir sürü şey anlatmaya başladı. Dediğine göre, evindeki kapısının önünde cennetin bir posta kutusu asılıymış ve liseyi bitirdiği gün hocasını ziyaret edeceği yerde, doğru gidip bilârdo oynamış. Her cümleden sonra da şöyle diyordu:

— Umarım ki, ne söylediğimi anlıyorsundur.

— Elbette anlıyorum, diye Şvayk cevap verdi. Tıpkı Budejovice'deki tenekeci Pokorny gibi konuşuyorsunuz. Ona: «Bu yıl Mareş'te banyo yapmaya başladın mı?» diye sorulduğunda, şöyle cevap verirdi: «Hayır banyo yapmadım ama, bu yıl eriklerin bol olacağını söyliyebilirim.» Yahut da; «Bu yıl mantar yedin mi?» sorusuna verdiği cevap şu şekilde olurdu: «Hayır, bu yıl mantar yemedim,

ama yeni Fas Sultanı'nın çok beceriki bir adam olduğunu söylüyorlar.»

Asteğmen Dub, birden olduğu yerde durdu:

— Fas Sultanı mı? Kendileri çok büyük adamdır.

Bundan sonra alnındaki terleri silen asteğmen, buğulu gözlerle Şvayk'a baktı.

— Yahu ben kışın bile böyle terlemem be. Benimle aynı fikirdesin değil mi? Umarım ki ne söylediğimi anlıyorsundur.

— Evet teğmenim. Bizim «Kupa» meyhanesine, Bölge Müdürlüğünden emekli, yaşlı bir bey gelirdi ki, o da sizinle aynı fikirdeydi. Her zaman kışla yaz arasındaki büyük ısı farkına şaşırdığını söyledi. Onca, insanların bunu farketmemeleri son derece komikti doğrusu.

Şvayk, asteğmeni okulun kapısında bıraktı. Beriki merdivenleri sendeleye, yalpalaya çıkıp toplantı odasına girdi ve Yüzbaşı Sagner'e tekmil verdikten sonra sarhoş olduğunu söyledi. Bütün toplantı boyunca başı öne düşmüş yarı uyur bir vaziyette oturdu. Tartışma başladığında birden ayağa fırlayarak:

— Hepiniz yerden göğe kadar haklısınız efendiler! Ama, ben körkütük sarhoşum.

Durum tesbit edildikten sonra, Teğmen Lukaş'ın birliğinin öncü olmasına karar verildi. Asteğmen Dub, birden yerinden fırladı :

— Efendiler! İlkokuldaki sınıf hocamızı hatırlıyorum. Sen çok yaşa ey hoca! Hoca sen çok yaşa!

Teğmen Lukaş, Dub'un emireri Kunert'in, adamı alıp, gelen geçen birliklerin yürüttüklerinden geri kalan maden koleksiyonunu korumak için kapısında iki süngülü nöbetçinin dikili olduğu fizik lâboratuarına götürüp istirahat ettirmesine karar verdi. Lâboratuar konusunda geçen bütün birliklere bilgi verilirdi. Sebebine gelince, bir süre evvel okul binasında konaklıyan Macar taburunun erleri,

o rengârenk kristalleri, cicili bicili taşları fazlasıyla beğendiklerinden, koleksiyonun yarısını sırt çantalarına doldurmuşlardı hatıra diye.

Şehirdeki küçük askerî mezarlığın beyaz haçlarından birinde şöyle bir isim vardı: «Laszlo Gargany». Evet, bir honved ebedî istirahate çekilmişti. Okul binasının lâboratuar yağmasında o da payına düşeni yapmış, içinde sürüngenlerin saklandığı, temizlenmemiş bir kavanoz odun ispirtosunu gövdeye indirmişti.

Dünya savaşı insanların canını sadece silâhla değil, arasıra da böyle zehirli ispirtoyla almakta başarı gösteriyordu.

Herkes işinin başına döndükten sonra, Lukaş, Asteğmen Dub'un emirerini çağırarak, efendisini bir yere yatırmasını söyledi.

Asteğmen Dub ufacık bir çocuk olmuştu sanki. Kunert'in elini almış inceliyordu. Ona, avucunun içine müstakbel karısının adını okuduğunu söyledi.

— Adın ne senin? Git ceketimin iç cebinden not defterimle kalemimi getir. Adın Kunert demek. Pekâlâ on beş dakika sonra gel, sana üzerinde müstakbel karının adı yazılı bir kâğıt vereceğim.

Lâfını ancak bitirmişti ki, horlamaya başladı. Ama, hemen uyandı, not defterine birşeyler karaladı, yazılı kâğıdı yere attı, sonra parmağını dudaklarına götürüp bir sır küpüymüş gibi yayvan yayvan konuştu:

— Şimdi değil... on beş dakika sonra. Hele kâğıdı gözlerini bağlayıp ararsan çok daha iyi olur.

Kunert gerçekten öyle süzme bir aptal ve öyle su katılmamış bir budalaydı ki, on beş dakika sonra geri döndü, yerden kâğıdı aldı ve okudu: «Müstakbel karınızın adı Bayan Kunert olacaktır.»

Bir an sonra Kunert kâğıdı Şvayk'a gösterince, beriki bu kâğıdı önemle saklaması gerektiğini söyledi. Askerî şa-

hıslardan gelen böylesine vesikalara karşı insan son derece kıymet vermeliydi. Zira, bugüne kadar orduda hiçbir subay, emireriyle mektuplaşmadığı gibi, hiçbir subay da emirerinin karısına «Bayan» diye hitap etmemişti.

Dağdan gelip bağdakini kovan Hanover tümeni yedeklerinin komutanı albayın çevirdiği manevradan sonra, yol hazırlıkları filân bittiğinden, tugay komutanı bütün taburu geleneksel dörtgen şeklinde içtima ettirdikten sonra ortaya çıkarak, askerle konuşmaya başladı. Severek konuşuyordu gerçekten. Bir sürü lâflar etti. Konuşacak hiç bir şey kalmayınca, birden sahra postası aklına geldi.

— Askerler, dedi gök gürültüsü gibi bir sesle. Düşman cephesine gittikçe yaklaşıyoruz. Birkaç günlük yürüyüş ayırıyor düşmanı bizden. Askerler! Yolculuğunuz boyunca geride bıraktığınız sevdiklerinize belirli bir adres bırakma imkânınız olmadı. İşte bu yüzden sevdikleriniz sizleri sevindirecek, mutlu kılacak mektupları nereye yazacaklarını bilmiyorlar.

Girdiği konuşmadan çıkmayı, sözü bağlamayı bir türlü beceremediği için arka arkaya, defalarca:

— Sevdikleriniz... akrabalarınız... dostlarınız... aileniz... dedi durdu. Ve sonunda yeri, göğü titreten korkunç bir sesle haykırdı:

— İşte bu sebepten, cephede bir sahra postamız vardır.

Bundan sonra yaptığı konuşmadan öyle anlaşılıyordu ki, cephede böyle bir teşkilât var diye, kurşunî elbise giymiş bu adamlar, seve seve, güle oynaya, hoplaya zıplaya ölmeye hazırdırlar. Yahut talihi yaver gidip de sadece iki bacağı kesilmiş bir asker, 72 numaralı sahra postasında belki kendisini bekliyen bir mektup ve sevdiğinin gönderdiği yiyecek paketi vardır diye sevinecek ve derdini, acısını, sakatlığını unutacaktır.

Bu konuşmadan sonra tümen bandosu millî marşı çaldı ve askerler hep bir ağızdan «Kayserimiz çok yaşa» diye bağırdılar ve insanlardan meydana gelmiş bu sığır sürüsü, verilen emirlere göre sırayla, Bug'un gerilerindeki salhaneye doğru yola çıktı.

On birinci bölük Turova - Volsk'a gitmek üzere saat beşbuçukta yola çıktı. Şvayk en arkada, bölük yazıcıları ve sıhhiye erleriyle birlikte yürüyordu. At sırtında giden Teğmen Lukaş, bölük boyunca atını aşağı yukarı sürüyor, yelken bezi örtülü bir arabada geleceğin bilinmez kahramanlıklarına doğru götürülen sarhoşluktan komaya girmiş Asteğmen Dub'u kontrol ediyor, sonra Şvayk'ın gevezeliğine yakalanmamak için tekrar bölüğün başına dönüyordu. Kahraman Asker'e gelince, o çantası sırtında, tüfeği omuzunda rahat, sakin yürüyor, bir yandan da bölük irtibat görevlisi Vanek'e yıllar evvel Vilke Meziriçe'de yapılan manevraların güzelliğinden bahsediyordu.

— Manzara tıpkı buranınkine benziyordu, ama, şimdiki gibi pek öyle askerî ve de seferî halimiz yoktu. Zira, o zamanlar hiç birimiz «yedek konserve» nin ne olduğunu bilmiyorduk. Konserve dağıtıldığı vakit, ilk durakta bunu yiyor ve ağırlığımız eksilmesin diye konserve kutusunun yerine sırt çantamıza bir tuğla sokuyorduk. Köylerden birinde teftiş olunca, hepimiz çantalarımızdaki tuğlaları attık. O kadar çok tuğla birikti ki, köylülerden biri ev yaptı kendine.

Bir an sonra Şvayk, Teğmen Lukaş'ın atının yanında ve atın yürüyüşüne adımlarını uydurmuş, sahra postasından bahsediyordu.

— Gerçekten çok güzel bir konuşmaydı ve elbette ki, cephede bir postanın bulunması ve de insanın sevdiceğinden mektup alması çok güzel bir şey. Ama, ben Budejovice'de ilk askerliğimi yaparken, adıma sadece tek bir mektup geldi kışlaya. Hâlâ saklarım onu.

Şvayk, eski bir cüzdandan bir mektup çıkardı ve şimdi tırısa kalkmış olan teğmenin atıyla aynı tempoyu bozmadan yüksek sesle mektubu okumaya başladı.

«Gidi seni uyuz köpek, gidi seni câni ve gidi seni rezil sahtekâr. Onbaşı Kriz izinle Prag'a geldi ve ben Kocan'da onunla dansettim. Bana senin Budejovice'deki Yeşilkurbağa'da kötü kızlarla dansettiğini ve beni tamamen terkettiğini söyledi. Bu mektubu sana lokalin yanındaki helâda yazıyorum. Şunu bil ki, aramızda artık herşey bitmiştir. Senin sabık Bozenan. Ha aklımdayken şunu da söyliyeyim, onbaşıya sana göz kulak olmasını ve de seni bir yola sokmasını rica ettim. Bana söz verdi. Şunu da unutmadan söyliyeyim - Sen Prag'a izine geldiğin zaman ben artık yaşıyanların arasında olmıyacağım.»

— Şüpheye mahal yok, dedi Şvayk, atın tırıs temposunu hâlâ bozmamıştı, izine gittiğim zaman yaşıyanların arasındaydı, hem de ne mene yaşıyanların arasında. Kendisini Kocan barında, başka bir alaydan iki askerin arasında buldum. Hele içlerinden bir tanesi öylesine canlıydı ki, elini açıktan açığa kızın uçkur sınırının altına sokmuştu. Tıpkı şair Venceslava Luziska'nın dediği gibi, sanki onun bekâretinin bahar çiçeklerini oradan koparıp çıkarmak istiyordu. Hani on altı yaşındaki bir kızın dans ederken kolunu çimdikliyen lise öğrencisine ağlıyarak dediği gibi: «Genç kızlığımın bekâretini izale ettiniz bayım!» Tabiî herkes basmış kahkahayı ve orada koruyucu olarak bulunan kızın anası, yavrusunu tam Beseda dansının (*) ortasında koridora çıkarıp, aptal kızına kumruluk konusunda iyi bir ders vermiş. Ben şuna kanaat getirdim ki teğmenim, taşralı kızlar, dans dersi alan ve kurutulmuş balığa benziyen büyük şehirli küçük hanımlardan çok daha fiyakalı ve çekici oluyorlar. Bir seferinde Minşek'te ma-

---

(*) *Çek millî dansı.*

nevralardayken, Stary Knin'e dansetmek için gitmiştim. Orada Karla Veklova adında bir kızla ahbap oldum ama, kendisi benden pek fazla hoşlanmadı. Bir pazar akşamı onunla birlikte bentlere gittik, duvarın kenarına oturduk. Tam güneş batmak üzereyken ona, benden hoşlanıp hoşlanmadığını sordum. Şunu arzetmek isterim ki, teğmenim, nefis bir hava vardı, kuşlar cıvıl cıvıl ötüyordu. O ise, iğrenç bir şekilde gülerek şu cevabı verdi bana: «Senden kıçıma batmış bir saman çöpünden hoşlandığım kadar hoşlanıyorum. Delisin sen!» Evet teğmenim, deliyim ben, hem de korkunç bir deli. Daha evvel bu kızla ıssız tarlalara gider, boy atmış başakların arasında dolaşırdık. Bir kere olsun oturmadık. Ve işte ben orada bu köylü kızına Allahın nimetlerini gösterir, başaklardan hangisinin buğday, hangisinin çavdar, hangisinin yulaf olduğunu söylerdim.

Şvayk tam yulafın tarifini yapmak üzereyken, bölükten sesler yükselmeye başladı. Sonra bir şarkı yükseldi. Bu şarkının güfte ve bestesi Çekler tarafından, Solferino önlerinde Avusturya için cömertçe kanlarını dökmeden çok önce yapılmıştı:

Çalıyor gece yarısı çanları
Yulaf patlatmış çuvalları
Yuphaydipa, yuphayda
Ve kız verdi teslim olma kararı

Diğerleri de katıldılar şarkıya :

Teslim olacak teslim olacak
Neden teslim olmasın ki
Gererek vücudunu yaslar sana
Ateş dudaklar dolar ağzına
Çünkü teslim olacak sana
Olacak sana, olacak sana
Neden teslim olmasın sana?

Ardından Almanlar aynı şarkıyı kendi dillerinde söylemeye başladılar.

Bu asker şarkısı öylesine eskiydi ki, belki de Napoleon savaşları sırasında bütün dillerde söylenmekteydi. Şimdi, neşeli bir şekilde Turova - Volska'ya giden çiğnenmiş toprak yolun üzerinde yükseliyor, Galiçya tepelerinde yankılar yapıyordu. Yolun her iki yanındaki tarlalar güneydeki yeşil tepelere kadar binlerce at toynağı ve ağır asker çizmeleriyle çiğnenmişti.

— Pişek manevraları süresinde tıpkı bunun gibi bizler de tarlaları çiğneyip mahvetmiştik, dedi Şvayk etrafına bakındıktan sonra. Bizle beraber bir Arşidük de vardı. Son derece haksever bir adamdı. Stratejik zorunluklar yüzünden, kurmay heyetiyle bir tarlaya girdiği vakit, yaveri elinde kalem, kâğıt hemen zararı ziyanı tesbit ederdi. Picha adında bir köylü bu ziyaretten hiç memnun olmamış ve ordunun kendisine, çiğnenmiş tarlasına karşı tazminat olarak verdiği on sekiz kronu kabul etmemişti. Hakkını aramak için mahkemeye başvurdu teğmenim. Kendisine on sekiz ay ceza verdiler. Aslında bu köylünün, koskoca imparatorluk hanesi mensuplarının tarlasını ziyaret etmelerinden memnun ve mütehassis olması gerekirdi teğmenim. Daha akıllı olan başka bir köylü ise, çoluğuna çocuğuna bayramlıklarını giydirmiş, ellerine çiçek demetleri vermiş ve onları gelenlere karşı çıkarmıştı. Tıpkı Hindistan'da racaların, kölelerini fillere çiğnetmeleri gibi.

— Neden bahsediyorsun be adam! diye Teğmen Lukaş atının üzerinden bağırdı.

— Teğmenim, bir vakitler okuduğum, sahibini sırtında taşıyan fili anlatmak istemiştim.

— Şunu kabul etmeli ki, herşeye bir izah yolu buluyorsun Şvayk, diyen teğmen, atını topukladı.

Yürüyüş kolu yer yer çözülmeye başlamıştı. Trende uzun süren dinlenmeden sonra hamlaşan askerlere tam

teçhizat bu alışılmamış yürüyüş ağır ve zor geliyordu. Sırt çantaları omuzlarını ağrıtmaya başlamıştı. Mümkün olduğu kadar rahat edebilmek için, ikide bir tüfeklerini bir omuzdan öbürüne aktarıyorlardı. İçlerinden birçoğu silâhı ya omuzuna vurmuştu, ya da elinde taşıyordu. Tıpkı sopa, kürek veya tırmık gibi. Birçokları ise yol kenarındaki hendeklerden yürümeyi tercih ediyordu. Zira, buradaki toprak, tozlu şoseden çok daha yumuşaktı.

Başı öne düşmüştü birçoğunun. Korkunç susamışlardı ve damla su yoktu hiçbirinin matarasında. Güneş batmıştı, ama, hava gün ortası gibi sıcaktı. İlk yürüyüş günüydü bu ve böyle alışılmamış bir yorgunluk herbirine tarifsiz bir bitkinlik veriyordu. Şarkı söylemeyi kesmişler, konaklayıp geceyi geçirecekleri Turova - Volska'ya daha ne kadar yollarının kaldığını kafalarından hesap etmeye çalışıyorlardı. İçlerinden bazıları dinlenmek için hendeğe giriyor, göze batmamak için postallarını çözüp yeniden bağlıyordu. İlk bakışta onların bu uzun yürüyüşte vurmaması için ayakkabılarını ayar ettikleri sanılırdı. Bazıları silâh kayışını uzatıyor, bazıları kısaltıyordu. Bir kısmı ise, sırt çantalarındaki eşyaların yerini değiştiriyor ve sözde kayışların omuzlarını kesmemesi için bir denge sağlamaya çalışıyordu. Aslında birkaç dakika dinlenmek için uydurulmuş sebeplerdi. Eğer manga ve takım komutanları uzaktan gelen teğmeni görmeyip, eratı ayağa kaldırmadıysa, onlar her zaman teğmene bir mazeret uyduruyorlardı.

Teğmen Lukaş yanlarından geçerken, bütünüyle dost bir sesle onlara kalkmalarını söyledi. Turova - Volska'ya sadece üç kilometre kalmıştı ve orada konaklıyacaklardı.

Bu süre içinde, iki tekerlekli hasta arabasının aralıksız sarsıntısı, Asteğmen Dub'u kendine getirmişti. Tam mânasıyla ayılmıştı diyemeyiz tabiî, Ama, yattığı yerden doğrulup arabadan sarkıyor ve ilerde rahatça yürüyen

takım çavuşuna haykırabiliyordu. Rahatça diyoruz, çünkü Baloun'dan Çodunski'ye kadar herkes sırt çantasını arabaya yüklemişti. Tek, Şvayk tam teçhizatlı. Çantası sırtında, tüfeğini Dragon askerleri gibi çaprazlama asmış yürürken, bir yandan piposunu tüttürüyor, bir yandan da şarkı söylüyordu:

Gidiyorduk Jaromar'a doğru
İsteyen inanır bize
Vardık akşamüstü menzile

Asteğmen Dub'un beş yüz adım ilerisindeki toz bulutunun içinden, arasıra asker şekilleri belli olup, kayboluyordu. Şuurunu (!) yeniden kazanan asteğmen arabadan dışarı uzanarak önünde giden toz bulutuna bağırmaya başladı:

— Askerler, size verilen büyük görevin sorumluluğu ağırdır. Sizi daha güç yürüyüşler bekliyor. Herşeyi bulmak güçleşecek, bir sürü zorluklar çıkacak. Ama, ben sizlerin iman ve iradenize inanıyorum.

— Hadi oradan geveze pezevenk, dedi Şvayk.

Asteğmen Dub devam etti:

— Askerler, sizin aşamıyacağınız zorukta hiçbir engel yoktur. Askerler, bir daha tekrar ediyorum, ben sizler için, kolay kazanılacak bir zafer değilim. Bu sizin için zor olacak ama, durumunuzun düzeldiğini, geliştiğinizi bana ispat edeceksiniz. Yüzyılın tarihi sizin değerinizi takdir edip, mükâfatınızı verecek.

— Seni duyup dinleyen de kusmaya can atacak, dedi Şvayk.

Ve sanki Asteğmen Dub, bunu işitmiş gibi, birden tozlu yola kusmaya başladı. Midesini iyice boşalttıktan sonra da, haykırdı:

— Askerler! İleriii!

Ondan sonra, sırtüstü Çodunski'nin sırt çantasının üzerine yuvarlandı ve taa Turova - Volska'ya kadar uyudu. Orada, Teğmen Lukaş'ın verdiği bir emirle arabadan çekilerek çıkarıldı ve ayağa kaldırıldı, ama, ancak Lukaş'la, uzun, zor, sıkıntılı bir konuşmadan sonra ayılıp kendine biraz gelebildi.

— Mantıken büyük bir budalalık etmişim ama, bunu düşman karşısında telâfi edeceğim.

Henüz tam olarak ayılmamıştı. Takımının başına döneceği yerde, Teğmen Lukaş'a şunları söyledi:

— Siz beni daha tanımıyorsunuz. Ama, sabredin hele. Beni tanıdığınız vakit...!

— Ettiğiniz ve karıştırdığınız marifetler konusunda etraflı malûmatı Şvayk'tan alabilirsiniz.

İşte bu sebepten, Asteğmen Dub takımına dönmeden evvel, Baloun ve irtibat görevlisi Vanek'le sohbet eden Şvayk'ın yanına gitti.

Bu sırada Baloun, memleketindeki değirmende bulunan kuyuda daima bir şişe bira sakladıklarını anlatıyordu. Bira o kadar soğuk olurmuş ki, dişlerini sızlatırmış insanın. Başka değirmenlerde çalışanlar ayranın üzerine içerlermiş birayı. Ama, o, şimdi Tanrının cezalandırdığı oburluğu yüzünden evvelâ ekşi yoğurt yer, üzerine büyük bir parça eti mideye indirdikten sonra dişleri takırdatan birayı yuvarlarmış. Evet, Tanrı gerçekten cezalandırmış onu. O soğuk biranın yerine şimdi bu Turova - Volska denilen yerde, Tanrının gazabı yüzünden ılık ve pis kokulu kuyu suyu içmeye mecburmuş. Üstelik bu suyu da kısa bir süre evvel verilen limon asidiyle karıştırmak zorunda kalıyormuş, kolera tehlikesini önlemek için. Baloun bu karışık suyun açlık kampanyasının başlagıcı olduğunu iddia ediyordu. Sanok'ta az yemek yediği bir gerçekti. Hernekadar Teğmen Lukaş subay mutfağından gelen yemeğinin yarısını Baloun'a vermişse de, bu onun aç karnını doyuracak

nitelikte değildi hiçbir zaman. Gecelemek için Turova - Volska'ya geldiklerinde orada akşam yemeği verecekleri-ne inanıyordu Baloun. Hele aşçılar kazanlara su koymaya başladıkları vakit, buna büsbütün inandı ve mutfağa koşarak incelemeye girişti. Aşçılar, Baloun'a şimdilik kazanlara su koymak için emir aldıklarını söylediler. Ama, biraz sonra suların dökülmesi için yeni bir emir gelebilirdi. Zira, kimsenin aklı ermezdi askeriyenin işlerine.

İşte tam bu sırada Asteğmen Dub yaklaştı yanlarına. Şu anda kendisinden eskisi kadar emin olmadığı için ürkekçe sordu:

— Muhabbetiniz pek hızlı galiba?

— Evet, teğmenim, diye Şvayk herkesin hesabına cevap verdi. Hakkınız var. Muhabbetimiz gerçekten çok hızlı. Hayatta en iyi şey insanların birbirleriyle muhabbet etmeleridir. Şimdilik limon asidi üzerine muhabbet etmekteyiz. Hiç olmazsa böylelikle, buyurduğunuz üzüntülü zorlukları ve de engelleri unutmuş oluyoruz.

Asteğmen Dub, Şvayk'a biraz kendisiyle gelmesini, zira ona bazı şeyler sormak istediğini söyledi. Topluluktan az buçuk uzaklaştıktan sonra, asteğmen aklın alamıyacağı kadar ürkek ve şüpheli bir sesle sordu:

— Herhalde benden bahsetmiyordunuz?

— Kesinlikle hayır teğmenim. Sadece limon asidinden ve tütsülenmiş etten bahsediyorduk.

— Teğmen Lukaş, beni ilgilendiren bazı şeylerin olduğunu ve etraflı bilgiyi senden alabileceğimi söyledi.

Şvayk son derece ciddî bir şekilde ve kelimelerin üstüne basa basa konuşmaya başladı:

— Öyle pek önemli ve de alışılmamış bir iş yapmış değilsiniz teğmenim. Sadece bir umumhaneyi ziyaret ettiniz. Ama, sırf bir yanlışlık yüzünden oldu bu. Bizim Koziplatslı tenekeci Pimpr de şehre her teneke almaya gittiğinde onu hep kerhanede bulurlardı. Ya Şhuha'nın evine

giderdi, ya da Dvorak'ın. Tıpkı benim sizi bulduğum gibi, onu da bu gibi evlerde bulurdu dostları. Alt katta bir kahve, üst katta da kızlar vardı teğmenim. Herhalde siz ne yaptığınızın farkında değildiniz teğmenim. Hava da sıcaktı. Hele insan içkiye fazla alışık olmadığı zaman, romla bile şarhoş olur. Genever içecek olursa bu sarhoşluğun daha da artacağı bir gerçektir. Ben oraya gelmeden evvel, komutanımdan sizin askerî toplantıda bulunmanız için bir emir aldım ve bunu size tebliğ etmeye geldiğim zaman, tahmin ettiğim gibi sizi, kızcağızın yanında buldum. Sıcaktan ve içtiğiniz Genever yüzünden, anadan üryan yattığınız sedirin üstünde her ne kadar bana baktınızsa da kim olduğumu çıkarıp beni tanıyamadınız. Hiçbir güçlük çıkarmadınız. Hattâ, «sen beni daha tanımıyorsun», bile demediniz. Ama, bir kere sıcak insanın başına vurmaya görsün, böyle işler herkesin başına gelebilir. Kişi vardır son derece rahatsız olur sıcaktan, kişi vardır mısır tanesi bulmuş körtavuk gibi dayanır sıcağa. Siz asıl Vroviceli cilâcı Vejvoda'yı tanıyacaktınız. Kendisini sarhoş edecek hiçbir içki içmemeye karar vermişti. Bu yüzden sabah evden çıkmadan evvel çivi çiviyi söker hesabına bir kadeh atar, sonra evden çıkıp alkolsüz içki aramaya başlardı. Bir gün istasyonun yakınındaki meyhaneye gidip, çeyrek şişe vermut ısmarladıktan sonra dikkatlice meyhaneciye alkol düşmanlarının neler içtiklerini sordu. Meyhaneci açıklama yaparak alkol düşmanlarının, maden sodası, limonata, süt, alkolsüz şarap, hoşaf ve diğer alkolsüz içkiler içtiklerini anlattı. Bütün bu içkilerin arasından bizim Vejvoda'nın en fazla alkolsüz şarap hoşuna gitmişti. Sonra meyhaneciye alkolsüz rakı olup olmadığını sordu ve bir çeyrek litre daha vermut içti ve meyhaneciye insanların körkütük sarhoş olmalarının gerçekten son derece utanç verici bir şey olduğunu söyledi. Beriki ise ona, herşeye tahammül edebileceğini, başka yerde kafayı iyice çekip de kendi mey-

hanesine sadece soda içmek için gelen müşterilerden nefret ettiğini anlattı. Üstelik bu reziller soda içtikleri yetmezmiş gibi, bir de rezalet çıkarırlardı. «Onun için burada sarhoş ol,» dedi meyhaneci. «O zaman senden hoşlanırım. Aksi halde seni tanımam ve selâmı sabahı keserim». Bizim ahbap Vejvoda oradan çıktıktan sonra arasıra ziyaret ettiği bir şarapçıya gidiyor Karlaplats'da ve ona da alkolsüz şarap olup olmadığını soruyor. «Alkolsüz şarabımız yok, Bay Vejvoda», diyorlar kendisine. «Sadece vermut ve şeri var». Şaşıran Vejvoda bir şişe şeri, arkasından da bir şişe vermut içip, orada kendisi gibi alkol düşmanı başka bir beyle tanışıyor teğmenim. Ondan sonra beraberce Bolzana sokağına gidiyorlar. Oradaki meyhane yerin altındadır ve içerde bir de gramofon vardır. Orada sadece meyva şarabı satılır. Alkolsüz olduğu gibi, mayasızdır da bu şaraplar. Evvelâ adam başına yarım litre ahududu şarabı içiyorlar. Arkadan yarımşar litre böğütlen şarabını dikince, daha evel içtikleri şeri ve vermutlar yüzünden başları dönmeye başlıyor. Bağırıp çağırıyorlar ve kendilerine, orada içtiklerine dair bir resmî belge verilmesini istiyorlar. Alkolsüz içki içtiklerini ispatlamak için tabiî. Alkol düşmanı olduklarını açıklıyorlar ve eğer kendilerine bu resmî belge verilmezse, gramafon dahil herşeyi yerle bir edeceklerini söylüyorlar. Gelen polisler ikisini de sürüye sürüye meyhaneden çıkarıp, tek kişilik hücrelere tıkıyorlar karakolda. Mahkeme ise, her ikisi de alkol düşmanı olduğu halde sarhoşluktan hapse mahkûm ediyor bizim ahbap çavuşları.

Bu konuşma süresince birdenbire iyice ayılan Asteğmen Dub, haykırdı:

— Bütün bunları bana anlatmanın sebebi ne?

— Hakkınız var teğmenim. Sizin mesele ile bir ilgisi yok ama, madem ki birlikte yürüyoruz, biraz gevezelik edelim dedim.

O anda, Asteğmen Dub, Şvayk'ın kendisi ile yeniden alay ettiğinin farkına vardı ve de kendisi tamamen ayık olduğundan, bir nara daha patlattı:

— Gün gelecek elbet, sen de beni tanıyacaksın alçak rezil! O ne biçim duruş öyle?

— Teğmenim, kötü durduğumun farkındayım. Topuklarımı birbirine vurmadığımı arzederim. Şimdi hemen bu görevi yerine getireyim.

Ve Şvayk o anda çakı gibi bir esas duruşa geçti.

Asteğmen Dub, gene ne söyliyeceğini unutmuştu. Bir ara bocaladıktan sonra konuşabildi:

— Dikkatli ol! Bunu sana son defa söylüyorum. Sonra sesi gene eski şirretliğini aldı: Sen beni tanımıyorsun ama, ben seni tanıyorum.

Dub, Şvayk'ın yanından ayrıldıktan sonra acı acı düşünmeye başladı. «Keşke», dedi kendi kendine. «Ona keşke, ulan ben senin kötü tarafının ruhunu okumuşum alçak rezil, deseydim.»

Bundan sonra Asteğmen Dub, emireri Kunert'i çağırarak, kendisine bir testi su getirmesini söyledi.

Kunert'in hakkını yememek için şunu itiraf etmek zorundayız ki, fıkara Turova - Volska'da, bir testi ve su bulmak için epey arama tarama yaptı.

Sonunda, papazdan bir testi çalan Kunert, kuyunun birinden su doldurdu ya, işin tuhaf tarafı, kuyu ağzının tahtalarla örtülüp çivilenmiş olmasıydı. Kunert tabiî tahtaları söktü. Kuyunun bu şekilde kapalı olmasının sebebi içinde tifüs basilleri olmasından şüphelenildiği içindi.

Asteğmen Dub, koca testi suyu başına diktiği gibi hiç ara vermeden bitirdi ve eski bir ata sözünü bir kere daha ispatlamış oldu: «Hiçbirşey domuzun midesine zarar vermez.»

Hepsi yanılmıştı geceyi Turova - Volska'da geçireceklerini sanmakla.

Teğmen Lukaş, telefoncu Çodunski'yi, irtibat görevlisi Vanek'i ve Şvayk'ı çağırttı. Baloun da onlarla anca beraber kanca beraberdi elbette. Emir gayet basitti. Hepsi teçhizatlarını sıhhiyecilere bıraktıktan sonra kestirme yoldan Polanec'e gidecekler, oradan güneye dönerek Liskovice'ye varacaklardı.

Şvayk, Vanek ve Çodunski yer bulma uzmanı olarak görevlendirilmişlerdi. Bütün bölüğe geceyi geçirecek yer bulacaklardı ve bölük onların hareketinden bir, en fazla birbuçuk saat sonra yola çıkacaktı. Bu arada Baloun, Teğmen Lukaş'ın kalacağı yerde, Lukaş için bir kaz kızartacak, diğer üçü de Baloun'un kazın yarısını yememesi için göz kulak olacaklardı. Şvayk ile Vanek, hesabını yaptıktan sonra, bölük hesabına bir domuz satın alacaklardı. Akşam yemeğine gulaş hazırlanacaktı. Askerlerin geceyi geçirecekleri yer rahat ve muntazam olmalıydı. Öyle harap kulübeler söz konusu olamazdı. Eratın iyice dinlenmesi gerekiyordu. Zira, ertesi gün, Liskoviece'den hareket edilecek, Krosienka üzerinden Strasol'a gidilecekti.

Bölük fakir değildi artık. Tugay mutemedi Sanok'ta, mezbaha yolculuğu için okkalı bir avans vermişti. Bölük kasasında yüz bin krondan fazla para vardı ve Vanek gereken emirleri almıştı yapılacak işler için. Hesap yapacak ve bölük ölmeden evvel onlara tayın bedelleri, maaşları ve alamadıkları paralar ödenecekti.

Dört kafadar küçük ormanın içinden akan derenin kenarından son derece güç bir yolculuk yaptılar, Liskoviece'ye varıp on birinci bölüğe yatacak yer bulmak için.

Böyle bir duruma ilk defa düşen Baloun, bu gece yürüyüşünü ve de yatacak yer meselesini son derece esrarengiz bulmuştu - hele karanlıkta dere kenarından yürümek - bu yüzden bir hayli şüphelenip korkmaya başladı:

— Arkadaşlar, dedi yavaş sesle, sendeliyerek yürüyordu derenin kenarında, galiba bizi feda ettiler.

Şvayk sakince sordu:

— Ne demek istiyorsun?

— Arkadaşlar, öyle bağırıp gürültü etmeyin, dedi ürkek, midemde bir çekilme, bir kazıntı hissediyorum. Bizi duyabilirler. Duydular mıydı da hemen başlarlar ateş etmeye. Bizi buraya göndermelerinin sebebi, düşmanın buralarda olup olmadığını öğrenmek için. Öbürleri silâh seslerini işitir işitmez, daha ileri gidemiyeceklerini anlıyacaklar. Bizi öncü olarak çıkardılar, tıpkı Onbaşı Teman'ın dediği gibi.

— Öyleyse sen önden git, dedi Şvayk. Biz arkadan geliriz. Sen de o kapı gibi vücudunla bizi koruınuş olursun. Başarılı bir savaşçısın sen. Üstelik de eşi menendi görülmemiş bir kahraman. Vurulduğun zaman bize haber ver ki, bizler de tam siper yere yatalım. Amma da askermişsin ha! Vuracaklar diye ödü bokuna karışıyor. Halbuki her askerin son derece bahtiyar olması lâzım bundan dolayı. Her asker şunu bilmelidir ki, düşman onun üzerine ne kadar fazla ateş ederse, cephanesi de o derece azalır. Cephanesi azalan askerin savaş gücü de o derece azalır. Ayrıca, karşı taraf da sana ateş ettiği için mutludur. Çünkü, ağırlık yapan kurşunları taşıyıp lüzumsuz yere hamallık etmekten kurtulacaktır. Zira, bu şekilde kaçması daha kolaylaşır, daha rahat kaçar.

— İyi ama, memlekette tarlam var benim...

— Boş ver tarlana, dedi Şvayk. Haşmetlûû ve de devletlûû Kayserimiz için gebermek çok daha şerefli bir şeydir. Bunu sana askerlik derslerinde öğretmediler mi?

— Bunu önemsiz bir şeymiş gibi söyledilerdi, dedi süzme budala Baloun. Sonra bizi hep talime çıkardıkları için bu konuda başka bir şey duymadım. Arkasından da emirber yaptılar... Eğer Kayserimiz bize biraz daha fazla yemek vermiş olsaydı...

— Sen gerçekten de doymak bilmez domuzun biriy-

mişsin be. Biz askerlik ederken, Yüzbaşı Untergriez, bir askerin savaştan evvel asla yemek yememesi gerektiğini söyler ve şöyle derdi: «Ulan Allahın belâsı herifler, eğer günün birinde savaş olacak olursa ve eğer hücuma kalkacak olursanız, savaştan evvel karnınızı fazla doldurmamaya dikkat edin. Karnını doldurmuş biri, karnına bir kurşun yiyecek olursa işi bitik demektir. Zira, açılan delikten yediğin ekmekle, içtiğin çorba barsaklarından çıkarak o delikten dışarı akar ve sen hemen iç karın iltihabı olursun ki, hapı yuttun demektir. Ama, aç karnına yenen bir kurşun aslında bir zevktir. Çünkü, sadece yıkılır kalırsın yere.»

— Ben yemekleri çok çabuk hazmederim, dedi Baloun midemde hiçbir zaman fazla birşey kalmaz. Koskoca bir tencere domuz etli patates ve lâhana yiyeyim, yarım saat sonra sıçtığım zaman en fazla üç çorba kaşığı bok çıkar benden. Gerisi eriyip gitmiştir midemde. Derler ki, insan mantar yediği zaman, mantarı olduğu gibi çıkarırmış, yani sıçtığın mantarları al yıka ve yeniden pişir. Ama bende hiç de öyle olmuyor. Ben başka birini çatlatacak kadar mantar yiyeyim, çıkardığım, süt bebesinin kakası gibi bir sarı - yeşilimtrak su, gerisini eritmişim içimde... Hattâ balık kılçığı ile meyva çekirdeği bile eriyor benim midemde arkadaşım, dedi Baloun, Şvayk'a. Zira, merak edip saydım. Bir seferinde tam yetmiş tane kayısıyı çekirdeği ile beraber yedim. Vakti gelince tarlaya gidip içimi boşalttım ve elime bir değnek alarak saymaya başladım çekirdekleri ve bir kenara ayırdım. Yetmiş çekirdekten yarısı erimişti midemde.

Derin derin içini çekti Baloun:

— Karım gayet güzel kayısı köftesi yapardı. Patates hamuruna sarardı kayısıları, az da ekşi yoğurt karıştırırdı içine, biraz da gelincik tohumu serpelerdi, peynir mayasından daha güzel olduğunu sanırdı. Oysa, ben tam

tersini severdim. Hattâ bu yüzden kulak tozuna bir de tokat atmıştım bir sefer. Ben hiçbir zaman aile saadetimin farkına varamadım zaten. Hiçbir zaman doğru dürüst farkına varamadım.

Baloun, durdu, ağzını şapırdattı, bir süre yalandı ve sonra zayıf, hattâ titrek bir sesle devam etti:

— Biliyor musun arkadaşım, artık böyle şeyleri tadamayınca, karıma hak veriyorum, o kayısı köftelerinin gelincik tohumlusu daha lezzetliydi muhakkak. Eskiden bu tohumlar hep dişlerimin arasına sıkışır, beni deli ederlerdi, ama şu anda orada sıkışıp kalmalarını ne kadar isterdim... Zavallı karıcığım ne güçlüklere katlanmıştır benim o doymak bilmez boğazım yüzünden. Yaptığı ciğer ezmesine istediğim kadar tane karabiber koymadığı için az mı ağlatmışımdır fıkarayı. Böyle zamanlarda kızmaya göreyim. Hemen elimin tersini patlatırdım ağzının ortasına. Bir seferinde akşam yemeği için hindi kesmeyi reddettiği için öylesine bir patakladıydım ki, iki gün yataklardan çıkamadı. Çünkü neden? Bana, bir horozun yeteceğini söylemişti de ondan.

— Evet arkadaşım, diyen Baloun, birden hüngür hüngür ağlamaya başladı. Keşke bibersiz ciğer sucuğum - horozum olsaydı... Dereotu sosu sever misin? Bu yüzden az mı kavgalar ettiydim ben. Şimdi olsa, vallah billâh kahve yerine içerim.

Baloun yavaştan, biraz evvel korktuğu tehlikeyi unutmuştu. Gecenin karanlığında dereboyundan Liskoviece'ye doğru yürürlerken, Şvayk'a, evvelden hiç hazetmediği yemekleri bir bir sayıyor ve şimdi olsa bunları nasıl büyük bir iştiha ile yiyeceğini gözleri yaşarıp, ağzı sulanarak anlatıyordu.

Arkalarından telefoncu Çodunski ile irtibat görevlisi Vanek yürüyordu.

Çodunski, kendi anlayışına göre, dünya savaşının dü-

pedüz bir çılgınlık olduğunu anlatıyordu Vanek'e. İşin en güç tarafı, telefon tellerinden biri kopacak olursa, bunların gece tamir edilmesi gerekiyordu. Daha da kötüsü, bu Allahın belâsı telleri tam tamir ederken, düşman bir ışıldakla hemen yakalıyordu insanı. Utanmadan da bir kişi için koca bataryayı ateşliyordu. Oysa, bundan evvelki savaşta ışıldak icad edilmemişti daha.

Bölük için yatacak yer bulacakları köye geldikleri vakit, etraf zifiri karanlıktı. Köyün köpekleri hep bir ağızdan havlayıp ulumaya başladılar. Bizim keşif heyeti çakılı kaldı olduğu yerde. Hep beraber hayvanları nasıl susturacaklarını düşünmeye başladılar.

Baloun fısıldadı:

— Geri dönsek nasıl olur?

— Baloun, Baloun! Eğer bunu birine söyliyecek olsak, seni korkaklık suçundan kurşuna dizerler, diye cevap verdi, Şvayk.

Köpekler daha da fazla havlamaya başladılar. Öyle ki, Ropa nehrinin öbür tarafındaki Krosienka köyünün ve yakınlardaki başka köylerin de köpekleri bu konsere katıldılar yavaştan.

— Hoşt, hoşt ulan deyyuslar, diye bağırdı Şvayk, tıpkı kendi köpeklerine yaptığı gibi.

Köpekler işi daha da azıtınca, Vanek lafâ karıştı:

— Hayvanlara böyle bağırma, Şvayk, yoksa birazdan bütün Galiçya havlamaya başlıyacak.

— Böyle bir olay, Tabor bölgesinde yaptığımız manevralarda da başımıza gelmişti, dedi Şvayk. Gece vakti bir köye gelmiştik. Bize karşıcı çıkan köpekler ulumaya başladılar. Çevre kalabalık olduğu için havlama, bir köyden öbürüne atlamaya başladı. Tâ ilerdeki köylere kadar uzandı köpek konseri. Öyle ki, geldiğimiz köyün köpekleri bir süre sustular, yeniden havlamaya başlamadan evvel. Derken tâ uzaklardan başka bir havlama duyuldu. Belki

de Pelhmirov'dan geliyordu köpek sesleri. Bir an sonra da, bütün Tabor, Pelhmirov, Budejovice, Humbolec, Trebon ve Jihlava havlamaya başladı. Sinirli bir adam olan ve köpek havlamasına dayanamıyan yüzbaşımız, bütün gece uyuyamadığı gibi, ikide birde nöbetçilere, «kim havlıyor, neden havlıyor» diye sorup durdu Nöbetçi, köpeklerin havladığını söyleyince, öylesine kızdı ki, o gece nöbetçi olan ere, manevralardan döndüğümüz zaman kışla hapsi verdi. Ondan sonra her tatbikata çıktığımızda, bir köpek mangası tertip edip, öncü olarak yola çıkardı evvelâ. Bu manganın vazifesi, geceliyeceğimiz köye gitmek ve köy halkına köpeklerin gece havlamasının yasak olduğunu bildirmekti. Havlayan köpek olursa, komutanın emriyle vurulacaktı. Böyle bir keşif koluna bir sefer ben de katılmıştım. Milevsko bölgesine geldiğimiz zaman ben emri değiştirdim ve köyün muhtarına, köpek sahiplerine haber iletmesini bildirdim. Gece vakti havlayan her köpek sahibi ertesi gün, stratejik sebeplerden dolayı kurşuna dizilecekti. Aklı başından giden muhtar hemen arabasını koşup, bölge merkez şehrine köyü için merhamet dilenmeye gitti. Ama, içeri salmamışlar kendini. Az kalsın nöbetçi de zavallıyı vurmaya kalkmış. Muhtar, çaresizlik içinde geri döndü. Köye vardığımız zaman köyün bütün köpeklerinin ağzına bez bağlanmıştı. Hattâ bu yüzden hayvanlardan üç tanesi aklını kaçırdı.

Köye gittiler. Bu sırada Şvayk bir açıklama yaparak, köpeklerin yanan sigara ateşinden ürktüklerini söylediyse de bu tavsiyenin pek faydası olmadı. Zira, içlerinden hiçbiri sigara içmiyordu. Seslere bakılırsa, köpekler arasıra da sevinçten havlıyorlardı. Zira, büyük bir aşkla hatırlıyorlardı daha evvel buradan geçen birlikleri. Onlar ki, her zaman yiyecek birşeyler bırakmışlardı arkalarında köpekler için. Şimdi yaklaşan yaratıkların ve yiyeceklerin kokusunu almaya başlamıştı köpekler. Çoğunlukla bun-

lar arkalarında dağ gibi kemik yığınları ve at ölüleri bırakırlardı. Birden yerden biter gibi dört köy iti Şvayk'ın etrafında toplanıp, dostça üzerine sıçramaya, sevinçle kuyruklarını sallamaya başladılar.

Şvayk, onları sevip okşamaya ve karanlıkta, tıpkı bir çocukla konuşur gibi konuşmaya başladı.

— Yaa, işte buradayız. Size misafirliğe geldik, biraz uyuyacağız, biraz konuşacağız. Sizlere kemik vereceğiz, peksimet vereceğiz, şeker vereceğiz, sonra yarın sabah erkenden de düşmanın üzerine gideceğiz.

Kulüblerde ışıklar yanmaya başladı. İlk evin kapısını vurup, köy ihtiyarının nerede oturduğunu sordukları vakit, içerden çığırtkan bir kadın sesi, yarı Lehçe, yarı Ukraynaca kocasının savaşta olduğunu, çocuklarının çiçek çıkardığını, elinde avucundakileri Moskofların aldığını ve erkeğinin savaşa gitmeden evvel ona, gece kimseye kapı açmasını yasak ettiğini açıkladı. Bu saldırıyı savuşturduktan sonra, yer bulma görevlisi olduklarını anlattılar. Ancak o zaman kapı, görünmeyen bir el tarafından açıldı. İçeri girdikleri zaman, köy ihtiyarının burada oturduğunu anladılar. Adamcağız güçlükle onlara, cevap verenin bir kadın sesi olduğunu anlatmaya çalıştı.

Özür dileyen ihtiyar uyuduğunu, karısının ise ne söylediğinin farkında olmadığını açıkladı. Bölüğe yatacak yer meselesine gelince, burası son derece ufak olduğu için, değil bir bölüğe, tek bir askere bile kalacak yer yoktu Satın alınacak mala gelince, ellerinde hiçbirşey yoktu ki, satabilsinler. Moskoflar alıp götürmüşlerdi bütün yiyecekleri.

Eğer iyi yürekli efendiler izin verirlerse onları Krosienka'ya götürebilirdi. Orada büyük çiftlikler, bahçeler vardı ve buradan sadece kırk beş dakika uzaktaydı. Yeteri kadar yer olan bu yerde her askere üstlerini örtmek için birer koyun postu bile temin ederlerdi. Orada o kadar çok inek vardı ki, her askere bir tas süt bile verirlerdi. Su-

yu boldu ve subaylar küçük saraylarda uyurlardı, Liskoviece'de mi? Berbattı burası canım. Sadece pislik ve bit vardı. Bir zamanlar beş ineği vardı ya, Moskoflar almıştı hepsini. Hasta çocuklarına süt temin etmek için kendisinin de Krosienka'ya kadar gitmesi gerekiyordu.

Buna delil olarak, tam bu sırada bahçedeki inekler böğürmeye başladılar. Kadının biri yavaş sesle hayvanları susturmaya çalışıyor ve koleradan ölmeleri için beddualar edip duruyordu.

Köyün ihtiyarı aldırış bile etmedi buna ve çizmelerini giymeye başladı.

— Buradaki tek inek bizim komşu Vojciek'in. Biraz evvel işittiğiniz onun sesiydi benim asil efendilerim. Zaten hasta bir inektir. Moskoflar sadece buzağısını aldılar. O günden beri süt vermiyor fıkara ama, sahibi de kesmeye kıyamıyor bir türlü. Aslına bakarsanız Czenstochkowa'daki (*) Tanrının Anası her şeyi düzeltip tekrar süt verecekmiş ineğe.

Bunu söyledikten sonra içi koyun kürklü ceketini aldı.

— Eh artık yola düşebiliriz efendiler. Krosienka buradan ancak kırk beş dakika çeker. Neler diyorum ben hey Allah. Sen günahlarımı bağışla. Yarım saat bile sürmez. Derenin kenarındaki meşelikten geçen kestirme bir yol biliyorum... Büyük bir köydür orası. Dereler gibi votka akar her evden. Haydi gidelim benim asil dostlarım! Neden gecikiyorsunuz? Sizin asil ve şerefli alayınızın erleri rahat ve muntazam bir şekilde yerleştirilmeli. Moskoflarla çarpışan imparatorluğun ve krallığın askeri, temiz, rahat ve güzel bir yerde istirahat etmeli, pufla yataklarda yatmalıdırlar. Ama, bizim köyde... Bit, pislik, çiçek, ko-

---

(*) *Polonya'da mucizeler yarattığına inanılan Meryem heykelinin bulunduğu bir şehir.*

lera var. Dün bizim lânetlenmiş köyümüzden iki çirtçi koleradan simsiyah olup öldüler... Ulu ve herşeye kadir Tanrımız, Liskoviece'yi lânetledi bir kere.

Tam bu sırada, Şvayk ancak krallara yakışır bir şekilde elini kaldırdı.

— Benim asil efendilerim, dedi. Köy ihtiyarının sesini taklit ediyordu konuşurken. Bir kitapta İsveç savaşına at bir yazı okumuştum. Gene böyle bir köyde yatacak yer arayan askerlere köyün ihtiyarı, bin dereden su getirerek yer olmadığını söylüyor ve onları başından atmaya uğraşıyordu. İşte o zaman ihtiyarı en yakın ağaca asıverdiler. Bugün Sanok'ta Polonyalı bir onbaşı bana yer bulma işinin nasıl yapıldığını anlattı. Bu işle görevliler köye geldikleri zaman, köy ihtiyarı köylüleri ve ev ev dolaşarak: «Burada üç askere yer var, burada beş askere, subaylar papazın malikhanesinde uyuyacak», der keser atarmış meseleyi. Böylece bütün yerleşme meselesi yarım saatten fazla sürmezmiş.

Şvayk büyük bir ciddiyetle, ihtiyara döndü:

— Asil efendi, dedi, buraya en yakın ağaç nerede?

Köylü, «ağaç» kelimesinin ne olduğunu anlamayınca, Şvayk açıklamaya başladı. Bu bir söğüt, bir meşe, bir çınar, bir kavak, bir elma ağacı, kısacası dalları kuvvetli herhangi bir ağaç olabilirdi. Köylü hâlâ bir şey anlamamıştı ama, meyva isimlerini duyunca korkudan aklı başından gitti. Çünkü, tam kiraz mevsimiydi ve kirazlar olmuşlardı. Hiçbirşey bilmediğini söyledi. Sadece kulübesinin önünde bir meşe vardı.

— Çok güzel, dedi Şvayk. Sonra eliyle her lisanda aynı anlama gelen, asılma işareti yaptı. Şu halde seni kulübenin önünde sallandıracağız. Savaş içinde olduğumuzu anlaman için ancak bu şekilde aklın başına gelebilir. Bize verilen emirde, burada kalacağımız bildirildi, Krosienka'da değil. Sen bizim stratejik plânlarımızı değiştiremezsin

kaşalot, anladın mı? Sen de tıpkı, İsveç savaşını anlatan kitaptaki köylü gibi bir ağaçta sallanacak, ayakların da esen rüzgâra göre yön gösterecek... Buna benzer bir olay da sayın efendiler Velke Mezirive manevralarında olmuştu...

O anda Vanek, Şvayk'ın sözünü kesti:

— Bunu bize sonra anlatırsın Şvayk. Sonra köylüye döndü: Şimdi yerleşmek için çabuk alarm ver bakalım.

Köylü titremeye ve kekelemeye başladı. Aslında o asil efendilerin rahat etmesini düşünmüştü. Ama, mademki başka türlü bir hal çaresi yoktu, o zaman belki, köyde onlara yatacak bir yer bulunabilirdi. Onları memnun etmek için ellerinden geleni yapacaklardı. Şimdi izin verirlerse bir lâmba alıp gelecekti.

Adam son derece zayıf bir şekilde, kötürümü andıran bir aziz resminin altına yerleştirilmiş idare lâmbası ile aydınlatılmış kulübeden dışarı çıktığı zaman, Çodunski bağırdı:

— Baloun nereye cehennem oldu?

Ama, onlar daha etrafı aramadan, fırının ardındaki kapı yavaşça açıldı ve Baloun sürünerek temiz havaya çıktı. Dikkatle çevresine bakındı evvelâ. Köy ihtiyarının orada olmadığını anlayınca, sanki korkunç bir nezleye tutulmuş gibi genzinden konuşmaya başladı:

— Kilere girdim biraz evvel. Elimi uzatıp bir şey aldım ve ağzıma attım. Şimdi de ağzımın içi yapış yapış oldu. Ne tatlı, ne de tuzlu. Hamurmuş meğer.

Bölük irtibat görevlisi Vanek cep fenerini Baloun'un üzerine sıktı. Hiç biri hayatlarında o güne kadar böylesine pislenmiş bir Avusturya askeri görmemişlerdi. Birden, Baloun'un ceketini görünce hepsinin korkudan gözleri dört açıldı. Zira, adamın karnı gebeliğinin son günlerini geçiren bir kadının karnından farksızdı.

— Sana ne oldu böyle Balouncuk, dedi Şvayk, acımaklı bir sesle. Sonra hafifçe adamın şiş karnını okşadı.

— Salatalık, dedi Baloun. Ağzına yayılıp yapışmış hamur yüzünden neredeyse boğulacaktı fıkara. Hıyar turşusu. Gelirken üç tane yedim, gerisini de size getirdim.

Baloun, cebinden peşpeşe çıkardığı salatalıkları arkadaşları arasında bölüştürdü.

Köyün ihtiyarı eşikte bekliyordu. Bu sahneyi görünce ıstavroz çıkarıp, tiz bir çığlık attı.

— Moskoflar soydular sovana çevirdiler bizi. Şimdi de kendi askerlerimiz yağma ediyor mallarımızı.

Peşlerinde bir köpek sürüsü olduğu halde, köyün yolunu tuttular. Köpekler ısrarla Baloun'un üzerine sıçrıyorlardı. Sebebine gelince, kilere giren Baloun, orada bulduğu tuzlanmış domuz etlerini pantalonunun ceplerine doldurmuş, ama oburluğu yüzünden bunu yoldaşlarından saklamıştı.

— Köpekler neden, hep böyle senin üzerine atlıyorlar Baloun, diye sordu, Şvayk.

Baloun kısa bir duraklamadan sonra cevap verdi:

— İyi bir adam olduğumu anladıkları için.

Ama elini cebine sokup bir domuz parçası tuttuğunu ve köpeklerden birinin elini hafiften dişlediğini söylemedi...

Yatacak yer temini için bir tur attıkları zaman, Liskoviece'nin büyük bir köy olduğunun farkına vardılar. Savaş yüzünden gerçekten de ağır bir şekilde talana uğramıştı. Çarpışan her iki taraf burasını harap etmemiş, evler, ahırlar filân yanmamıştı ama, zarara uğrayan, Chyrow, Grabow ve Holubla köylerinin halkı buraya göçmüştü.

İhtiyaç yüzünden bazı evlerde sekiz aile birden yaşıyordu. Son sığınakları burası olmuştu hepsinin. Kayıplarını, mallarını, mülklerini artlarında bırakarak bir insan nehri gibi buraya akmışlardı.

Mecburen bölüğü köyün öbür ucundaki bir içki ima-

lâthanesine yerleştirmeye karar verdiler. Oysa, burası o kadar küçüktü ki, ancak yarım takıma yer vardı. Geri kalanlarını onar onar, zengin çiftliklerine yerleştirdiler. Bunlar felâkete uğrayıp göçen köylüleri evlerine kabul etmeyen ağaların evleriydi. Gelenlere dilenci gözüyle bakıyordu bu kişiler.

Bölük komutanı, diğer subaylar, irtibat görevlisi Vanek, emirerleri, telefoncu, sıhhiye erleri, aşçılar ve Şvayk, papazın evine yerleştiler. O da bütün dindarlığına rağmen, tek bir göçmen ailesini kabul etmediği için evinde bol yer vardı.

Yemek borusu çalana kadar askerin kısa bir süre uyumasına karar verildi. Zira, akşam yemeği ancak sabaha karşı hazır olabilecekti.

Yemekhanede sadece Asteğmen Dub uyuyordu. Bölük irtibat görevlisi Vanek ise, Sanok'daki tugay karargâhından gelen bir emri dikkatle okuyor ve inceliyordu. Birden farkına vardı ki, seferî birlik cepheye yaklaştıkça, yemek ve tayınlarda belli bir azalma olmaktadır. Hele emirdeki paragraflardan birini okuyunca, gülmekten kendini alamadı. Bu emre göre, bundan böyle erata verilecek çorbalarda safran ve zencefil kullanılması yasak edilmişti. Ayrıca, sahra mutfaklarında kemikler atılmayıp, biriktirilecek ve toplu halde geriye, tümen anbarına gönderilecekti. Emir pek açık sayılmazdı. Zira, kemikle ne kastettikleri açıkça belli olmuyordu. Acaba bunlar insan kemiği miydi, yoksa kesilecek hayvanların kemikleri mi?

— Bana bak Şvayk, dedi yorgunluktan esneyen Teğmen Lukaş. Yemeği beklerken bana birşeyler anlatsana.

— Elbette, diye cevap verdi Şvayk. Yemeği beklerken ben size bütün Çek tarihini anlatabilirim. Şu anda hatırıma gayet kısa bir hikâye geldi. Bu, postacı olan, kocası öldükten sonra onun görevini devralan Sedçanskolu bir kadının hikâyesi. Sahra postasından bahsedildiği za-

man ilk olarak bu kadın aklıma geldi. Oysa, onun sahra postasıyla en ufak bir ilgisi bile yok.

Sedire uzanmış Teğmen Lukaş'ın sesi yükseldi:

— Çok rica ederim Şvayk, gene senin korkunç budalaca hikâyelerine başlama.

— Evet ama teğmenim, bu gerçekten de korkunç budalaca bir hikâye. Ben bile bunu size anlatmak gibi delice bir fikre neden saplandığımı kestiremiyorum. Bunun sebebi ya doğuştan aptallığım, ya da gençlik anılarımı hatırlamam. Dünyamızda türlü çeşit kişilikte insanlar var teğmenim. Bizim aşçıbaşı Juridja haklıydı. Bruck'ta sarhoş olup da kenefe düştüğü zaman kendisini çıkarmak için uğraşırken avazı çıktığı kadar: «İnsanın herşeyi evvelden kararlaştırılmıştır ve o kâinatın her sırrını, ruhunun boşlukta gezmesi ve ruhu ile vücudu arasında bir denge kurmasıyla öğrenecektir. Devamlı olarak öğrenmesi, gelişmesine sebep olacak ve bu gelişmeyle yavaştan daha iyi, daha olgun bir dünyanın merdivenlerini tırmanmaya başlıyacaktır», diye avaz avaz bağırıyordu. Kendisini kuburdan çekip çıkarmaya uğraşırken bizi ısırıyor, tırmalıyordu. Bizler de ne halin varsa gör, deyip bıraktık. Meğer o sırada evinde sanırmış kendini. Tekrar kubura yuvarlanınca, bu sefer ağlayıp sızlamaya, yalvarmaya başladı.

— Peki ama, postacının karısına ne oldu, diye sordu Lukaş. İyiden iyiye şaşırmıştı.

— Çok becerikli bir karıydı ama, cadının da tekiydi, teğmenim. Posta ile ilgili bütün görevlerini eksiksiz olarak yerine getirirdi, ama bir tek kusuru vardı. Herkesin peşinden koştuğuna ve hakkında kötü niyetler beslediğine inanır ve günlük işi bittikten sonra bir sürü yere şikâyet mektupları yazar ve bir sürü adamın ismini vererek, bunların kendisine askıntı olduklarını ve hakkında kötü emeller beslediklerini bildirirdi. Bir sabah erkenden ormana mantar toplamaya giderken, okulun önünden geçti. Öğret-

men de kalkmıştı. Kadını selâmlıyarak nereye gittiğini sordu. Beriki ormana mantar toplamaya deyince, öğretmen, bari ben de geleyim dedi. İşte o zaman ihtiyar cadının aklına gene aynı fikir geldi. Bu herifin benim hakkımda kötü fikirleri var diye. Nitekim, mantar toplarlarken, öğretmen çalılıkların arasından çıkınca, cadalozun korkudan ödü kazuratına karışıp, ayakları kıçına değerekten koşmaya ve bir yandan da avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı. Bu şekilde şehre varınca, doğru okulun müdürüne giderek, öğretmenin, ırzına geçmek istediğini söyledi ve adamcağızı şikâyet etti. Tabiî öğretmeni sorguya çektiler. Müdür, açık bir rezalet istemediğinden, gelen müfettişe bu işi incelemesini bildirdi. Müfettiş, jandarma karakol komutanına giderek, böyle bir olayın mümkün olup olmıyacağını sordu. Jandarma komutanı kâğıtlara baktıktan sonra böyle bir şeyin mümkün olmadığını, zira, öğretmenin, kardeşinin kızının peşinde koştuğunu, kızın ise yıllardan beri köyün papazı ile düşüp kalktığını açıkladı. Oysa, bu arada öğretmen de bölge doktorundan, altı yaşından beri iktidarsız olduğu konusunda bir rapor temin etmişti. Raporda, altı yaşındayken, bir saman arabasından düşüp erkekliğini kaybettiği yazılıydı. Bu sefer rezil karı ortalıkta dolaşıp, karakol komutanının, bölge doktorunun ve okul müfettişinin, öğretmen tarafından satın alındığını söylemeye başladı. Onlar da kadını mahkemeye verdiler. Bu sefer kadın mahkemede akıl dengesinin yetersiz olduğunu ileri sürdü. Tabiî onu mahkeme doktoru muayene etti. Evet, kadının deli olduğu bir gerçekti ama, doktor verdiği raporunda, onun herhangi bir devlet memuriyetini yapabilecek nitelikte olduğunu bildirdi.

— Hay Allah! diye bağırdı Teğmen Lukaş. Sonra ilâve etti: Sana şimdi bir şey diyecektim ama, akşam yemeğimi kendime zehir etmek istemiyorum Şvayk.

— İyi ama teğmenim, ben daha başlangıçta size son

derece budalaca bir hikâye anlatacağımı söylemiştim.

Lukaş, çaresizlik içinde ellerini iki yana açtı:

— Sanki insan senden akıllıca bir hikâye işitebilirmiş gibi.

Şvayk son derece inandırıcı bir şekilde açıklamada bulundu:

— Herkesin akıllı olmasına zaten imkân ve ihtimal yoktur teğmenim. Aptalların da var olması lâzım. Eğer herkes akıllı olsaydı, dünyada gereğinden fazla anlayış olurdu teğmenim ve bu yüzden insanlar biraz kaçıklaşırlardı. Eğer herkes tabiat kanunlarından haberdar olsa ve gökyüzünün uzaklıklarını nasıl ölçeceğini bilseydi, bizim Kupa meyhanesine gelen Çapek gibi sadece çevresindekileri rahatsız etmekten başka bir işe yaramazdı. Bahsettiğim kişi daima Kupa meyhanesine gelir, gece olunca bir süre sokaklarda dolaşıp, yıldızları seyrettikten sonra, tekrar meyhaneye döner ve ona buna şöyle derdi: «Bu gece Zühre yıldızı gerçekten fevkalâde parlıyor. Sen kafanın üzerinde ne olduğundan habersizsin ulan eşşoğlu eşşek. Mesafe derler bunun adına. Seni bir topa koyup atsalar ey kaşalot, mermi hızıyla oraya ancak milyonlarca yıl sonra varabilirsin, anladın mı,» Daha sonra su koyvermeye başlayınca, bizzat kendisi bir tranvayın normal hızı, yani saatte on kilometre ile meyhanenin kapısından dışarı uçar-giderdi... Yahut karıncaları düşünecek olursak teğmenim...

— Kendi kendime hayret ediyorum Şvayk. Nasıl oluyor da kendimi seninle eğlendirebiliyorum. Uzun zamandan beri tanıyorum seni...

— Bu sadece bir alışkanlık teğmenim. Sebebine gelince, hem uzun zamandır beraber olduk, hem de birlikte birçok şeyler geçti başımızdan ve her zaman sonuca, kör tavuğun mısır tanesi bulması gibi ulaştık. Bunun kader olduğunu size arzetmek isterim teğmenim. Haşmetli Kay-

serimizin örgütlediği işler, daima iyi örgütlenmiş işlerdir. İşte onun sayesinde bizler biraraya geldik. Benim ise, hayattan en büyük isteğim, size gerçekten faydalı olabilmekten başka birşey değil... Acıktınız mı teğmenim?

Yeniden eski sedire uzanmış olan Teğmen Lukaş, bu son sorunun şimdiye kadar Şvayk'ın en akıllıca söylediği söz olduğunu belirttikten sonra, gidip, yemeğin hazır olup olmadığına bakmasını söyledi. En iyisi, Şvayk'ın biraz dışarı çıkıp kendisini yalnız bırakmasıydı. Zira, şu âna kadar yaptığı gevezelik, Sanok'tan buraya kadar yapılan yürüyüşten çok daha yorucu gelmişti ona. Biraz olsun uyumak istiyordu, ama, bir türlü beceremiyordu bunu.

— Hep tahtakurularının kabahati, teğmenim. Çok eski bir inanca göre papazlar tahtakurusu doğururlarmış. Hattâ Horni Stodulky kilisesinin papazı Zamastil bu konuda koskoca bir kitap bile yazmış. Vaaz verirken bile üzerinde dolaşırmış tahtakuruları.

— Sana demin ne dedim Şvayk? Mutfağa gitmedin, değil mi?

Şvayk dışarı çıkınca, ayaklarının ucuna basarak ininden çıkan Baloun, arkadaşının peşine takıldı.

Sabah olup da Liskoviece'den yola çıktıkları zaman, beraberlerinde bir de talihsiz inek götürüyorlardı. Sahra mutfağının kazanlarında kaynayan et daha gereğince pişmediğinden, verilen bir karara göre, Strason yolunun yarısına geldikleri vakit, kart inek eğer yenecek duruma gelmişse mola verecekler ve yemek yiyeceklerdi.

Hareketten evvel, erata kara kahve verildi.

Asteğmen Dub yeniden hasta arabasına yatırılmıştı. Sebebine gelince, bir gün evvelkinden çok daha fena hissediyordu kendini. Ama, eziyetin büyüğünü asıl çeken, devamlı olarak arabanın yanında koşmak zorunda kalan zavallı emireri Kunert'ti. Asteğmen Dub aralıksız olarak Kunert'e bağırıyor, bir gün evvel kendisi ile gerektiği ka-

dar meşgul olmadığını sölüyor, ilk durakta canına okuyacağına dair tehditler savuruyordu. Ondan sonra su istiyor, gelen suyu ise içtikten hemen sonra kusarak çıkarıyordu.

— Kim... Neye gülüyorsunuz ulan? diye bağırıyordu yattığı yerden. Gösterirm ben size, benimle oyun oynamanın ne demek olduğunu. Durun hele beni tanıdığınız zaman anlarsınız kim olduğumu.

Teğmen Lukaş at sırtındaydı ve ona eşlik eden Şvayk atın tırısına ayak uydurmuş, koşup duruyordu. Gören de kendisinin düşmanla bir an evvel karşılaşmak için sabırsızlandığını sanırdı. Bir yandan koşuyor, bir yandan da anlatıyordu.

— Farkına vardınız mı teğmenim, bizim eratın büyük bir kısmı gerçek zavallı. Teçhizatları otuz kilo bile olmadığı halde, çoğu bunu bile taşımaktan yoksun. Onlara ders vermek lâzım, tıpkı bizim merhum Teğmen Buchanek'in yaptığı gibi. Drahoma yüzünden vurdu kendisini fıkara. Müstakbel kayınpederinin verdiği parayı, eşi dostu ile har vurup, harman savurdu. Ondan sonra başka bir kız bulup, onun babasından da drahoma aldı, ama bu sefer daha dikkatli davranıp parayı hemen yemedi. Azar azar kumarda kaybetti hepsini. Kızlara ise boş veriyordu. Bu drahoma da uzun süre dayanmadı merhuma. Bundan dolayı, yeni bir kayınpeder aramak zorunda kaldı. Bu parayla da bir at aldı kendine. Sahte bir Arap kısrağı...

Teğmen Lukaş, birden hayvandan aşağı atladı ve tehdit eder bir sesle:

— Bana bak, Şvayk, dedi, eğer dördüncü bir kayınpederden bahsedecek olursan, İsa aşkı için seni şuradaki hendeğe atarım.

Teğmen yeniden atına binince, Şvayk ciddiyetle konuştu:

— Dördüncü bir kayınpeder söz konusu olamaz, teğ-

menim. Zira, üçüncüden sonra kendini vurdu, Teğmen Buchanek.

— Tanrıma şükürler olsun, diye bağırdı Lukaş.

— Ama asıl meselemize gelecek olursak teğmenim, biz artık yürüyecek gücü kendimizde bulamayınca, merhum Buchanek bizleri gayrete getirmek için konuşma yapardı ki, benim âciz fikrime göre, bizler de bizim erata onun yaptığı konuşmalarla benzer konuşmalar yapmalıyız. Yorulduğumuz zaman, dur emri verir ve bizleri tıpkı horozun, tavurları çevresine topladığı gibi toplar, sonra başlardı açıklamaya: «Ulan düdükler,» derdi evvelâ «Yeryüzünde yürüdüğünüz için yatıp kalkıp Tanrıya dua etmeniz lâzım. Ama nerdee... Sizler bir alay cahil deyyustan başka bir şey değilsiniz ki. İnsanın sizleri görünce, öğüre böğüre kusması geliyor ulan! Aslında sizi güneşte yürütmeli. Zira, bu zavallı gezegenimizde altmış kilo çeken bir insanoğlunun ağırlığı, orada bin yedi yüz kilodan fazladır. O zaman görürdünüz valdelerinizin neresine kar yağdığını. Sırtınızda üç tonluk bir çanta, elinizde bir buçuk tonluk bir silâhla yürümeye ne dersiniz ha, lâğım fareleri? Dilleriniz tavşan kovalamış itler gibi bir karış dışarı sarkardı alimallah. Yeni sıçılmış manda bokuna dönerdi her biriniz.» O yürüyüşte bizimle beraber olan talihsiz bir öğretmen de fikrini söylemekten kendini alamadı: «Affedersiniz teğmenim,» dedi. «burada altmış kilo çeken insan, ayda sadece otuz kilo geliyor. Orada yürümek bizim için çok daha kolay olurdu, zira o zaman çantalarımızın ağırlığı sadece dört kiloya düşecekti. Orada yürümeyecek, danseder gibi bir tüy hafifliğinde dalgalanacaktık.» «Sen bu cesareti nereden buldun bakalım?» diye haykırdı merhum Teğmen Buchanek. «Anlaşılan sen bir şamar istiyorsun küstah kerata. Dua et ki , sana bir dünya şamarı atacağım. Eğer sana bir ay şamarı atacak olsaydım, o ağırlığınla buradan uçar gider, Alp dağlarına çarpıp un ufak olurdun.

Yok eğer güneş tokadı atacak olsam, elbisen bir anda yulaf ezmesine döner ve muhterem kellen de soluğu Afrika'nın göbeğinde alırdı.» Neyse, talihsiz öğretmene bizim merhum teğmen bildiğimiz kürre-iarz şamarlarından bir tane aşketti ve ukalâ dümbeleği bir süre bağırıp çağırdıktan sonra yürüyüşe devam ettik. Yol boyunca, insanın kıymetinden bahsedip, kendisine aşağılık bir hayvanmış gibi davrandıklarını söyledi. Derken efendim, kışlaya gelince, teğmen şikâyet etti onu ve on dört gün hapse mahkûm ettiler. Askerliğinin bitmesine altı hafta kalmıştı ama, bu vakti dolduramadı. Nasıl olduysa, kemiklerinden birini kırmış. Adamcağızı kışla kodesinde jimnastik yapmaya zorladılar ya, dayanamadı buna ve hastahanede o da merhumların safına karıştı.

— Garibime, hem de çok garibime giden bir şey var, Şvayk, dedi Lukaş. Daha evvel de defalarca bunun farkına vardım ve sana ihtar ettim. Subaylardan bahsederken acaip bir dil kullanıyorsun. Yani onları aşağılatıcı anlamda demek istiyorum.

Şvayk saf saf sordu:

— Nasıl yani teğmenim? Benim size anlatmak istediğim, eskiden askerlerin başlarını nasıl belâya soktuklarını ispat etmek. Aslında o herif, kendisini teğmenden çok daha bilgili sandığından, teğmeni eratın önünde küçültmek istedi; o ay filân lâflarıyla. Ama, dünya şamarı suratında patlayınca herkes rahat bir nefes aldı. Hiç kimse kızmadı bu işe. Tam tersine memnun olduk. Üstelik, teğmenimiz o dünya şamarıyla son derece zekice bir de nükte yapmıştı. Bence buna, doğrudan doğruya durumu kurtarmak denir. İnsan, bir konuşma süresince cevap vermesini becerebilirse herşey istediğinden de daha âlâ olur. Bundan yıllarca evvel, Prag'daki Karmelit manastırının karşısında, Bay Jenom adında birinin kuş ve tavşan sattığı bir dükkân vardı teğmenim. Bu adam mücellit Bilek'in

kızı ile ahbap oluyor. Oysa, Bay Bilek bu ahbaplıktan hiç hoşlanmamıştı. Hattâ meyhanede bir akşam, eğer Jenom gelip ondan kızını istiyecek olursa, onun mabadine bir tekme vurup, teker meker merdivenlerden aşağı göndereceğini bile söylemişti. Hem öylesine gönderecekmiş ki, o günedek böyle bir merdivenden düşüşün dünyada eşi menendi görülmiyecekmiş. Neyse, Bay Jenom içkisini bitirip, Bay Bilek'i ziyarete gidiyor. Adam kapıda karşılıyor misafirini, ama, elinde kocaman bir bıçak... tam bir katil âleti. Aslında, mücellit olduğu için kitaplarını da bu bıçakla kesermiş. Bilek bir nara patlatıp, Jenom'a burada ne aradığını sorunca, beriki korkudan öylesine gürültülü bir osuruk koyveriyor ki, holün duvarındaki saatin rakkası duruyor. Bay Bilek başlıyor kahkahalarla gülmeye, sonra misafirine elini uzatıp, su katılmamış bir kibarlıkla; «Buyrun içeri Bay Jenom, lütfen oturun... umarız ki, donunuza doldurmamışsınızdır... Tehlikeli bir adam değilimdir ben. Evet, beni ziyarete gelecek olursanız sizi merdivenlerden uçurarak yolcu edeceğimi söyledim, ama, şimdi görüyorum ki, sevimli bir insansınız. Hattâ bir hayli de değişik. Bildiğiniz gibi, ben kitap ciltlediğim için elime geçen kitaplardan birçoğunu okurum. Ama, bugüne kadar bu şekilde kız istendiğine ilk defa şahit oluyorum.» Sonra başlıyor gülmeye. Öylesine gülüyor ki, iki eliyle midesini bastırmak zorunda kalıyor fıkara. Derken, sevinci çığ gibi büyümeye başlıyor. Az sonra, sanırsın ki, herifler bebeklikten beri canciğer iki arkadaş, hattâ kardeş. Herif bizim ahpaba bir cigara ikram ediyor, meyhaneden bira ile sosis getirtiyor, karısını çağırıp Jenom'u ve onun gürültülü osuruğunu en ince ayrıntısına kadar anlatıyor kadıncağıza. Karısı yere tükürüp çıkıyor odadan. Bu sefer adam kızını çağırıp: «Bu efendi, şu şartlar altında şu ve şu şekilde seni istemeye geldi.» «Kız başlıyor hüngür hüngür ağlamaya ve bu adamı tanımadığını, bir daha da görmek is-

temediğini söylüyor. Eh artık, sosisleri yiyip, biraları içmekten başka iş kalmadığından, bizimkiler de öyle yapıp, iyice bir kafaları tütsülüyorlar. Üstelik, Bilek, Jenom'un gittiği meyhaneyi de zehir ediyor adamcağıza. Aradan bir süre geçince herkes onu Osuruk Jenom diye çağırmaya başlıyor. Sade meyhanede olsa iyi, adı artık bütün mahallede Osuruğa çıkmıştır zavallının. Her yerde de adamlar aralarında, onun, durumu nasıl kurtarmaya çabaladığını anlatıp duruyorlar... İnsan hayatı öylesine karışıktır ki, teğmenim, tek bir kişinin hayatının bu büyük konuda hiç bir önemi olmayıp, solda sıfır kalır. Bizim Bojiş'teki Kupa birahanesine, savaştan evvel bir polis komiseri gelirdi Hubiçka adında. Sonra bir gazeteci vardı. Herif, kırık kemik toplar, cinayet, kaza, intihar haberlerini yazardı gazetesine. Çok neşeli herifti doğrusu. Gazeteden fazla, meyhanede otururdu. Günlerden bir gün bizim gazeteci, Komiser Hubiçka'yı iyice bir sarhoş ediyor. Sonra birlikte mutfağa girip elbise değiştiriyorlar. Gazeteci polis oluyor, polis de sivil birisi. Bizim ahbap silâhın numarasını örtüp gizledikten sonra sokağa çıkıyor. Reslova sokağının orada, eski St. Vaclav tevkifhanesinin arkasında beklerken, gecenin sessizliğinde karşısına ihtiyar bir çift çıkıyor kolkola girmiş. Silindir şapkalı bir efendiyle, kürk mantolu bir hanım. Tek kelime konuşmadan evlerine giderlermiş. Ama, bizim gazeteci, ihtiyar adamın kulağına eğilip olanca gücüyle: «Öyle bağırıp durma, yoksa seni tevkif ederim», diyor. Şimdi, zavallıların korkusunu tahmin edebiliyor musunuz teğmenim? İhtiyar adam bir yanlışlık olduğunu söylemiş. Kendileri belediye meclisinin verdiği bir ziyafetten evlerine dönmekteymişler. Millî tiyatroya kadar araba ile gitmişler, ama her ikisinin de biraz temiz havaya ihtiyaçları varmış. Kendisi de belediye encümen başkanıymış. Yanındaki de karısı. «Yani siz beni aptal mı sandınız», diye bağırmış bizim gazeteci arkadaş. «O zaman

utanmanız gerekir. İnsan hem encümen başkanı olsun, hem de sokak çocuğu gibi hareket etsin ha! Çok ayıp doğrusu. Uzun zamandan beri peşinizdeyim. Bastonunuzla dükkân kepenklerini nasıl kırmaya çabaladığınızı görmedim mi sanıyorsunuz? Üstelik, karınız da yardım ediyordu size.» — «İyi ama, gördüğünüz gibi benim bastonum filân yok. Bir yanlışlık olacak. Belki bizden evvel giden bir çifte benzettiniz bizi.» — «Evet, elbette ki, artık bastonunuz yok», demiş kılık değiştiren gazeteci. «Ben kendi gözlerimle gördüm ilerdeki köşede bastonu nasıl kırdığınızı. Hem de birahanelere kızarmış patates ile kebap kestane satan zavallı ihtiyar bir kadının sırtında kırdınız bastonu.» Kadıncağızın artık ağlamaya mecali kalmamış. Encümen reisi de küstahlıktan filân dem vurmaya başlayınca, bizim kılık değiştiren gazeteci her ikisini de aldığı gibi doğru Salın sokağındaki karakola götürüyor ve oradaki memurlara bu çiftin hemen hapsedilmesini emrediyor ve kendisinin St. Henriks bölgesinden olduğunu ve Vinbergen'e teftişe çıktığını anlatıyor. Sözde, çift kavga çıkarıp gecenin sessizliğini bozduğu gibi, polise de hakaret etmiş. Kendisinin şimdi hemen gidip Henriks sokağında bazı işleri düzene sokması gerekiyormuş, ama, bir saate kalmadan Salın karakoluna geri gelecekmiş. Memurlar iki zavallıyı yaka paça içeri atıyorlar ve sabaha kadar oturup komiserin gelmesini bekliyorlar. Bizimkine gelince, doğru meyhaneye gelip, sızmış olan komiseri uyandırıyor ve olanları anlattıktan sonra, eğer çenesini tutmayacak olursa, büyük bir rezaletin patlak vereceğini anlatıyor...

Teğmen Lukaş bu eğlenceli konuşmadan sıkılmış olmalı ki, atını dört nala kaldırmadan evvel:

— Eğer geceye kadar konuşacak olsan, anlattıkların her geçen dakika biraz daha zırva olacak Şvayk, dedi ve öncü birliğine yetişmek için atını topukladı.

— Teğmenim, diye bağırdı Şvayk ardından, hikâye-

nin nasıl bittiğini merak etmediniz mi?

Teğmen Lukaş atını bir daha topukladı.

Biraz iyileşen Asteğmen Dub arabadan çıkmış, yazıcıları, emirerlerini, bölük görevlilerini çevresine toplamış, yarı uykulu bir sesle onlara bir konferans vermeye başlamıştı. Aklın, hayalin alamıyacağı kadar uzun bir konuşmaydı bu ve topu topu, tüfekten ve mermiden bahsediyordu.

Benzetmeler, tekerlemelerle dolu bir konuşmaydı bu. Başladı:

— Askerlerin subaylara olan sevgileri, olmıyacakmış gibi görünen bir sürü başarıyı mümkün kılarsa da, bu önemli değildir. Eğer bu sevgi askerde doğmamışsa, subaylar bunu zor yoluyla doğurtmak zorundadırlar. Sivil hayatta bu zoraki aşk ve sevgi vardır. Örneğin, öğretmen ile öğrenci arasında olan bu sevgi yüzeyde kalıp, gerektiği sürece devam eder. Okul bittikten sonra bu sevgi ortadan kolaylıkla kalkar. Savaşta ise, iş bunun tam aksinedir. Subay bu sevgi ipinin ucunu asla elinden kaçırmamalı ve askerin kendisine karşı olan sevgisini yitirmesine izin vermemeldir. Yani sözün kısası, asker bütün üstlerini sevmek zorundadır. Bu sevgi, bildiğimiz sevgi değildir askerler. Bu sevgi, bu aşk; itaat, korku ve disiplin üçlüsünden meydana gelir.

Bu konuşma sırasında Asteğmen Dub'un sol tarafında bulunan Şvayk, adam konuştuğu sürece başını sağ tarafa çevirmişti.

Başlangıçta bunun farkına varmayan Asteğmen Dub, konuşmasına devam etti:

— Bu disiplin ve itaat duygusu son derece önemli bir şeydir. Subaylarla askerler arasındaki ilişkiler son derece basittir. Biri emreder, ötekisi emri yerine getirir. Bundan evvel savaş sanatı hakkında sürüyle kitaplar okuduk. Askerî mantık, askerî sadelik, askerin subayını sevmesini

şart koşar. Asker ister içinden gelsin, ister içinden gelmesin subayını sevmek, ona bütünüyle hatasız bir örnek gözüyle bakmak zorundadır.

Ancak, bunları söyledikten sonra Dub, Şvayk'ın sağa dönük, kendisini izleyen kafasının farkına vardı. Bu keşif onun için korkunç bir şeydi. Zira, Şvayk'ın yüzünü görür görmez, gene bazı zırvalıklar ettiğinin farkına varmış ve bunun içinden, ne kadar gayret etse çıkamıyacağını anlamıştı. Astın üste sevgisi filân diye ettiği lâfları hatırladığı için avazı çıktığı kadar bağırdı:

— Yeni boyanmış kapıya bağlı dana gibi ne bakıyorsun suratıma be!

— Emir gereğince, teğmenim. Çünkü, siz bir seferinde benim dikkatimi çekmiş ve siz konuşurken ağzınızın içine bakmamı emretmiştiniz. Madem ki, her asker üstünün söylediklern aklında tutmak ve onları harfiyen yerine getirmek zorundadır. Bu yüzden ben de sizin ağzınıza bakmakla görevliyim.

— Öbür tarafa bak be, diye yeniden bağırdı Asteğmen Dub. Ve benim yüzüme böyle bön bön bakmaktan vazgeç, Allahın şapşal kazı. Böyle şeylerden hoşlanmadığımı gayet iyi biliyorsun. Üstelik, bu gibi sululuklara da dayanamam. Senin suratına baktığım zaman safram kabarıyor, içim çekiliyor, midem bulanıyor...

Bu sözler üzerine Şvayk başını, boynunu koparırcasına sol tarafa çevirdi. Asteğmen Dub, yeniden bağırdı:

— Nereye bakıyorsun öyle rezil herif?

— Teğmenim, emriniz üzere başımı sol tarafa çevirdim.

— Tanrım sen bana sabır ver, diyen Dub, derin derin içini çekti. Sen gerçek bir baş belâsıymışsın meğer. Önüne bak ve kendi kendine düşün: Dünya yüzünde benden daha büyük bir budala yoktur. Söyle bakalım, bunu düşünecek misin?

Dosdoğru ileri bakan Şvayk:

— Teğmenim, dedi, buna cevap vermek istiyorum.

— Bu ne cesaret, diye bağırdı Dub. Sen nasıl olur da benimle konuşurusn? Ne düşünüyorsun?

— Teğmenim, ben sadece sizin istasyonlardan birinde bana vermiş olduğunuz emri düşünüyorum. Orada beni azarlamış ve genellikle, siz konuşmanızı bitirmeden benim ağzımı açıp tek kelime söylemememi buyurmuştunuz.

— Demek benden korkuyorsun, dedi Asteğmen Dub. Memnun oldum, ama, daha beni gerektiği gibi tanımadın. Senden başka sürüyle insan benden korkar ve de zangır zangır titrer adımı duyunca. Şunu aklından çıkarma ki, şu karşında gördüğün ben, senden çok daha beter rezilleri yola sokmayı başarmış bir adamım. Onun için sesini kes ve en arka sıraya geç ki, gözüm seni görmesin.

Şvayk, arka sıraya gidip, sıhhiye erlerinin yanında durdu, gayet rahat bir şekilde onların arabasında, konaklanacak yere kadar seyahat etti. Mola verildiği zaman, talihsiz ineğin eti ve kemiğinden yapılmış çorba dağıtıldı askerlere.

— Bu ineğin en azından on dört gün sirkede yatması gerekirdi, dedi Şvayk, ya da inek yerine onu satın alan rezili yatırmalı sirkeye.

Alaydan dört nala gelen bir haberci, on birinci seferî bölüğe yeni bir emir getirmişti. Bu emre göre, birlik, rotasını değiştirip Felştyn'e gidecek ve Woralyçe ile Sambor'dan vazgeçilecekti. Zira, orada askeri konaklatacak yer kalmamış, Posen'den gelen iki alay oraya yerleşmişti.

Teğmen Lukaş hemen yardımcılarını çağırdı. - İrtibat görevlisi Vanek ile Şvayk, Felştyn'de bölüğe yatacak yer temin edeceklerdi.

— Yolda sakın rezillik edeyim deme Şvayk, dedi Teğ-

men Lukaş. Adam gibi hareket et ve yerlilere karşı iyi davran.

— Evet teğmenim, elimden geleni yapacağımdan emin olabilirsiniz. Sabaha karşı daldığımda son derece korkunç bir rüya gördüm teğmenim. Oturduğum evin koridorunda duran bir çamaşır kazanının dibi delinmiş, bütün gece aktı ve boşaldı. Bütün sular da alt katta oturan ev sahibinin başına akmış. Ertesi gün adam beni evden kovdu. Aslında buna benzer bir olay gerçekte de olmuştu. Karlin'deki yol kavşağında...

— Şvayk bu zırvaları artık kes ve Vanek'le beraber, hangi yoldan gideceğinizi öğrenmek için haritaya bak. İşte köyler burada. Şu köyden sonra sağa saparak küçük ırmağın kenarına varacak ve onu izliyerek, burada görünen köye varacaksınız. Irmaktan ayrılan ilk kola geldiğiniz vakit, sağ tarafa sapıp bir tarladan geçeceksiniz ve kuzeye doğru yol alacaksınız. En ufak bir yanlış yapmanıza imkân yok. Her ne pahasına olursa olsun muhakkak Felstyn'e varmanız lâzım. Şimdi nasıl gideceğinizi biliyorsunuz değil mi?

Şvayk ile Vanek, kendilerine tarif edildiği üzere yola düzüldüler.

Gün ortasıydı. Sıcak iyiden iyiye bastırmıştı toprağın üzerine. Üstünkörü örtülmüş asker mezarlarından dayanılmayacak pis bir koku yükseliyordu buram buram. Przemysl'e yapılan saldırının savaş meydanlarına gelmişlerdi. Makineli tüfeklerle sürüyle bölük biçilmişti burada. Nehrin kenarındaki çalılıkların çevresinde ağır topçu, kolay silinemiyecek izler bırakmıştı. Büyük boş arazide ağaç yerine, toprak kümeleri yükseliyordu. Ve bu koskoca çöl köstebek yuvası gibi siperlerle doluydu.

— Buraların manzarası Prag'dan biraz başka türlü, dedi Şvayk, sessizliği bozmak için.

— Bizde hasat çoktan kaldırıldı, dedi irtibat görev-

lisi Vanek. Kralupy'de biz, ekini herkesten evvel kaldırmaya başlarız.

Şvayk:

— Savaştan sonra burada iyi mahsul alacak köylüler, diye konuşmayı devam ettirdi. Artık, kemik unu veya gübre almalarına ihtiyaç kalmadı. Koskoca bir alayın tarlalarında çürüyüp toprak olması, köylülerin gerçekten yararına bir şey. İyi gübredir insan leşi. Sadece benim korktuğum birşey var - köylüler aldanıp da insan kemiklerini şeker fabrikalarına satabilirler. Hatırıma gelmişken söyliyeyim. Bizim Karlin'deki kışlada Holup adında bir teğmen vardı ki, bütün bölük aptal gözüyle bakardı ona. Fazla bilgisi yüzünden hiçbir zaman erlere küfür etmesini, bağırıp çağırmasını, dayak atmasını öğrenemedi. Herşeye ilmî yönden bakar, her olayı ilim yoluyla çözümlemeye çalışırdı. Bir seferinde ona başvuran erler, dağıtılan tayınların yenemiyecek kadar kötü olduğunu söyleyip, şikâyette bulundular. Başka bir subay olsa, böyle bir küstahlık karşısında keçileri kaçırır, küplere binerdi ya, o hiç kızmadı. Gayet sakindi. Hiç kimseye ne domuz dedi, ne eşşoğlu eşşek. Üstelik elini bile kaldırmadı. Sadece adamlarını çağırıp dost sesiyle: «Herşeyden evvel sizlere şunu belirtmek isterim askerler. Bir kışla, mezeci dükkânı değildir. Burada tütsülenmiş yılan balığı, zeytinyağlı sardalye, yahut çeşitli sandviçler bulamazsınız. Her asker, kendisine verilen yemeği yemek zorunda olduğunu anlıyacak kadar zeki ve akıllı olmalıdır. Ayrıca, disiplinli bir asker, yediği yemeğin kalitesini tartışmamalı, buna önem vermemelidir. Farzedelim ki, savaştasınız. Vurulup öldükten sonra gömüleceğiniz toprak parçasının sizce nasıl bir önemi yoksa, vurulmadan yediğiniz tayının da aynı şekilde önemi yoktur. Toprak ana sizi dağıttıktan sonra, hepinizi elbiseleriniz ve çizmelerinizle yiyecektir. Dünyada hiç bir şey kaybolmaz. Sizin kalıntılarınızdan yeni hasatlar

alınacak ve sizden alınan hasatlarla yeni askerlere, yeni tayınlar yapılacaktır. Belki onlar da kendilerine **verilen** tayınlardan memnun kalmıyacaklar ve şikâyet edecekler ve belki de aksi bir subaya rastlıyarak, kıyamet gününe kadar hapis yatacaklardır. Zira, subayın bunu yapmaya hakkı vardır. Öyle sanıyorum ki, size durumu bütün açıklığı ile belirttim. Bundan böyle bana, verilen yemek hakkın şikâyete gelenler, tekrar gün ışığına çıktıkları zaman, Tanrılarına dua edeceklerdir.» — «Keşke bağırıp çağırsaydı, küfretseydi», dedi bütün askerler. Onun kibarlığına ve inceliğine son derece kızıp içerlemişti hepsi. Günlerden bir gün, beni bölük sözcü olarak seçti ve onunla konuşmaya yolladı. Kendisine, onu çok sevip, saydığımızı, ama bize bağırıp çağırmamasının, küfretmemesinin askerlik kurallarına yakışmadığını söyliyecektim. Evine giderek, bu kadar kibar ve utangaç olmamasını yalvararak rica ettim. Bir subay kamçı gibi olmalı ve her Allahın günü askerlere birer domuz ve eşşoğlu eşşek olduklarını hatırlatmalıdır. Aksi halde asker, üstüne olan saygısını kaybeder. Başlangıçta kendisini savunarak, zekâdan, aydın olmaktan bahsetti. Artık devirlerin değiştiğini, insanların kırbaçla iş görmelerinin doğru olmadığını söyledi, ama, sonunda galip gelen ben oldum. Evvelâ beni bir güzel tokatladı, sonra da kıçıma bir tekme atarak evinden kovdu. Bütün bunları kendisini saydırmak için yapmıştı elbette. Olanları arkadaşlarıma anlattığım zaman, hepsi sevinçten neredeyse havaya uçacaklardı. Ama, ertesi gün ihanet etti bize. İçtimadayken yanıma geldi ve: «Şvayk», dedi, «dün sana son derece kaba davrandım. Al şu guldeni ve sıhhatime iyice bir kafayı çek. İnsan, askerlerin nasıl idare edileceğini bilmeli.»

Şavyk bir süre çevresine bakındı.

— Sanırsam yanlış yoldan gidiyoruz. Oysa, teğmen o kadar da güzel tarif etmişti yolu. Evvelâ bayır yukarı sağ

tarafa gidecek, sonra bayır aşağı sol taraftan inecektik, oysa biz yola çıktığımızdan beri burnumuzun doğrusuna gidiyoruz. Belki de gevezeliğe daldığımız için düşünemedik yolu şaşıracağımızı. Bak, Felştyn'e giden iki yol var önümüzde. Ben sol taraftaki yola sapmamızı teklif ediyorum.

Ama, değişmeyen bir kural vardır. İki kişi yola çıkıp, ikiye ayrılan bir yolun başına geldimiydi daima bir tartışma başlar. Bölük irtibat görevlisi Vanek sağ taraftaki yola sapmak zorunda olduklarını söyledi.

— Benim yolum daha rahat, dedi Şvayk. Dere boyundan yürüyeceğim. Üstelik burada «unutma beni» çiçekleri de açmış. Sen istersen o tozlu yoldan yürü. Ben yolu teğmenin tarifine göre tuttuğum için yanlış gidip kaybolmamıza imkân ve ihtimal yok. Madem ki kaybolmamıza imkân yok, şu halde neden dağ, bayır tırmanıp kendimi yorayım. Ben kırlardan gitmeyi tercih ederim. Şapkama bir çiçek takar ve teğmenime de bir demet kır çiçeği toplarım. Görürüz bakalım hangimiz haklıymış. Umarım ki, iki eski ve iyi dost gibi ayrılırz. Sen bilmezsin, bu bölgelerde bütün yollar Felştyn'e gider.

— Saçmalamayı bırak, Şvayk, dedi Vanek. Haritanın gösterdiğine göre, dediğim gibi sağa sapmak zorundayız.

— Haritalar da yanlış yapabilirler, dedi Şvayk ve derenin aktığı küçük vâdiye giden yola saptı. Bir gece kasap Krenek, elinde Prag haritası olduğu halde Pazartesi günü Mala Strana'dan (*) Vinbergen'deki evine gitmek için yola çıktı. Şafak atarken Klodno nehrinin kenarındaki Rozdelov'a vardı. Soğuktan taş kesilmiş leşini bir tarlada buldular. Yorgunluktan düşüp bayılmış merhum. Ama, madem ki, sizinle mantık çerçevesi dahilinde anlaşmaya imkân

(*) *Prag'ın bir semti.*

yok çavuşum, burada dostça ayrılır ve tekrar Felştyn'de buluşuruz. Saate bak bakalım da kimin oraya daha evvel varacağını anlıyalım. Eğer bir tehlikeyle karşılaşacak olursan, havaya bir el ateş et ki, nerede olduğunu bileyim.

Şvayk öğleden sonra küçük bir göl başına geldi. Esir kampından kaçan bir Rus esiri suya girmiş yıkanıyordu. Adam, Şvayk'ı görünce çırılçıplak sudan fırlayarak kaçmaya başladı.

Şvayk, çalıların dibinde duran, Rus üniformasının kendi üzerinde nasıl duracağını merak etti birden. Bu yüzden de kendi üzerindekileri çıkarıp, ormanın arkasındaki bir köyde kurulu esir kampından kaçan ve kaçmasına çıplak olarak devam eden talihsiz Rus'un üniformasını giydi sırtına. Sudaki aksini görmek istiyen Şvayk, gölün kenarına giderek bir aşağı, bir yukarı dolaşmaya başladı. Ta ki, kaçan Rus esirini aramaya çıkmış devriyeler tarafından yakalanana kadar. Devriyeler Macar oldukları için anlaşmaları mümkün olmadı. Şvayk'ın bütün itirazlarına rağmen, askerler onu ite kaka, Chyrowa'daki komutanlarının karşısına çıkardılar ve Przemyzl demiryolunun bozulan yerlerini tamir etmek için çalışmaya gönderilen Rus esirlerinin arasında sıraya soktular.

Herşey o kadar çabuk olup bitmişti ki, Şvayk ancak ertesi sabah durumu açık seçik olarak anlıyabildi. Bu yüzden de eline geçirdiği bir odun kömürü parçası ile, esirlerin kaldıkları okul binasının beyaz duvarına şunları yazdı:

«*Doksan birinci piyade alayının on birinci seferî bölüğünden askere yatacak yer bulmakla görevli olan Praglı Josef Şvayk, Felştyn yakınlarında bir yanlışlık eseri olarak Avusturyalıların eline esir düşmüş ve geceyi burada geçirmiştir.*»

ŞVAYK RUS ESİRLERİ ARASINDA

Üzerindeki Rus üniforması yüzünden, Rus esiri olarak alınan ve anadan doğma kaçan Rus askerinin yerine konan Şvayk'ın beyaz duvara kömürle yazdığı yazılara kimse aldırış etmeyince, Kahraman Asker, esirlere bayat mısır ekmeği dağıtan bir subaya durumunu anlatmak için sıradan çıktığı zaman, subayın yanında giden Macar erlerinden biri, tüfeğinin dipçiğini Şvayk'ın omuzuna hızla vurup onu geri ittikten sonra bağırdı:

— Allahın belâsı! Çabuk yerine dön, Rus domuzu seni!

Son derece normal bir davranıştı bu. Birbirlerinin dilini anlamayan Macarlar genellikle bu şekilde davranırlardı Rus esirlerine.

Şvayk esirlerin yanıya dönüp, en yakınında duranla konuşmaya başladı:

— Herif elbette ki, görevini yapıyor ama, aynı za-

manda da büyük tehlikeye atıyor kendini. Düşün bir kere ya tüfek dolu olup da emniyeti açık olsaydı? Birinin omuzuna dipçik attığı zaman, namlu kendisine dönük olduğu için, silâh ateş alacak olsa kurşun ağzından girip ensesinden çıkacak ve kabalığı yüzünden bok yoluna şehit olacaktı. Böhmerward'daki bir taş ocağında işçiler, kışın ağaçları dinamitlemek için, dinamit çubukları çalarlardı. Ama ustabaşı için farkına varınca, işçiler eve gitmeden evvel ceplerini aramak için emir alıyor. Ve bunu öylesine zevk ve titizlikle yapıyor ki, daha ilk işçinin cebinde yakalıyor dinamit çubuklarını. Bittabi kafası kızdığından, başlıyor herifin ceplerini yumruklayıp tekmelemeye. Eh dinamiti yürüten, kapsülü bırakacak değil ya. O kadar darbeden sonra kapsül patlayınca her ikisi birden havaya uçuyorlar. Görenler de son anlarında her ikisinin havada birbirleriyle sarmaş dolaş olduklarını sanmışlar.

Şvayk'ın bunları anlattığı Rus esiri, söylenenlerden hiçbirşey anlamadığı için, Kahraman Asker'in yüzüne şaşkın şaşkın baktı bir süre ve sonra konuştu:

— Ne ponimat, ya Kırımski tatarin, Allahu ekber (*).

Tatar, bağdaş kurup yere oturduktan sonra, ellerini göğsünün üzerine kavuşturup dua etmeye başladı:

— Allahu ekber - Allahu ekber - euzubillahimineş - şeytanurracim. Bismillahirrahmanirrahim.

— Yaa, demek Tatarsın sen, dedi araya karışan Şvayk. Hiç de fena değil. Eğer gerçek Tatarsan benim seni, senin de beni anlaman gerekir. Hmmm, Jaraslov von Şternbergi (**) tanır mısın? Tanımıyorsun demek Tatar toriği. Hostyn'de iyi tepiklemişti kıçınızı. O zaman Mahren'de bizlerden tavşan gibi kaçmıştınız, Tatar çakalları.

(*) Anlamıyorum, Kırım Tatarıyım ben.

(**) Tatarlara karşı yapılan savaşa katılan Böhmenli bir savaşçı.

Ama, bizim okul kitaplarımızda yazılı olanlar, elbette ki, sizin kitaplarınızda yoktur. Peki Hostynlı Bâkire Meryemi tanır mısın? Lâfa bak bendeki. Elbette ki, tanımazsın - o da katılmıştı savaşa. Hele biraz sabredin Tatar veletleri. Bu esir kampında topunuzu birden vaftiz etsinler de görün.

Şvayk, başka bir esire döndü:

— Sen de mi Tatarsın?

Beriki Tatar lâfını anladığı için başını salaldı:

— Tatarin niet, Çerkes, rodneya Çerkes, golovi resyu (*).

Talihsizlik eseri, kimse Şvayk'ı anlamadığı için, onu da diğer esirlerle birlikte, Przemyşl - Nizankovice demiryolunu tamir etmek üzere Dobrimil'e yolladılar.

Dobromil'deki bir barakada esirlerin kayıtları yapılacaktı ama, bu sanıldığından çok daha güç oldu. Zira, üç yüz esirden hiçbiri, masa başına büyük bir kasıntıyla oturmuş çavuşun konuştuğu Rusçayı anlamıyordu. Savaşın başında bu çavuşun askere yazıldığı zaman Rusça bildiğini söylemiş ve tercüman olarak görevle Doğu Galiçya'ya gönderilmişti. Aşağı yukarı üç hafta evvel, Almanca-Rusça bir lûgatla, bir de gramer kitabı ısmarlamıştı ama, kitaplar daha eline geçmediği için, kırık dökük Slovakça konuşuyordu. Bunu da bir Viyana firması hesabına Slovakya'da Aziz Stefan resmi, vaftiz suyu ve matem kurdelâları satarken öğrenmişti.

Karşısında duran adamlarla hiç bir şekilde anlaşmaması çavuşu iyiden iyiye şaşkına çevirmişti. Bu yüzden kulübesinden çıkarak, kalabalığa bağırdı:

— İçinizde Almanca konuşan var mı?

Yüzü sevinçten pırıl pırıl olan Şvayk, kalabalığın ara-

(*) *Tatar değilim, Çerkezim. Çerkez doğdum, şükürler olsun.*

sından sıyrılarak, çavuşun yanına gitti. Beriki ise, anlaşabileceği birini bulmanın memnunluğu ile Kahraman Asker'i hemen kulübeye soktu.

Çavuş, esirlerin kimliklerini, milliyetlerini, nereden geldiklerini bildiren dağ gibi dosyaların yığılı olduğu masasının başına geçtikten sonra, Almanca neşeli bir konuşma başladı aralarında.

— Yahudisin değil mi? diye sordu çavuş.

Beriki başını salladı, hayır anlamına.

— Hiç inkâra kalkma, dedi çavuş, kendinden son derece emin bir tavırla. Buraya gelen ve Almanca bilen esirlerin hepsi Yahudiydi, onun için ağır ol bakalım. Adın ne senin? Şvayk. Gördün ya işte. Adamın böyle Yahudi ismi olur da milliyetini inkâr eder mi hiç? Bunu bizlerin yanında itiraf etmekten hiç çekinme. Çünkü, biz Avusturyalılar öyle ırk ayırımı filân yapan yobazlardan değiliz. Nerelisin sen? Praglısın demek. Bilirim nerede olduğunu. Hem de gayet iyi bilirim. Varşova yakınlarındadır. Bundan iki hafta evvel Varşova yakınındaki Prag'dan iki Yahudi daha gelmişt buraya. Alayının numarası kaç bakalım? Doksan bir demek.

Çavuş br defter alıp karıştırdı.

— Doksan brinci alay, Kafkaslar'daki Erivan'dan. Ana kuvvetleri Tiflis'te. Bütün bunlardan nasıl haberimiz olduğuna şaşırdın değil mi?

Şvayk'ın gerçekten de şaşkın bir hali vardı. Çavuş, Kahraman Asker'e bir sigara izmariti verdikten sonra konuşmasına devam etti:

— Sizin mahorkalara benzemez bu. Başka cins tütündür... Ben buranın efendisiyim, Yahudi babacık. Ben ağzımı açtığım zaman cümle âlemin dizlerinin bağı çözülür ve de kaçıp saklanacak delik arar hepsi birden. Bizim buradaki disiplin, sizinkinden farklıdır biraz. Sizin çarınız it tersidir ama, bizim çarımız keskin zekâlıdır. Bak şimdi

sana bir şey göstereyim de bizim buradaki disiplinin ne olduğunu daha iyi anla.

Çavuş, yan odanın kapısını açarak bağırdı:

— Hans Löfler!

Evvelâ bir «Ya!» sesi duyuldu ve hemen arkasından çam yarması gibi, geri zekâlı olduğu her halinden belli bir er girdi içeri. Buranın ayak oğlanıydı Hans Löfler.

— Hans Löfler, dedi çavuş, şuradan pipomu al ve köpek gibi dişlerinle tut ve dört ayak üzerinde masanın etrafında ben dur deyinceye kadar koşmaya başla. Aynı zamanda da havlıyacaksın, ama dikkat et eğer pipoyu düşürecek olursan, alimallah bağlarım seni.

Çam yarması gibi adam dört ayak vaziyetinde bir yandan koşuyor, bir yandan da havlıyordu.

Çavuş, zafer kazanmış bir komutan gibi, Şvayk'ın yüzüne baktı.

— Gördün mü çıfıt, ben sana bizde ne mükemmel bir disiplin olduğunu söylememişmiydim. Bizde işler böyledir işte.

Çavuş memnun Alp dağlarının bu sessiz ve zavallı köylüsüne baktı bir süre.

— Dur! dedi sonunda. Kalk ard ayaklarının üzerine ve pipoyu getir. Aferin şimdi de biraz yodla bakalım.

Tiz bir ses doldurdu küçük odayı:

— Holerayihu, lariyo, holelariyo yuhu.

Temsil bitince, çavuş bir kutudan aldığı dört sigarayı, kuluna asalet bahşeden bir kral gibi Löfler'e uzattı. Şvayk Almanca, kendi alayındaki bir emirerini anlatmaya başladı çavuşa. Bu emireri, subayına öylesine bağlıymış ve onun her dediğini gözü kapalı öylesine yerine getirirmiş ki, akıl sır almazmış bu işi. Derken bir gün kendisine, eğer subayı emrederse, kaşıkla onun bokunu yeyip yiyemiyeceğini sormuşlar. O zaman şöyle cevap vermiş sadık emireri: «Eğer teğmenim isterse elbtte ki, yerim, ama,

içinde kıl olmaması şartıyla. Zira, kıl son derece midemi bulandırır benim ve hemen kusarım.»

Çavuş, kahkahalarla gülmeye başladı.

— Siz Yahudilerin gerçekten başarılı fıkraları vardır. Bunu kabul etmek lâzım. Ama, seninle iddiaya girerim ki, sizin ordunuzdaki disiplin, bizim ordununki kadar kuvvetli değildir ve de olamaz. Şimdi asıl meseleye gelelim. Ben bu esir kafilesini sana devrediyorum. Akşam olmadan evvel bütün esirlerin isimlerini yazacaksın. Ayrıca, yemek işleriyle de sen meşgul olacaksın. Onar kişilik gruplara ayır onları. Dikkat et kimse kaçmasın. Eğer biri kaçacak olursa, o zaman seni hemen kurşuna dizeriz, anladın mı rezil çıfıt!

— Sizinle bu konuda biraz daha konuşmak istiyorum sayın çavuşum, dedi Şvayk.

Çavuş cevap verdi:

— Burada konuşmaya vakit yok. Hele benim hiç vaktim yok. Ama, bakıyorum kısa zamanda Avusturya âdetlerine pek güzel uydun... Demek benimle özel konuşmak istiyorsun. Zaten insan siz esirlere biraz yakınlık gösterdi mi, hepiniz o derece yüz bulup, şımarıyorsunuz... Haydi yelkenle bakalım. Al bak burada temiz kâğıt ve kalem var. Listeyi yap çabuk... Herşeyden evvel ne istiyorsun bakalım?

— Çavuşum, şunu arzetmek isterim ki...

— Yıkıl karşımdan. Görmüyor musun işim zaten başımdan aşmış.

Çavuşun yüzü birden, zora gelmiş kişiler gibi asılıverdi.

Şvayk, selâm verip esirlerin yanına gitti. Bu arada, Kayser uğruna sabırlı olmanın daima iyi sonuçlar vereceğini düşünüyordu.

Listeyi yapmak gerçekten son derece güç olmuştu. Zira, esirler Şvayk'ın ne demek istediğini anlayana kadar

hayli vakit geçmişti. Şvayk, hayatında birçok şey görüp geçirmişti ama, bu Tatar isimlerini bir türlü aklında tutamıyordu. «Dünyada böyle isimler olduğunu söylediğim zaman, imkânı yok bana inanmazlar» diye düşünüyordu: Muhlahaley Abdurrahmanof - Devletbaley Nurdagaleyev - Beymurat Allahali - Dzerdze Çerdezde ve saire. Hiç olmazsa bizdeki isimler çok daha güzel ve kolay. Örneğin, Zidohouste Papazı Vobejda (*) gibi.

Sonra kâğıda sıradaki esirlerin adlarını ve soyadlarını yazmaya devam etti:

— Cindraley Oanemaley - Babamuley Mirzali v.s..

— Adını söylerken nasıl da dilini ısırmıyorsun, dedi Şvayk herbirine dostça gülümseyerek. Bizdeki isimler hem daha güzel, hem daha kolay. Bohuslav Stepanek, Jaraslov Matouşek, Ruzena Svobodova gibi.

Sonunda Şvayk, kendisine korkunç güç gelen Babula Halleyerleri, Cudzi Mudzis'leri yazıp bitirdikten sonra, bir kere daha deneme yaparak, çavuşa kendisinin bir yanlışlığın kurbanı olduğunu anlatmaya karar verdi. Ama, onu esirlerin içine atan aksiliklerde en ufak bir değişiklik bile olmamış ve Kahraman Asker hiçbir başarı elde edememişti.

Daha evvel az buçuk sarhoş olan çavuş, fırsattan istifade ederek, körkütük olmayı becermişti.

Önüne Almanca bir derginin ilân sayfasını açmış, ilânları Radezky marşının melodisine uydurmaya çalışarak okuyordu: «Bir gramafon, çocuk arabası ile değiştirilecek - Muhasebe ve büro işlerini herkes yapabilir - Beyaz ve yeşil pasta tabakları satın alınacak - Mektupla her türlü meslek sahibi olunur» filân falan.

İlânlardan bazıları marş melodisine uymuyordu ama, çavuş büyük bir gayretle uydurmaya çalışıyor, yumruk-

---

(*) Vobejda, sokak serserisi anlamına.

ları ile masada tempo tutarken, ayakları da döşemenin üzerinde tepinip, yumruklara eşlik ediyordu.

Bıyıkları, içtiği böğütlen rakısından yapış yapış olmuş ve sanki fırçayla üzerine Arap zamkı sürülmüş gibi yanaklarına yapışmıştı. Kapakları şiş gözleriyle esirlere baktığı zaman Şvayk'ı keşfetti ama, bu keşfinin hiçbir tepkisi olmadı. Çavuş hâlâ yumruklarıyla masaya, ayakları ile döşemeye vuruyor ve bu sefer ilânları «Lorelei» türküsünün melodisine uydurmaya çalışıyordu: «Ebe Dreyer, saygıdeğer hanımların her zaman emirlerine amadedir.»

Şarkı gittikçe yavaşladı, yavaşladı ve sonunda çavuş susup, ilân sahifesine bakmaya başlayınca, Şvayk kırık dökük Almancasıyla, derdini anlatmak fırsatını bulabildi.

Şvayk, nehir boyunu izliyerek, Felştyn'e gitmekte olduğunu anlatmaya başladı. Kendisine bölüğe yer temin etmek için görev verilmişti, ama tanımadığı bir Rus esirinin kamptan kaçmasında onun hiç bir kabahati yoktu ki. Kısa yoldan gitmek zorunda olan kendisi, küçük bir göl başına geldiği zaman orada yıkanan bir Rus askeri görmüştü. Adamcağız onu görünce, elbiselerini çalıların dibinde bırakarak, anadan üryan tabanı dağlanmış it gibi kaçmaya başlamıştı. Şvayk ise, cephede casusluk yapmak amacıyla ölmüş düşmanların elbiselerinin giyilebileceğini okumuştu bir yerlerde. Bu yüzden yabancı üniformayı şöyle bir denemek için üzerine giymiş ve gerekirse, kendisine casusluk görevi verilecek olursa nasıl olacağını görüp anlamak istemişti.

Şvayk, çavuşa hikâyesini anlattığı zaman, boşuna nefes tüketmiş olduğunun farkına vardı. Zira, kendisini daha göl başına varmadan evvel beriki uyuyakalmıştı. Şvayk, emin adımlarla çavuşun yanına yaklaşıp, adamın omuzunu dörttü ve bu da yetti zaten, iskemleden yuvarlanan adam döşemede daha rahat ve daha derin bir uykuya dalıp, gürültüyle horlamaya başladı.

— Özür dilerim çavuş, diyen Şvayk bir selâm alıp çıktı odadan.

Ertesi sabah, askerî demiryolu komisyonu fikrini değiştirerek, Şvayk'ın da bulunduğu esirler birliğini doğruca Przemysl'e yollamaya karar verdi. Burada, Przemysl - Aubacrov hattını tamir edeceklerdi.

Herşey eskisi gibiydi. Şvayk bu sefer Odisesine Rus esirleri arasında devam etmeye başladı. Macar muhafızlar insafsızcasına çabuk bir tempoyla yürütüyorlardı esirleri.

Bir köyde mola verdikleri zaman bir istihkâm birliği gördüler. Bir araba topluluğunun yanında duran bir teğmen, esirlere bakıyordu. Şvayk hemen sıradan fırlayark subayın karşısına dikildi, esas duruşa geçip:

— Teğmenim, arzetmek isterim ki...

Daha fazla söylemesine imkân kalmadı. Ok gibi fırlayan iki Macar askeri, yumrukları ile Şvayk'ı ite kaka tekrar esirlerin arasına soktular.

Subay, sigara izmaritini Şvayk'a atmıştı ama, ondan daha çabuk davranan başka bir esir, çaylak gibi kapıverdi izmariti ve sömürür gibi içmeye başladı. Bu arada subay, yanında duran onbaşıya, Rusya'da Alman kolonisi olduğunu ve bunların da zorla Almanlara karşı savaşa sürüldüğünü anlatıyordu.

Przemysl'e kadar olan yolculukta Şvayk zahmete girip de hiçkimseye, doksan birinci alayın on birinci bölüğünde posta eri ve yer bulmakla görevli olduğunu anlatıp, açıklamadı. Akşam vakti Przemysl'e geldikleri zaman askerleri bombardımandan zarar görmemiş olan ağır topçunun ahırlarına yerleştirmeye başladılar.

Ahırdaki samanlar öylesine pisti ki, bit kaynıyordu üzerinde. Bunlar bitten ziyade yuvalarına erzak taşıyan karınca sürülerine benziyordu aslında.

Esirlere sun'i kahve ile kurumuş mısır ekmeği verdiler.

Ondan sonra esirleri Binbaşı Wolf devraldı. Bütün esirlere o emrediyor ve onları Przemysl kalesinin tamiratında çalıştırıyordu. Son derece titiz bir adamdı ve çevresinde bir sürü tercüman bulunuyordu. Böylece esirlerin öğrenim durumlarını inceliyebiliyor ve içlerinden işine yarıyacak uzmanları bulup çıkarıyordu.

Binbaşı Wolf'un sabit bir fikri vardı, o da, Rus esirlerinin mesleklerini inkâr ettikleriydi. Çünkü, «demiryolu yapar mısın», diye Rusça sorulan soruya, esirler genellikle şöyle cevap verirlerdi: «Hiç bir şey bilmiyorum. Böyle bir şeyden bahsedildiğini hayatımda işitmedim. Ben namuslu ve dürüst hayat yaşamış bir insanım.»

Bütün esirler, Binbaşı Wolf'un önüne dizilmişlerdi. Binbaşının yanında subayları vardı. Esirlere ilk sorulan soru, içlerinde Almanca bilenin bulunup bulunmadığı idi.

Şvayk, birden ileri çıkarak binbaşının karşısında esas duruşa geçip, selâma durduktan sonra, Almanca bildiğini söyledi.

Görünür derecede memnun olan Binbaşı Wolf, Şvayk'a mühendis olup olmadığını sordu.

— Binbaşım, diye cevap verdi Şvayk. Ben mühendis değil, doksan birinci alayın on birinci seferî bölüğünün posta eriyim. Beni, bizim taraf esir aldı. Olay şöyle oldu..

— Bu da ne demek, diye gürledi, binbaşı.

— Binbaşım, olay şöyle oldu...

— Çeksiniz, siz. Binbaşı gürlemesine devam ediyordu. Üzerinize de Rus üniforması giymişsiniz!

— Hakkınız var, binbaşım. Durumumu hemen anladığınız için son derece sevindim. Şu anda arkadaşlarım belki de bir yerlerde savaşıyorlar. Bana gelince, burada hiçbir işe yaramadan oradan oraya atılıyorum. Bu durum,

bütün savaş boyunca devam edebilir. Binbaşım size durumu etraflıca anlatayım.

— Son derece lüzumsuz bunu anlatmak, dedi binbaşı ve iki askere, Şvayk'ı karargâha götürmeleri için emir verdi. Kendisi de başka bir subayla beraber, Şvayk'ın arkasından yavaş yavaş yürümeye başladı. Bu arada konuşuyor, elleri kolları ile işaretler yapıyordu. Binbaşı her iki kelimede bir bu Çek köpeklerinden bahsediyordu, ama bu kuşlardan birini bulup çıkardığı için son derece memnun olduğu da her halinden belli oluyordu. Zira, bunlar sınırın öbür tarafında vatana ihanet eden hainlerdi. Bir sürü Çek, Rusların tarafına geçerek onların safında yer almış ve tekrar geri dönerek Ruslar hesabına casusluk etmeye başlamışlardı. Bu konuda genelkurmay başkanlığından da yazılı ve gizli emirler yollanmıştı bütün birliklere. Avusturya İçişleri Bakanlığı, henüz Ruslar'da, karşı tarafa kaçan erler için bir kamp teşkilâtı olup olmadığını bilmiyordu. Ayrıca, Avusturyalıların gene, yurt dışındaki ihtilâlci birliklerden ve kurullardan haberleri yoktu. Ancak, Ağustos ayında Sokal - Milijatin - Bubnova hattındaki tabur komutanlarına gizli bir haber gelmiş ve sabık Avusturyalı Profesör Masaryk'in (*), Avusturya aleyhine ateşli propaganda konuşmaları yaptığı bildirilmişti.

Tümendeki kaz kafalılardan biri, bu haberi şu şekilde tamamlamıştı: «Bir tesadüf eseri yakalanacak olursa, hiç vakit geçirilmeden hemen tümen karargâhına gönderilmesi.»

Binbaşı Wolf şu anda, karşı tarafa kaçan bu kimselerin Avusturya'ya ne şekilde ihanet ettiklerini kesinlikle bilmiyordu. Bu kaçanlar ilerde Kiev veya başka bir şehirde karşılaştıkları zaman, «burada ne arıyorsun», sorusu-

---

(*) Daha son Çek Cumhurbaşkanı olmuştur.

na büyük bir sevinçle şu cevabı veriyorlardı: «Kayser Hazretlerine ihanet ettim.»

Ancak, bu gizli mesajla anlaşılıyordu casusların kim olduğu. Şimdi ise, kuşlardan biri kolayca kafese girmişti.

Binbaşı bir yandan ağır ağır yürürken, bir yandan da hayal gücünü işletiyor, bu başarısından dolayı, kendisine verilecek takdirnameleri, rütbeleri, nişanları filân düşünüyordu.

Karargâha geldiği zaman, «kim Almanca biliyor» sorusunu mahsustan sorduğuna kendini yüzde yüz inandırmıştı. Zaten, teftişte de şüphelenmişti bu Almanca bilen adamdan.

Binbaşının yanında olan subay, adama bu tevkifin hemen rapor edilerek tümen karargâhına bildirilmesi gerektiğine ikna etmeye uğraşıyordu, binbaşıyı. Onun dediği gibi, adamı sorguya çektikten sonra hemen sallandırmak, olacak iş değildi. Hain elbette ki, asılacaktı, ama bunu adalet ve askerlik kurallarına göre yapmak, verilen emirlerin sınırını aşmamak lâzımdı. İdamdan evvel yapılacak soruşturmada belki de buna benzer daha bir sürü ihanetin ipuçları meydana çıkabilirdi. Günün neler getireceğini kim bilebilirdi ki.

Oysa, Binbaşı Wolf kendisinin de açıklıyamadığı birtakım hislerin etkisi altında kalmıştı. Hain - kaçak - casusu sorgusundan hemen sonra, bütün sorumluluğu kendi üzerine alarak asmaya kararlı olduğunu inatla belirtti. Ayrıca, bunu yapabilecek durumdaydı da. Bir sürü ilişkisi vardı önemli kişilerle ve kimseden korkmasına lüzum yoktu. İşler tıpkı cephede olduğu gibi yürütülecekti. Eğer cephe hattının gerisinde bir düşman casusu yakalanacak olursa, hemen sorgusu yapılır ve casusun boynuna yağlı ilmek geçirilirdi ve de bundan başka yapacak hiçbirşey yoktu. Yüzbaşı herhalde bilirdi ki, cephede, yüzbaşıdan itibaren bütün komutanların şüpheli şahısları asmaya hak

ve selâhiyetleri vardı.

Binbaşı Wolf, bu adam asma konusu hakkında birtakım şeyleri az buçuk yanlış anlamışa benzerdi.

Bu hak, Doğu Galiçya'da cepheye yaklaştıkça aklın alamıyacağı bir şekilde genişleyip yayılıyor, rütbeler yükseleceği yerde, alçaldıkça alçalıyordu. Öyle ki, karakol gezen bir onbaşı, on iki yaşındaki bir çocuğu, terkedilmiş, yarı yanmış bir kulübede patates kabuğu kaynatırken yakalamış ve çocuktan şüphelenerek onu oracıkta ipe çekmişti.

Yüzbaşıyla, binbaşı arasındaki çatışma gittikçe sertleşmeye başlamıştı.

— Hayır, onu asmaya hakkınız yok, diye bağırdı yüzbaşı heyecanla Ancak, divanı harbin vereceği karara göre ceza verilir kendisine.

— Hayır, mahkeme edilmeden asılacak, diye tısladı Binbaşı Wolf.

Subayların az ilerisinde, iki askerin arasında giden Şvayk, bu çok ilginç konuşmayı kelimesi kelimesine duyuyordu. Son derece sakin bir şekilde muhafızlarına:

— Dalaşma başladı, dedi. Liben'deki Na Zavallidce hanında biz de tıpkı buna benzer bir kavga yapmıştık bir zamanlar. Vaşak adında bir şapkacı vardı. Kavga da, onun dışarı atılma konusunda çıkmıştı. Herifi kapıdan girer girmez mi atacaktık, yoksa sepetlemeden evvel birasını içip, hesabını ödemesini mi bekliyecektik. Yoksa birkaç dans etmesine göz yumacak mıydık kıçına tekmeyi vurmadan evvel. Han sahibi en eğlencelisinin, herifin iyice kafayı tütsüledikten ve de hesabı ödedikten sonra atılması olduğunu ileri sürdü. Peki, o şapkacı olacak eşşoğlu eşşeğin bize o gece ne yaptığını biliyor musunuz? Meyhaneye gelmedi herif! Ne buyurulur?

Tirol köylerinden olan iki asker bir ağızdan cevap verdi:

— Nix böhmisch.

— Almanca anlar mısınız? diye sordu Şvayk heyecanlanmadan.

— Elbette anlarız, dedi her ikisi birden.

— İyi öyleyse. Hiç olmazsa kendi erleriniz arasında kaybolmuş sayılmazsınız.

Böyle dostça konuşa konuşa karargâha kadar gelmişlerdi. İçerde Binbaşı ile yüzbaşı, Şvayk'ın kaderi hakkında hâlâ sertçe tartışıyor, Kahraman Asker ise onların biraz gerisindeki bir sıranın üzerinde oturuyordu.

Binbaşı Wolf, protokolu imzaladıktan sonra, Şvayk'ı iki muhafızla garnizon komutanlığına gönderdi. Protokolda, Şvayk'ın Avusturya ordusunda asker olduğu, bilerek, istiyerek, hiçbir baskıya uğramadan üzerine bir Rus üniforması giydiği ve cephe gerisinde, Ruslar bozguna uğrayıp geri çekildikten sonra Macar jandarmaları tarafından yakalandığı bildiriliyordu.

Bu açıklama gerçeğe tıpatıp uymaktaydı ve Şvayk gerçekten namuslu bir kişi olduğundan, doğru olan sözlere karşı gelecek yüreksizlik onda yoktu. Hattâ protokol düzenlenirken, durumu daha da aydınlatmak için bazı noktalara değinmeye bile çalışıyordu ama, her seferinde binbaşı tarafından lâfı ağzına tıkanıyordu:

— Sen çeneni tut hele. Şimdilik sana bir şey sormadık. Ayrıca, durum gün gibi meydanda.

Ve Şvayk, her seferinde bir selâm çakıp, tekrarlıyordu:

— Binbaşım, çenemi tutuyorum ve durum gün gibi meydanda.

Şvayk'ı garnizon komutanlığına getirdikleri vakit, onu daha evvel pirinç deposu olarak kullanılan, şimdi ise, farelerin kamp kurup fink attıkları bir deliğe tıktılar. Yerde hâlâ pirinç taneleri vardı ve fareler Şvayk'tan korkmak bir yana, onun etrafında son derece neşeli bir şekilde tur atıp, pirinçleri yemekle vakit geçiriyorlardı. Şvayk,

üzerine oturabileceği saman bir şilte aradı. Gözleri karanlığa alışınca da, kalabalık bir fare ailesinin şiltenin içine yerleştiklerini farketti. Anlaşılan bu fare ailesi, asil Avusturya ordusunun çürümüş saman şiltesinin harabeleri arasında kendilerine bir yuva yapmaya karar vermişlerdi. İçeri bir Polonyalı er girince, Şvayk başka bir yere nakledilmesini rica etti. Burada kalacak olursa, şiltenin içindeki farelere zarar verebilir, onları öldürebilirdi ki, bu da orduya zarar vermek demekti. Zira, bilindiği gibi, askerî depolarda bulunan bütün mallar ordunun demirbaşı sayılırdı.

Polonyalı, söylenenlerin yarısını anladığı halde, yumruğunu sıkarak, kapalı kapının ardından Şvayk'ı tehdit edip, «bok deliği» diye bir şeyden bahsedip, bir süre homurdanarak koleradan dem vurdu ama, ne demek istediğini ve Şvayk'ın ne yapıp da onu böylesine kızdırdığını, bilse bilse ancak Ulu Tanrı bilirdi.

Rahat bir gece geçirdi Şvayk. Zira, fareler pek önem vermediler ona. Geceyi, asker kepleri ve kaputları yemekle geçirdiler. Levazım subayı ancak bir yıl sonra ambarlara, görevli kediler koymayı akıl edebildi (emeklilik hakkı vermeden). Bu kedilere, kraliyet ve imparatorluk ordusu askerî depo kedileri adı veriliyordu. Aslında bu yeni bir şey değil, altmış üç savaşından sonra yeniden tekrar edilmiş eski bir usuldü.

Zira, Maria Teresia zamanında, savaş içinde askerî depolara kediler yerleştirirlerdi. Sebebi ise, levazımcılar çaldıkları malları hep zavallı farelerin üzerine yüklemekteydiler. Oysa, bu imparatorluk ve kraliyet askerî depo kedileri görevlerini hakkıyla yerine getiremedikleri için, Kayser Leopold hemen bir divanı harp kurmuş ve görevini yerine getirmeyen anbar kedilerinden altı tanesini asarak idam ettirmişti. Ben, Pohorelec askerî depolarında görev alanların bu işe bıyık altından güldüklerine eminim.

Sabah kahvesiyle beraber, Şvayk'ın yanına, kafasında Rus şapkası, sırtında Rus asker ceketi olan başka bir adam soktular.

Yeni gelen, Çekçeyi Polonya şivesiyle konuşuyordu. Bu reziller, merkezi Przemyşl'de olan orduda, casus olarak vazife görürlerdi. Gizli askerî polisin kadrosunda olan bu herif, dikkatli bir şekilde Şvayk'ın ağzından lâf almaya çalışacağı yerde, damdan düşer gibi lâfa daldı:

— Dikkatsizliğim yüzünden başımı iyice belâya soktum. Yirmi sekizinci alaydaydım, ama, hemen Rusların tarafına geçerek orada hizmet etmeye başladım. Şimdi de gördüğün gibi yakalandık işte. Ruslara keşfe çıkacağımı bildirdim... Yedinci Kiev tümeninde görevliydim ben. Sen hangi Rus alayındansın arkadaş? Bana öyle geliyor ki, biz seninle Rusya'da bir yerlerde karşılaşıp görüştük. Rusların tarafına geçtiğim zaman, Kiev'de sürüyle Çek tanıdım ben. Onlar da karşı tarafa geçmişler. Ama, şimdi ne isimleri hatırımda kaldı, ne de nereli oldukları. Belki sen, orada arkadaşlık ettiğin bir memleketlinin adını hatırlarsın. Bizim yirmi sekizinci alaydan orada kimlerin bulunduğunu gerçekten bilmek isterim.

Şvayk, cevap vereceği yerde, elini adamın alnına koydu, sonra nabzını tuttu, pencerenin yanına götürerek dilini çıkarmasını söyledi. Sahtekâr, istenilenlerin hepsini yapıyor, bütün bunların casuslar arasında gizli birtakım anlaşma işaretleri olabileceğini umuyordu. Şvayk işini bitirdikten sonra, kapıya koşarak, tekme, yumruk kapıyı dövmeye başladı. Deliler gibi yumrukluyordu kapıyı. Gelen muhafız bunun ne biçim rezilâne bir gösteri olduğunu sorunca, Şvayk hem Almanca, hem Çekçe, acıklı bir dille, hemen bir doktor yollamalarını, zira biraz evvel yanına getirdikleri adamın çıldırdığını söyledi.

Oysa, en ufak bir faydası bile olmadı bunun. Kimse gelip adamı yanından almadı. Herif bir köşeye oturmuş

gayet sakin, Kiev'den bahsediyor ve devamlı olarak, Şvayk'ın orada Rus askerleri ile yürüyüş yaparken gördüğünü iddia ediyordu.

— Benim hemşehrim Tynecky gibi sen de muhakkak bataklık suyu içmişsin, dedi Şvayk. Aslında son derece akıllı ve anlayışlı bir gençti. Bir sefer seyahata çıkıp da İtalya'ya kadar uzandı. Sonra da bu memleketten başka hiçbir lâf etmez oldu. Orada hiçbir tarihî eser olmadığını, sadece bataklık suyu olduğunu söylerdi. Bu su yüzünden de yılda beş defa nöbet gelirdi kendisine. Azizler gününde, St. Josef, Petrus ve Paulus, bir de Meryem Anamızın gökyüzüne çıktığı günlerde tutardı nöbet. İşte böyle ateşlendiği anlarda bütün insanları tanırdı. Kendisine yabancı olanları bile. Tıpkı senin gibi. Örneğin, tranvayda önüne gelenle konuşur ve onu Viyana istasyonunda gördüğünü iddia ederdi. Yolda gördüğü bütün insanlar tanışıydı onun. Onlarla ya Milâno istasyonunda karşılaşmış, ya da Graz'daki Belediye Sarayının mahzeninde bir şişe şarap içmişti. Meyhaneye gidip de bataklık nöbeti tuttuğu zaman bütün müşteriler onun canciğer ahbabı olurlardı âniden. Hepsini Venedig'e gittiği vapurda gördüğünü iddia ederdi. Katerinky'deki (*) erkek hastabakıcının yaptığından başka hiçbir çaresi yoktu hastalığının. Efendim, bu hastabakıcının eline bir hasta teslim ediyorlar. Adamcağız gün boyu bir köşede oturup, bir, iki, üç, dör, beş, altı, diye sayıyor ve yeniden başlıyor, bir, iki, üç, dört, beş, altı, diye saymaya. Hasta bir profesörmüş. Bakıcı ise, karşısındaki budala altıdan öteye geçemediği için nerede ise kızgınlıktan aklını kaçıracak. Evvelâ iyi niyetle adamcağıza yardım etmek için, yedi, sekiz, dokuz, on, diyorsa da, profesörün zerre kadar aldırış ettiği yok buna. Köşesinde saymaya devam ediyor, o. Bir, iki, üç, dört, beş, altı diye.

(*) *Prag'ın akıl hastahanesi*

Sonra sil baştan, bir, iki, üç, dört, beş, altı. İşte o zaman iyice keçileri kaçıran bakıcı, profesör altı der demez, çarpıyor şaplağı adamın ağzının ortası budur diye. Bu yedi, bu sekiz, bu dokuz, bu da on. Yani sayı adedi kadar şamar. Profesör elleriyle kafasını tutup, nerede olduğunu soruyor. Tımarhânede olduğu açıklandığı zaman, herşeyi hatırlıyor adamcağız. Meğer, tımarhaneye bir kuyruklu yıldız yüzünden gelmiş. Yaptığı hesaplara göre ertesi yılın 18 Temmuzunda sabah saat altıda görünmesi gerekiyormuş kuyruklu yıldızın. Oysa, ona, beklediği yıldızın milyonlarca yıl evvel yandığını ispatlıyorlar. Ben tanırım bu hastabakıcıyı. Profesör hastahaneden taburcu edildiği man, bakıcıyı da yanına alıyor. Adamın görevi her sabah, profesöre dört şamar atmak. Böylelikle aklı başına geliyormuş ilim adamının.

— Ben senin Kiev'deki bütün ahbaplarını tanıyorum, diye karşı casusluk örgütünün ajanı ısrar etti. Senle beraber bir şişman, bir de zayıf iki arkadaş daha vardı değil mi? Ama, şimdi adlarını ve hangi alaydan olduklarını hatırlamıyorum.

— Bu işi bu kadar ciddiye alma canım, üzülmeye değmez, diye Şvayk adamı teselli etti. Her insanın başına gelir böyle şeyler. Her şişmanın ve sıskanın adını bilmek zaten mümkün değildir. Hele sıskaları hatırlamak, dünyadaki insanların çoğu sıska oldukları için, çok daha zordur. Yapılan istatistiklere göre çoğunluk sıskalardaymış.

— Arkadaş, dedi imparatorluk ve krallık ordusunun sahtekârı. Bana inanmıyorsun ama, ikimizi de aynı son bekliyor.

— Zaten bu sebepten asker değil miyiz? dedi, Şvayk böbürlenerek. Analarımız bizi, üzerimize üniformayı giydikten sonra salçalı yahni yapılmak üzere doğranmak için doğurdu. Bizim de buna en ufak bir itirazımız yok. Hiç olmazsa kemiklerimizin boş yere çürümiyeceğini biliyo-

ruz. Haşmetli ve de devletli Kayserimizin ve onun saygıdeğer ailesi için vurulup öleceğiz. Kemiklerimiz ise, şeker fabrikalarına gönderilecek. Bunu bize, ben askerlik ederken yıllar evvel Asteğmen Zimmer açıklamıştı. «Ulan uyuz köpekler», derdi, «ulan cahil domuzlar, bir boka yaramaz miskin maymunlar. Hiçbir değeriniz yokmuş gibi sizler kendi kendinize çelme takıyorsunuz. Eğer savaşta geberecek olursanız, herbirinizin kalça kemiklerinizden yarım kilo spodium yapacaklar. Bütün kemiklerinizi hesap edersek, her cesetten iki kilo spodium elde edilecek ve şeker fabrikalarında şekeri süzecekler sizden. Anladınız mı dangalaklar? Geberdikten sonra ne derece yararlı olacağınızdan, doğduğunuzdan beri haberiniz yok, eşşoğlu eşşekler. Çocuklarınız, sizin kemiklerinizden süzülerek yapılmış şekeri kahveye atıp içecekler, anladınız mı kaşalotlar?» Ben bunları duyduktan sonra derin düşüncelere dalmıştım. Asteğmenin gözünden birşey kaçar mı hiç? Hemen yanıma gelip, ne düşündüğümü sordu. «Teğmenim», dedim, «herhalde subaylardan yapılan spodium, askerlerinkinden yapılandan daha pahalıdır.» Bu yüzden üç gün hücre hapsi verdiler bana.

Şvayk'ın arkadaşı kapıyı yumruklamaya başladı. Gelen muhafızla birşeyler konuştu.

Kısa bir süre sonra gelen bir başçavuş, adamı aldı götürdü ve Kahraman Asker yeniden yalnız kaldı.

Rezil dışarı çıktığı zaman, eliyle Şvayk'ı işaret edip, yüksek sesle:

— Bu, dedi, benim Kiev'den çok eski bir arkadaşım.

Bunu izleyen yirmi dört saat Şvayk küçük hücreden tek başına oturdu.

Gece olduğu vakit Şvayk, Rus üniformasının, Avusturya üniformasından daha rahat ve daha sıcak olduğunun farkına vardı. Gece adamın kulağını koklayan bir farenin de etkisi pek öyle kötü olmuyordu. Şvayk kulağını

koklayan farenin nefesini, utangaç bir fısıltıya benzetip, muhafızlar kendisini alıp götürünceye kadar uyudu.

Şvayk o sıkıntılı sabah, kimin karşısına çıktığını pek hatırlamıyordu, ama, gerçek olan, bir divanı harbin kurulmuş olmasıydı. Hattâ üyeler arasında bir general bile vardı. Bunların dışında bir albay, bir binbaşı, bir teğmen, bir asteğmen, bir çavuş, bir de piyade eri bulunmaktaydı. Son saydığımız, subayların sigaralarını yakmaktan başka hiç bir iş yapmıyordu.

Fazla soru sormadılar Şvayk'a.

En fazla ilgiyi binbaşı gösterdğii için, Çekçe konuşuyordu.

— Haşmetli Kayserimize ihanet ettin, diye haykırdı Şvayk'ın yüzüne.

— Amanın Ulu Tanrım, diye bağırarak karşılık verdi Kahraman Asker. Haşmetli Kayserimize ne zaman ihanet etmişim ben? O ki, bizim asil ve ulu ve de mutlak efendimizdir ve biz ki, ona sadık kalacağımıza dair and içtik ve tıpkı tiyatroda söylenen şarkı gibi sadakat yeminleri ettik.

— Haydi oradan, aptal numarası yapma, dedi binbaşı. İhanetinin delilleri burda.

Masanın üzerindeki bir yığın kâğıdı işaret etti.

Bütün bu deliller, Şvayk'ın yanına sokulan adam tarafından verilmişti.

— Demek itiraf etmek istemiyorsun? diye binbaşı sordu. Ama, Rus üniformasını gönüllü olarak, kimsenin zoru olmadan giydiğini itiraf ettin. Hem de Avusturya ordusunun bir eri olduğun halde. Sana son defa soruyorum: Bu işi baskı altında mı yaptın?

— Hayır, kimse bana baskı filân yapmadı.

— Gönüllü olarak giydin demek?.

— Evet.

— Kimse zor kullanmadan?

— Evet.

— Hapı yutup kayıplara karıştığının farkında mısın?

— Elbette farkındayım. Şu anda doksan birinci alayın on birinci bölüğü beni arıyordur, haldır haldır. Eğer binbaşım izin verirlerse, insanların gönüllü olarak yabancı elbiseleri nasıl giydiklerini kendilerine açıklıyayım.. 1908 yılının 1 Temmuz günü Prag'da Pzun sokakta oturan mücellit Bozetech, Berounesk nehrinin Zbravslav kolunda banyo yapıyordu. Elbiselerini de bir akkavağın dibine koymuştu. Bir süre sonra başka bir efendi de suya girip yanına gelince, bizim ahbap fazlasıyla memnun oldu. Lâf lâfı açtı, birbirlerini kızdırdılar, birbirlerine su attılar ve akşama kadar kaldılar suda. Derken, yabancı efendi sudan çıkarak, eve gitmek zorunda olduğunu, kendisini yemeğe beklediklerini söyledi. Bay Bozetech bir süre daha kaldı suda. Sonra o da sudan çıkıp akkavağın yanına gitti elbiselerini almak için. Oysa, yerinde yeller esiyordu elbiselerinin. Onun yerine, aylak bir serserinin partalları ile üzerinde şunlar yazılı bir kâğıt vardı:

«Yapayım mı, yapmayayım mı diye uzun bir süre düşündüm kendi kendime. Beraberce suda o kadar iyi vakit geçirdiğimiz için, bir papatya koparıp fala baktım. Son yaprak evet, dedi Onun için kendi partallarımı senin elbiselerinle değiştirdim. Çekinmeden giyebilirsin. Çünkü, bir hafta evvel Dobriş Bölge Müdürlüğünde etüve sokup bitlerini temizlediler. Gelecek sefere kiminle banyo yaptığına dikkat et zira insan çıplak olduğu zaman katil bile olsa bir mebus gibi görünebilir. Sen de kiminle yıkandığının farkında değildin. Akşamın bu vakitlerinde su çok güzel olur. Tavsiye ederim bir kere daha dal, bak göreceksin, hemen kendine gelirsin.»

Bay Bozetech'in karanlığı beklemekten başka yapacak bir şeyi yoktu. Hava kararınca, serserinin elbiselerini giyip, Prag'ın yolunu tuttu. Ana yoldan mümkün

olduğu kadar uzak kalmak istediğinden, tarlalardan, patikalardan yürüyordu. Cchuchle'de bir jandarma devriyesiyle burun buruna geldi. Kendisini serserilik suçundan tevkif ettiler ve ertesi gün Zbravslav bölge mahkemesine çıkardılar. Çünkü, herhangi bir kimse, mücellit Bozetech olduğunu ve Prag'da Uzun sokak 16 numarada oturduğunu söyliyebilirdi.

Fazla Çekçe anlamayan protokol başkanı, sanığın bir suç ortağının ismini verdiğini sandığından sordu:

— Doğru mu? Prag, on altı numara, Josef Bozetech.

— Hâlâ orada oturup oturmadığını bilmiyorum doğrusu, diye Şvayk cevap verdi. Ama 1908 yılında orada otururdu. Çok iyi cilt yapardı, ama, biraz uzun sürerdi. Zira, evvelâ kitabı kendisi okur ve konuya göre ciltlerdi. Eğer kitabın cildi siyahsa, okumaya lüzum yoktu. Çünkü, sonu kötü bitiyordu. Daha başka malûmat ister misiniz? Ha, az kalsın unutuyordum. Her Allahın günü «Leke» meyhanesine gelir ve bizlere okuduğu kitapları anlatırdı.

Binbaşı, protokol başkanını yanına giderek kulağına birşeyler fısıldayınca, beriki, yeni vatan haini sandığı Bozetechin adresini sildi.

Muhakeme bundan sonra General Fink von Finkenştayn'ın başkanlığı altında devam etti.

Kişiler vardır kibrit kutusu biriktirmekten büyük zevk alırlar. General efendinin de en fazla zevk aldığı şey, çoğu askerlik kurallarına aykırı olmakla beraber, muhakeme idare etmekti.

Bu general efendi sık sık, mahkemede hiçbir yardımcıya ihtiyacı olmadığını söylerdi. Onun idare ettiği bir muhakeme üç saatte biter ve üçüncü saatin sonunda, vatan haini, bir ipin ucunda sallanırdı. Cephede olduğu sürelerde de hiç güçlük çekmezdi mahkeme kurup adam mahkûm etmek için..

Binbaşı, sanığın iddia ettiği gibi, doksan birinci piya-

de alayının on birinci seferî bölüğünde posta eri olup olmadığını anlamak için tugaya bir telgraf çekmeyi teklif etti.

Oysa, general bu fikre itiraz ediyordu. Bu, mahkemenin hızına sekte vurur, hattâ kararın verilmesini bile tehlikeye düşürebilirdi. Üstelik, sanık hiç çekinmeden Rus üniformasını giydiğini itiraf etmiş, şahit ise, kendisini Kiev'den tanıdığını söylemişti. Onun için, mahkeme heyeti hemen toplantı yapıp kararı vermeli ve hüküm bir an evvel infaz edilmeliydi.

Binbaşı, sanığın kimliğinin tesbit edilmesinde ısrar ediyor, bunun son derece önemli siyasî bir anlamı olduğunu söylüyordu. Onun kimliği belli olduktan sonra kendisine yardımcı olan arkadaşları, suç ortakları da meydana çıkabilirdi.

Romantik düşler içinde yaşıyan bir adamdı binbaşı aslında. Belirli bazı ipuçlarının bulunmasında ısrar ediyordu. Bir insanı mahkûm etmek, ona hüküm giydirmek yeterli değildi. Bir mahkeme ancak ince eleyip sık dokuduktan, köklü bir soruşturma yaptıktan sonra âdil bir karar verebilirdi. Elden kaçan ipuçları...

Her ne kadar binbaşı bu ipuçlarının içinden çıkamıyorduysa da, üyelerin hepsi onu anladıkları için tasdik edercesine başlarını sallıyordu. Hattâ general bile kafa sallamaya başlamıştı. Öyle ya, elde edilecek ipuçları sayesinde yeni mahkemelere başkanlık edip, asacak yeni suçlular bulabilirdi. Bu sebeplerden ötürü, tugaya telgraf çekilip, kimlik soruşturması yapılması fikrine karşı koymuyordu artık. Evet, Şvayk'ın doksan birinci alayın on birinci seferî bölüğünden olup, Rusların tarafına geçip geçmediğini bilip öğrenmek gerekiyordu.

Bütün bu tartışma süresinde Şvayk, koridorda iki süngülünün arasında beklemekteydi.

Sonra tekrar mahkeme huzuruna çıkarıldı. Kendisine

yeniden hangi alaydan olduğu soruldu ve garnizon hapishanesine yollandı.

General Fink, bu başarısız muhakemeden sonra evine döndüğü zaman, sedirin üzerine uzanarak, idam hükmünü en kısa zamanda nasıl yerine getirebileceğini düşünmeye başladı.

Cevabın kısa bir süre içinde geleceğinden emindi ama, bu, onun başkanlık ettiği mahkemelerin hızına göre gene de gecikme sayılırdı. Ayrıca, mahkûma son telkin yapılması, günah çıkartılması gerekiyordu ki, bu da infazın en azından birkaç saat gecikmesine sebep olacaktı.

«Hiç bir şey farketmez», diye düşündü General Fink von Finkenştayn. «Dinî merasimi hüküm vermeden evvel de yapabiliriz. Bu iş tugaydan haber gelmeden de halledilebilir. Herif eninde sonunda nasıl olsa ipin ucunda sallanacak değil mi?»

General Fink, sahra papazı Martinec'i çağırtıp, kendi sini yürekten selâmladı.

— Son yaptığım mahakemeden haberiniz var mı? diye sordu, memnun ve mutlu. Vatandaşlarınızdan birisini asacağız.

«Vatandaş» lâfını duyan rahip Martinec hayretle generalin yüzüne baktı. Onlara şimdiye kadar defalarca Çek olmadığını ispat etmeye çalışmıştı. Mâhren bölgesinde iki cemaat vardı. Bunlardan biri Çek, diğeri ise Almandı. Papaz bir pazar Almanlara, diğer pazar da Çeklere vaaz verirdi. Bölgede Çeklerin okulu olmadığı için, vaazlar gibi, dersler de Almanca verilmekteydi ve işte bu sebeplerden dolayı kendisi Çek olamazdı. Bu son derece mantıkî (!) açıklama yüzünden bir seferinde binbaşılardan biri, Mâhrenli askerî rahibin fasulyalı pilâv gibi bir herif olduğunu söylemesine sebep olmuştu.

— Pardon, dedi general. Sizin vatandaşınız olmadığını unuttum bir an için. Kendisi Çek. Kaçak ve vatan

haini. Rusların hesabına hizmet ettiği için asılacak. Ama, formaliteler yüzünden kimliğini tesbit etmemiz lâzım. Nasıl olsa asılacağı için bunun pek fazla önemi yok tabiî. Telgrafa cevap gelir gelmez hükmü hemen infaz edeceğiz.

Bundan sonra, general, askerî rahibe oturmasını rica etti ve sevinçle konuşmasına devam etti.

— Benim başkanlık ettiğim bir mahkeme, bu gibi mahkemeler için önemli olan bir hızla başlayıp bitmelidir. Benim prensibimdir bu. Savaşın başlarında, daha Lemberg'deyken, herifin birini muhakeme bittikten tam üç dakika sonra ipe çektirmiştim. Anlaşılacağı üzere, bir Yahudiydi bu. Ama, bir Rus'u, muhakemeden beş dakika sonra asmıştık.

General mutlu bir kahkaha attı.

— Her ikisinin de ruhî teselliye ihtiyaçları yoktu. Sebebine gelince, Yahudi, hahamdı, Rus ise papaz. Ama, Şvayk meselesi başka. Asılacak olan herşeyden evvel bir katolik. İşi fazla uzatmamak için benim aklıma dahiyane bir fikir geldi. Siz kendisine dinî telkininizi hüküm verilmeden evvel yapın. Yani işi fazla uzatmamak için.

General bir çıngırak çalarak, emirerini çağırdı.

— Dünkü ziyafette kalan şaraplardan iki işe getir. bize.

Bir dakika sonra askerî rahibin kadehine şarap doldururken gülümsedi:

— Son telkinden ve teselliden evvel, kendinizi teselli edin biraz.

İşte tam bu korkunç anda, Şvayk'ın oturduğu hücrenin demir parmaklıklı penceresinden dışarı bir şarkı dökülüyordu:

Keyfi gıcırdır biz askerlerin
Para dersen deve yükü her yerde
Kızlar dersen tümen tümen
Hayat bir cennettir inkâr etme
***Tralala...** bir iki.*

RUHUN TESELLİSİ

Askerî rahip Martinec, Şvayk'ın bulunduğu hücreye girmedi de, kelimenin tam anlamıyla, sahnede dans eden bir balerinin o yumuşak ve kıvrak hareketleriyle süzüldü. Cennet hasreti ve bir şişe Gumpoldkirceh şarabı bu gergin anda onu bir tüy kadar hafifletmişti. Bir yandan Şvayk'a yaklaşırken, bir yandan da bu ciddî ve kutsal anda Allah Babaya yaklaştığını hissediyordu.

Kapı, ardından kapanınca, ikisi yalnız kaldılar içerde. Askerî rahip hücredeki sıranın üzerine oturduktan sonra, etkili olmasına dikkat ettiği bir sesle:

— Sevgili yavrum, ben askerî rahip Martinec'im, dedi.

Cezaevine gelene kadar yol boyunca, bu cümlenin etkili olduğu kadar, babacanca da olduğunu düşünüp durmuştu.

Şvayk, oturduğu yereden kalktı, rahibin elini sıktı ve konuştu:

— Son derece sevindirdi bu beni. Benim adım da Şvayk. Doksan birinci piyade alayı on birinci seferî bölüğünün posta eriyim. Ana kuvvetimiz daha geçenlerde Leitha nehri kıyısındaki Bruck'tan hareket etti. Buyurun yanıma oturun rahip bey de, bana neden tutuklandığınızı anlatın. Sizler subay rütbesine sahip olduğunuz için, buraya değil, subay cezaevine lâyıksınız. Neden bu deliğe attılar sizi? Burası bit kaynıyor. Olur böyle şeyler. Arasıra insanlar hangi kodese ait olduklarını ve hangisinde daha rahat edeceklerini bilemezler. Ama, herhalde idaredeki yazıcıların yaptığı korkunç bir yanlışlık yüzünden sizi buraya getirmişlerdir. Ben bir seferinde Budejovice askerî cezaevinde mahpusken, yanıma yedek bir asteğmen getirmişlerdi muhterem pederim. Bu yedek asteğmen adayları, erlere, tıpkı subay gibi bağırıp çağırırlar, ama, bir hergelelik ettikleri zaman soluğu eratın cezaevinde alırlar. Böyle bir aday, sizin gibi muhterem bir askerî rahibin yanında ne balıktır, ne kuş. Arasıra her yerde olduğu gibi, alaylarda da öylesine fahişe tohumları vardır ki, bu zavallı adaylara astsubay mutfağından bile yemek vermezler. Er olmadıkları için karavanada hakları yoktur, subay da olmadıkları için, onların mutfağından tarafa bakamazlar bile. Yani boşlukta sallanır durur fıkaralar. O sefer bu hiç bir sınıfa ait olmayan zavallılardan tam beş adet vardı içerde. Başlangıçta, kantinden aldırdıkları peynirden başka hiçbirşey yemediler. Zira, hiçbir yerden yemek temin edemiyorlardı. Derken onları ziyarete gelen Teğmen Wurm, yedek subay adaylarına erat kantininden alış veriş yapmanın yakışmadığını ileri sürerek orayı ziyaret etmelerini de yasakladı. Peki ne yapacaktı bu zavallılar şimdi? Subay kantininin de yanına sokmuyorlardı. Böylece havada asılıp kaldılar birkaç gün. İçlerinden biri Mareş

nehrine attı kendini, bir başkası alaydan kaçtı. İki ay sonra gönderdiği bir mektupta, Fas Sultanlığına Millî Savunma Bakanı olduğunu bildiriyordu. Dört aday kalmıştı geriye. Çünkü, Mareş'e atlıyanı, canlı balık tutar gibi yakalayıp çıkardılar. Kızgınlık ve heyecanından nehre atladığı zaman yüzme bildiğini ve yüzme imtihanını en iyi derece ile verdiğini unutmuştu zavallı. Hastahaneye gönderdiler. Oradakiler de ne yapacaklarını şaşırmışlardı. Adaya subay battaniyesi mi verilecekti, yoksa er battaniyesi mi? Sonunda bir sonuca varıp, ona battaniye falan vermediler ve kendisini ıslak bir çarşafa sarıp sarmaladılar. O şekilde yarım saat oturduktan sonra, alaya geri gönderilmesi için yalvarıp yakarmaya başladı. Yanıma geldiği zaman hâlâ sırılsıklamdı fıkaram. Dört gün kaldı yanımızda, ama, hayatından memnundu. Çünkü, yemek veriliyordu kendisine. Tevkifhane yemeğiydi ama, ne de olsa yemekti. Ayağı sağlam toprağa basmıştı artık, atalarımızın dediği gibi. Beşinci gün alıp götürdüler. Yarım saat sonra kasketini almak için geri geldiği zaman sevincinden hüngür hüngür ağlıyordu. Bana şöyle dediydi hiç unutmam: «Nihayet bizler için bir hal çaresi buldular. Bugünden itibaren biz yedek subay adayları, subaylar cezaevinde kalacağız. Yemeğimiz subay mutfağından çıkacak, ama, biraz para ödiyeceğiz bunun için, subaylar da iyice karınlarını doyurduktan sonra yemek yiyebileceğiz. Geceleri erat cezaevinde yatacağız. Kahvemiz erat mutfağından çıkacak. Tütünümüzü de erat tütünüyle birlikte verecekler.»

Ancak şimdi kendine gelebilen askerî rahip, Şvayk'ın anlattıkları ile en ufak ilgisi olmayan bir cümleyle Kahraman Asker'in sözünü kesebildi.

— Evet, evet sevgili evlâdım. Çok şeyler vardır yerle gökyüzü arasında. İnsan, yanan yüreğiyle bunları görüp anlamalı ve kendini Tanrının lütfuna, Onun büyüklüğüne

bırakmalı. Onun merhameti sonsuzdur. Evlâdım, ben buraya ruh tesellisine geldim.

Sonra sustu birdenbire. Çünkü, gerçekten ne diyeceğini, nasıl bir sonuca varmak istediğini kendisi de bilmiyordu. Yolda gelirken, vereceği nutkun ana hatlarını çizmiş, bu zavallı talihsize hayatını düşünmesini söyliyeceğini ve öbür dünyada onu affedeceklerini anlatmayı düşünmüştü. Ama, bunu yapabilmesi için karşısındakinin gerçek bir pişmanlık göstermesi gerekiyordu.

Şimdi konuşmasına nasıl devam edeceğini düşünüp, aklını toparlamaya çalışırken, Şvayk, sigarası olup olmadığını sorarak düşüncelerini yeniden allak bullak etmişti.

Askerî Rahip Martinec o zamana kadar daha sigara içmesini öğrenmemişti ve bu da hayatında galiba tek öğrenmediği ve yapmadığı şeydi. Arasıra kafası dumanlı olduğu zamanlar General Fink von Finkenştayn'ın yanında bir püro içmeyi denerdi ama, hemen midesi bulanmaya başlar ve o, koruyucu meleğinin boğazını gıdıkladığını düşünürdü.

— Ben tütün kullanmıyorum, benim sevgili yavrucuğum, dedi inanılmaz bir şefkatle.

— Gerçekten çok tuhaf, dedi Şvayk. Ben bir sürü askerî papaz tanıdım ve hepsi Zlihov'daki ispirto fabrikasının bacası gibi tüterlerdi. İçmeyen ve tütün kullanmayan bir askerî papaz düşünmek bana çok zor geliyor. İçlerinden baca gibi tütmeyen bir tanesine rastladım. O da, tütün çiğner ve devamlı olarak vaaz kürsüsünün altına tükürürdü. Siz nerelisiniz muhterem peder?

— Novy Jiçin, dedi imparatorluk ve krallık kutsal askerî rahibi.

— Şu halde, belki de Ruzena Gaudrovay'ı tanırsınız muhterem peder. Bundan ikı yıl evvel Prag'daki Platner sokağındaki bir şaraphanede garsonluk ediyordu ve tam

on sekiz kişiyi çocuklarına baba diye mahkemeye verdi, çünkü ikiz doğurmuştu. İkizlerden birinin bir gözü mavi, bir gözü kahverengi, diğerinin ise, bir gözü gri, bir gözü de siyahtı. İşte bu yüzden en azından gözleri bu renkte olan dört kişinin bu imalâtta rol oynamış olması gerekiyordu. Yani meyhaneye gelen bu renk gözlü beylerin herbiri kadınla yatmıştı. Sonra ikizlerden birinin ayağı, belediye kararları gibi aksaktı. Üstelik topal bir belediye âzası da gelirdi meyhaneye. Öbürünün ise, bir ayağında altı parmak vardı ki, altı parmaklı bir mebus, meyhanenin devamlı müşterilerden biriydi. Düşünün bir kere muhterem peder. Tam on sekiz müşteri kadınla yatmıştı ve ikizler bu on sekiz kişiden bir iz taşıyorlardı. Kadın bu on sekiz kişi ile ya bir otel odasında, ya da bir özel odada sevişmişti. Mahkeme böyle karmakarışık bir durumda, babanın kim olabileceğini bulamayacağını bildirip karar verince, kadın bu sefer bütün suçu, çalıştığı meyhanenin patronuna yükledi. Adamı mahkemeye verdi ama, meyhaneci geçirdiği bir bacak ameliyatı yüzünden yirmi yıldan beri iktidarsız olduğunu ispat etti. O zaman kadını Novy Jiçin'e, yani size yolladılar. İşte buradan da anlaşılıyor ki, kalabalıkta fazla konuşanın burnu uzar daima. Bir herife balta olacak ve mahkemede çocuklardan birinin mebusa, diğerinin belediye meclisi üyesine, ya da şuna buna ait olduğunu söylemiyecekti. Zira, her çocuğun doğumu son derece kolay bir şekilde hesaplanır. Şu, şu gün herifle beraber otele gittim. Şu halde çocuk şu ayın şu günü doğacak dedin mi, hesap tamam. Elbette ki, ben şu anda normal bir doğumdan bahsediyorum muhterem peder. Bu gibi otellerde insan bir beşliği gözden çıkardı mı daima bir şahit bulur kendisine. Bu, ya uşak, ya da temizlik yapan kadın olabilir, mahkemede İncile el basıp yemin ettikleri gibi, hattâ kadının merdivenleri çıkarken erkeğe: «Ama ya aşkımızın bir mahsulü olursa?» dediğini ve erkeğin de, «sen hiç üzülme

benim nonoş kumrum, çocuğa ben bakarım», dediğini duyduğunu da söyler.

Askerî rahip gerçekten de düşüncelerin dipsiz kuyusuna yuvarlanmıştı tepesi üstü. Oysa, ne de güzel plânlamıştı telkin edeceği ruh tesellisini. Ona mahkemeyi kübradan bahsedecek, kıyamet günü vatan hainlerinin boyunlarında birer yağlı ilmekle mezarlarından kalkacaklarını anlatacaktı. Ama, itiraf edip, pişman oldukları takdirde bu pişmanlıkları göz önüne alınacak, İncilin yeni vasiyetler kısmındaki o sahtekâr gibi Tanrı ve Oğlu tarafından affedileceklerdi.

Hayatının en güzel telkinini ve tesellisini yapacaktı. Üç kısımdan meydana gelecekti konuşması. Allah'la barışan ve anlaşan bir kişinin asılarak ölmesi çok kolay bir şeydi. Savaş kanunları, Kayser'e karşı işlenen ihanet suçlarını ağır olarak cezalandırıyor, hainleri ölüme mahkûm ediyordu. Çünkü, haşmetli Kayser herşeyden evvel askerin babasıydı ve ona karşı işlenen suç, babaya karşı işlenen suçtan farksızdı. Ona ihanet etmek, baba katili olmak demekti. Ondan sonra teorisini genişletecek ve Kayser'in, dünya yüzünde Tanrı'nın bir vekilharcı olduğunu anlatacaktı. Yani, Kayser efendimiz, gökteki Efendimiz tarafından, onun yeryüzündeki işlerini idare etmek için bizzat Onun tarafından, yeryüzündeki bu göreve atanmıştı. Papa nasıl dünyadaki ruhî işlerin temsilcisi ise, Kayser de maddî işlerin temsilcisiydi. Şu halde, Kayser'e edilen ihanet, doğrudan doğruya Tanrı'ya edilen ihanet demekti. İşte bu vatan hainlerini sadece ip değil, aynı zamanda ebedî ıztırap ve ebedî ceza beklemekteydi. Ama, eğer yeryüzündeki mahkeme, askerî disiplin yüzünden haini mahkûm etse bile herşey kaybedilmiş değildi. Evet, mahkûm asılırdı ama, asıl önemli olan ölümden sonra onu bekleyen ebedî cezaydı. Ama, insan bir hamleyle bu ebedî cezadan kurtulabilirdi. Bunun için de günah çıkarmak gerekliydi.

Rahibin hayal gücü işliyor ve gözlerinin önüne son derece duygulu bir sahne geliyordu. Tanrı gökyüzünde, General Fink von Finkenştayn'ın evinde papazın yediği haltların üzerine bir sünger çekiyordu.

Mahkûma ne şekilde sesleneceğini bile kararlaştırmıştı: «Pişman ol oğul», diyecekti. «Gel beraberce diz çökelim. Benim söyliyeceklerimi tekrar et evlâdım». Ve bir dua bu leş kokulu, bit kaynayan delikte acaba ne derece etkili olacaktı? «Ey Ulu Tanrım, Sen ki, herşeye kaadirsin, Senin sonsuz merhametine güveniyorum. Bütün yüreğimle Sana bu savaşçının ruhu için yalvarıyorum. Przemysl askerî mahkemesinin verdiği kararla yakında bu dünyayı terkedecek olan bu zavallı kulunu affet. Ulu Tanrı, bu piyade erine, içten duyduğu pişmanlık yüzünden yardım et, yardım et ki, cehennem ateşlerinde yanmayıp, Senin dizlerinin dibinde ebedî mutluluğa erişsin.»

— Affedersiniz ama, muhterem pederim, tam beş dakikadan beri tıpkı bir sağır gibi oturuyor ve konuşma sizi hiç ilgilendirmiyormuş gibi davranıyorsunuz. Davranışlarınızdan, hayatınızda ilk defa içeri atıldığınız nasıl da belli oluyor.

— Ben buraya ruhun teselli edilmesi için geldim, evlât, dedi muhterem peder büyük bir ciddiyetle.

— Gerçekten de çok garip doğrusu. Deminden beri ruhun tesellisinden başka hiç bir lâf ettiğiniz yok. Ben yeteri kadar kuvvetli olmadığım için, sizin ruhunuzu teselli edemem ki. Başına böyle bir iş gelen ilk insan siz değilsiniz muhterem peder. Doğrusunu söylemek gerekirse, benim konuşma kabiliyetim, böyle bir durumda kimseyi teselli edecek kadar kuvvetli değildir. Bir sefer denedim ama, pek başarılı olduğumu söyliyemem. O zamanlar Opatovick sokağında oturuyordum ve otel kapıcılığı eden Faustin adında bir arkadaşım vardı. Son derece iyi, namuslu ve çalışkan bir adamdı. Bütün sokak kızlarını tanırdı teker

teker. Gecenin hangi saatinde olursa olsun, insan ona başvurup! «Bay Faustin, bir karıya ihtiyacım **var», diyebilir**di. O zaman büyük bir titizlikle nasıl bir mal arzuladığınızı sorardı. Şarışın mı, esmer mi, zayıf mı, şişman mı, iriyarı mı, ufak tefek mi, Alman **mı, Çek mi Yahudi mi,** evli veya dul mu, zeki mi, yoksa budala mı olacaktı yatmak istediğiniz kadın.

Şvayk, papaza sokulup elini beline doladıktan sonra konuşmasına devam etti:

— Farzedelim ki, muhterem peder, **bizim** ahpaba: «Bacakları çok güzel bir sarışın istiyorum. Dul ve budala olacak», dediniz. Kadın on dakika sonra elinde doğum ilmuhaberi ve de, nüfus cüzdanı olduğu halde koynunuzdadır.

Askerî rahip kızışmaya başlamıştı. Şvayk, **bir** ana sevgisiyle papazı bağrına basıp konuşmasına devam etti:

— Bizim Bay Faustin'in ahlâk ve ahlâksızlık hakkındaki düşüncelerini imkânı yok tahmin edemezsiniz muhterem peder. Aracılık yapıp, müşterilere teslim ettiği kadınlardan bir kuruş bile komisyon almazdı. İçlerinden **bazıları** onun bu huyunu unutup da eline birşeyler sıkıştırmaya kalktıkları vakit, onun nasıl kızıp sinirlendiği **görülecek** şeydir doğrusu. Hemen bağırır kadına: «Bak bak dişi domuz Sen kendi vücudunu satıp, günahların en büyüğünü işlerken, benim, senin pis paralarına ihtiyacım yok. Ben pezevenk değilim anladın mı, alçak orospu! Ben bunu sırf sana acıdığım için yapıyorum. Sen zaten düşecegin kadar düşmüşsün. Bunu açıkça ortaya koyup, gelen geçene bildirmekte, sonra da orospuluk ettiğin için polis tarafından yakalanmakta bir mâna yok. O zaman gider tam üç gün karakolun yerlerini silersin. Halbuki bu şekilde dört duvar arasında senin çirkef çukuruna ne derece battığından kimsenin haberi olmuyor.» Ama, böyle yaptığı için hiçbir kaybı olmazdı. Diğer pezevenkler gibi kız-

lardan para almazdı ama, karı bulduğu müşterilerden alırdı parayı. Belirli bir tarifesi vardı. Mavi gözlerin bedeli altı, siyah gözlerin ise on beş kruzerdi. Müşterinin istediği hususları kâğıt üzerinde inceden inceye hesap ederdi evvelâ. Üstelik çok da insaflıydı fiyatları. Ona göre deki olmayan bir kız, okumuş ve kültürlü bir hanımdan çok daha fazla zevk verirdi bir erkeğe. Bu yüzden, altı kron vergi alırdı böyle kızlardan bizim ahbap. Ama, günlerden bir gün Bay Faustin, benim Opatoviç sokağındaki evime geldi. Son derece heyecanlı ve sinirliydi. Sanki kendisini tranvayın altından çıkarmışlar ve üstelik saatini de çalmışlardı. Evvelâ hiç bir şey söylemedi. Sonra cebinden bir şişe rom çıkardı, bir yudum içtikten sonra, şişeyi bana uzatarak: «iç», dedi. Sonra gene sustu ve hiçbirşey demedi. Ancak, bütün şişeyi bitirdikten sonra birden konuşmaya başladı: «Arkadaş», dedi, «bana büyük bir iyilik eder misin? Sokağa bakan pencereyi aç, ben pencerenin kenarına oturayım, sen de beni bacaklarımdan yakalayıp, üçüncü kattan aşağı at. Zira, artık yaşamak istemiyorum. Son umudum, beni bu dünyadan, daha iyi bir dünyaya yollıyacak en iyi arkadaşımda. Artık bu yeryüzünde yaşıyamam ben. Benim gibi namuslu bir adamı, âdî bir pezevenk gibi, arabulucu diye itham ettiler. Bir kere ben birinci sınıf bir otelde çalışıyorum. Üç oda hizmetçisinin ve karımın vesikaları var. Ayrıca, muayeneye gelen doktora da tek kuruş borcumuz yok. Eğer beni biraz seviyorsan, şimdi pencereden aşağı atarsın. Yalvarırım bu son iyiliği benden esirgeme.» O zaman pencereye çıkmasını söyledim ve tuttuğum gibi fırlatıp sokağa attım... O kadar korkmanıza lüzum yok sayın kutsal peder.

Sıradan kalkan Şvayk, beraberinde rahibi de çekerek ayağa kaldırdı.

— Bakın muhterem peder, onu böyle tuttum ve hoppala diyerekten attım aşağıya.

Şvayk, rahibi havaya kaldırdığı gibi, fırlatıp döşemenin üzerine atmıştı. Adam korkudan aklını kaçırmanın sınırına gelmiş, gözlerini dört açmış, yerde otururken Kahraman Asker, hiçbirşey olmamış gibi sakin bir şekilde hikâyesine devam ediyordu:

— Gördünüz ya muhterem peder, hiçbirşey olmadı size. Ona da olmadı. Zira, Bay Faustin körkütük sarhoş olduğundan, benim üçüncü katta değil, caddeden iki metre yukardaki birinci katta oturduğumu unutmuştu. Aslında ben Opatoviç sokağına taşınmadan bir yıl evvel Kremencova sokağındaki bir binanın üçüncü katında otururdum ve beni orada da ziyarete gelirdi.

Hâlâ döşemede oturan, dehşet içinde kalmış papaz, tepesinde durup ellerini, kollarını oynatan Şvayk'a baktıktan sonra, birden bir zır delinin yanında olduğuna inanıp, birşeyler söylemesi gerektiğini düşündüğünden kekeledi:

— Evet evlâdım, caddeden iki metre yüksekliktey-di...

Sonra, kıçın kıçın geri giderek, kapının yanına vardı ve insanın tüylerini diken diken eden bir çığlık atarak, kapıyı yıkacakmış gibi yumruklamaya başladı. Kapı hemen açıldı bu gürültüye.

Şvayk demir parmaklıklı pencereden, yanında muhafız olduğu halde, heyecanla ellerini kollarını sallayan papazın avluyu geçtiğini gördü.

«Herhalde şimdi muhterem pederi delilerin arasına kapatırlar», diye düşündü Şvayk. Sonra sıradan atlayıp, askerî sert adımlarla hücrenin içinde dolaşarak şarkı söylemeye başladı:

Bana verdiğin yüzüğü artık takmıyorum işte
Ne bok yemeğe deme!
Geldiğimden beri askere
Mermi yaptım yüzüğünü tüfeğe

Birkaç dakika sonra General Fink von Finkenştayn'a, askerî rahibin geldiğini haber verdiler.

Başrollerini, iki güzel hanım, şarap ve kumarın oynadığı oldukça büyük bir dâvet vardı generalin evinde.

Sabahleyin mahkemede herkesin sigarasını yakan piyade erinden başka, bütün üyeler oradaydı.

Askerî rahip, cüppesini dalgalandırarak topluluğa katıldığı zaman, bir hayaletten farksızdı. Yüzü kül rengiydi, heyecanlıydı ve sebepsiz yere tokatlanmış bir kişi gibi de üzgündü.

Son zamanlarda askerî rahiple iyi arkadaş ve sırdaş olan general, onu kolundan tutup bir koltuğa oturttuktan sonra sarhoşlara has, peltek bir sesle sordu:

— Daha nasılsın bakalım ruh tesellicisi?

Aynı anda, güzel kadınlardan biri papaza bir sigara attı.

— İç, ruh tesellicisi, diyen General Fink, yeşil bir kupaya doldurduğu şarabı rahibe uzattı.

Rahip, generalin emrini hemen yerine getirmeyince, Fink bizzat kendi elleriyle şarabı boşalttı papazın ağzına. Eğer askerî papaz, kahramanca bunu içmemiş olsaydı, bütün şarabı üstüne başına dökecekti.

Ancak ondan sonra, Martinec'e, ruh tesellisinde mahkûmun ne şekilde hareket ettiği soruldu. Ayağa kalkan askerî rahip, titrek ve acıklı bir sesle:

— Tamamen çıldırmış, dedi.

— Şu halde adamın ruhunu mükemmel teselli etmişsin, dedi gülerek. Diğer misafirler de hep bir ağızdan kahkahalar atmaya başladılar. İki güzel hanım, rahibi yeniden sigara bombardımanına tuttular.

Masanın bir ucunda, rahat bir koltuğa yerleşmiş olan binbaşı uyukluyordu. Biraz fazla kaçırmıştı içkiyi. Uyanıp sersemlikten kurtuldu. Arka arkaya iki kadeh likör içtikten sonra, iskemlelerin arasından kendine yol açarak, as-

kerî rahibin yanına varıp, onu birlikte içmeye zorladı. Sonra sallanarak yerine dönüp, yeniden uyuklamaya başladı.

Binbaşıyla içilen kardeşlik kadehinden sonra kutsal peder balıklama olarak şeytanın kolları arasına düşmüştü. İblis masanın üzerinde duran şişelerden sayısız kollarını ona doğru uzatıyor, neşeli hanımların gözleri ve dudakları vasıtasıyla gülümsüyor, bacaklarını masanın üzerine koymuş olan hatunların dantelâlı donları arasından rahibi seyrediyordu.

Son âna kadar ruhunun tehlikede olduğunu, kumar oynadığını ve kendisinin Hıristiyanlığa adanmış bir fedai olduğunu unutmadı. Hattâ, kendisini içeriki odada bir divana yatırmak için karga tulumba taşıyan generalin iki emirerine bir de dinî nutuk attı:

— Gözlerinizin önünde gergin, ama, acıklı bir oyunun perdeleri açılıyor. Ruhunuz temiz, düşünceleriniz saf olduğu sürece, inançlarının kurbanı olmuş ünlü dinsel kişileri tanır ve onlarla dostluk edersiniz. Örneğin, bende, bir insanın nasıl ıztıraplar çektiğini gördünüz. İnsanın yüreğinde gerçek ve inanç varsa, en kötü durumlarda bile zaferi kazanabilir.

Bunları söyledikten sonra, duvardan tarafa dönüp hemen uyudu.

Rüyasında, gün boyu bütün görevlerini yaptığını gördü. Gece ise, Şvayk'ın pencereden attığı Faustin'in yerine, otel kapıcısı olmuştu.

Her taraftan, hakkında şikâyetler geliyordu generale. Müşterilerden birine sarışın yerine, bir kumral, budala bir dul yerine, kocasından yeni ayrılmış zeki bir kadın teslim etmişti.

Ertesi sabah bir yük beygiri gibi yorgun ve ter içinde uyandı. Deniz tutmuş gibi hali vardı. Mâhren'deki papazının kendisine karşı bir melek gibi davrandığını hissetti.

KAHRAMAN ASKER ŞVAYK BİRLİĞİNE DÖNÜYOR

Bir gün önce ikindi vakti, Şvayk'ın mahkemesinde yönetici olan binbaşıyla, akşam, generalin evindeki dâvette, rahiple kardeşlik yemini ederek kadeh tokuşturan ve sonra masanın başındaki koltukta uyuklayan binbaşı aynı adamdı.

Hiç kimse, binbaşının gece generalin evinden nasıl ve hangi saatte gittiğini bilmiyordu. Herkes öylesine içkiliydi ki, o durumda, adamın yokluğunun farkına bile varılmamıştı. General bile çoğu zaman kiminle konuştuğundan habersizdi. Binbaşı gideli iki saat olmuştu ama, general bıyıklarını buruyor ve budalaca bir sırıtışla arada sırada:

— Çok güzel, çok doğru söyledin, binbaşı, diyordu.

Sabah olunca binbaşıyı hiçbir yerde bulmak mümkün olmadı. Paltosu holdeki askıya, kılıcı ise bir kancaya asılıydı. Sadece eksik olan kasketiydi binbaşının, Akıllarına, belki de evdeki helâlardan birinde uyuya kalmıştır düşün-

cesi geldiğinden, bütün helâları aradılar, ama, bulamadılar. Onun yerine, ikinci katın helâsında, generalin maiyetinden bir teğmen buldular. Genç subay dizlerinin üzerine çökmüş, kafası klosetin içine sarkmış, öylece uyuyup kalmıştı. Herhalde kusarken uyku bir muziplik yapmış ve o vaziyette âniden bastırıvermişti onu.

Sanki yer yarılmıştı da binbaşı içine düşüp kaybolmuştu.

Ama biri Şvayk'ın kapatıldığı hücrenin demir parmaklıklı penceresinden bakacak olsaydı, ranzanın üzerinde ve Şvayk'ın Rus kaputunun altından çıkmış iki çift çizme görecekti.

Bunlardan mahmuzlu olanlar binbaşıya, mahmuzsuz olanlar ise, Şvayk'a ait çizmelerdi.

Şvayk ve binbaşı kedi yavruları gibi birbirine sokulmuşlardı. Şvayk kolunu binbaşının kafasının altına koymuş, beriki ise, iki eliyle Kahraman Asker'in beline dolanıp onu kendine çekmişti. Bu haliyle, meme emmek istiyen bir köpek yavrusuna benziyordu.

Bu sahnede gizli kapaklı, yahut anlaşılmayacak hiç bir şey yoktu. Bu sadece binbaşının vazife aşkından ileri geliyordu.

Bu herhalde sizlerin de başına gelmiş bir şeydir. Bütün gece oturur biriyle kadeh tokuşturur, gevezelik eder, sabahın erken saatlerine kadar vakit geçirirsiniz. Derken birden kadeh kardeşiniz ayağa fırlayarak: «Aman Allahım! Benim yarın saat sekizde görevimin başında olmam lâzım», diye bağırır. İşte buna vazife duygusu denir ki, olmayacak zamanlarda adamın vicdanında tehlike çanları çaldırarak kişiyi uyarır. İşte bu nöbete tutulan bir kimseyi ikna etmenin imkânı olmadığından o her ne pahasına olursa olsun, görevini yapmak için davranır. İşte böyle kişileri, şirketlerin gece bekçileri, başları açık, sırtlarında palto olmadan koridarlarda bulup, kendi odalarındaki se-

dirlere yatırırlar uykularını alsınlar diye.

İşte bizim binbaşı da böyle bir nöbete tutulmuştu.

Masa başındaki rahat koltuğunda uyanan binbaşının aklına birden, Şvayk'ı sorguya çekmesi gerektiği fikri bir bıçak gibi saplandı. Bu nöbet öylesine çabuk, **kuvvetli ve** görev duygusuyla yüklü olarak gelmişti ki, kimse binbaşının sırra kadem bastığının farkına bile varmadı.

Aslında en beklenmedik şey, binbaşının, garnizon tevkifhanesinin nöbetçi odasına top gibi girmesiydi.

Nöbetçi çavuşu masanın başında uyuyor, çevresindeki erat ise, gene masanın başında, türlü çeşit şekillerde uyukluyordu.

Şapkasını yana yatırmış binbaşı öylesine ağza alınmayacak, yakası açılmadık küfürler savuruyordu ki, görevliler esnemelerini yarıda bırakarak suratlarını çarpıttılar. Sanki binbaşının karşısında askerler değil de, bir yığın yüzleriyle komiklik yapmaya çalışan maymunlar vardı.

Binbaşı yumruğunu masaya indirerek avazı çıktığı kadar bağırdı, nöbetçi çavuşuna:

— Gidi seni tembel katır. Ulan ben sana defalarca, yanındaki bu eşşoğlu eşşeklerin bir boka yaramaz miskin köpekler olduğunu söylemedim mi?

Ondan sonra, uykudan uyandıkları için gerçekten rahatsız olmuş askerlere dönüp haykırdı:

— Askerler! Uyurken bile aptallık, budalalık, sarsaklık gözlerinizden akıyor be! Uyandığınız zaman da, gören, bir vagon dolusu dinamit yediğinizi sanır **domuz dölleri.**

Ondan sonra nöbetçilerin görevi hakkında **uzun bir** nutuk atan binbaşı, kendisine hemen sanıp Şvayk'ın hücresinin açılmasını emretti. Bu vatan hainini yeniden **sorguya** çekmesi gerekiyordu.

Binbaşı işte böyle gelmişti gecenin geç saatlerinde, Şvayk'ın yanına.

İçeri girdiği zaman, içinden, herşeyin hallolduğuna,

şüphesi bir taraf kalmadığına inanıyordu. Son hezeyanı, hücre anahtarlarının kendisine bırakılmasını haykırmak oldu.

Çavuş, böyle bir şeyin, görevine aykırı olduğunu söyliyerek karşı koyacak oldu ama, bu ters cevap binbaşıyı öylesine kötü bir şekilde etkilemişti ki, yeniden bağırmaya başladı :

— Ulan bok böcekleri, ulan itoğlu itler! Eğer bana anahtarları vermekten kaçınırsanız, o zaman size başka şeyler gösteririm ben! Anlaşıldı mı dümbükler!

— Binbaşım, diye cevap verdi çavuş. Sizi hücreye kilitlemek zorundayım. Ayrıca, kendi güvenliğiniz için yanınıza bir de nöbetçi vereceğim. Dışarı çıkmak istediğiniz zaman kapıya vurursunuz.

— Ulan aptal, ulan şebek maymunu, ulan deve! Sen, benim tevkif edilmiş bir rezilden korktuğumu mu sanıyorsun da yanıma nöbetçi katmak küstahlığında bulunuyorsun? Herifi sorguya çekeceğim dedik ya! Haydi bakalım kilitleyin beni içeri ve çabuktan daha hızlı defolun karşımdan.

Kapının üzerindeki parmaklıklı oyuğa bir gaz lâmbası yerleştirilmişti. Öylesine zayıf ışık veriyordu ki, gürültüden uyanıp ayağa kalkmış ve ranzanın yanında selâma durmuş Şvayk'ı göremedi binbaşı. Beriki ise, gayet sakin bir şekilde bu ziyaretin neden yapıldığını ve nasıl sonuçlanacağını düşünüyordu.

Şvayk, yapılacak en iyi işin, binbaşıya tekmil vermek olduğunu düşündüğünden, canlı bir sesle konuştu:

— Bir mevkuf. Hiçbir vukuat olmadı komutanım.

— Rahat! Suçlu nerde?

— Binbaşım, dedi Şvayk gururla kasılarak, o benim işte.

Binbaşı bu cevaba ne dikkat etti, ne de farkına vardı. Generalin şarabı ve likörleri tam yol beynini uyuşturmaya

başlamıştı, daha doğrusu son alkolik tepkiyi yapmaktaydı. Öylesine esniyordu ki, böyle bir hareket, herhangi bir sivilin çene kemiğini kolayca yerinden çıkarırdı. Ama, bu esneme, bu çelik gibi çenelerin oynaması, her insanda bulunan şarkı söyleme hevesini uyandırıyordu onda. Kazık gibi, Şvayk'ın ranzasına yuvarlandıktan sonra, boğazlanan bir domuzun, ölmeden evvel attığı son çığlığı andıran bir sesle şakımaya başladı :

Ah çam ağacı, ah çam ağacı
Yaprakların ne kadar yeşil

Aynı mısraı sekiz on defa tekrarladı ve bu arada, araya anlaşılmaz bazı lâflar da sokmaktan geri kalmadı.

Sonra bir ayı yavrusu gibi az buçuk bedelendi yatağın içinde, sağa sola döndü ve hemen horlamaya başladı.

— Binbaşım, diye Şvayk uyandırmaya çalıştı adamı. Binbaşım, bitleneceksiniz.

Oysa; hiçbir faydası olmadı bu uyarmanın. Binbaşı kütük gibi uyuyordu.

— Uyu bakalım ayyaş köpek, dedikten sonra kaputla üstünü örttü. Kısa bir süre sonra da ranzaya, binbaşının yanına uzandı ve böylece sabaha kadar kedi yavruları gibi birbirlerine sokularak uyudular.

Saat dokuzda binbaşı avı, en yüksek noktasına varmışken, ranzadan usulcacık inen Şvayk, adamı uyandırma zamanının geldiğini düşündü. Bir iki defa sertçe sarsaladı. Sonra Rus kaputunu aldı üzerinden. Sonunda ranzadan kalkan binbaşı, uykulu gözlerle Şvayk'a bakarken bir yandan da başına gelen bu esrar dolu muammayı çözmeye uğraşıyordu.

— Binbaşım, dedi Şvayk, nöbetçi odasından birkaç kere buraya gelip baktılar, hayatta olup olmadığınızı öğrenmek için. Bu yüzden sizi uyandırmak zorunda kaldım.

Saat kaça kadar uyuduğunuzu bilmediğim için geç kalmanızdan da korktum. Uhrineves birahanesine gelen bir marangoz tanırım, her sabah saat altıda kalkardı. Ama, uykuya dalıp on beş dakikacık daha uyusa, yani altıyı çeyrek geçeye kadar uyusa, ikindiye kadar devam ederdi ondan sonra uyumaya. Ama, bu işi öylesine sık sık tekrarlamaya başladı ki, sonunda işinden kovdular. O da öylesine kızdı ki, büyük, tamiri imkânsız bir suç işliyerek, kiliseye ve hanedan ailesinden belirli bir kişiye hakaretler etmeye başladı.

— Sen aptalın birisin, değil mi? diye sordu binbaşı, çok az şaşkınlık belirtisi göstererek. Çünkü, bir gece evvelki ziyafetin yorgunluğu ve orada içtiği içkilerin etkisi hâlâ geçmemiş, sanki kafasının içinde değirmen taşları dönmeye başlamıştı. Kendi kendine dizi dizi sorular sorduğu halde, bir türlü cevap veremiyordu hiçbirine. Bir kere burada ne arıyordu? Nöbetçi âmirinin odasından buraya kadar nasıl gelmişti. Sonra şu karşısında duran herif neden mânası, münasebeti olmayan bir sürü abuk sabuk şey anlatıyordu ona? Bütün olup bitenler kendisine korkunç surette saçma ve münasebetsiz görünüyordu. Hayal meyal geceleyin buraya bir defa daha geldiğini hatırlıyordu ama, neden gelmişti, bunu bilemiyordu.

— Gece buraya geldim, değil mi? diye bocalıyarak sordu.

— Evet, binbaşım. Sizin konuşmanızdan, benim anladığıma göre, buraya beni sorguya çekmeye gelmişsiniz.

İşte o zaman bir ışık belirdi binbaşının kafasında, evvelâ kendi üzerine, ondan sonra odaya baktı. Birşeyler aradığı belliydi her halinden.

— Üzülüp huzursuzlanmanıza lüzum yok, binbaşım, dedi Şvayk, buraya geldiğiniz gibi uyandınız. Paltosuz ve kılıçsız geldiniz. Sadece kasketiniz vardı başınızda, o da, orada duruyor. Bir subayın merasim şapkası silindir şap-

kaya benzer. Silindir şapkayı da yastık yapıp uyumayı tanıdıklarım arasında, sadece Lodeniceli Bay Karderaz becerirdi. Meyhanede bir sıranın üzerine uzanır, şapkayı da başının altına yerleştirirdi - cenaze törenlerinde şarkı söylediği için her cenazede silindir şapka giyerdi kafasına.Gayet dikkatli yerleştirirdi şapkayı başının altına, fazla ağırlık verip bozmak istemezdi şapkasını. Bu yüzden de kendine has özel bir şekilde yatar ve lâfı bile edilmeyecek bir ağırlık binerdi şapkanın üzerine. Üstelik bunun şapkaya zararı değil, faydası vardı. Gece uykusunda sağa sola döndüğü vakit, saçları ile şapkayı fırçalar, temizler, ertesi sabah da silindir, yepyeni olurdu.

Durumun ne merkezde olduğunu artık iyice kavrayan binbaşı, aptalca Şvayk'ın yüzüne bakıyor ve şöyle diyordu:

— Sen bir budalasın değil mi? Demek ben bu gece buradaydım. Şimdi de gidiyorum.

Kalktı, kapının yanına gitti ve yumruklamaya başladı kapıyı.

Kapı açılmadan evvel şunları söyledi Şvayk'a:

— Eğer senin, sen olduğuna dair bir telgraf gelmezse asılacaksın.

— Teşekkür ederim, dedi Şvayk. Benim için üzüldüğünüzü, endişe ettiğinizi biliyorum, binbaşım. Eğer buranın hatırası olarak üzerinizde bir bit bulacak olursanız ve eğer bu bit ufak ve kıçı kırmızıya çalan renkteyse, dişi olduğundan emin olabilirsiniz. Ayrıca, eğer bir taneyse, çok da sevinmeniz gerekir. Yok bir de uzun ve sırtında kızılımsı çizgiler olan çıkarsa üzerinizden o zaman bir çift teşkil ederler ki, hapı yuttunuz demektir. Zira, bu rezil yaratıklar tavşanlardan da daha çabuk ürerler.

— Sen çeneni tutsan iyi edersin, dedi binbaşı yenilgiyi kabul ederek. Kapı açılmıştı.

Binbaşı nöbetçi odasında dün geceki gibi başka tem-

sil vermedi. Kendisine bir araba bulunmasını emretti. Ve Przemysl'in taş döşeli bozuk kaldırımlarında sallanan arabanın içinde giderken tek bir düşünce vardı kafasında. Sanık, birinci derece süzme bir budalaydı ve kesinlikle de suçlu olamazdı. Kendisine gelince, iki şıktan birini tercih etmek zorundaydı. Ya eve gider gitmez kendini vuracak, yahut da emirerini yollıyarak generalin evinden paltosu ile kılıcını aldırdıktan sonra, hamama gidecek, bir güzel yıkanarak, Vollgruben meyhanesinde kafayı hafif çekecek ve telefonla akşam için şehir tiyatrosunda oynanan temsile yer ayırtacaktı.

Eve gelmeden evvel son şıkkı tercih etmeye karar verdi.

Evde kendisini bir sürpriz bekliyordu ve tam zamanında gelmişti...

Holde duran General Fink, emirerini yakasından yakalamış, sarsalıyor ve avazı çıktığı kadar bağırıyordu:

— Efendim nerede ulan... Binbaşın nerede eşşoğlu eşşek?

Oysa, eşşoğlu eşşeğin cevap verecek hali yoktu. Yakasını sıkan generalin çelik pençeleri yüzünden yüzü mosmor olmuştu.

Bu sahnenin ortasına yetişen binbaşı, emirerinin kolunun altında, kaputu ile kılıcını gördü. Herhalde talihsiz yaratık bunları generalin evinden almıştı.

Bu sahneden son derece hoşlanan binbaşı ses etmeyip, yarı aralık kapıdan, sadık emirerinin kendi yüzünden ne mene azaplara katlandığını seyretmeye başladı - adamın böyle sırküpü bir huyu vardı, ama, uzun zamandan beri de yaptığı hırsızlıklar yüzünden az da anasını ağlatmamıştı binbaşının.

General, yarı boğulmuş olan emirerinin yakasını bir an bırakıp, cebinden bir telgraf çıkarıp bunu olanca gü-

cüyle erin suratına çarptıktan sonra, haykıraraktan yeniden sordu:

— Sana söylüyorum, ulan! Binbaşın nerede? Mahkeme sözcüsü binbaşın nerede? Nerede ulan domuz götü? Bilelim de bu telgrafı ver kendisine.

— Buradayım, dedi Binbaşı Derwota, kapının ağzından. Sözcü ve telgraf kelimeleri ona kaçınılmaz görevini hatırlatmıştı birden.

— Yaaa, demek geri döndün, diye bağırdı, General Fink von Finkenştayn.

Bu sözler en kuvvetli zehir kadar etkili olduğundan, cevap vermeyen binbaşı, kararsız bir şekilde kapının ağzında durmasına devam etti.

General, binbaşıya odaya girmesi için cesaret verdi. Masanın başına oturdukları zaman, General Fink, elinde buruşturduğu telgrafı, binbaşıdan tarafa atarak, tıslar gibi konuştu:

— Oku! Hep senin marifetin.

Şunlar yazılıydı telgrafta:

«On birinci seferî bölüğün posta eri, piyade sınıfından Josef Şvayk, ayın on altında Cyrowdan Felstyn'e bölüğe yatacak yer bulma göreviyle giderken **kaybolmuş**tur. Piyade eri Şvayk'ın hiç vakit geçirilmeden Wojalyczdeki tugay karargâhına gönderilmesi.»

Binbaşı, masanın çekmecesinden çıkardığı bir haritayı önüne serdikten sonra düşünmeye başladı, — Felstyn, Przemysl'in kırk kilometre güney doğusundaydı. Bilmeceden farksız olan mesele, siperler, Sokal - Turze - Koslov hattından uzanırken, Şvayk cepheden yüz elli kilometre geride nasıl olup da bir Rus üniforması geçirmişti eline.

Binbaşı, harita üzerinde, Şvayk'ın birkaç gün evvel kaybolduğu yeri gösterip açıklama yapınca, general mahzun bir inek gibi böğürmeye başladı. Zira, emeline erişememiş ve reislik ettiği mahkemedeki dâva rezil olmuştu.

Hemen telefonun başına giderek, nöbetçi odasını aradı ve tutuklu Şvay'ın hiç vakit geçirilmeden binbaşının evine yollanmasını emretti.

Emir yerine getirilmeden evvel, general neredeyse saçını başını yollacaktı. Başını yumrukluyor ve neden hiç bir inceleme, araştırma yapılmasına meydan vermeden, bütün sorumluluğu üzerine alarak, Şvayk'ı astırmadığına yakınıyordu.

Binbaşı bu fikre itiraz ederek, kanun ve adaletin daima elele yürüdüklerini söyledi. Tiyatroda tirad yapar gibi ateşli bir sesle, haklı verilmiş kararlardan, adaletin yanlışlıkla işlediği cinayetlerden ve bu konuyu ilgilendiren bir sürü oaylardan bahsediyordu. Kısacası ağzına geleni söylüyordu. Bir akşam evvel içtiği içkilerin verdiği başağrısını şu veya bu şekilde geçiştirmeye, ayılmaya uğraşıyordu aslında.

Sonunda Şvayk, binbaşının karşısına getirildiği zaman, binbaşı bir açıklama yapmasını söyledi. Felştyn'de nasıl kaybolmuştu ve nereden bulmuştu Rus üniformasını.

Şvayk başına gelenleri en ince ayrıntılarına kadar anlatırken, araya kendine has bazı örnekler de sokarak, insanlık tarihindeki aksiliklerden bahsetti. Binbaşı, bütün bunları sorgusu esnasında neden anlatmadığını sorduğu zaman, Şvayk, kendisine bu Rus üniformasını nereden ve nasıl bulduğunu kimsenin sormadığını, ardı arası kesilmeden hep: «Bu elbiseyi gönüllü olarak mı giydiniz? Size hiç bir baskı yapılmadan mı geçirdiniz sırtınıza bu düşman elbisesini», diye sorduklarını açıkladı. Bu ise, gerçeğe tıpatıp uymaktaydı ve elbette ki, kendisi, «evet - tamamen - öyle - gerçekten - durum bu merkezde - hiç şüphesiz», gibi cevaplardan başka bir şey söyliyemezdi. Aynı zamanda Kayser'e ihanet suçunun da doğru olmadığını böylelikle ispat etmiş oluyordu.

General, binbaşıya dönerek:

— Bu herif mutlak aptal, dedi. Su katılmamış cinsinden. Bir göl kenarında, Allah bilir kimin bıraktığı bir Rus üniformasını sırtına geçirip, Rus esir kampına götürülmeye ancak aptallar izin verir.

— Generalim, diye söze karıştı Şvayk. Gerçekten, arada sırada ben de aklımın zayıf olduğunu farkediyorum, hele gün ikindiye döndükten ve akşam yaklaştıktan sonra.

— Sus, ulan öküz, diyen binbaşı, generale döndü ve Şvayk'ı ne yapacaklarını sordu.

— Bırakalım kendi alayında assınlar, dedi general.

Bir saat sonra Şvayk, yanında bir muhafız olduğu halde, Wojalyc'deki tugay karargâhına teslim edilmek üzere istasyona götürülüyordu.

Şvayk, garnizon cezaevinin kapatıldığı hücresinde bir anı bırakmıştı ardında. Bir kurşun kalemle duvarın üzerin üç sütun halinde, sivil hayatta yediği sosları, çorbaları ve sebzeleri yazmıştı. Bu ise, kendisine yirmi saat bir lokma kuru ekmek bile verilmeyen bir insanın protestosundan başka bir şey değildi.

Şvayk'la beraber, aşağıdaki haber de tugaya yollanmıştı:

«Gönderilen 469 sayılı telgaf gereğince, asker kaçağı, piyade eri Josef Şvayk hakkında gereken işlem yapılmak üzere tugay karargâhına geri gönderilmiştir.»

Muhafızlar dört kişiydi ve herbirinin milliyeti ayrıydı. Bir Polak, bir Macar, bir Alman ve muhafız komutanı olan onbaşı rütbeli bir Çek. Tevkif edilmiş vatandaşına kendisini önemli göstermek için, Çek onbaşı elinden geleni ardına koymuyordu. İstasyona geldikleri zaman, Şvayk su dökmek ihtiyacında olduğunu söyleyince, onbaşı son derece kaba bir tavırla, eğer işeyecekse alaya kadar sabretmesini salık verdi.

— Çok güzel, dedi Şvayk. Yalnız sizden buna dair

yazılı bir kâğıt istiyorum. Şayet sidik torbam patlıyacak olursa, kabahatin kimde olduğu kolayca anlaşılsın diye.

Aslında bir çiftlikte ırgat olan onbaşı, bu torba patlaması lâfını duyunca gerektiğinden fazla ürktü ve sanki bir merasim düzenlermiş gibi, Şvayk'ı dört muhafızla birlikte istasyon helâsına götürdü.

Onbaşı, seyahat süresince ne kasıntı bir adam olduğunu ispat etti. Öylesine şişiyordu ki, gören de herifin ertesi günü ordu komutanı olacağını sanırdı.

Trenle Przemysl - Chyrow hattına geldikleri zaman, Şvayk, onbaşıdan tarafa dönerek konuştu:

— Onbaşı, sana baktıkça Tritend'de görev yapan Bozba adında başka bir onbaşıyı hatırlıyorum. Onbaşılığa terfi ettiği günden itibaren hemen şişmeye başladı. Yanakları balon gibi oldu ve midesi öylesine şişti ki, daha ertesi günü ordunun verdiği pantalon ayağına girmez oldu. İşin en kötüsü, onbaşılık rütbesiyle birlikte kulakları da büyümeye başlamıştı. Hemen revire gönderdiler ve alay doktoru kendisini muayene ettikten sonra, bunun sadece onbaşılara musallat olan bir hastalık olduğunu söyledi. İlk belirtisi, şişmekmiş hastalığın. Bazılarında ise bu son derece çabuk olurmuş. Bizim onbaşınınki ise, son derece güç bir vak'aydı, zira bütün hastahane görevlileri herifin patlıyacağından korkmaya başlamışlardı. Şişme, onbaşılık yıldızından göbeğe kadar olan kısmındaydı vücudun. Hayatını kurtarmak için onbaşı işaretini kesip attılar da fıkara yeniden zayıfladı.

O andan sonra Şvayk konuşmayı sadece onbaşıya yöneltip, ona neden bütün onbaşıların, birliklerin uğursuz kişileri olduklarını açıklamaya başladı.

Homurdanarak tehditler savuran onbaşı, tugaya geldikleri vakit son gülenin bakalım kim olacağını buyurdu. Kısacası, konuşma ve davranışlarından hiç de aynı milletten oldukları belli olmuyordu. Şvayk, onbaşıya nereli ol-

duğunu sorduğu zaman, beriki ters ters, bunun onu ilgilendirmiyeceğini söyledi.

Şvayk, her türlü denedi adamı. Ona hayatında ilk defa muhafızlarla seyahat etmediğini, ama, bundan evvelkilerin hep can çocuklar olduğunu anlattı.

Onbaşı inad edip sustukça, Şvayk devam ediyordu konuşmasına:

— Biliyor musun onbaşı, halinden anlaşıldığına ve de konuşma hassasını kaybettiğine göre, hayatta senin başından büyük bir felâket geçmiş olmalı. Ben hayatımda bugüne kadar çok şaşkın onbaşıyla tanıştım ama, bunlardan hiçbiri —özür dilerim sakın kızma— seninle hiçbir şekilde kıyaslanamazdı. Bana, sana neyin baskı yaptığını anlat, belki sana bir yardımım dokunur. Zira, muhafızların eşliğinde giden bir askerin onu göz altında tutan kişilerden çok daha fazla tecrübesi vardır hayatta. Yahut seyahatin çabuk geçmesi için istersen bana birşeyler anlat. Bana memleketinden, köyünden bahset. Örneğin, orada göller, yahut bir şato harabesi var mı? Eğer varsa bu harabeyle ilgili efsaneyi anlatırsın bizlere.

— Kes! Yeter artık be! diye haykırdı, onbaşı.

— Şu halde talihsiz bir insansın sen. Çünkü, genellikle insanlara hiçbirşey yetmez.

Onbaşı aşağıdaki sözleri söyledikten sonra, sessizliğin, mutlak sessizliğin kara pelerinine bürünüp oturdu:

— Sana, tugayda gereken cezayı verecekleri için şu anda seninle dövüşmeyi çok lüzumsuz buluyorum.

Aslına bakılacak olursa, hiç de neşeli bir muhafız grubu değildi bu. Macar, kendine has bir usulle Almanla vakit geriyordu. Bu dilden sadece «jawohl» ve «was» kelimelerini bildiği için, Alman ona birşeyler anlatmaya başlayınca, tasdik eder gibi kafasını sallıyor ve «Jawohl» diyordu. O zaman Alman susuyor, beriki ise, «was» deyince, Alman başlıyordu yeniden anlatmaya. Polonyalı muha-

fıza gelince, tıpkı bir kişizade gibi, çevresindekilerle hiç alâkadar olmuyor, kendi kendine yere sümkürerek eğleniyor ve bu işi yaparken özellikle sağ elinin baş parmağını büyük bir ustalıkla kullanıyordu. Sonra tarifi imkânsız bir melânkoliyle yerdeki burun imalâtını tüfeğin dipçiği ile etrafa yayıyor, ondan sonra da sıra sümüklü dipçiğin temizlenmesine gelince, bunu da pantalonuna siliyordu. Bu arada, kendi kendine, «Bâkire Kutsal Meryem Ana», deyip duruyordu.

— Sen bu işi pek beceremiyorsun arkadaşım, dedi Şvayk, Polonyalıya. Bojişte'de Maçanek adında bir çöpçünün zemin katında bir odası vardı. O hep pencereye sümkürürdü ve sümükleri öylesine ustalıkla yayardı ki, resim çıkardı ortaya. Hem de Prag şehrinin büyüklüğünü gösteren Katedral'in resmini yapardı sümükle. Her yaptığı resim için bir tokat yerdi karısından, ama, bir türlü vazgeçmezdi bu huyundan. Gün geçtikçe de ustalaşıyordu tabiî sümükle resim yapmakta. Zaten tek eğlencesi, tek merakı da buydu.

Polak cevap vermedi buna. Sonra hepsi birden derin bir sessizliğe gömüldüler. Sanki bir cenaze törenine gidiyorlar ve hepbirlikte merhumu düşünüyorlardı.

Böylece, Wojalycz'deki tugay karargâhına geldiler.

Bu arada tugay kurmayında büyük değişiklikler olmuştu.

Albay Gerbich komutan olmuştu. Savunma Bakanlığında kuvvetli tanıdıkları olduğundan hâlâ emekliye ayırmıyorlardı adamı. Bu yüzden kurmay karargâhlarını dolaşıyor, her seferinde maaşı yükseliyor, savaş tazminatı alıyor ve gittiği yerde hatırı sayılır derecede büyük bir budalalık yapana kadar kalıyor, sonra başka bir yere tayin ediliyordu. Bu tayin aynı zamanda da terfi etmek demekti.

Akşam yemeklerinde, subayları ile sadece şişen ayak

baş parmağından bahsederdi. Bu parmak zaman zaman öylesine şişip büyürdü ki, bu yüzden, özel ayakkabı giymek zorunda kalırdı.

Yemek zamanlarında en büyük zevki, bu parmağın nasıl terlediğini anlatmaktı. Öyle ki, pamuk sarmak zorunda kalırdı parmağına. Çıkan ter kokusu da, ekşimiş et çorbasının kokusunu andırırdı.

İşte bu sebeplerden, bütün subaylar, albay başka bir yere tayin edildi mi, cânı yürekten veda ederlerdi kendisine. Yoksa son derece iyi, güler yüzlü, temiz kalpli ve tembel bir adamdı. Üstelik astlarına ve erlere karşı da son derece iyi davranır ve parmak ağrısı başlamadan evvel, onlara yediklerinden, içtiklerinden bahsederdi.

Şvayk'ı tugaya getirdikleri zaman, nöbetçi subayın emriyle, evraklarıyla birlikte, Albay Gerbich'in karşısına çıkardılar. Albayın çalışma odasında Asteğmen Dub da hazır ve nazırdı.

Sanok - Sambor arasında geçen yürüyüş günlerinde Asteğmen Dub'un başından yeni bir macera daha geçmişti. Felştyn'i geçtikten sonra, yolda Sadowa-Wisznic'deki Dragon alayına gönderilen bir at nakliyatı ile karşılaşmışlardı.

Asteğmen Dub, herhalde bu işi nasıl yaptığını, nereden aklına estiğini kendisi de bilmiyordu ama, nedense Teğmen Lukaş'a ne mene usta bir binici olduğunu göstermiş ve hayvanlardan birinin sırtına atlayıp, nehir vâdisinde gözden kaybolmuştu. Daha sonraları kendisini ufak bir batağın içinde iyice kalıp olmuş bir şekilde bulmuşlardı ki, en usta bahçıvan bile onu böylesine dekoratif bir şekilde bir yere dikemezdi. Birkaç kişinin yardımıyla çamurdan çıkarılınca, en ufak bir şikâyette bulunmadı, sadece son nefesini alan bir insan gibi hafiften içini çekti, o kadar. Ondan sonra bölük yürüyüşe çıktığından kendisini, tugayın küçük hastahanesinde bırakmak zorunda kaldılar.

Şu anda, albayın odasında oturmuş, ona türlü çeşit hastalıkları anlatarak eğlendirmeye çalışıyordu.

Şvayk'ın Felştyn'deki esrarengiz kayboluşundan haberi olan Asteğmen Dub, onu albayın odasında ve de karşısında görünce, kasıntılı bir sesle konuştu:

— İşte gene çıktın karşımıza. İnsanların çoğu hayvan gibi kaybolurlar ve daha beter birer yaratık olarak geri dönerler genellikle. Sen de bu cinstensin!

Burada tamamlayıcı malûmat vermek gerekirse, şunu belirtmek lüzumludur kanısındayım:

Asteğmen Dub binicilik gösterisi sonunda attan düştüğü vakit, hafif bir beyin sarsıntısı geçirmişti. Onun için, Şvayk içeri girer girmez, onun Kahraman Asker'in burnunun dibine sokularak yüksek sesle, Tanrıyı bu herifle savaşa çağırmasına hiç şaşmamanız gerekir:

— Baba, seni çağırıyor, sana sesleniyorum! Toplar gümbürdüyor, dumanlar tütüyor her tarafta. Işıldaklar ışık yollarıyla korku saçıyorlar dört bir yana! Savaş meydanlarının mutlak efendisi, bu rezille mücadele etmem için bana destek ol, bana kuvvet ver... Bütün bu süre zarfında neredeydin ey rezil sahtekâr? Üzerine giydiğin bu üniforma ne biçim bir üniforma?

Gene şunu da belirtmek gerekir ki, kendi odasında olsa bile, albay ayağının baş parmak ağrısı tutmadığı zamanlar, biraz neşelenmek için çevresindekilere gayet demokratça davranırdı. Bütün astsubaylar âdeta birbirleriyle yarış ederlerdi onun ayak parmağının nasıl şiştiğini ve çıkan terin nasıl koktuğunu albayın ağzından dinlemeye.

Böyle zamanlarda son derece neşeli olan albay, çok konuşkan olur ve dinleyicilerinin de kendisine pis, iğrenç, açık saçık hikâyeler anlatmasını isterdi. Bu, kendisini son derece sevindirir, diğerleri ise, eski unutulmuş, General Laudons zamanından kalma hikâyelere yeniden gülme fırsatını elde ederlerdi.

Gene böyle zamanlarda Albay Gerbich'in yanında görev yapmak son derece kolaydı... Herkes istediğini, kafasına eseni yapar, albay hangi tabur veya bölük karargâhını ziyaret etse, şakalar, hikâyeler gırla giderdi.

Şimdi de bir sürü astsubay ve küçük rütbeli subaylar albayın odasına doluşmuşlar, bir yandan bu ünlü Şvayk'ı yakından incelerlerken, bir yandan da evrakı okuyan albayın ona ne şekilde davranacağını, işin sonunun nereye varacağını merak içinde beliyorlardı. Onun Przemysl'den geldiğini ve hakkında oradaki binbaşı tarafından malûmat istendiğini biliyorlardı.

Asteğmen Dub, Şvayk'a her zamanki sevimli konuşma tarzıyla çene çalıyordu gene:

— Sen, beni daha tanımıyorsun ama, tanıdığın zaman korkudan geberip gideceksin.

Albay, binbaşının yazdığı yazıdan pek fazla bir şeyler anlamıyordu. Zira, binbaşı bu yazıyı kaleme aldırırken, bir gece evvel içtiklerinin sarhoşluğundan kurtulamamıştı henüz.

Albay Gerbich'in herşeye rağmen neşesi yerindeydi. Hem dün, hem bugün kendisini deli eden ağrılar ziyaretine gelmemiş, ayak baş parmağı uysallık bakımından bir kuzudan farksız olmuştu.

— Söyle bakalım, böyle neler geldi başına, diye dost bir sesle Şvayk'a sorunca, Asteğmen Dub kalbine bir hançer saplandığını sanıp, görevinin Şvayk'ın yerine cevap vermek olduğuna karar verdi:

— Bu herif, albayım, diye evvelâ Şvayk'ı albaya tanıttı, aptal numarası yapar. Yapar ki, rezilliklerini ve sahtekârlıklarını daha kolay saklayıp maskeliyebilsin. Ben, onunla birlikte yollanan evrakın içinde neler yazılı olduğunu bilmiyorum, bittabi. Ama, bu sefer, daha evvel yaptığı rezilliklerden çok daha büyük ve önemli bir halt karıştırdığını kesinlikle tahmin edebiliyorum. Eğer evrakı

okumama izin verirseniz albayım, size bu herife karşı ne şekilde hareket etmeniz gerektiğine dair talimat verebilirim.

Bunları söyledikten sonra, Şvayk'a dönerek Çekçe konuştu:

— Benim son derece sinirime dokunduğunu biliyorsundur herhalde.

— Evet, dedi Şvayk bir an bile bocalamadan. Üstelik gururluydu da.

— Gördünüz ya, albayım, dedi Asteğmen Dub Almanca olarak. Bu herife bir şey sormanın, hattâ onunla konuşmanın bile imkân ve ihtimali yoktur. Ama, oltanın iğnesi suyun derinliğince dibe iner. Bu rezili sert bir şekilde cezalandırmak lâzım. İzin verir misiniz albayım?...

Asteğmen Dub, Przemysl'deki binbaşının yazdığı raporu alarak, satırların arasındaki derinliklere daldı bir süre. Sonra zafer kazanmış bir komutanın edasıyla gürledi:

— İşte şimdi işin bitik, Şvayk. Ne yaptın bakalım üniformanı?

— Rus askerlerinin nasıl olduklarını merak ettiğim için bunları üzerime giyerken, kendiminkileri de gölün kenarında bıraktım. Bütün olanlar sadece bir yanlışlıktan ibaret.

— İşte artık beni tanımanın, gerçekten tanımanın zamanı geldi. Kraliyetin elbiselerini böyle derbederce kaybetmeye ne derler biliyor musun? Savaşta üniforma kaybetmenin ne demek olduğunu biliyor musun alçak rezil, sahtekâr, namussuz?

— Teğmenim, diye cevap verdi Şvayk, eğer bir asker, üniformasını kaybederse ona başka bir üniforma verilir.

— Sen bana sabır ver ey kutsal Meryem! diye haykırdı Asteğmen Dub. Ulan öküz, ulan kuduz köpek, sen benimle böyle oyun oynamaya devam edecek olursan, sa-

vaştan sonra tam yüz yıl cezalı askerlik yaparsın be!

Bütün bu süre zarfında, masasının başında son derece sakin ve gülümsiyerek oturan Albay Gerbich'in yüzünde fırtınalar esmeye başladı. Suratı buruşup, korkunç bir hal aldı. Zira, iki günden beri uslu bir kuzu gibi hareket eden başparmak sanki birden azgın, vahşi bir kaplan kesilmişti, kana susamış. Albayın vücudundan sanki altı yüz voltluk bir cereyan geçiyor ve bir şahmerdan kalkıp kalkıp baş parmağın üzerine iniyordu:

— Defolun buradan, diye bağırdı. Çabuk bana bir tabanca verin!

Odadakilerin hepsi arasıra gelen bu baş parmak nöbetlerini bildikleri için, itişe kakışa odadan çıktılar. Bu arada, muhafızlardan biri, Şvayk'ı da kolundan tuttuğu gibi çeke, sürüye koridora çıkarmıştı. Odada sadece Asteğmen Dub kalmıştı. Maksadı, albayın bu ıztıraplı zamanında onu biraz daha Şvayk'a karşı kışkırtıp, kızdırmaktı. Yüzü acıdan buruşmuş albaya:

— İzin verirseniz albayım, dedi, bu adam hakkında dikkatinizi çekmek...

Sözünü bitiremedi. Albay masanın üzerinde duran mürekkep hokkasını asteğmenin üstüne fırlatınca, korkudan nerede ise boydan boya dudağı yarılacak Dub, hemen selâma durarak:

— Evet, albayım, hemen defoluyorum, deyip ok gibi fırladı çıktı kapıdan.

Ondan sonra, uzun bir süre albayın odasından, ahlar, oflar, aylar, vaylar, iniltiler, ıkıntılar duyuldu. Sonunda yavaşlıyan sesler, kesildier. Saldırgan kaplanlığı geçen baş parmak, yeniden kuzu kişiliğine bürünmüştü. Zili çalan albay, gelen posta erine, Şvayk'ı getirmelerini emretti.

— Anlat bakalım, başına neler geldi, Şvayk, dedi dost bir sesle, gülümsiyerek. Sanki biraz evvel bağırıp çağıran acıdan inliyen kendisi değildi de şu anda deniz kenarının

ince kumları üzerinde keyif çatan bir adamdı.

Şvayk da, albaya dostça gülümsiyerek, bütün Odisesini başından sonuna kadar anlattı. Bu arada, doksan birinci piyade alayının on birinci bölüğünün posta eri olduğunu ve onsuz işleri nasıl görebildiklerini anlamadığını da ilâve etmeyi unutmadı.

Hikâye ve son sözler, albayı da güldürdüğü için aşağıdaki emri verdi:

— Şvayk'a, Lemberg üzerinden Zoltanec'e bir tren bileti temin edin ve levazım deposundan yeni bir takım üniforma verin. Ayrıca, yolculukta tayın bedeli olarak altı kron ve seksen iki heller de ödenecek.

Şvayk yeni Avusturya üniformasını giyip istasyona gitmek için dışarı çıktığı zaman, Asteğmen Dub'la yeniden burun buruna geldi. Berikinin uçuklayacak kadar şaşırdığını söylersek, hiç de yalan söylememiş oluruz. Çakı gibi bir selâm veren Şvayk, asteğmene, kendisi tarafından Teğmen Lukaş'a selâm götürüp götürmiyeceğini sordu.

— Geriye dön, marş!

Asteğmen Dub bu üç kelimenin dışında başka bir söz bulamamıştı söyliyecek.

Yanından ayrılan Şvayk'ın ardından bakarken, bir yandan da kendi kendine söyleniyordu:

«Gün gelecek beni tanıyacaksın, İsa'nın Anası Meryem! Gün gelecek bu herif tanıyacak beni...»

Zoltanec istasyonunda, Lemberg'de yolunu kaybeden on dördüncü bölüğün ardçı birliğinin dışında, Yüzbaşı Sagner'in bütün taburu toplanmıştı.

Şvayk bu ufak istasyona geldiği zaman, bambaşka bir atmosfere girmişti. Çevredekilerin telâşından, gürültüsünden, karışıklığından, artık cepheye çok yakın oldukları anlaşılıyordu. Dörtnala kalkmış atların çektikleri top arabaları geçiyor, evlerden, değişik alaylara mensup tam teçhi-

zatlı askerler dökülüyordu sokaklara. Aralarında seçme bir sınıf oldukları hemen belli olan Almanlar, Avusturyalılara paket paket pahalı sigaralar dağıtıyorlardı levazım depolarından. Ayrıca, pazar meydanındaki Alman sahra mutfağının çevresine yerleştirilmiş bira fıçılarından öğle ve akşam yemeklerinde bira veriliyordu erlere. Avusturyalılar, sunî kahveden anaları ağlamış, avurtları birbirine geçmiş, aç kediler gibi dolanıp durmadaydılar bu bira fıçılarının çevresinde.

Uzun cüppeler giymiş Yahudi grupları, batıdan yükselen dumanları birbirlerine göstererek, ellerini kollarını sallıyorlar, acıklı sesler çıkararak hep bir ağızdan konuşuyorlardı. Konuşulan tek şey, Bug nehrinin kıyısındaki Uciszkov, Busk ve Dreviang kasabalarının yandığıydı.

İyice işitiliyordu top sesleri. Kısa bir süre sonra, Rusların Graboja'dan, Kamionka Strumilowa'yı top ateşine tuttukları söylentileri başladı. Bug nehri boyunca kanlı savaşlar oluyor bu arada, askerî kuvvetler, evleri nehrin öbür tarafında olan göçmenleri de ateş sahasına girmekten alakoymaya çalışıyorlardı.

Her yerde bir şaşkınlık, bir karışıklık hüküm sürüyordu. Duruma bakılacak olursa, Ruslar, bütün cephe boyu yeniden saldırıya geçmişlerdi.

Küçük şehrin karargâh komutanlığına, her an, jandarma devriyeleri korkudan dili tutulmuş, renkleri kül gibi, adı kötüye çıkmış sahtekâr, hilebaz, tefeci Yahudileri sürüyerek getiriyor, bu zavallılar, kırbaçlatıları dilim dilim olana kadar bir meydan dayağı yedikten sonra, âdeta kovalanırcasına evlerine gönderiliyorlardı.

Şvayk bu karışıklığın tam zirvesinde vardı küçük şehre ve birliğini aramaya başladı. İstasyonda ramak kalmıştı Şvayk'ın, görevli komando erleriyle başının belâya girmesine. Masa başında oturan görevli komandolar, birliklerini arayan erlere gereken bilgiyi vermeye çalışıyorlardı.

Onbaşılardan biri Şvayk'a bağırarak, onun hesabına kendisinin mi birliği aramasını istediğini sorunca, Şvayk sadece, doksan birinci alayın on birinci seferî bölüğünün nerede olduğunu öğrenmek istediğini açıkladı.

— Benim için çok önemli bu, dedi Şvayk sesini etkili yapmaya çalışarak. On birinci bölüğün nerede olduğunu bulmam lâzım. Ben, onların posta eriyim de!

Talihsizlik bu ya, yan masada bir gedikli çavuş oturuyordu. Bir kaplan gibi yerinden fırlayıp, Şvayk'ın yüzüne gürledi.

— Ulan Allahın lânetli domuzu! Hem posta eri olacaksın, hem de bölüğünün nerede olduğunu bilmiyorsun öyle mi?

Şvayk'ın cevap vermesine fırsat olmadan, binanın içine girip kaybolan gedikli, bir an sonra, yanında tombul bir teğmen olduğu halde geri geldi. Adam öylesine kurumlu ve kasıntıydı ki, gören de kendisini en azından büyük bir salhanenin sahibi sanabilirdi.

Şişman teğmen sahneye çıkınca, çavuş bağırdı:

— Haz'rol!

Ve teğmen, Şvayk'a sordu:

— Nerede kâğıtların?

Teğmen kâğıtlara bir göz attıktan sonra, Şvayk'ın doğru söylediğini ve ait olduğu birliğin Zoltanec'de olması gerektiğini gördü. Kâğıtları Şvayk'a geri verdikten sonra, kasıntılığından hiçbir fire vermeden, çavuşa dönerek:

— Gereken bilgiyi ver kendisine, dedi.

Ve salhane sahibine benziyen tombul teğmen, yeniden odasına kapandı. Ama, kapı kapanır kapanmaz, gedikli çavuş, Şvayk'ı omuzundan tuttuğu gibi kapının ağzına getirip şu bilgiyi verdi:

— Bir an evvel toz ol bakalım buradan, bok böceği!

Şvayk gene karışıklığın ortasında tek başına kalmıştı. Bu sefer birliğinden tanıdık birini aramaya başladı.

Uzun süre dolaştı şehrin sokaklarında. Sonunda herşeyi bir kumara bağlamaya karar verdi.

Yoldan geçen bir albayı durdurarak, bozuk Almancasıyla, albayın, onun bölüğünün nerede olduğunu bilip bilmediğini sordu.

— Benimle Almanca konuşmana lüzum yok asker, çünkü ben de Çekim. Senin taburun, Bura yakınlarındaki Klimontov köyünde konaklıyor. Hattın arkasında. Şehre gelmeleri yasak, çünkü geldikleri saat, pazar meydanında Bavyeralılarla kavga ettiler.

Ve Şvayk bu sefer Klimontov köyünün yolunu tuttu.

İki adım atmamıştı ki, albay, Şvayk'ı geri çağırdı ve eline beş kron tutuşturdu sigara alması için. Yeniden dostça vedalaştılar. İkisi de ayrı yönlere doğru yürürlerken, albay gülümsiyerek kafasını salladı ve kendi kendine mırıldandı: «Gerçekten de çok sevimli bir askerdi doğrusu.»

Şvayk ise, köy yolunda yürürken albayı düşünüyordu. Birden aklına bundan iki yıl evvel Trident'de görevli olan Habermaier adında bir albay geldi. O da askerlere son derece iyi davranırmış. Ama, sonunda Adize kaplıcalarında bir Harp Okulu öğrencisine tecavüz etmeye kalkışınca, homoseksüel olduğu meydana çıkmış ve askerî kanunlara göre cezalandırılmıştı.

Şvayk, tabur odasına girdiği zaman, içerde bir yıllık gönüllü ve taburun tarih yazarı Marek'ten başka kimsecikler yoktu. Beriki buradaki duraklamadan istifade ederek, ilerde muhakkak çarpışılması gereken zafer dolu birkaç savaşı kaleme almakla meşguldü.

Şu anda bazı olayların ana hatlarını not etmekteydi ve şunları yazmıştı:

«Eğer hayalimizde, N köyündeki savaşlarda yer alan kahramanları canlandırabilsek: N alayından bir taburla. N alayından başka bir tabur, omuz omuza dövüşmekteydi. Görürüz ki, bizim n inci taburumuzun kişileri, n inci

tümenin o günkü zaferinde en parlak rolü oynamışlar ve strateji bakımından üstünlüklerini bir daha imparatorluk ve krallık ordusuna ispat etmişlerdir. Evet, taburumuzun n inci bölüğü cephe hattının N noktasında direnmemiş olsaydı, bu mutlak zafer mümkün olamıyacaktı.»

— Merhaba, diye bir yıllık gönüllüyü selâmladı Şvayk, gene geldim işte.

— Hele seni bir koklıyayım bakalım, dedi, gerçekten memnun olan Marek. Hımın! Leş gibi kodes kokuyorsun be!

— Her zamanki gibi, diye cevap verdi Şvayk, ama bu seferki ufak bir yanlışlıktı. Peki ya benim yokluğumda sen girdin mi hiç içeri?

— Hiçbir fırsat olmadı, diye özür diledi Marek. Ama, seni ilgilendiren bir haber vereyim sana. Taburdan senin için tevkif emri çıktı.

— Ne yapalım, ziyanı yok, dedi Şvayk. Ayrıca, yerden göğe kadar da hakları var. Tabur elbette ki, hakkımda tevkif emri çıkaracaktı, mecburdu buna ve de bu onların görevidir. O kadar uzun süre benden bir haber alamayınca ne yapmalarını bekliyordun? Tabur tarafından yapılmış hiç de kötü bir şey değil bu... Demek, papazın bahçesinde subaylar bir domuz partisi veriyorlar. Şu halde hemen oraya gidip, geldiğimi haber vereyim. Eminim ki, Teğmen Lukaş benim hesabıma yeteri kadar üzülüp, endişelenmiştir.

Şvayk, sert adımlarla papazın bahçesine doğru yürürken, bir de şarkı tutturdu:

Bakın bana hele bir bakın
Ne kadar mutluyum bakın
Bana bakın, hele bir bakın
Nasıl bir efendi yaptılar
Benden hem de gıcır gıcır!

Böylece Şvayk, mahfelin merdivenlerini çıkmaya başladı. İçerden subayların sesleri geliyordu.

Çeşitli konulardan bahsediyorlardı, ama, en fazla konuşulan, tugayın ve karışıklığın, intizamsızlığın korkunçluğuydu. Bu arada, tugay komutan yaveri de taş atıyordu tugaya. Bir açıklama da yaptı:

— Telgraf da çektik şu Şvayk hakkında...

— Efendim, dedi Şvayk yarı açık kapıdan; sonra içeri girerek, tekrarladı: Evet efendim. On birinci seferî bölük posta eri piyade sınıfından Josef Şvayk, geldiğini arzeder.

Aynı anda, Yüzbaşı Sagner'le, Teğmen Lukaş'ın yüzlerine baktı. Her ikisinin yüzünde de sessiz bir şaşkınlığın belirtileri açıkça belli oluyordu. Şvayk cevap beklemeden devam etti:

— Arzederim ki, Haşmetli Kayserimize ihanet ettiğim için, beni vurmaya kalkıştılar.

— Aman Allahım, neler söylüyorsun, Şvayk, diye bağırdı yüzü bembeyaz olmuş Teğmen Lukaş. Kendinden geçmek üzereydi.

— Teğmenim, felâket şöyle başladı...

Ve Şvayk başından geçen macerayı anlatmaya başladı.

Subaylar gözleri açık, kulak kesilmişler, Şvayk'ın en ince ayrıntılarına kadar unutmadığı macerasını dinliyorlardı. Öyle ki, Şvayk küçük gölün kenarında «unutma beni» çiçeklerinin açtığını söylemeyi bile ihmal etmedi. İşte felâket tam orada inmişti tepesine balyoz gibi. Ondan sonra arkadaş olduğu Tatarların isimlerini saymaya başladı. Evvelâ Halimulabalibey'den başlayıp, Valivolavaliyev, Malimulamaliyev, Kalimulakaliyev, diye saymaya başlayınca, daha fazla dayanamıyan Teğmen Lukaş, ihtar etti:

— Lâfına dikkat et de götüne bir tekme yeme ben-

den. Maskaralığın lüzumu yok. Kısa ve anlaşılır şekilde anlat.

Şvayk, gene bildiği gibi anlatmaya başladı. Mahkemesine gelince, generalin sol gözünün hafif şehlâ, binbaşının ise, gözlerinin mavi olduğunu söylemeyi unutmadı ve gözlerini şaşılatarak:

— General işte böyle bakıyordu bana, dedi.

On ikinci bölüğün komutanı Yüzbaşı Zimmermann, Yahudi'den satın alıp içtiği rakı testisini Şvayk'ın üzerine attıysa da, isabet ettiremedi. Hiç oralı olmayan Şvayk, hikâyesine devam ederek, ruhunu teselli etmeye gelen papazdan bahsedip, binbaşının sabaha kadar nasıl kollarının arasında uyuduğunu anlattı. Ondan sonra ateşli bir şekilde tugayı övmeye başladı. Bölükte kendisinin yokluğunu nasıl hissedeceklerini anladıklarından işlemini çabucak yapıp, yolcu etmişlerdi onu. Ondan sonra, tugay komutanının verdiği kâğıtları Yüzbaşı Sagner'e uzattı. Burada, Şvayk'ın her türlü şüpheden uzak olduğu belirtiliyordu. Devam etti:

— İzin verirseniz haber vereyim ki, Asteğmen Dub, tugayda bulunmaktadır ve kendisi bir beyin sarsıntısı geçirmiştir. Maaşımla bütün paramı alabilir miyim?

Yüzbaşı Sagner'le, Teğmen Lukaş birbirlerine baktılar. İşte tam bu sırada aşçılar koca bir kazan ciğer sucuğundan yapılmış çorbayı içeri getirdiler.

Subayların, sabırsızlıkla bekledikleri andı bu.

— Sen, eşi menendi bulunmayan rezilin birisin, Şvayk, dedi neşesi gerçekten yerinde olan Yüzbaşı Sagner gülerek. Yat, kalk da domuzlara dua et. Zira, bu domuz ziyafeti kurtardı seni.

— Şvayk eğer bir daha başına böyle şeyler gelirse, sonun fena olacak senin.

— Teğmenim, zaten benim sonumun fena olması lâzım. İnsan savaştayken bilmelidir ki...

— Defol be! diye bağırdı Yüzbaşı Sagner.

Şvayk, mahfelden çıkıp soluğu mutfakta aldı. Geri döndüğü için, hayal kırıklığına uğramış Baloun aşçılara, ziyafette, Teğmen Lukaş'a hizmet için geri göndermelerini yalvarıp duruyordu.

Şvayk, Juradja ile Baloun'un tartışmasının tam ortasında girmişti mutfağa.

Aşçıbaşının yüzünde anlaşılmaz birtakım düşünceler vardı.

— Aç gözlü canavarın birisin sen, Baloun, diyordu aşçıbaşı. Eğer sucukları seninle gönderecek olsam, daha merdivenleri çıkmadan hepsini tıkınırsın da, subaylar hava alır sonra. Kıçından ter damlayana kadar yediğin halde. bir türlü doymak nedir bilmiyorsun be adam.

Mutfağın manzarası da değişmişti. Tabur ve bölük levazım erleri, aşçıbaşının yürürlüğe koymayı başardığı bir plânla sırayla yemeklerin tadına bakabiliyorlardı. Yazıcılar, telefoncular, birkaç onbaşı, paslı, emayeleri dökülmüş bir tasa doldurulmuş ciğer çorbasına çala kaşık saldırmışlardı. Aşçıbaşı hepsine yetsin diye sulandırmıştı çorbayı.

İrtibat görevlisi Vanek ilgiyle sordu:

— Savaş uzun sürecek mi dersin Şvayk?

— On beş yıl, dedi Şvayk. Hesap etmesi de hiç o kadar zor değil. Daha evvel otuz yıl süren savaşlar olmuştu. O zamandan bu yana aklımız iki misli arttı. Eh, otuzu ikiye bölecek olursan sonuç on beş çıkar ki, bu da yeni savaşın ne kadar süreceğidir.

Bu sırada ruhlar âleminin aşçıbaşısı lâfı aldı:

— Bizim yüzbaşının emireri konuşulurken duymuş, bizler Galiçya sınırına yerleşir yerleşmez, savaş fazla uzamıyacakmış, zira Ruslar barış teklif edeceklermiş o zaman.

— O zaman savaş yapmanın âlemi mi varmış ki, dedi.

Şvayk ciddiyetle. Savaş bir kere başladı mıydı, doğru dürüst savaş olacak ki, bir şeye benzesin. Ben, Moskova yahut Petrograd'a varmadan barış sözünü, kesinlikle duymak istemiyorum. Madem ki, buna dünya savaşı denilmiş bir kere, sadece sınır boylarında osurmakla iş bitmez. Masrafına değmez savaşın. Otuz yıl savaşlarında İsveçlileri düşünün bir kere. Memleketlerinden o kadar uzaklaştıkları halde, taa Nemeky, Brod ve Lipnice'ye kadar indiler. Ve bu rezil haydutlar öyle bir yaşayış yaşamışlar ki, oralarda, bugün bile gece yarısından sonra meyhanelerde İsveççe konuşulur da kimse birbirinin ne söylediğini anlamaz. Sonra, Prusyalılara bakın. Onlar da sadece komşularına saldırmakla yetinmediler. Lipnici'de torunları kaynar heriflerin. Hattâ Jedouchov'a ve Amerika'ya kadar gidip geldiler.

— Herşeyden evvel, dedi Juradja, insanın aslı, tatlı su kefalından gelir. Darwin'in gelişme teorisini düşünün hele bir.

Belki daha fazla açıklamada bulunacaktı, ama, lâfı top gibi içeri giren Marek tarafından kesildi. Bir yıllık gönüllü nefes nefese:

— Gemisini kurtaran kaptandır arkadaşlar, diye bağırdı. Asteğmen Dub biraz evvel tabur karargâhına geldi. Yanında da sıçırgan Asteğmen Biegler var. Kızgınlık, herifin burnundan tütüyor. Delimi ne be. Biegler reziliyle birlikte arabadan çıkar çıkmaz soluğu bölük odasında aldı Ben de tam o sırada, sıranın üzerine uzanmış, biraz şekerleme yapmaya hazırlanıyordum. Asteğmen adayı Biegler, Dikkat! Haz'rol» diye bir çığlık atınca, ödüm bokuma karıştı korkudan. Asteğmen Dub, bacaklarımı yakalamış bir yandan çekiştirirken, bir yandan da konuşuyordu: «Şaşırdın ha! Demek seni bastırdım ha? Sen görevini yapmazken, benim bölük odasına geleceğim aklına gelmemişti ha? Asker dediğin yat borusundan sonra zıbarır!» Tam

bu sırada boklu Biegler lâfa karıştı: «İç hizmet, on altıncı kısım, dokuzuncu paragraf» diye. Bu sefer Dub yumruğunu masaya indirip deli gibi haykırmaya başladı: «Taburda benden kurtulmak, beni başınızdan atmak istiyorsunuz, ama, nah! Hava alırsınız deyyuslar. Hiç umutlanmayın beni sittir edeceğinize. Beyin sarsıntısı neymiş ki, benim kellem, her bir darbeye dayanır anlaşıldı mı?» Bu arada, bizim sıçırgan da masanın üzerindeki kâğıtları, yüksek sesle kendi kendine okuyordu. Bir ara, Dub son sözü söyleyince, beriki de «Tümenin iki yüz seksen numaralı emri», dedi. Dub ise, Biegler'in, söylediği son cümleyle alay ettiğini sandı, hani kafasının herşeye dayandığını söylemesi. Vay efendim sen misin? Başladı bu sefer onu haşlamaya. Yok insanda biraz terbiye olurmuş, götü boklu oğlanlar kendilerinden hem yaşlı, hem de kıdemli subaylarla alay edecek olurlarsa, vaymış bu ordunun haline. Sonra, Biegler'i peşine takıp, şikâyet etmek için tabur karargâhına götürdü.

Bir an sonra, Dub, dümen suyunda Biegler olduğu halde mutfağa girdi. Subayların hâlâ toplu halde oturdukları yemek salonuna geçmek için, mutfaktan geçmeleri gerekiyordu. İçerde ise, tombul subay adayı Maly, Traviata operasından bir şarkı söylüyor, akşam yemeğinde yediği bol domuz yağında pişmiş ekşi lâhana yüzünden de devamlı olarak geğiriyordu.

Dub, mutfağa girer girmez, Şvayk bir nara attı:

— Dikkk-kat!

Asteğmen Dub, Şvayk'ın burnunun dibine kadar sokulup, gırtlağının olanca gücüyle Kahraman Asker'in yüzüne bağırdı:

— Sevin, çünkü artık sonun geldi. Doksan birinci alayın hatırası diye doldurtacağım seni.

— Evet, teğmenim, diyen Şvayk bir selâm çaktı. Eskiden okumuştum, kahraman İsveç krallarından biri sa-

vaş içinde atıyla beraber vurulunca, her ikisinin leşini İsveç'e götürüp dolduruyorlar. Şimdi her ikisi de Stockholm'deki bir müzede halka göteriliyormuş.

— Sen bunu nereden biliyorsun, kaşalot?

— Teğmenim, bunu öğretmen olan kardeşimden öğrendim.

Asteğmen Dub, başını çevirip yere tükürdükten sonra, önünde duran Biegler'i merdivenlere doğru iteledi. Ama, kapının önüne gelince, yemek salonuna gireceği yerde, kendine hâkim olamayıp geri döndü ve yaralı bir gladyatörün kaderini, sağ elinin baş parmağını yukarı veya aşağı oynatmakla tayin eden gaddar bir Roma İmparatorunun tüm azameti ile:

— Parmak aşağı! diye bağırdı Şvayk'a.

— Teğmenim, diye bağırdı Şvayk ardından, benim baş parmaklarım zaten aşağıda.

Asteğmen Dub'la, Biegler merdivenlerde durmuşlar, tartışıyorlardı. Dub, nasıl olur da daha hangi birliğe atandığı bile belli olmayan bir asteğmen adayının bir subayın yediği kadar ciğer yiyebileciğini söylerken, beriki, bütün diğer birliklerde yedek subay namzetlerinin de subaylarla aynı miktarda yemek yediklerini iddia ediyordu. Mutfaktakilerin ise, karınları iyice doyduğundan, geniş sıralara yan gelip yarı uzanmışlar, ardı arası kesilmeyen bir muhabbete başlamışlardı. Bu arada, pipolar dolup ateşleniyor, kimisi sigara sarıyordu.

Aşçıbaşı Juradja bir açıklama yaptı:

— Biliyor musunuz, bugün fevkalâde bir keşifte bulundum arkadaşlar. Bu aşçılık sanatında bir ihtilâl olabilir. Sen de biliyorsun ya Vanek, ciğer ezmesine koymak için bu köyde bir türlü yenibahar bulamıyordum.

Sivil hayatında eczası kalfası olduğunu birden hatırlayan Vanek, hemen bunun Lâtince ismini yumurtladı.

Devam etti, Juradja:

— Şaşılarak dikkat edilmesi gereken nokta, ihtiyaç ve yokluk halinde, insanoğlunun nelere kadir olduğudur. İşte bu yokluktur ki, insanın daha evvel düşünemediği şeyleri bizlere icad ettirir ve önümüzde yeni ufukların açılmasına sebep olur... Gitmediğim çiftlik, bostan kalmadı, tabanı dağlanmış it gibi dolanıyor, ne aradığımı ve bunu nerede kullanacağımı söylüyordum, nasıl olduğunu tarif ediyordum...

— Kokusunu tarif etseydin daha kolay olurdu, diyen Şvayk'ın sesi duyuldu. Onlara yenibaharın, akasyaların çiçek açtığı bir bahçede, bir şişe mürekkep nasıl kokarsa, aradığının da öyle koktuğunu söyliyecektin. Prag'daki Bohdalce tepesinde...

— Lütfen Şvayk, dedi Marek, yalvarırcasına, bırak da Juradja keşfini anlatsın.

Juradja anlatmasına devam etti:

— Çiftlik evlerinden birinde eski bir savaşçıyla karşılaştım. Bir vakitler Pardubice'de Hulanerler'in yanında askerlik etmiş. Bizim Bosna ve Hersek'i aldığımız sıralarda. Ve hâlâ da unutmamış Çekçeyi. Bana Böhmen'de ciğer ezmesinin içine yenibahar değil, zencefil koyduklarını söyledi. Ne söyliyeceğimi şaşırdım. Zira, her aklı başında ve de ağzının tadını bilen, midesine düşkün kişinin bildiği bir gerçek vardır ki, ciğer ezmesine konan baharatların içinde yenibahar tümünün birden kraliçesidir. Ama, o anda önemli olan tadı ve kokusu kuvvetli bir baharat bulmaktı. Başka bir evde bir aziz resminin altında, taze kekik otu gördüm. Çift yeni evliymiş. Otlar daha kurumamıştı. Onları alıp ciğer ezmesinin içine koydum. Tabiî kekikten yapılmış çelengi kaynar suda üç defa yıkamam gerekti. Yumuşaması ve keskin kokusunu kaybetmesi için önemliydi bu. Nikâh çelenklerini alıp, ciğer ezmesine koydum diye biraz üzüldüler elbette. Benden ayrılırlarken, azizlerin başıma türlü belâ getireceğini söylediler. Meğer

çelenk, papaz tarafından takdis edilmişmiş ve ben atılacak ilk kurşunla ölecekmişim. Hepiniz biraz evvel ciğer çorbamı yediniz. Farkettinizse kekik değil, yenibahar kokuyordu.

— Jindrichuv Kradek'de bir zaman Josef Linek adında bir sosis tüccarı otururdu, diyerekten, Şvayk anlatmaya başladı. Rafında iki kutu bulunurdu daima. Kutulardan birinde bütün baharatların karışımı bulunur ve o, bunları ciğer sosisi ile domuz kanından yaptığı sosislere karıştırırdı. Diğerinde ise, haşere tozu vardı. Çünkü, birkaç defa, müşterilerinin onun sattığı sucukların içinden tahtakurusu ve hamam böceği çıkardıklarını işitmişti. Sık sık şöyle derdi: «Tahtakurusunun tadı aslında bazı pastalarda kullanılan acıbadem gibidir. Ama, hamam böceği sucuğa karıştı mı, sucuk hemen eski ve küflenmeye yüz tutmuş İncil gibi kokar.» Bu yüzden imalâthanesinde temizliğe çok dikkat eder ve bu tozu her tarafa serpelerdi. Bir seferinde kan sucuğu yapıyordu, ama, felâket nezle olmuştu. Yanlışlıkla baharat diye, böcek tozunu boca etti sucukların kaynadığı kazana. Ve o günden sonra da Jindrichuv Hradek ahalisi, Linek'ten sadece ve sadece kan sucuğu almaya başladı. Ahali akın akın geliyordu dükkânına. Akıllı bir adam olduğu için buna böcek tozunun sebep olduğunu hemen anlamıştı. Sandık sandık sipariş etmeye başladı. Ama, alış veriş yaptığı firmaya talimat vermiş ve sandıkların üzerine «Hint baharatı» diye yazdırmayı da ihmal etmemişti. Mezara götürdüğü büyük sırrı buydu işte. Ama, işin en ilgi çekici tarafı, Linek'ten kan sucuğu alan ailelerdeki bütün hamam böceklerinin ve tahtakurularının o evi terkedip, büyük göçe başlamalarıydı. O günden beri de Jindrichuv Hradek, Böhmen'in en temiz şehirlerinden biri olmuştur.

— Bitti mi? diye, sordu, Marek. Herhalde onun da söyliyecek iki çift lâkırdısı vardı.

— Evet bitti, diye cevap verdi Şvayk. Buna benzer başka bir böcekli hikâye daha biliyorum, ama, onu size savaşa giderken anlatacağım.

Bir yıllık gönüllü Marek sözü aldı:

— Yemek pişirme sanatını en iyi şekilde insan savaşta, bilhassa cephede öğrenir. Ben de, izin verirseniz bir kıyaslama, bir benzetme yapacağım. Savaştan evvel kulağımıza hep buzlu çorba diye bir lâf gelirdi. Bu, aslında koyu ve soğuk yenen bir hoşaftır. Kuzey Almanya'da, Danimarka ve İsveç'te özellikle çok sevilir. Ama, savaş patlayınca, Karpatlar'daki askerlere öyle çok donmuş çorba vermeye başladılar ki, bu özel bir yemek olduğu halde, erler soğuk çorbanın yüzünü bile görmek istemez oldular.

— Donmuş gulaş da yenir, dedi Vanek, Ama, en fazla bir hafta dayanabilir insan buna. Sırf bu yüzden bizim dokuzuncu bölük, siperlerini terkedip düşmana bırakmıştı.

— Daha barış zamanındayken, dedi Şvayk alışılmamış bir ciddiyetle, bütün askerler, büyük küçük mutfak etrafında dolanır ve türlü çeşit yiyeceklerle gününü gün ederlerdi. Budejovice'de Zakreys adında bir teğmenimiz vardı. Hep mutfağa gider kazanları karıştırırdı. Askerlerden biri bir hata yapmıya görsün, hemen bir «Haz'rol» çeker ve başlardı bağırmaya: «Ulan rezil, eğer bir daha aynı şeyi yapacak olursan, senin kaba etinden biftek, geri kalanından da patates püresi yapar ve yerim seni. Ağzından, burnundan pirinçler saçılır, seni ayağının altına alırsam, yahnisi yapılacak kızarmış tavşana dönersin. Kendine gel ve düzel. Aksi halde alimalah seni köfte yapar ve ekşi lâhana ile birlikte yerim.»

Bu yemek ve yemek listesi konusunda ilgi çekici konuşma, akşam yemeğinin yeni bittiği subay mahfelinden duyulan tiz bir çığlıkla kesildi.

Karmakarışık seslerin arasından aday Biegler'in sesi seçiliyordu:

— Bir asker, daha barış zamanından savaşın ne olduğunu ve neler getireceğini bilmek zorundadır. Ve talim sahasında öğrendiklerini asla unutmamalıdır.

Arkasından Asteğmen Dub'un sinirli sesi duyuldu:

— Gördünüz ya, tam üçüncü defadır hakaret ediyor bana.

Biegler'le fikirleri ayrı olan ve subay mahfeline onu şikâyet için girmiş olan Asteğmen Dub daha ağzını açmadan, subaylar tarafından neşe ile karşılandı. Zira, Yahudilerden aldıkları, evde çekilmiş Yahudi rakısı fazlasıyla kafalarını buldurmuş ve neşelendirmişti tümünü birden.

Derken, birbirlerine dönerek, Asteğmen Dub'un üstün binicilik kabiliyetinden bahsetmeye başladılar:

— Baş seyis olmadan bu iş yürümez — Yaman bir sürübaşı — Batıda kovboyların yanında ne kadar kaldın arkadaşım? — Yaman bir Meksika bineği doğrusu — At cambazı canım.

Yüzbaşı Sagner, hemen bir bardak rakı uzattı, şaşırmış olan Asteğmen Dub'a. Beriki de mecbur oldu masanın başına oturmaya. Parçalanmak üzere olan iskemleyi Teğmen Lukaş'ın yanına çekti Dub. Beriki ise, onu şu sözlerle selâmladı:

Ne var, ne yoksa, silip süpürdük arkadaş.

Asteğmen Biegler'in de eski soğukluğu kalmamıştı sanki. İç hizmet gereğince, masanın etrafını dolaşarak, Yüzbaşı Sagner'e resmen, onu defalarca gören diğer subaylara da özel olarak teker teker tekmil verdi:

— Asteğmen Biegler, karargâha döndüğünü arzeder komutanım.

Yahudilerin o Allahın cezası rakısı, Asteğmen Dub'un başına vurduğundan, adam bir süre parmakları ile masanın üzerinde trampet çaldıktan sonra, ortada fol yok, yumurta yokken, Yüzbaşı Sagner'e dönerek konuştu:

— Bölge şefiyle ben, sık sık şöyle derdik birbirimize:

«Milliyetçilik, görev duygusu, kendine inanç, savaşta en etkili silâhlardır. Ordumuz madem ki, sınırı geçmeye hazırlanıyor, bunları özellikle hatırlayıp, aklımda tutmalıyım.

Jaraslov Haşek'in kitabı burada bitiyor. Haşek, 1923 yılında hayata gözlerini kapadığı için Şvayk'ın maceraları tamamlanamamıştır. Onun ustaca yazdığı bu dev romanında bundan sonraki olayların nasıl gelişeceğini bilmiyoruz. Arkasında yarım kalmış büyük bir mizahî roman bırakıyor Haşek. Yazarın önsözünden anladığımıza göre, kendisi Şvayk'ı dünya savaşının cehenneminden sağ salim memleketine geri getiriyor.

Dünya mizah edebiyatında sarsılmaz bir yeri olan Çek yazarı araslov Haşek (1877-1923) bu ününü, dev romanı Kahraman Asker Şvayk ile kazanmıştır.

Eser, Birinci Dünya Savaşında yıkılmak üzere olan bir imparatorluğun halkını, onların davranışlarını ince, zaman zaman ise sert ve alaycı bir dille anlatmaktadır.

Kitap, aynı zamanda Birinci Dünya Savaşına katılan yazarın görüşlerini açıklamakta, yazar zaman zaman Şvayk'ın kişiliğine bürünmektedir.

Haşek, bu dev romanını tamamlamadan hayata gözlerini yumduğu için eserin ne şekilde son bulacağını bilmiyoruz, ancak ön sözden anlaşılacağına göre yazar, Kahramanını, Dünya Savaşının cehenneminden kurtarıp vatanına geri yollamaktadır.

Haşek'in bundan başka kısa hikayeleri, şenaryo ve film çalışmaları da vardır.

Ararat Yayınevi bütün dünya dillerine çevrilen eseri tam olarak okuyucularına sunmakla iftihar eder.

20 Lira

Matbaa 70 Tel. 26 60 05